

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

На правах рукопису

ПОПОВА ОЛЕКСАНДРА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 378.013+414.6+420

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ
ДЕКОДУВАННЯ ІНТОНАЦІЇ ГЕНДЕРНО-МАРКОВАНОВОГО
АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ**

13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови)

Дисертація
на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Науковий керівник
Корольова Тетяна Михайлівна,
доктор філологічних наук,
професор

Одеса – 2010

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДЕКОДУВАННЯ ІНТОНАЦІЇ ГЕНДЕРНО-МАРКОВАНОВОГО АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ.....	15
1.1. Інтоніяція гендерно-маркованого англомовного мовлення як методична проблема.....	15
1.2. Стан навчальних матеріалів щодо вимог до навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.....	28
1.3. Сучасний стан навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.....	50
Висновки до розділу 1.....	55
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО ДЕКОДУВАННЯ ІНТОНАЦІЇ ГЕНДЕРНО-МАРКОВАНОВОГО АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ.....	57
2.1. Відбір мовленнєвого матеріалу для навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англомовного мовлення.....	57
2.2. Методичні принципи навчання майбутніх перекладачів розпізнання на слух семантики інтонації «чоловічого» та «жіночого» англомовного мовлення.....	80
2.3. Система вправ для формування навичок майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.....	99
2.4. Приклади організаційної структури занять.....	126
2.5. Експериментальна модель навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.....	137
Висновки до розділу 2.....	151
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗРОБЛЕНОЇ МЕТОДИКИ.....	156
3.1. Методика проведення педагогічного експерименту.....	156
3.2. Аналіз результатів педагогічного експерименту.....	174

3.3. Методичні рекомендації з навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.....	187
Висновки до розділу 3.....	191
ВИСНОВКИ.....	195
Список використаних джерел.....	199
Додатки.....	224

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АМ – англійська мова

ГМАМ – гендерно-марковане англійське мовлення

ГММ – гендерно-марковане мовлення

ДСД – двостатеві діалоги

ЕГ – експериментальна група

ЖМ – «жіноче» мовлення

ЗР – Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання

ІМ – іноземна мова

ІО – інтонаційне оформлення

КГ – контрольна група

МП – майбутні перекладачі

ОСД – одностатеві діалоги

ПЗ – просодичні засоби

ВНЗ – вищі навчальні заклади

ПНПУ – Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського

ЧДГУ – Чорноморський державний університет ім. Петра Могили

ЧНПУ – Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка

ЧМ – «чоловіче» мовлення

ВСТУП

Актуальність дослідження. Інтеграція України до світового наукового, економічного та культурного простору зумовлює підвищення вимог до якості професійної підготовки фахівців різних галузей, складовою якої сьогодні визнано рівень володіння іноземною мовою. Розвиток сучасного виробництва і суспільних відносин на новому міжнародному рівні співпраці потребує залучення українських перекладачів до інноваційних сфер діяльності. Відповідно змінюються вимоги до підготовки майбутніх перекладачів, що зумовило необхідність удосконалення навчальних програм з перекладу і методики навчання перекладу з іноземної мови у ВНЗ України.

Одним з найважливіших чинників, який впливає на ефективність комунікації, є інтонація. Розуміння і коректне використання семантики інтонаційного оформлення мовлення перекладачем забезпечує запобігання непорозуміннь та навіть конфліктів під час ділового спілкування з іношомовними партнерами. У дисертаційному дослідженні розглядається важливість володіння навичками сприйняття на слух та адекватної інтерпретації семантики інтонаційного оформлення англійського мовлення жінок і чоловіків, оскільки інтонація варіює залежно від статі співрозмовників, ступеня їхнього емоційного стану, засобу передачі емоцій жінками і чоловіками та відношення мовців до комунікативної ситуації.

Сформованість навичок декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення, особливо під час усного синхронного і послідовного перекладів, є необхідною складовою професійної компетенції перекладачів, які повинні не лише передавати достовірну інформацію на рівні лексики та граматики, але й дотримуватися правил певної комунікативної поведінки в цілому. Адекватне сприйняття перекладачем семантики інтонаційного оформлення гендерних відношень, прагматичної спрямованості дискурсу, розбіжностей у взаємодії інтонаційних і лексико-граматичних засобів у

репрезентації жінок та чоловіків надає йому можливості передбачити подальшу поведінку співрозмовників і дібрати відповідні лінгвістичні засоби під час здійснення перекладу. Проте, інтонація як важливий гендерний маркер семантики мовлення не розглядалася науковцями в контексті її цілеспрямованого навчання. Отож, методична система підготовки майбутніх перекладачів не передбачала врахування гендерної інтерпретації інтонації під час навчання їх аудіювання.

Відтак, наразі виникла потреба впорядкування й систематизації навчального матеріалу і координації цілей навчання перекладу в мовних вищих закладах і змісту підручників з англійської мови, з перекладу, з одного боку, і необхідність розробки відповідної цілеспрямованої системи вправ з розвитку навичок студентів – майбутніх перекладачів декодування семантики інтонаційного оформлення жіночого і чоловічого англійського мовлення та пошуку ефективних шляхів і засобів її (системи) впровадження в практику навчання, з іншого боку. Такий підхід до розгляду порушеної проблеми в контексті сучасної професійної підготовки є своєчасним та недослідженим.

Дослідження впливу гендеру людини вітчизняними і зарубіжними лінгвістами висвітлюють розбіжності в мовленні й мовленнєвій поведінці жінок та чоловіків у взаємозв'язку із соціальною роллю, яку вони виконують (А. Ю. Беляєва, А. В. Кириліна, А. П. Мартинюк, Д. Спендер, Н. Хенлі та інші); розкривають особливості лексико-граматичного оформлення мовлення жінок і чоловіків (В. Н. Базилев, Є. А. Земська), прояв гендерних маркерів на різних лінгвосоціокультурних рівнях (І. Г. Ольшанський, Є. В. Спірюшкіна, Л. В. Степанова); типові дистинктивні характеристики мовлення жінок і чоловіків (Б. Торн, М. Хелінгер, Р. К. Херберт). Лінгвісти досліджують окремі компоненти інтонації мовлення жінок і чоловіків (М. Д. Путрова, Т. І. Шевченко та інші). Проте, у дослідженнях не зазначено характеристик особливостей імпліцитного смислу повідомлення.

Гендерна освіта необхідна в умовах сучасної інтеграції України в

міжнародний простір. Гендерна свідомість передбачає подолання сексизму в освітніх системах, тому наразі в нашій країні виникають наукові гендерні центри (Київ, Одеса, Харків), діяльність яких будується згідно з рекомендаціями Постанови Верховної Ради України від 12.07.1995 р., що зумовлює запровадження гендерної тематики в навчальні програми, посібники, методичні рекомендації для ВНЗ, технікумів і шкіл. Однак, розвиток гендерної свідомості студентів ВНЗ України корелює з питаннями організації гендерних та жіночих курсів (В. В. Степаненко, Н. В. Шевченко та інші) та проблемами гендерного виховання і просвіти в межах нашої держави (Т. П. Голованова, О. М. Любарська, О. А. Луценко й інші).

Низка відомих учених вітчизняної лінгводидактичної школи (О. Б. Бігич, А. М. Богуш, С. Ю. Ніколаєва, Н. К. Скляренко, О. Б. Тарнопольський та інші) не висвітлюють гендерної свідомості як методичну проблему. Учені ретельно розглядають кожен вид мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання, письмо; пропонують структуру послідовного оволодіння мовленнєвими навичками та системи відповідних вправ. Кожен з вищезазначених учених вважає аудіювання одним з найважливіших видів мовленнєвої діяльності. У сучасній методиці особливу увагу приділяють вивченню цього складного мовленнєво-розумового процесу, під час якого ті, що навчаються, повинні вміти не тільки розпізнавати на слух почуту іноземною мовою інформацію, розуміти її, але й усвідомлювати посилення.

Вітчизняні методисти акцентують увагу на розвитку й удосконаленні в майбутніх перекладачів навичок аудіювання, що спрямовані на розуміння змісту і переклад аудіотекстів (з опертям на лексико-граматичний склад), імітацію інтонації в читанні (І. Ю. Набокова, Л. М. Черноватий та інші), віддають перевагу навчанню студентів говоріння з урахуванням інтонаційного оформлення висловлювань (О. Ю. Васильченко, М. О. Возна, А. Б. Гапонів, Г. Е. Мирам, Н. М. Петренко, Н. С. Хоменко й інші), але вони

не пропонують вправ для аналізу семантики інтонаційного оформлення аудіотекстів з точки зору імпліцитного значення гендерних маркерів.

На жаль, упродовж останніх років розробці методик навчання майбутніх перекладачів аудіювання гендерно-маркованого англійського мовлення ні вітчизняні, ні зарубіжні науковці уваги не приділяли. Натомість, особливого значення вони надавали переважно таким «практико-технічним» умінням перекладача, як-от: використання механізму «імовірного прогнозування» комунікації в процесі усного синхронного перекладу з метою забезпечення успішного відтворення повідомлення тощо; здійснення усного перекладу офіційно-ділових переговорів на слух без опертя на текст обсягом до 1600 друкованих знаків (наприклад, міжрядних переговорів) з використанням універсального перекладацького скоропису; здійснення усного та писемного перекладу повідомлення, що звучить, та записаного на інформаційному носії з паузами під час його прослухання.

Відтак, на сьогодні можна констатувати відсутність спеціальних наукових праць, присвячених теоретичним засадам навчання майбутніх перекладачів навичок декодування семантики інтонації гендерно-маркованого англомовного діалогічного дискурсу в аспекті загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, науково обґрунтованого методичного забезпечення підготовки майбутніх перекладачів декодування інтонації жіночого і чоловічого англійського мовлення під час сприйняття інформації на слух та необхідність їх урахування в практиці професійно зорієнтованого перекладу.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконана в рамках науково-дослідної теми кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики «Теоретичні та прикладні аспекти дослідження типологічних та конкретно мовних рис сучасного дискурсу» (реєстраційний номер 0107U000467), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський

національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Автор досліджував проблему навчання студентів – майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення. Тема дослідження затверджена вченою радою ПНПУ імені К. Д. Ушинського (протокол від 25.06.2009 р. № 11) й узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол від 27.10.2009 р. № 7).

Мета дослідження - науково обґрунтувати, розробити та експериментально апробувати методику навчання майбутніх перекладачів навичок декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.

Реалізації поставленої мети передбачало розв'язання таких **завдань**:

1. Схарактеризувати теоретичні передумови і сучасний стан підготовки майбутніх перекладачів до декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.

2. Визначити педагогічні умови навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонаційного оформлення жіночого та чоловічого англійського мовлення.

3. Виявити критерії, показники і рівні сформованості в майбутніх перекладачів навичок декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.

4. Розробити й експериментально апробувати лінгводидактичну модель, систему вправ та методичні рекомендації з навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.

Об'єктом дослідження є підготовка майбутніх перекладачів до декодування інтонації англійського мовлення.

Предмет дослідження – навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.

Гіпотеза дослідження. Навчання студентів-майбутніх перекладачів декодування семантики інтонаційного оформлення англомовних гендерно-маркованих діалогів буде ефективним, якщо зреалізувати такі педагогічні умови: забезпечення системності, комплексності й поетапності навчання досліджуваних навичок у контексті навчання аудіювання; створення автентичного мовного середовища для сприйняття на слух семантики інтонаційного оформлення жіночого і чоловічого мовлення в спілкуванні носіїв англійської мови; застосування системи вправ для самостійної роботи з компонентами інтонації, що виступають гендерними маркерами.

Для досягнення вищезазначених завдань були використані такі **методи дослідження:** з метою з'ясування стану теорії та практики, визначення основних напрямів навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення використано метод аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури з педагогіки, методики, психології, лінгвістики та психолінгвістики, чинних програм, підручників і навчальних посібників з англійської мови, з теорії та практики перекладу. Для створення моделі навчання студентів-майбутніх перекладачів декодування інтонаційного оформлення жіночого і чоловічого англійського мовлення використано методи узагальнення практичного досвіду, анкетування викладачів і студентів, спостереження за процесом навчання студентів-майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення. З метою виявлення та систематизації дистинктивних інтонаційних засобів реалізації гендерних відмінностей в іншомовному мовленнєвому акті (діалозі) на перцептивному рівні використано експериментально-фонетичні методи – слуховий та аудиторський аналізи. Для перевірки ефективності запропонованих комплексів вправ та створеної моделі процесу навчання було використано метод педагогічного експерименту (констатувальний та формувальний етапи). Для підтвердження достовірності одержаних результатів

використано статистичні методи узагальнення емпіричних даних та їх кількісного аналізу.

Наукова новизна одержаних результатів: *уперше* виявлено й науково обґрунтовано педагогічні умови навчання майбутніх перекладачів декодувати інтонацію гендерно-маркованого англійського мовлення (забезпечення системності, комплексності й поетапності навчання декодування інтонаційного оформлення гендерно-маркованого англійського діалогічного мовлення; створення автентичного мовного середовища для сприйняття на слух семантики інтонаційного оформлення жіночого і чоловічого мовлення в спілкуванні носіїв англійської мови; застосування системи вправ для самостійної роботи з компонентами інтонації, які виступають гендерними маркерами); *визначено* ступінь варіативності інтонаційних засобів актуалізації гендерних маркерів інтонаційного оформлення (мелодика, гучність, темп, наголос, тембр, ритм) англійського й українського діалогічного гендерно-маркованого мовлення для запобігання інтерференції; *виявлено* дистинктивні риси інтонаційного оформлення гендерно-маркованого мовлення залежно від соціального статусу, емоційного стану співрозмовників та семантичної спрямованості лексико-граматичних засобів оформлення висловлювань; *розроблено* принципи відбору навчального матеріалу й організаційні форми навчання майбутніх перекладачів розпізнання на слух семантики інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення; критерії і показники (здатність розуміти зміст діалогів; визначати стиль спілкування й соціальний статус комунікантів; декодувати інтонаційне оформлення жіночого і чоловічого англійського діалогічного мовлення; адекватно вибирати лексико-граматичні та фонетичні засоби під час перекладу англійських діалогів дискурсного напрямку й у самостійних мовленнєвих актах) та рівні сформованості в студентів факультетів іноземних мов навичок декодування семантики інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення (високий, достатній, задовільний, незадовільний);

укладено лінгводидактичну модель реалізації педагогічних умов навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення в умовах кредитно-модульної системи; *визначено* цілі і зміст кожного з етапів навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення (засвоєння еталонів англійського гендерно-маркованого мовлення, семантики інтонаційного оформлення англійського гендерно-маркованого діалогічного дискурсу; репродукування інтонаційних моделей у створених діалогічних єдностях, мікродіалогах і діалогах; переклад автентичних аудіоповідомлень з урахуванням дистинктивних особливостей інтонаційного оформлення гендерно-маркованого англійського мовлення); *уточнено* зміст поняття «гендерно-марковане англійське мовлення». Подальшого розвитку набула методика навчання студентів іноземної мови і перекладу у вищих навчальних закладах.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблено експериментальну методику, систему вправ та систему контролю рівня сформованості навичок майбутніх україномовних перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення; надано методичні рекомендації з навчання досліджуваних навичок; систематизовано корпус навчального матеріалу.

Теоретичні положення й висновки, що містяться в дисертаційному дослідженні, можна використовувати в процесі професійної підготовки україномовних перекладачів на лекційних і практичних заняттях з англійської мови, теоретичної і практичної фонетики, теорії і практики перекладу, методики викладання іноземних мов і перекладу на факультетах іноземних мов, романо-германської філології, іноземної філології та в системі підвищення кваліфікації і перепідготовки перекладачів.

Запропоновану методику **впроваджено** в навчальний процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт про впровадження від 29.06.10

№ 1089), Державного закладу «Чорноморський державний університет імені Петра Могили» (акт про впровадження від 19.06.09 № 2/6/587), Державного закладу «Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г Шевченка» (акт про впровадження від 16.02.10 № 04-11/166), Державного закладу «Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського» (акт про впровадження від 10.04.10 № 10/53). Загалом у дослідженні взяли участь 242 студенти.

Особистий внесок здобувача у працях у співавторстві полягає в укладанні друкованого навчального посібника "Professional English (for students and practicing teachers)", у добиранні навчальних текстів для аудіювання, розробці серії вправ з теми *Does Gender Correlate with Communicative Behaviour?*; у дослідженні методичних питань з навчання майбутніх перекладачів гендерної свідомості.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки та результати дослідження обговорено на міжнародних «Актуальні проблеми сучасних наук: теорія і практика – 2006» (Дніпропетровськ, 2006), «Мова та культура: проблеми загальної, германської, романської та слов'янської стилістики» (Горлівка, 2007), «Мови і світ: дослідження та викладання» (Кіровоград, 2008), «Навчання загальнонавчальної та ділової англійської мови у Східній Європі: для чого та як?» (Дніпропетровськ, 2009); та регіональній "11th International IATEFL Ukraine conference "Challenges, Sharing Solutions in ELT" (Донецьк, 2006) науково-практичних конференціях; V Всеукраїнських науково-практичних читаннях студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині Костянтина Дмитровича Ушинського» (Одеса, 2007).

Публікації. Результати та основні положення дослідження відображено в 9-ти статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, затверджених ВАКом України, в одному навчальному посібнику з грифом МОН України (у співавторстві), 5-ти тезах доповідей на конференціях.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, 7 додатків. Повний обсяг роботи становить 198 сторінок. Дисертацію ілюстровано 1 схемою, 2 рисунками, 9 таблицями, що обіймають 9 сторінок основного тексту. Додатки викладено на 73 сторінках. Список використаних джерел налічує 267 найменувань, у тому числі 86 – іноземними мовами, та охоплює 25 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДЕКОДУВАННЯ ІНТОНАЦІЇ ГЕНДЕРНО- МАРКОВАНОВОГО АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ

У представленому розділі дисертаційного дослідження інтонація гендерно-маркованого англійського мовлення розглядається як методична проблема, а саме аналізуються чинні програми з англійської мови, теорії і практики перекладу, а також підручники і навчальні посібники щодо предмета дослідження. На основі одержаних даних уможлиблюється виявлення теоретичних передумов та сучасного стану підготовки майбутніх перекладачів до декодування інтонації гендерно-маркованого англійського діалогічного дискурсу.

1.1. Інтонація гендерно-маркованого англійського мовлення як методична проблема

«Чоловіче» та «жіноче» мовлення є дуже важливою складовою гендерної теорії, яка виникла в результаті діяльності жіночого руху «фемінізм» [30; 85; 139; 149; 159; 191; 217; 228]. Відомо, що мовлення розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент взаємовідносин людей та механізмів їхньої свідомості. Проблеми гендерних відмінностей, якими переймалися до теперішнього часу соціологи та психологи [17; 10; 33; 74; 147; 179; 185; 196; 202; 203], зацікавили філологів, тому що не тільки біологічна, але й соціокультурна стать людини впливає на комунікацію індивідів взагалі і на різноманітні аспекти їх життєдіяльності. Мовленнєва поведінка людини диктується сукупністю гендерних «проявів» на різних лінгвосоціокультурних рівнях.

Першими в лінгвістиці гендерними дослідженнями почали займатися американські (О. Есперсен, У. Лабов, П. Траджилл, Р. Лакофф, Д. Спендер, Дж. Коатс та інші) і німецькі (С. Гюнтер, М. Хеллінгер, М. Хертлейн,

Троммель-Плотц, П. Труджил та інші) вчені, серед яких було немало жінок-феміністок (Бетті Йорбург, Ненсі Хенлі, Рут Боркер, Марліс Хеллінгер, Інгрід Замель, Енн Пейер, Рут Грот та інші). На початку 90-х років двадцятого сторіччя ця тема була «підхоплена» також і представниками вітчизняної і російської лінгвістики, серед яких Є. А. Земська, М. А. Китайгородська, Н. Н. Розанова, О. М. Бакушева, Є. А. Бутова, А. П. Мартинюк, Т. Б. Крючкова, Є. І. Горошко, А. В. Кириліна, Т. М. Мельник, І. О. Головащенко, О. С. Фоменко та інші.

Вивчення впливу гендеру людини на його мовлення стали особливо численними в останні роки, що свідчить про посилення інтересу вітчизняних і російських лінгвістів до цієї проблеми. Особлива увага приділяється особливостям лексико-граматичного оформлення мовлення жінок і чоловіків [8; 48], їхньої мовленнєвої поведінки [9; 30; 53; 75; 92; 228], соціальним ролям жінок і чоловіків [33; 74; 147; 159; 179; 196; 202; 211; 230], прояву гендерних маркерів на різних лінгвосоціокультурних рівнях [31; 66; 85; 133; 135; 137]; аналізуються дистинктивні характеристики мовлення жінок і чоловіків взагалі [184; 185; 186; 203; 222; 224]. Слід зазначити, що інтонація як важливий гендерний маркер семантики мовлення не розглядається науковцями у повному обсязі; існують дослідження деяких компонентів інтонації мовлення жінок і чоловіків [112; 119; 150], які не характеризують особливості імпліцитного смислу повідомлення. Крім того, цілісне вивчення різнорівневих гендерних маркерів мовлення не відображено в сучасних наукових дослідженнях, саме тому вважаємо за доцільне дослідити варіювання інтонаційного оформлення (далі – ІО) гендерно-маркованого мовлення у взаємодії із соціальним статусом комунікантів, лексико-граматичними засобами передавання семантики висловлювань та емоційним станом співрозмовників в одно- і двостатевих діалогах.

Дослідження автора виявили, що загальна тенденція жінок «приєднатися» до бізнесу (не тільки до вітчизняного, але й до міжнародного) останні 30 років змусила чоловіків сприймати їх як

«суперниця», адже сучасна успішна жінка являє собою комплекс цінних рис характеру і чеснот, таких як здатність адаптуватися до будь-яких умов, широкий кругогляд, творчий підхід, гнучкість у роботі, відповідальність тощо. Це є головною причиною того, чому жінки нарівні з чоловіками посідають пости й ухвалюють рішення майже в усіх сферах професійної діяльності [102]. Побутує думка, що в сучасному суспільстві, де домінують чоловіки, традиційні ролі передбачають віддалення жінок від бізнесу без надання їм можливості брати активну участь у бізнесі [251, с. 189-191].

Жінки частіше вступають у діалог з чоловіками, що зумовило визначення предмету гендерних досліджень, тобто діалог статей. Сучасна гендерологія не намагається заперечувати відмінності між чоловіками та жінками, які проявляються в лексико-граматичному оформленні їхніх висловлювань, мовленнєвій поведінці, зацікавленості різною тематикою, фонетичній диференціації вимовляння, жестикуляції, дотримання / недотримання морально-етичних норм ведення розмови, розподілу соціальних ролей, інтонаційному оформленні висловлювань та ін., саме тому здійснюється соціокультурна оцінка й інтерпретація цих відмінностей. Виявлення означених відмінностей та їхнє декодування належать до завдань гендерної теорії. Що ж стосується сучасної методики навчання майбутніх перекладачів іноземної мови, у тому числі й теорії та практики перекладу, ці аспекти в процесі підготовки майбутніх перекладачів не враховуються ні методистами, ні лінгвістами. Адекватне декодування гендерно-маркованого мовлення (враховуючи взаємодію лексико-граматичного складу з фонетичним оформленням висловлювань, соціальним статусом та стилем спілкування комунікантів) та його адекватний переклад сприяють успіху переговорів, налагоджуванню міжнародних зв'язків, розвитку співпраці з іноземними партнерами, плідному обміну досвідом з зарубіжними країнами, розробці спільних проектів у різноманітних галузях науки, культури, освіти, техніки тощо. Отже, майбутніх перекладачів слід навчати «компонентів» професійної компетенції за допомогою певних спеціально розроблених методик. Саме тому доцільним є «об'єднати» лінгвістичні

знання про вплив гендеру на комунікативну поведінку співрозмовників та дидактичні засоби передачі цих знань студентам–майбутнім перекладачам.

Проаналізувавши розбіжності комунікативної поведінки чоловіків і жінок, можна виділити п'ять типів гендерного прояву в мовленні: 1) виключно «жіноче» мовлення; 2) виключно «чоловіче» мовлення; 3) «дегендерізоване» (гендерно-нейтральне) мовлення (мовлення, в якому відсутні будь-які маркери «чоловічих» або «жіночих» характеристик); 4) вияв «чоловічого» фактору в «жіночому» мовленні; 5) вияв «жіночого» фактору в «чоловічому» мовленні.

Безсумнівно, накладання «жіночого» фактору на «чоловіче» мовлення і «чоловічого» фактору на «жіноче» мовлення становить інтерес для лінгвістів, оскільки такі «трансформації» мають особливий імпліцитний підтекст, розшифровка якого є дуже важливою для розуміння загального змісту повідомлення. З метою декодування імпліцитного підтексту, який «будується» з різнорівневих складових (лексики, граматики, фонетики, міміки, жестикуляції), слід розпізнавати типово жіночі й чоловічі маркери мовлення, що є основою гендерно-маркованого мовлення. Оскільки темою започаткованого дисертаційного дослідження є «Методика навчання майбутніх україномовних перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення», доцільним видається розтлумачення наступних понять: «*декодування інтонації*», «*дистинктивні інтонаційні засоби*», «*гендерно-марковане англійське мовлення*».

Тлумачний словник англійської мови [218, с. 158] дає таку дефініцію слову «*інтонація*»: “the rise and fall of the voice in speaking; reciting (e.g. psalm) in a singing voice” (підвищення та пониження голосу під час спілкування; читання тексту (напр., псалма) співаючим голосом). Радянські лінгвісти характеризували *інтонацію* на перцептивному рівні як комплекс, єдине ціле, що складається з важливих варіацій *мелодичного діапазону*, *гучності* та *темпу* мовлення (швидкість мовлення та паузація), деякі радянські лінгвісти [258] вважали *тембр* мовлення четвертим компонентом інтонації. О. С. Міндрул [78] докладно та ґрунтовно описує тембр у

термінах фонетики як певний комплекс надсегментних властивостей, які надають мовленню ті чи інші емоційно-експресивно-оцінювальні риси. Автор пов'язує два терміни «тембр» та «голос» і пропонує відрізнити первинні та вторинні якості голосу. До перших він відніс лінгвістичні релевантні параметри назальності, приглушеності, придихання, хриплості, грудного звучання, дзвінкості, звучності й шепоту. До вторинних видів якості фонетист відніс модифікації голосу, які характеризуються більшою паралінгвістичною своєрідністю, а саме особливостями укладу органів мовлення: розтягнення губ, випинання губ уперед, стиснення зубів (проговорювання крізь зуби). Під час навчання майбутніх перекладачів слід приділяти велику увагу декодуванню тембрального компоненту «жіночого» та «чоловічого» мовлення.

Під інтонацією сучасні лінгвісти розуміють [6, с. 157] зміну основного тону, інтенсивності, тембру і тривалості речень, що звучать, тобто ритміко-мелодичний лад мовлення, чергування підвищення та зниження тону під час вимовляння. Сучасна лінгвістика визнала мовний статус інтонації, закріплення за нею здатності вираження значень, формування або формулювання смислу [79], однак інтонація охоплює й систему вимовляння наголошених та ненаголошених, довгих і коротких складів у мовленні. Отже, інтонація містить мовленнєві та мовні одиниці та реалізується в межах суцільнооформлених синтагм, висловлювань. Інтонаційні засоби беруть участь у «побудові» одиниць, які мають значення. Певні інтонаційні засоби здатні реалізовувати емоції мовців (або нейтралізувати їх) у певному лінгвокультурному соціумі, але це потребує знання «коду» адекватного розуміння емоційної конотації (що є дуже важливим для перекладачів). Проаналізувавши складові інтонації, було вирішено навчати майбутніх перекладачів декодування *інтонації* гендерно-маркованого англійського мовлення (далі – ГМAM) з метою цілісного розуміння аудіопослання.

Услід за Т. М. Корольовою [6], методика навчання майбутніх перекладачів враховує поліфункціональність інтонації у мовленні та ґрунтується на засадах комплексного підходу, запропонованого науковцем,

щодо дослідження взаємодії інтонаційної одиниці із семантичною, комунікативною, модальною тощо. Авторка аналізує характер функціонування інтонаційних засобів у мовленні: формальні засоби (план вираження) та функціонально-семантичні (план змісту). Особлива увага приділяється дослідженню матеріальної сутності інтонаційних одиниць, диференціацію яких забезпечує не тільки мелодійний компонент, але й гучність, темп мовлення (враховуючи паузи), тембр голосу, наголошення. На перший план за ступенем важливості в інтонаційному оформленні мовлення ставиться *мелодичний компонент* інтонації, який найбільш чітко сприймається на слух та має максимальну функціональну напруженість. *Тип ядерного тону*, простого (низхідного, висхідного, рівного) чи складного (низхідно-висхідного, висхідно-низхідного і т.д.), вважається основною просодичною характеристикою синтагми. *Тип шкали* (висхідна, низхідна, ступінчата, ковзна, скандентна) також відіграє суттєву роль у передаванні комунікативних та модальних відношень під час мовленнєвого спілкування. У навчанні майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМАМ враховуються смислорозрізнявальні можливості мелодичного компонента інтонації, що реалізуються в результаті взаємодії інтонаційних конструкцій передшкали, шкали і ядра, які є функціонально пов'язаними у мовленнєвому акті. Майбутні перекладачі вивчають *динамічний компонент* з метою інтерпретації не тільки логіко-сислової структури речення, але й виявлення модальної спрямованості висловлювань жінок- і чоловіків-комунікантів. Т. М. Корольова досліджує *гучність* як засіб вираження тих чи інших модальних значень, що є важливим для виявлення особливостей семантики ІО англомовних висловлювань жінок і чоловіків. *Темпоральний компонент* вивчається в плані відношення комунікантів до висловлювань та ситуації спілкування. *Тембр* досліджується як «забарвлення» голосу, яке дозволяє розрізнявати стать і психофізіологічний стан мовців, а також їхнє відношення до об'єкту мовлення і ситуації. Для здійснення адекватного декодування семантики ІО гендерно-маркованого англомовного

діалогічного дискурсу значущим є комплексний аналіз інтонації мовлення жінок і чоловіків (реалізація мелодики, гучності, темпу й тембру). Засадничим у створенні методики навчання майбутніх перекладачів став підхід фонетистів Т. М. Корольової та Т. О. Бровченко, згідно з яким інтонаційне оформлення мовлення розглядається як «фізіологічний процес, який контролює «мовленнєвий тракт» (“oral tract”) засобами аналізування акустичних параметрів звукових коливань, що розповсюджуються в межах середовища, та дослідження процесу сприйняття акустичного сигналу, спрямованого на адекватну інтерпретацію слухачем інформації, «відісланої» тим, хто говорить. Цей підхід, заснований на інтерпретації просодії з позиції мовлення, враховує перцептивні характеристики, диференціація яких забезпечується засобами мелодичного (діапазонного) компонента, гучності, темпу (враховуючи паузи), тембру голосу, фразового наголосу та ритму» [236, с. 179]. Таке тлумачення допомагає сприймати «інтонацію» як складний структурний комплекс просодичних елементів, який слугує функціям цілісного оформлення висловлювання (членування та інтеграції) й передає смислові, експресивні, емоційні, емоційно-оцінювальні та модальні значення. Майбутні перекладачі повинні вміти «вловити» смисловий та модальний компоненти інтонаційного оформлення мовлення жінок та чоловіків.

Таким чином, *«декодування інтонації»* ми розуміємо як «інтерпретація», «дешифровка», «розпізнання на слух» семантики як окремих компонентів (див. абзац вище) інтонації так і семантики компонентів ІО висловлювань у сукупності. *«Гендерно-марковане англійське мовлення»* це наявність типових для мовлення жінок та чоловіків-носіїв англійської мови маркерів висловлювань, що охоплюють лексичний, граматичний, фонетичний (або їхню сукупність) рівні оформлення. Відмінності в інтонації жіночого та чоловічого мовлення, що позначаються у розбіжності в мелодичному контурі, гучності, темпі (включаючи паузи), тембрі голосу, фразовому наголосі та ритмі, виявляють *дистинктивні інтонаційні засоби*. *Дистинктивні* інтонаційні засоби мають

різне семантичне навантаження в процесі комунікації у використанні жінками та чоловіками. Під час дослідження процесу комунікації, мовленнєвої поведінки чоловіків та жінок слід виділити той факт, що «гендер» може виявлятися з різноманітною інтенсивністю в низці комунікативних ситуацій, від яскраво вираженого ступеня функціонування в мовленні до немаркованого ступеня його вияву [105, с. 71–81.]. Щодо сучасного англійського суспільства, жінки, які мають менш «стійкий» соціальний статус, ніж чоловіки, тяжіють до соціально престижних мовленнєвих явищ [160]. В інтонації жінок, які мають високий освітній рівень, мелодійні варіації проявляються більш яскраво, ніж в інтонації чоловіків, завдяки частішому використанню композицій різноманітних лінгвістичних елементів, які виділяються в мовленні за рахунок інтонаційних параметрів.

Навчання студентів розпізнавання змісту повідомлення за допомогою адекватного декодування різнорівневих мовних одиниць, що взаємодіють (компоненти лексичної, граматичної та інтонаційної підсистем структури), «відчуваючи» межі цих підсистем або їхнє «накладання», сприятиме формуванню й розвитку комунікативної компетенції майбутніх перекладачів.

Дослідження лінгвістів-гендеристів засвідчили, що риси, які відрізняють **жіноче** мовлення (усне мовлення), полягають у наступному [55, с. 49]:

1. Особливості лексико-граматичного оформлення мовлення жінок:

- превалювання форм *ввічливості* і *пом'якшення*, частіше вживання зменшувально-пестливих суфіксів (у російській та українській мовах);
- більша здатність до непрямих мовленнєвих актів, цитування та стверджень у формі запитання;
- перевага до розділових запитань;

- використання вставних слів і фраз, семантично-спустошеної лексики, спеціальних пластів словника, які описують традиційно жіночі сфери життєдіяльності, різноманітних інтенсифікаторів і модальних часток [197];
- правильне використання граматики.

2. Фонетичні гендерні маркери:

- домінування в розмові, використання висхідних термінальних тонів, дотримання скандентних і слайдингових шкал, темп мовлення прискорюється, гучність мовлення, що звучить, збільшується, паузи й наголос мають емоційний характер з метою привернення уваги [108, с. 113–116]; Спостерігається висока частотність використання ядерного тону Fall Rise (Fall+Rise), який поєднує значення орієнтації на співрозмовника з виявом емоційного ставлення мовця і «володіє» великою силою впливу [151];
- «тривалість» вимовляння голосних звуків більша, ніж у чоловіків, наявність вокалізованих «заповнень» типу *er*, *mm* та ін. [48];
- глотталізація (гортанний вибух або сильний «скрипучий» приступ у вокального звукового сегмента на абсолютному початку інтонаційної фрази після паузи неглоттального виникнення, тобто яка містить елементи мовленнєвого дихання – вдих чи видих) [62];
- мовленнєва поведінка відповідає етичним нормам, перевага вокалізованих хезитаційних пауз, вимовляння має достатньо широкий діапазон звучання;
- часте використання емфази [197];
- правильне вимовляння [197];
- просодична експліцитність [112] емоційного мовлення на фонетичному рівні мови, яка простежується в інтонаційній формі, мелодичному рисунку, зміні регістрів (з метою досягнення більшого емоційного ефекту), використання таких просодичних засобів, як придихання, назалізація [112].

3. Мовленнєва поведінка:

- найбільш гуманна (хоча бувають винятки з правил) [54];
- у мовленнєвій поведінці жінок часто відсутнє домінування;

- більше тяжіння жінок до вияву емоцій на противагу чоловікам, незалежно від стилю спілкування, що знаходить своє відображення у виборі певної стратегії поведінки, яка не завжди може підпорядкуватися законам логіки;
- недостатнє почуття гумору [197];

4. Соціальні ролі:

- превалювання ролі «підпорядкування», тенденція до рівноправ'я.

Щодо **чоловічого** мовлення, його дистинктивні риси проявляються таким чином:

1. Особливості лексико-граматичного оформлення мовлення чоловіків:

- у багатьох чоловічих діалогах можна зустріти інвективи або табуйовану лексику. Особливо чітко ця тенденція простежується в одностатевих чоловічих діалогах чи діалогічних епізодах, які порушують тему «політика» («політичні діячі», «політичні реформи»);
- більш характерна лексична експліцитність [112].

2. Фонетичні гендерні маркери:

- домінування чоловіка реалізується у використанні термінальних категоричних тонів та ступінчатих шкал, мовлення при цьому переважно гучне, має нормальний темп та паузи між синтагмами; превалює синтагматичний та логічний наголос [108, с. 113–116];
- довжина мовленнєвих відрізків (висловлювання чоловіків довше ніж висловлювання жінок);
- особливості чоловічого вимовляння найяскравіше проявляються у сфері консонантизму (на думку Є. А. Земскої) [48];
- переважають невокалізовані хезитаційні паузи, чоловічий варіант вимовляння характеризується більш вузьким діапазоном звучання [151].

Для мовлення чоловіків характерно оформлення фінальних фраз за допомогою простих ядерних тонів – Low Fall, Low Rise, High Fall.

- більша кількість фонетичних елізій, скорочень голосних звуків.

3. Мовленнєва поведінка:

- частіше перебивання жінок-співрозмовників, ніж навпаки [228, с. 81–97];

- контроль за тематикою дискурсу;
- надання / ненадання слова співрозмовнику;
- наполегливість, вимогливість (*demanding voice*); авторитарність, прагнення захопити ініціативу в розмові (*dominating speech*); агресивність (*aggressive speech*);
- стриманість у вияві емоцій [224, с. 288–319], за винятком [135] комунікативних актів з політичними діячами й представниками шоу-бізнесу, яким властивий високий ступінь емоційності. (Слід відзначити, що в емоційній сфері чоловічих діалогів домінує здатність до негативних емоцій на адресу свого опонента, його політики, громадської думки, чуток тощо);

Така поведінка є інтенціональним та усвідомленим проявом боротьби за владу з боку чоловіків.

4. Соціальні ролі:

- чоловіки домінують у веденні розмови за умов, якщо жінка не прагне зайняти позицію домінування (у двостатевих діалогах).

Дослідження В. В. Потапова [112, с. 52–62] засвідчили, що в процесі розгляду проблеми взаємовідношення мови та гендеру й наявності певних особливостей у жіночій і чоловічій вербальній поведінці можна виділити наступні напрями досліджень:

- виявлення певних відмінностей мовних рівнів: фонетики, морфології, синтаксису й семантики, а також відмінностей у сфері вербальних стереотипів у сприйнятті жінок і чоловіків;
- виявлення семантичних відмінностей, які пояснюють особливості перерозподілу соціальних функцій у суспільстві, – підхід суто з гендерних позицій, пов'язаний із соціальною природою мовлення жінок і чоловіків;
- побудова психолінгвістичних теорій, в яких *жіноче* і *чоловіче* мовлення зводиться до особливостей мовленнєвої поведінки жінок і чоловіків;
- когнітивне пояснення виявлених показників. У цьому випадку важливим є не тільки виявлення частотності розходжень, але й встановлення зв'язків з різноманітними аспектами картини світу.

У цій роботі вивчається прояв гендерного аспекту залежно від соціального статусу та емоційного стану співрозмовників на фонетичному рівні, а саме:

- особливості ІО (наголос, мелодика, темп, паузація, ритм, гучність, типи термінальних тонів, тембр) жіночого і чоловічого англійського мовлення в залежності від соціального статусу комунікантів;
- дистинктивні інтонаційні засоби оформлення жіночого і чоловічого англійського мовлення в залежності від позитивного та негативного емоційного стану комунікантів;
- зв'язок фонетичних засобів з лексико-граматичними засобами оформлення жіночого та чоловічого англійського мовлення.

На жаль, під час навчання студентів фонетики гендер вважають «плавальним параметром» [54, с. 10], оскільки він (гендер) проявляється з різним ступенем інтенсивності, або зовсім відсутній у ряді комунікативних ситуацій. Враховуючи вищевказане, зрозуміло, що важливою методичною проблемою в галузі навчання фонетики майбутніх перекладачів є шляхи та засоби навчання майбутніх україномовних перекладачів складових фонетичного рівня, що досліджується. Тоді як декодування семантики інтонації чоловічого та жіночого англійського мовлення як методична проблема полягає у створенні експериментальної моделі навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГММ, яка містить адекватний мовленнєвий матеріал для навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГММ, методичні принципи навчання майбутніх перекладачів розпізнання на слух семантики інтонації англійського ЖМ і ЧМ та відповідну систему вправ для формування навичок майбутніх перекладачів декодування інтонації ГММ. Вищезазначені проблеми порушено в Розділі 2.

Одним із завдань запропонованого дисертаційного дослідження стало виявлення та класифікація дистинктивних інтонаційних засобів реалізації гендерних відмінностей в англійському діалогічному дискурсі, тому були

встановлені критерії класифікації дистинктивних інтонаційних засобів реалізації гендерних відмінностей в одностатевих / двостатевих англомовних діалогах і варіативні компоненти інтонаційних засобів оформлення жіночого та чоловічого мовлення. Для використання одержаних результатів у методичному експерименті були обрані адекватні лінгводидактичні засоби.

Таким чином, інтонація чоловічого та жіночого англійського мовлення як методична проблема дійсно існує. Передавання студентам-майбутнім перекладачам лінгвістичних знань про ГМAM слід здійснювати за допомогою комплексу методичних засобів. Провідною мовленнєвою діяльністю у процесі навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації чоловічого та жіночого англійського мовлення виступає аудіювання (насамперед студенти повинні навчитися розпізнавати на слух гендерні маркери усного мовлення та адекватно інтерпретувати їх). Тільки після оволодіння навичками декодування інтонації ГМAM майбутні перекладачі зможуть використовувати отримані знання на практиці: під час комунікації з носіями мови та перекладу аудіоматеріалу різноманітної спрямованості.

На жаль, проблема навчання майбутніх україномовних перекладачів коректного декодування інтонаційного оформлення жіночого та чоловічого англомовного діалогічного дискурсу не розглядається в роботах, присвячених формуванню комунікативної компетенції майбутніх перекладачів. У наступних підрозділах ми запропонуємо лінгводидактичні шляхи розв'язання цієї проблеми.

1.2. Стан навчальних матеріалів щодо вимог до навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення

Володіння іноземними мовами допомагає фахівцеві досягати успіхів на різноманітних поприщах, саме тому наразі перекладачі залучені до всіх без винятку сфер життєдіяльності: економічної, політичної, наукової, ділової, побутової, до сфери обслуговування, торгівлі тощо. Висококваліфіковані перекладачі «сприяють» подальшому розвитку відносин, спільної діяльності та дружніх контактів людей різних країн. Саме тому особлива увага має приділятися проблемам професійної підготовки перекладачів.

Зміст навчання майбутніх перекладачів іноземних мов і теорії та практики перекладу у вищих навчальних закладах зумовлений соціальним замовленням суспільства й визначається певним станом його «еволюції». Тому для детального розгляду проблеми методики навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМAM вважаємо за доцільне звернутися до аналізу освітніх документів, підручників і посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, а також дослідити збіги й розбіжності змісту цих навчальних матеріалів з відповідними документами.

У запропонованому дисертаційному дослідженні було проаналізовано наступні освітні документи: 1) чинну навчальну програму з англійської мови для університетів/інститутів України [118]; 2) програму з англійської мови для професійного спілкування [117]; 3) програму державного іспиту з теорії та практики перекладу першої іноземної мови [116]; 4) приблизну програму дисципліни «Іноземна мова» федерального компонента циклу дисциплін напряму спеціалізованої підготовки державного освітнього стандарту вищої професійної освіти другого покоління за напрямом «Міжнародні відносини» [115]; 5) Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти [44].

Завданнями аналізу вищезазначених програм було виявити:

1. Чи поставлена мета навчити майбутніх перекладачів адекватно декодувати семантику інтонації ГМAM? На якому рівні навчання?

2. Чи визначена мета навчити майбутніх перекладачів адекватно сприймати на слух семантику інтонаційного оформлення «чоловічого» та «жіночого» англійського мовлення в контексті розвитку й удосконалення вмінь діалогічного мовлення?

3. Чи корелюють положення програм для мовних вищих навчальних закладів із завданнями методики навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГММ?

4. Чи реалізуються положення програм у підручниках з англійської мови? Наскільки?

У разі відсутності зазначених аспектів у проаналізованих документах було поставлено завдання внести відповідні пропозиції з вдосконалення системи підготовки майбутніх перекладачів, зокрема щодо підвищення ефективності процесу навчання адекватного декодування семантики інтонації гендерно-маркованого англійського діалогічного мовлення.

Мовленнєва компетенція, яка є складовим елементом комунікативної компетенції, передбачає таке автономне володіння іноземною мовою, що забезпечуватиме майбутнім перекладачам ефективне виконання професійних обов'язків в академічному та професійному середовищі [117, с. 4]. Мовленнєві вміння є також важливим складником *лінгвістичної компетенції*, компонентами якої є: 1) *лексична компетенція*; 2) *граматична компетенція*; 3) *семантична компетенція*; 4) *фонологічна, орфографічна та орфоепічна компетенції* [163].

Комунікативна компетенція, крім мовленнєвих вмінь, передбачає наявність таких компетенцій, як:

- *Соціокультурна компетенція*, що спрямована на розвиток, розуміння й тлумачення різних аспектів культури й мовної поведінки в професійному середовищі. Вона сприяє формуванню вмінь, характерних для поведінки мовця в різних культурних і професійних ситуаціях, та реагуванню на них.

- *Професійна комунікативна компетенція*, яка формується в студентів різних спеціальностей для реальних академічних та професійних сфер і ситуацій [117, с. 7–8].

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти [163, с. 116–118] широко розкривають зміст фонологічної компетенції та є орієнтиром для навчання майбутніх перекладачів коректного фонетичного оформлення висловлювань. Фонологічна компетенція передбачає знання та навички сприйняття на слух інформації та подальшої «продукції»:

- звуко-одиниць (*фонем*) мови та дистинктивних особливостей їхньої реалізації (*алофонів*) у певному контексті (напр., голосу, округленню губ, назальності, плозії);
- фонетичних буквосполучень (*структури складів*, послідовності фонем, словесного наголосу, наголошених складів);
- фонетики речення (*просодії*): (фразового наголошення та ритму);
- фонетичної редукації: (редукції голосних; сильних та слабких форм приголосних; асиміляції; елізії).

Оскільки провідними фаховими сферами (див. підрозділ 1.3), де можлива реалізація набутих навичок декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення, є двосторонній (послідовний) переклад, синхронне тлумачення, тлумачення гіда, переклад / тлумачення лінійного перекладача, відправним пунктом нашого аналізу є Програма державного іспиту з теорії та практики перекладу першої іноземної мови для факультету перекладачів Київського національного лінгвістичного університету. У названому документі визначено низку знань основ теорії перекладу та вмінь реалізувати ці знання при здійсненні перекладу писемного тексту та в усному двосторонньому (послідовному) перекладі, а також оцінку мовної, комунікативної, країнознавчої і перекладацької компетенцій студентів. Серед них відзначимо ті, що стосуються нашого дослідження: вміння розпізнавати семантику лакун у сприйнятті тексту на слух та «заповняти» ці пропуски перекладачем; уміння виявляти в тексті маркери жіночої та чоловічої мови (гендерні маркери) і підбирати адекватні лінгвістичні засоби під час здійснення перекладу. Однак, у програмі не

Йдеться про гендерно-марковане мовлення, не конкретизовані компоненти поняття «гендерні маркери мови». Порівняємо результати аналізу цієї програми й Приблизну програму дисципліни «Іноземна мова» федерального циклу дисциплін напряму спеціалізованої підготовки державного освітнього стандарту вищої професійної освіти другого покоління за напрямом «Міжнародні відносини». Релевантними для нашого дослідження є вміння реалізовувати усний переклад повідомлень на слух без опори на текст; вміння реалізовувати усний переклад повідомлення, що звучить або записане на інформаційному носіїві з паузами під час його прослуховування (але жодні особливості навчання «статевих» маркерів не згадуються).

Користуючись стандартними вимогами, зазначеними в програмі з англійської мови для професійного спілкування, до володіння вміннями аудіювання англійської мови, необхідними для професійного спілкування, по закінченню курсу (рівень B2) студенти, які навчаються адекватного декодування семантики інтонації гендерно-маркованого англійського діалогічного мовлення, зможуть: розуміти намір мовця й комунікативні наслідки його висловлювання (наприклад, зробити зауваження); визначити *позицію і точку зору* мовця; розрізнити різні *стилістичні реєстри* в усному та письмовому спілкуванні з друзями, незнайомцями, колегами, працедавцями та з людьми різного віку й *соціального статусу*, що мають різні *наміри спілкування*. Майбутньому перекладачеві слід розуміти намір мовця й комунікативні наслідки його висловлювання, позицію мовця, стилістичні реєстри, які можуть різнитися залежно від статі комуніканта, для подальшого адекватного комплексного декодування повідомлення та його перекладу. Отже, під час навчання майбутніх перекладачів аудіювання доцільно враховувати гендерні маркери мовлення. Щодо стандартних вимог до мовленнєвих умінь у сфері говоріння (діалогічне мовлення), після закінчення курсу (рівень B2) студенти зможуть: *поводитись адекватно* в типових світських, академічних і професійних ситуаціях; *реагувати* на телефонні розмови, які виходять за межі типового спілкування;

пристосовуватися до змін, які зазвичай трапляються під час бесіди й стосуються її напрямку, *стилю та основних наголосів*; виконувати *широку низку мовленнєвих функцій* і реагувати на них, гнучко користуючись загальноживаними фразами. Формуванню згаданих умінь сприяють знання про гендерні маркери мовлення (не лише лексико-граматичні, але й фонетичні), що не передбачені вимогами до володіння навичками аудіювання та говоріння (діалогічне мовлення).

Загальна характеристика вимог, що характеризують компетенцію студентів у говорінні та аудіюванні, подана у Програмі з англійської мови для університетів/інститутів [118]. Щодо досліджуваного аспекту (ІО чоловічого та жіночого діалогічного мовлення) для першого етапу навчання програмою передбачено формування вміння коректного ІО англійського мовлення під час говоріння (діалогічне та монологічне мовлення) та розпізнавання при аудіюванні таких інтонаційних характеристик:

- базових просодичних засобів для різних комунікативних цілей;
- наголосу та підняття чи зниження голосу в зв'язному мовленні на позначення міжінформаційних відрізків у ньому;
- ритмічної структури мовленнєвого відрізка;
- наголошених частин мовленнєвого відрізка;
- типу та призначення пауз.

На основному і, відповідно, просунутому етапі вимоги, які стосуються навчання студентів інтонаційної структури іншомовного мовлення, такі:

Під час *аудіювання*:

- впізнавати зміни в просодичних характеристиках мовлення (висота тону, паузи, темп тощо);
- розпізнавати різницю в інтонаційних характеристиках мовлення;
- розпізнавати значення «ослаблених», ненаголошених слів у висловлюванні;

- пов'язувати лінгвістичні, паралінгвістичні (інтонація та наголос) й позамовні (жестикуляція) ознаки для розуміння значення;
- ідентифікувати функції в розмові, наприклад, вибачення, скаргу тощо;
- ідентифікувати комунікативну мету висловлювання;
- розрізняти головну інформацію та другорядні деталі, що підкріплюють її;
- розуміти головний зміст аудіотексту, його загальну функцію та тон;
- розпізнавати в аудіотексті показники, що слугують для введення нових думок, зміни тематики, наголошення на чомусь, пояснення та розширення сказаного, висловлювання протилежної точки зору;
- ідентифікувати найтонші відтінки смислів, включаючи імпліцитні ставлення та відносини між мовцями;
- розуміти імпліцитну інформацію через інтерпретацію пропущеної інформації та її пов'язування з експліцитно висловлюваною інформацією.

Автори Програми висувають вимоги до навчання студентів розпізнавати зміни, різницю у використанні інтонаційних засобів (чи деяких компонентів інтонації), а не семантику ІО висловлювань з позицій гендерного аспекту. Розуміння змісту аудіотексту полягає в ідентифікації головної чи другорядної інформації, відтінків смислів, в інтерпретації пропущеної інформації переважно за допомогою лексико-граматичних засобів, тоді як роль статі в цих процесах не акцентується.

Під час *говоріння*:

- володіти чіткою та зрозумілою артикуляцією;
- використовувати наголос та інтонацію для точного передавання відтінків смислу;
- демонструвати коректне використання комунікативних стратегій, щоб запобігти перервам у мовленні;
- невимушено використовувати «заповнювачі мовчання» для створення враження свободи мовлення;

Таким чином, у Програмі йдеться про необхідність оволодіння студентами загальними навичками спілкування в найрозповсюдженіших

щоденних ситуаціях. Але завдань навчити студентів – майбутніх перекладачів адекватно декодувати семантику ІО англійських одностатевих (далі – ОСД) та двостатевих діалогів (далі – ДСД) з метою подальшого використання набутих знань у практиці, на жаль, не ставиться.

Сучасні вимоги до знання іноземної мови майбутніми перекладачами в цілому потребують нового підходу до навчання фахівців за спеціальністю «Переклад», які володіють не тільки комп'ютерними мовними технологіями, але й адаптуються до сучасних умов, вимог і швидких змін у науково-технічному «світі». Звертаючи увагу на той факт, що курс на об'єднання національних систем освіти і науки в європейській простір із єдиними вимогами, критеріями і стандартами ставить завдання відповідної модернізації існуючих програм та «виводу» процесу викладання іноземних мов на загальноєвропейський рівень. Згідно з Загальноєвропейськими рекомендаціями (далі – ЗР) така мовленнєва діяльність як слухання (аудіювання) передбачає наступні види діяльності, які є актуальними для нашого дослідження: • слухання засобів масової інформації (радіо, телебачення, запису на аудіоплівці, кінофільм); • слухання в ролі члену публіки «наживо» (театральних сцен, публічних виступів, лекцій, розважень і таке інше).

Незважаючи на те, яка мета переслідується в ході слухання: розуміння суті розмови, спеціальної або детальної інформації, розуміння підтексту, – важливим є адекватне розуміння розмови між носіями іноземної мови з погляду не тільки лексико-граматичного та фонетичного оформлення висловлювань співрозмовників, але й «гендерно-зabarвлених» лінгвістичних засобів, насамперед фонетичного оформлення мовлення, яке часто посилює чи нейтралізує лексико-граматичне. Означений аспект не згадується у вищезазначених рекомендаціях. Однак, слід погодитися з такими вимогами до вмінь з оволодіння різноманітними видами мовленнєвої діяльності «аудіювання» по закінченні курсу, як:

- розуміти головні ідеї складного мовлення з погляду пропозиції та використаних *лінгвістичних засобів* як під час обговорення конкретних так і/або абстрактних тем з використанням стандартного діалекту, враховуючи технічні дискусії у його/її сфері спеціалізації;
- «вловити більшість» суті того, про що говорять носії мови, навіть докладаючи зусилля, оскільки можливе виникнення утруднень під час участі в дискусії з декількома носіями мови, які *не адаптують своє мовлення* жодним чином для поліпшення розуміння слухачами;
- розуміти основні напрями лекцій, розмов, доповідей та інших форм академічної/професійної презентації, які є складними щодо пропозиції та використаних *лінгвістичних засобів*. Важливим є цілеспрямована та чітка структура презентації слухачем усвідомленого змісту прослуханого матеріалу;
- розуміти аудіозаписи, що стосуються сфери соціального чи академічного життя, у яких говорять стандартним діалектом, та виявляти *думку мовця і його ставлення* до цієї інформації, так само як і зміст інформації. Розуміти більшість документальних радіопрограм чи іншого записаного на плівку аудіоматеріалу, де говорять стандартним діалектом, та *виявляти настрій, тон мовця* і т.д.

Автори ЗР не концентрують увагу на гендерних маркерах лінгвістичних засобів, які використовують співрозмовники-носії іноземної мови, особливо щодо гендерно-маркованого ІО іншомовного мовлення, адже саме інтонація допомагає виявити настрій, тон розмовника, його ставлення до інформації тощо. Іноді під час прослуховування мовлення носіїв мови слухач усвідомлює, що їхнє мовлення не адаптоване та містить складні для розуміння лексико-граматичні конструкції; інтонація жіночого й/чи чоловічого мовлення, у свою чергу, допомагає створити цілісний змістовий образ аудіопосилання.

Автори ЗР не приділяють належної уваги важливості проблеми

декодування семантики інтонації ГМАМ та використання відповідних знань, умінь та навичок на практиці в галузі навчання говоріння студентів-майбутніх перекладачів. Після закінчення курсу іноземної мови студенти повинні вміти:

- розуміти в деталях, що говорять йому/їй стандартною розмовною мовою, навіть у шумному середовищі;
- підтримувати розмову з носіями мови, не розважаючи або драгуючи їх мимовільно та не примушуючи їх поводити себе іншим способом, не властивим носіям мови. Передавати *ступені емоційності* й виділяти особисте значення подій та досвіду мовців. Вступати невідповідно до розмови на знайомі теми. Стежити за *чітко артикульованим мовленням*, спрямованим на слухача/слухачку в повсякденних розмовах, хоча іноді припустимим є прохання повторити певні слова чи фрази;
- брати кваліфіковану участь у неформальних розмовах, у дискусії з декількома носіями мови, які *не адаптують своє мовлення* для поліпшення розуміння слухачами, але й виражати свою думку, підкріплюючи її відповідними роз'ясненнями, аргументаціями, коментарями;
- брати участь у формальних розмовах (рутинних і нерутинних). Стежити за дискусією, що тематично стосується галузі слухача/слухачки, розуміти в деталях *пункти, які виділяє мовець*. Підтримувати розмову, свою думку, оцінювати альтернативні пропозиції, відтворювати гіпотези та відповідати на них. Чітко висловлювати свою позицію;
- проводити інтерв'ю в ролі інтерв'юера та його співрозмовника, брати ініціативу, поширювати та розвивати ідеї з невеликою допомогою чи засобом стимулювання мовця інтерв'юером.

Аналізуючи мовленнєві вміння, декодування інформації передбачає звернення до двох видів діяльності, таких як *інтерпретація* та *переклад*. Значущим є зберігання значення тексту оригіналу. Варто зазначити, що адекватне розуміння семантики інтонаційного оформлення жіночого та чоловічого (діалогічного) мовлення також робить «важливий внесок» у

реалізацію згаданих діяльностей, оскільки знання про дистинктивні особливості інтонаційного оформлення ГМAM сприяють адекватному декодуванню комунікативної поведінки комунікантів-носіїв мови, ступеня емоційності їхнього мовлення, семантично-важливих пунктів у розмові. На жаль, під час навчання студентів досліджуваних навичок аудіювання й говоріння та іноземної мови взагалі гендерний аспект не враховується.

Такі аспекти як *«взаємовідносини між статями (гендер/біологічна стать, інтимність)»* автори рекомендацій відносять до загальних компетенцій (General competences): підрозділ «Соціокультурні знання/міжособистісні відносини» (Sociocultural knowledge/Interpersonal relations). Такі знання є дуже важливими для тих, хто вивчає іноземну мову, тоді як стереотипи можуть руйнувати уявлення про соціокультурні цінності країни, мова якої вивчається. Соціолінгвістична компетенція в сфері соціальних відносин розглядається на лексико-граматичному рівні (форми звертання до осіб, вираження позитивної/негативної ввічливості, скарги, гніву, нетерпіння, вищості тощо). Автор започаткованого дисертаційного дослідження намагається «розшифрувати» поняття «взаємовідносини між статями (гендер/біологічна стать, інтимність)» з метою навчання майбутніх перекладачів адекватно сприймати на слух особливості інтонаційного оформлення гендерно-маркованого англійського діалогічного мовлення. На практиці перекладачі можуть користуватися цими знаннями як однією із стратегій, включаючи контекстуальні ключі, для досягнення розуміння інформації та її перевірки.

Детальний аналіз існуючих сьогодні в системі освіти України освітніх документів (програм), що розраховані на студентів мовних факультетів ВНЗ, а саме аспектів, які мають відношення до навчання майбутніх перекладачів декодування ІО ГМAM, відображено у таблиці 1.2.1.

Таблиця 1.2.1

Результати аналізу освітніх документів щодо навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення

Скорочена назва програми	ППС*	ЧПАМ	ПДІТПІ	ППМФК	ПМВІМ	ЗР
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
1. Чи ставиться мета навчити майбутніх перекладачів адекватно декодувати семантику інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення? На якому ступені навчання?	- Розрізняти різні стилістичні реєстри в усному спілкуванні з людьми різного соціального статусу (стать не враховується)	-	<i>частково</i> виявляти в письмовому тексті маркери «жіночого» і «чоловічого» мовлення	-	- інтерпретація емоцій мовця (стать не враховується)	- Взаємовідносини між статями (гендер/біол. стать, інтимність) спостерігаються на лексико-граматичному рівні (форми звернення до осіб); виявляти <i>настрій, тон</i> мовця
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>

2. Чи ставиться мета навчити майбутніх перекладачів адекватно сприймати на слух семантику інтонаційного оформлення «чоловічого» та «жіночого» англійського мовлення в контексті розвитку й удосконалення вмінь діалогічного мовлення?	-	-	-	-	-	-
3. Чи корелюють положення програм для мовних вищих навчальних закладів щодо навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення?	-	-	<i>частково</i>	-	-	-
4. Чи реалізуються положення програм в підручниках? Наскільки?	-	-	-	-	-	-

Примітки: **ППС*** - програма з англійської мови для професійного спілкування; **ЧПАМ** - чинна навчальна програма з англійської мови для університетів/інститутів України; **ПДІТІП** - програма державного іспиту з теорії та практики перекладу першої іноземної мови; **ППМФК** - приблизна програма дисципліни «Іноземна мова» федерального компоненту; **ЗР** - Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти.

Проведений аналіз показав, що:

1) Мета навчити майбутніх перекладачів адекватно декодувати семантику інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення не ставиться. Гендерний аспект розглядається у Загальноєвропейських рекомендаціях тільки на лексико-граматичному рівні і відноситься до взаємовідносин між статями (гендер/біологічна стать, інтимність) загальних компетенцій: підрозділ «Соціокультурні знання/міжособистісні відносини» (форми звертання до осіб, вираження позитивної/негативної ввічливості, скарги, гніву, нетерпіння, вищості тощо). Існують вимоги до розвитку вмінь розпізнавати на слух різні *стилістичні реєстри* в усному спілкуванні з людьми різного *соціального статусу, наміри спілкування*, семантику лакун (пропусків), емоцій мовця, *настрій, тон* мовця взагалі, не враховуючи гендерний аспект мовлення.

2) Мета навчити майбутніх перекладачів адекватно сприймати на слух семантику ІО чоловічого та жіночого англійського мовлення в контексті розвитку й удосконалення вмінь діалогічного мовлення не ставиться. Умінням виявляти в тексті маркери жіночої та чоловічої мови (гендерні маркери) студенти повинні навчитися тільки згідно з вимогами програми державного іспиту з теорії та практики перекладу першої іноземної мови Київського національного лінгвістичного університету.

Саме тому на запитання:

3) «Чи корелюють положення програм для мовних вищих навчальних закладів з завданнями методики навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМAM?» – можна відповісти: «Ні».

Проаналізуємо підручники з метою виявлення наявності/відсутності в них вправ, спрямованих на формування у майбутніх перекладачів навичок декодування інтонації ГМAM. Мета здійсненого аналізу передбачає вирішення наступних завдань:

1) виявити наявність / відсутність вправ, які актуалізують знання студентів щодо особливостей ІО жіночого / чоловічого мовлення;

- 2) з'ясувати, чи супроводжуються підручники відповідними схемами, таблицями, графіками, фонограмами, які демонструють особливості інтонаційного оформлення гендерно-маркованого англійського мовлення;
- 3) виявити наявність / відсутність у підручниках теоретичного матеріалу, спрямованого на виділення дистинктивних особливостей ІО жіночого / чоловічого мовлення;
- 4) виявити наявність / відсутність професійно спрямованих вправ, направлених на формування й удосконалення навичок декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення;
- 5) з'ясувати, чи реалізується контроль рівня сформованості вміння адекватно декодувати семантику інтонації жіночого і чоловічого англійського діалогічного мовлення.

При навчанні студентів – майбутніх перекладачів у ВНЗ на заняттях з англійської мови використовують наступні підручники: 1) Англійська мова для перекладачів і філологів. II курс (М. О Возна, А. Б. Гапонів, О. Ю. Васильченко, Н. С Хоменко. – Вінниця, 2006) [233]; 2) New Headway (Oxford University Press, 2007) [266]; 3) Professional English for Students and Practicing teachers (Т. М. Корольова, О. В. Попова. – Одеса, 2008) [264]; 4) Culturally Speaking (Massachusetts, 1993) [265].

Підручник «Англійська мова для перекладачів і філологів. II курс» [233] містить однотипні вправи з аудіювання, які спрямовані на розуміння змісту і переклад аудіотекстів, імітацію інтонації у читанні (рецептивно-репродуктивні) чи говорінні (рецептивно-продуктивні). Такі завдання ускладнюються виписуванням тематичних лексичних виразів та висловлювань, які можуть прислужитися перекладачам і викладачам у процесі комунікації з носіями іноземної мови. Наприклад,

Ex. 6 p. 37 Listen to the recording of the text, read it aloud in class and translate it into Ukrainian. *Or:*

Ex. 2 p. 301 Listen to the recording of the following dialogues. Repeat after the speakers trying to reproduce all the intonation as best as possible.

У цьому підручнику немає жодної згадки про стать співрозмовників, їхній емоційний стан, соціальний статус. Завдання не передбачають аналіз семантики ІО аудіотекстів.

Навчальний посібник *New Headway* [266] не містить вправ з аудіювання, актуальних з позицій нашого дослідження. Автори пропонують прослухати розмову та виявити ставлення мовця до інформації, яку він репрезентує. Студенти мають імітувати розмову в парах, один з партнерів повинен висловити своє ставлення до інформації (сарказм, відвертість і т. і.) за допомогою інтонації. Такі вправи спрямовані на навчання майбутніх перекладачів основ професійного етикету й варіювання інтонаційними засобами.

У навчальному посібнику для тих, хто вивчає англійську мову *Culturally Speaking* [265], на сторінці 64 подана лише одна вправа, що частково стосується досліджуваних навичок. Завдання передбачає слухання двостатевих діалогів-моделей та їхнє перетворення на практиці (ввічливо відхилити запрошення чи запропонувати альтернативу), однак, у завданні немає жодні згадки про лінгвістичні особливості гендерно-маркованого англійського мовлення. Означений вид мовленнєвої діяльності поєднує аудіювання з говорінням (творчий підхід). Така вправа може використовуватись для порівняння жіночого й чоловічого мовлення.

Навчальний посібник *Professional English* [264] пропонує цілий спектр вправ з аудіювання, які сприяють розвитку навичок аудіювання у комплексі: коректної артикуляції ізольованих звуків та цілих слів і словосполучень; навичок розпізнавання фонетичних явищ; розуміння змісту аудіотексту; аналізу інтонаційних засобів, які застосовуються в аудіотексті; імітації ІО висловлювань, виявлення та корекції фонетичних помилок однокласників та інших. Кожен розділ цього навчального посібника містить цілий підрозділ, присвячений дослідженню реалізації гендерного аспекту в комунікативній поведінці (*Does Gender Correlate with Communicative Behaviour?*). Вправи підрозділу мають комунікативну спрямованість. Студенти мають

можливість не тільки аналізувати лінгвістичні (лексико-граматичні, фонетичні) й екстралінгвістичні засоби, прийнятні для тієї чи іншої ситуації, але й коректно оформлювати свої висловлювання (монологічне та діалогічне англійське мовлення) залежно від статі слухача, його віку, соціального статусу, сімейних відносин, індивідуальних характеристик тощо. Студентам пропонується вирішувати комунікативні проблеми в ролі представників жіночої та чоловічої статі різного соціального статусу й віку у формі монологічного й діалогічного висловлювань. Навчальний посібник *Professional English* є єдиним, що сприяє навчанню студентів урахування гендерного аспекту під час сприйняття і продукування іншомовного (англійського) мовлення.

Під час навчання майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах на заняттях з теорії і практики перекладу використовують серед інших наступні підручники: 1) *Петренко Н. М. Interpret by Interpreting* (Київ, 2003) [253]; 2) *Сдобников В. В. 20 уроков усного перевода* (Москва, 2006) [255]; 3) *Мирум Г. Е. Курс синхронного перевода* (Київ, 2007) [250]; 4) *Nesterenko N. A course in Interpreting and Translation* (Вінниця, 1994) [263]; 5) *Yudina G. G. Improve interpreting skills* (Москва, 1976) [267].

Основними вправами, спрямованими на розвиток навичок усного перекладу [108], є вправи типу "Snow-ball interpreting" [267] – фраза / речення → переклад, вправи з послідовного перекладу без надання дозволу використовувати друкований текст наочно [263] та тренування пам'яті завдяки повторенню речень за партнером українською й англійською мовами. Ці вправи спрямовані на вдосконалення навичок адекватного перекладу (уміння правильно використовувати перекладацькі прийоми: трансформації, опущення, транспозиції, заміни) речень з іноземної мови на рідну та навпаки. У результаті виконання вправ з перекладу тренується пам'ять на слова й граматичні конструкції [255], будь-який аналіз семантики інтонаційного оформлення висловлювань є відсутнім. Гендерний аспект не враховується. Навчальні посібники також містять вправи, завданням яких є

слухання автентичного тексту й відтворення його основної ідеї рідною мовою. Гендерні маркери мовлення жінок і чоловіків, що передаються через інтонаційне оформлення висловлювань, не аналізуються. Завданням перекладача є «вловити» імпліцитний контекст висловлювань співрозмовників (прийняття чи неприйняття інформації, позитивність чи негативність настрою, директивність чи апелятивність висловлювань і т.д.) за допомогою адекватно розпізнаного інтонаційного оформлення жіночого і чоловічого мовлення з метою підбору відповідних вербальних і / чи невербальних засобів для передавання смислу/змісту тексту-оригіналу. Іншими словами, «імовірне прогнозування» намірів співрозмовників немислимо без розпізнання гендерних маркерів мовлення та їхнього аналізу. У ході виконання вправ, які пропонує Н. М. Петренко [253], майбутні перекладачі навчаються основ професійного етикету й варіювання інтонаційними засобами (перетворити фрази таким чином, щоб вони звучали ввічливо; табуйовану лексику замінити нейтральною). Тільки одна вправа присвячена виявленню емоційного стану мовця (роздратований, пригнічений, відчуває провину, розчарований, стурбований і т.д.), хоча доцільним було б проаналізувати взаємозв'язок ІО висловлювань зі станом комуніканта й визначити «чоловічі» й «жіночі» інтонаційні маркери.

У жодному з вищеназваних навчальних посібників з перекладу не виявлено як теоретичного матеріалу, спрямованого на виділення дистинктивних особливостей ІО жіночого / чоловічого мовлення, так і вправ, які актуалізують знання студентів щодо особливостей ІО жіночого / чоловічого мовлення, допоміжних схем, таблиць, графіків, фонограм, які демонструють особливості ІО ГММ.

Підручник з курсу синхронного перекладу частково знайомить студентів з деякими аспектами нашого дослідження на рівнях:

1) **фразового наголосу**, який здатний повністю змінювати смисл висловлювання, є показником рівня культури й освіти мовця, а також індикатором його професійної і *соціальної приналежності*;

2) **темпу**, який передає *емоційний стан* співрозмовників та вказує на *соціальний статус*, вік і **стать мовця**;

3) **тембру** (специфічного окрасу голосу мовця), за допомогою якого передається *емоційна інформація й відношення мовця до висловлювання, співрозмовника, а також власні переживання і реакції на ті чи інші події*;

4) **гучності**, посилення якої символізує *сильні позитивні чи негативні емоції* (слабкі емоції зменшують її), збільшення значущості інформації, що передається, і намагання індивіда підкреслити свій *високий соціальний статус*.

5) **висотно-тонального рівня**, підвищення якого відзначається також у зв'язку з підвищенням *емоційно-стресових навантажень*, посиленням *позитивних і негативних емоцій*, а також відчуттям мовцем свого *більш високого соціального статусу*.

Однак, вищезазначені аспекти відпрацьовуються в непродуктивних вправах, завдання яких полягає в прочитанні фраз / речень за інтонаційною розміткою та виявленні їхньої семантики.

На заняттях з практичної та теоретичної фонетики використовуються такі підручники як: 1) *English Phonetics (contrastive analysis of English and Ukrainian pronunciation)* [236], 2) *Ship or Sheep?* (Cambridge University Press, 2002) [262], 3) *Tree or Three? (an elementary pronunciation course)* (Cambridge University Press, 1993) [261].

Підручник *English Phonetics* [236] містить теоретичний матеріал з особливостей абсолютних і відносних характеристик:

- акустичної енергії англійських і українських наголошених та ненаголошених складів в окремих словах і розгорнутих фразах [236, с. 146];
- інтенсивності англійських й українських наголошених та ненаголошених складів в окремих словах і розгорнутих фразах [236, с. 148];
- тривалості англійських й українських наголошених та ненаголошених складів в окремих словах і розгорнутих фразах [236, с. 149];
- діапазону англійських й українських наголошених та ненаголошених складів в окремих словах і розгорнутих фразах [236, с. 150] у жіночому та чоловічому голосі.

Надається інформація щодо природи основних типів імперативів з

погляду гендеру [236, с. 235]. На жаль, цей підручник не містить вправ, завдання яких передбачали б застосування набутих знань.

Автентичні посібники передбачають імітаційні вправи (репродукцію окремих звуків чи речень). *Ship or Sheep?* [262] пропонує рецептивно-репродуктивні вправи, спрямовані на ознайомлення з емоційно-оцінювальним значенням інтонації: дружелюбно, здивовано і т.д. Гендерний фактор, соціальний статус не враховуються.

Альтернативними виданнями можна вважати підручники російського видавництва: «Теоретическая фонетика английского языка» [258] та «Практическая фонетика английского языка» [257]. У підручнику М. А Соколової «Теоретическая фонетика английского языка» [258] автор пояснює залежність висоти голосу від частоти коливань голосових зв'язок та статі мовця [258, с. 8], тобто з фізіологічної точки зору: “The height of the speaking voice depends on the frequency of the vibrations. The more frequently the vocal cords vibrate the higher the pitch is. The typical speech voice of a woman is higher than that of a man because the vocal cords of a woman vibrate more frequently”. Комуніканти можуть варіювати швидкістю коливань, модифікуючи при цьому діапазонний компонент інтонації. Автор не «розшифровує» семантику таких модифікацій з урахуванням, наприклад, статі мовців. Аналізуючи інваріанти фоностилістичних характеристик інформаційного навчального описового спонтанного монологу, М. А Соколова характеризує термінальні тони, які використовують чоловіки [258, с. 197]: “common use of final categoric falls on semantic centers, non-final falls, mid-level and rising tones on non-final intonation group; the emphasis achieved by the use of high falls (very abrupt for a *male* voice)”. У підручнику з практичної фонетики [257] автор пропонує прослухати аудіотексти різних стилів, інтонувати їх і потім прочитати. Аналіз ІО ГМAM не здійснюється. Цей підручник також містить завдання на виявлення студентами фонетичних помилок однокурсників і вправи, спрямовані на навчання виражати деякі емоційні характеристики засобами інтонації, переконання, емоційного впливу на співрозмовника, проте без урахування гендерного

аспекту. Такі вправи можна частково віднести до проблематики нашого дослідження. У підручнику також є вправи, які мають на меті відпрацювання інтонаційних зразків щодо вираження суб'єктивної модальності. Автори не вказують на особливості впливу мовлення жінок і чоловіків на слухачів, який реалізується інтонаційними засобами.

У вправах 4 і 5 цього підручника на сторінці 353 подаються два ДСД. У першому діалозі чоловік повинен заспокоїти жінку, яка порізала палець, у другому він пояснює жінці, як працювати з магнітофоном. На основі цих діалогів студенти повинні відтворити комунікативні ситуації з використанням лексико-граматичних конструкцій та інтонаційних моделей, що запропоновані у вправах. Автори підручника не ставлять студентам завдання проаналізувати семантику інтонаційного й лексико-граматичного оформлення жіночого та чоловічого мовлення, за межами аналізу перебуває й мовленнєва поведінка чоловіків і жінок. Подібні завдання можна застосовувати в нашій роботі, проте їх слід «поширити».

Отже, проаналізовані види вправ свідчать про те, що гендерні маркери інтонаційного оформлення мовлення не вивчаються у повному обсязі, формування і, відповідно, контроль рівня сформованості вміння декодувати семантику інтонації ГМAM не здійснюється. Немає також і професійно спрямованих вправ, які передбачають формування й удосконалення навичок декодування інтонації ГМAM. Під час розробки вправ автори аналізованих підручників і навчальних посібників, напевно, керувалися думкою, що інтонаційне оформлення мовлення корелює з емоційно-модальною спрямованістю бесіди, емоційним станом мовця, його соціальним статусом, а не статевою приналежністю співрозмовників. Актуалізація знань студентів про особливості Ю жіночого і чоловічого мовлення, набутих / не набутих студентами в курсі вивчення іноземної мови, у ході підготовки з теорії та практики перекладу, або наявних у їхньому власному комунікативному досвіді, не здійснюється.

Таким чином, на основі результатів аналізу освітніх документів і підручників з англійської мови, з теорії і практики перекладу можна зробити

висновок про те, що мета навчити майбутніх перекладачів адекватно декодувати семантику інтонації гмам не відображена у проаналізованому матеріалі. Вищезазначену мету сформульовано лише у контексті загальних компетенцій: підрозділ «Соціокультурні знання/міжособистісні відносини». Завдання виявляти в тексті маркери «жіночої» та «чоловічої» мови (гендерні маркери) представлено на лексико-граматичному рівні (форми звернення до осіб). Формування й удосконалення вмінь діалогічного мовлення й аудіювання, стосуючись тільки сфер емоцій, настрою, соціального статусу, не порушують сферу особливостей ІО мовлення комунікантів.

Надані факти засвідчують потребу упорядкування й систематизації навчального матеріалу, необхідність розробки відповідної цілеспрямованої системи вправ з розвитку навичок студентів декодування семантики ІО жіночого й чоловічого англійського мовлення, координації положень для мовних ВНЗ і змісту підручників, необхідність пошуку ефективних шляхів і засобів упровадження цієї системи у практику навчання.

Отже, теоретичною базою для навчання декодування семантики інтонації гендерно-маркованого мовлення мають стати знання майбутніх перекладачів про гендерні маркери англійського мовлення й дистинктивні особливості інтонаційного оформлення жіночого й чоловічого мовлення.

1.3. Сучасний стан навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення

Сучасний фахівець, незалежно від сфери його діяльності, має володіти таким рівнем та якістю іншомовної професійної комунікативної компетенції, яка дозволить йому бути мобільним, затребуваним і конкурентно-спроможним у стрімко змінюваному сучасному світі на міжнародному ринку праці [63, с.136]. Таке ставлення зумовила Лісабонська угода, яка була прийнята у 1997 році, оскільки вона декларує

наявність і цінність різноманітних освітніх систем і ставить за мету створення умов, за яких більша кількість людей, скориставшись усіма цінностями і здобутками національної системи і науки, зможуть бути мобільними на європейському ринку праці.

З кожним роком процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності людини, зокрема вищу освіту. Україна чітко визначила орієнтир на вхід в освітній і науковий простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, дедалі наполегливіше працює над практичним приєднанням до Болонського процесу. Таким чином, створюються умови для інтегративних процесів у сфері вищої освіти європейських країн, а Україна виступає активним учасником цих процесів. Обрані шляхи модернізації вищої освіти України (створення нових державних освітніх стандартів, оновлення навчальних програм і змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, пошук нових форм організації навчального процесу) співзвучні загальноєвропейським підходам [244; 81; 127].

З метою характеристики сучасного стану навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМAM було здійснено наукове спостереження за навичками студентів адекватно декодувати семантику інтонації чоловічого та жіночого англійського мовлення та проведено анкетування студентів та викладачів англійської мови та теорії і практики перекладу. Спостереження за адекватністю декодування семантики інтонації ГМAM студентами-майбутніми перекладачами реалізовувалося викладачем. Студентам було запропоновано виконати усне та письмове тестові завдання (час виконання – 90 хвилин). Завдання було складено відповідно до мети експериментального дослідження та принципу інтегративного зіставлення. У тестуванні взяли участь 58 осіб: 28 студентів ПНПУ та 30 студентів ЧДУ.

Об'єктом оцінювання досліджуваних знань, умінь та навичок у ході тестування стали: 1) декларативні знання студентів про інтонаційне

оформлення ГМАМ; 2) мовленнєві вміння та навички їхнього коректного застосування в різних видах мовленнєвої діяльності. Детальна інформація про результати тестування наведена у Додатках (див. Додаток Д.11). Приклади тестів містяться у Додатку Б. Результати тестування засновувались на коректності використання таких інтонаційних засобів оформлення ГМАМ, як мелодика, ритм, гучність, темп, паузація, тембр та акцентуація. Оцінювання здійснювалось за рівнями: «високий», «достатній», «задовільний» та «недостатній», де кожен цифровий показник є сумарним відсотком оцінок.

Аналіз одержаних даних констатує, що 72,4% студентів продемонстрували низький рівень (сума балів за усіма критеріями тестування склала нижче ніж 60), а 27,6% – середній (сума балів від 60 до 74). Жоден зі студентів, які брали участь у тестуванні, не досяг високого або достатнього рівнів розвитку досліджуваних навичок. Відповідно до результатів спостереження можна стверджувати, що майбутні перекладачі не підготовлені до адекватного декодування семантики ІО ГМАМ, оскільки спостерігається неправильне визначення та використання ними зазначених мовних засобів. Але варто зазначити, що практичне значення навчання майбутніх перекладачів особливостей ІО чоловічих і жіночих англomовних діалогів, їх дистинктивних особливостей та адекватного декодування з метою подальшого використання майбутніми перекладачами означених лінгвістичних засобів у професійної діяльності полягає в «донесенні» етичної культури мовлення до студентів – майбутніх перекладачів. Саме тому це питання також виступає як одна з методичних проблем, що потребує подальшого дослідження у вітчизняній лінгводидактиці.

Таким чином, за даними, представленими в таблицях (див. Додаток Д), можна дійти висновку, що рівень сформованості навичок майбутніх перекладачів адекватного декодування семантики інтонації ГМАМ є недостатнім. Це свідчить про недостатній розвиток комунікативної компетенції та поведінки майбутніх перекладачів, що може створити

комунікативні казуси як у спілкуванні з носіями англійської та рідної мови, так і під час перекладу бесід, інтерв'ю, комюніке, дискусій, диспутів та інших видів мовленнєвої комунікації.

Наступною стадією у дослідженні стану навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонаційного оформлення чоловічих та жіночих діалогів було анкетування (як метод опитування) 57 студентів – майбутніх перекладачів II курсів, 34 викладачів теорії та практики перекладу, які працюють у ВНЗ України III – IV рівнів акредитації і готують фахівців за спеціальністю «Переклад» напряму підготовки «Філологія», що дозволило охопити достатню кількість респондентів. Анкетування (див. Додаток А) проходило у жовтні-листопаді 2007–2008 навчального року на кафедрі перекладу й теоретичної та прикладної лінгвістики Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, на факультеті іноземної філології Чорноморського державного університету імені Петра Могили, на філологічному факультеті Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка та на факультеті іноземних мов Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Метою анкетування було з'ясувати позиції викладачів та студентів щодо означених питань: чи є вивчення гендерних особливостей спілкування у сфері фахової підготовки майбутніх перекладачів необхідним, (дуже) важливим, неважливим, який вид мовленнєвої діяльності сприяє навчанню майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМAM, в якій фаховій сфері перекладачеві необхідно володіти навичками аудіювання, чи важливо враховувати стать комунікантів під час перекладу іншомовного мовлення на рідну мову та навпаки та ін. За кількістю одночасно опитуваних анкетування є *груповим*. За кількістю тем опитування – *одноаспектним* (навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМAM). За рівнем стандартизації – *стандартизоване*. За частотою опитування – *одноразове*.

Аналіз відповідей респондентів показав, що 58% викладачів вважають вивчення гендерних особливостей спілкування у сфері фахової підготовки майбутніх перекладачів необхідним (31% – дуже важливим, 6% – важливим, 5% – вважають, що зазначені особливості можна вивчати як спецкурс за вибором студента). На думку 75% студентів вивчення гендерних особливостей спілкування у сфері фахової підготовки майбутніх перекладачів є дуже важливим (4% – необхідним, 14% – важливим, 7% студентів вважають, що їх можна вивчати як спецкурс). Не було жодного респондента, хто обрав би відповідь «не слід вивчати».

Більшість позитивних відповідей зареєстровано на таке запитання: «Чи важливо враховувати стать комунікантів під час перекладу іншомовного мовлення на рідну мову та навпаки?» (85% – викладачів, 79% – студентів). Під час відповіді на запитання «Чому, на Ваш погляд, слід більше приділяти увагу під час тлумачення в будь-якій сфері?» 53% викладачів та 49% студентів віддали перевагу сукупності лексико-граматичних та фонетичних засобів (лексико-граматичним засобам – 42% викладачів, 40% студентів; розрізненість компонентів обрало меншість). Найбільш «популярні» фахові сфери, у яких перекладачеві необхідно володіти навичками аудіювання – послідовний переклад (38% викладачів та 36% студентів), синхронне тлумачення (36% викладачів та 42% студентів), тлумачення гіду (10% викладачів та 12% студентів), переклад лінійного перекладача (6% викладачів та 10% студентів). Серед різновидів іншомовної мовленнєвої діяльності, які потребують подальшого тренування та удосконалення, викладачі і студенти визначили говоріння (відповідно 69% та 61%).

Результати опитування підтверджують важливість врахування статі співрозмовників під час перекладу, а відтак вивчення гендерних особливостей спілкування в сфері фахової підготовки майбутніх перекладачів (а саме у сфері послідовного перекладу, синхронного тлумачення, тлумачення гідів та перекладу лінійного перекладача) повинне

посісти провідне місце. Отже, вищезазначене дає нам можливість підтвердити попередню гіпотезу дослідження: навчати майбутніх перекладачів декодування семантики ІО англомовних ОСД і ДСД доцільно в контексті навчання аудіювання, але у взаємозв'язку з говорінням.

На думку О. Б. Тарнопольського [259, с. 124] аудіювання – це не тільки рецептивний вид мовленнєвої діяльності, який забезпечує розуміння того, що сприймається на слух, і належить до усної форми мовлення; аудіювання також є активним процесом, який здійснюється на основі передбачення (прогнозування) того, що буде сказане. У нашому випадку прогнозування базується на знаннях типових рис комунікативної поведінки жінок і чоловіків. Дуже важливо для перекладача розпізнати, почути настрій комунікантів, який вони можуть виразити лише за допомогою фонетичних засобів, адже інколи співрозмовникам заборонено передавати своє ставлення до інформації засобами лексико-граматичного оформлення висловлювань. Фахівець повинен інтегрувати почуті смисли для вибору адекватних лінгвістичних засобів з метою подальшої передачі інформації.

У контексті концептуальних положень навчання мови для професійного спілкування актуальними для вирішення в межах нашого дослідження є такі питання й проблеми: визначення мети формування у майбутніх перекладачів навичок декодування семантики ІО «чоловічих» та «жіночих» діалогів; аналіз професійних сфер, де відповідні знання є необхідними (з метою проектування певних аспектів спеціальної програми професійно орієнтованого навчання англійської мови / перекладу); розробка методики навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГММ. Результати анкетування свідчать про те, що як викладачі, так і студенти усвідомлюють необхідність навчатися й навчати адекватно

Висновки до розділу 1

На основі результатів вивчення предмету дисертаційного дослідження й аналізу теоретичних та експериментальних засад навчання майбутніх

україномовних перекладачів декодування семантики інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення, що був проведений згідно з метою та завданнями дисертаційного дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. Переклад є багатоаспектною проблемою, яка перебуває у колі наукових інтересів лінгвістів, психологів, представників лінгводидактики та психолінгвістики. Успішність перекладу нерозривно пов'язана з лінгвістичною компетенцією перекладача, а саме використанням адекватних лінгвістичних засобів для передачі смислу «повідомлення», одним з актуальних аспектів якого є гендерно-марковане мовлення.
2. Об'єднання двох видів мовленнєвої діяльності (аудіювання та говоріння), що є базовими для навчання майбутніх україномовних перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення, оскільки існує зв'язок між інтонаційними й лексико-граматичними засобами. Інтонаційні засоби можуть посилювати, нейтралізувати та замінити лексико-граматичні. У діалогічному мовленні найяскравіше проявляються типові «жіночі» і «чоловічі» маркери.
3. Аудіотексти англійськомовних одностатевих та двостатевих діалогів репрезентують спектр дистинктивних особливостей інтонаційного оформлення «жіночого» та «чоловічого» мовлення, розпізнання яких сприяє поглибленому розумінню імпліцитного підтексту аудіоповідомлення.
4. У процесі навчання майбутніх україномовних перекладачів декодування семантики інтонаційного оформлення гендерно-маркованого мовлення доцільним є розглядати взаємодію інтонаційного оформлення мовлення жінок і чоловіків з їхнім соціальним статусом, стилем комунікації та емоційним станом комунікантів.
5. Зміст освітніх програм і підручників з теорії та практики перекладу й англійської мови не передбачає цілеспрямованого навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.

6. У сучасній методичній літературі не визначені принципи, прийоми й методи навчання майбутніх перекладачів розпізнанню на слух семантики інтонаційного оформлення «жіночого» та «чоловічого» мовлення, не запропоновані вправи та допоміжні засоби (схеми, графіки, таблиці тощо), спрямовані на формування й вдосконалення зазначених навичок.

Зважаючи на вищеназвані чинники, в другому розділі дисертаційного дослідження запропоновано методику навчання майбутніх україномовних перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО ДЕКОДУВАННЯ ІНТОНАЦІЇ ГЕНДЕРНО-МАРКОВАНОГО АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ

Мета цього розділу дисертації – визначити складові методики навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення. Авторка розглядатиме мету навчання студентів – майбутніх перекладачів щодо досліджуваних навичок, яка зумовлює змістовий та структурний зміст предмета навчання: етапи, зміст, методичні принципи навчання, умови реалізації розробленої методики щодо навчання майбутніх перекладачів досліджуваної проблеми, а також контроль результату досягнення зазначених цілей і критерії оцінювання сформованих навичок студентів коректної інтерпретації сприйнятої на слух інформації в репрезентації чоловіків і жінок.

2.1. Відбір мовленнєвого матеріалу для навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англомовного мовлення

Вивчення семантики інтонації гендерно-маркованого мовлення в межах навчання студентів-майбутніх перекладачів аудіювання передбачає вирішення завдань як лінгвістичного, так і дидактичного характеру.

Лінгвістичні завдання:

1. Систематизувати дистинктивні особливості чоловічого та жіночого усного діалогічного мовлення, що властиві різноманітним типам (ділового, академічного та побутового) дискурсу в рідній та іноземній мовах: його лексико-граматичного оформлення; його інтонаційного оформлення; взаємодії лексико-граматичного та інтонаційного оформлення;

2. Встановити, охарактеризувати й проаналізувати варіативність інтонаційного оформлення жіночого та чоловічого мовлення залежно від соціального статусу комунікантів та їхнього емоційного стану;
3. Прогнозувати інтерференцію (і засоби її запобігання) рідної та іноземної мов у процесі навчання майбутніх перекладачів перекладу на просунутому етапі).

Реалізація вищезазначених лінгвістичних завдань можлива у взаємодії із здійсненням *дидактичних завдань*:

1. Навчити майбутніх перекладачів розпізнавати на слух семантику інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення та обирати адекватні лінгвістичні засоби в ході перекладу аудіотекстів на рідну мову;
2. Навчити майбутніх перекладачів обирати коректну стратегію комунікативної поведінки.

Для реалізації окреслених дидактичних завдань слід не тільки створити таку методику, яка сприятиме розвитку, формуванню та удосконаленню навичок декодування семантики ІО чоловічого й жіночого усного діалогічного мовлення, а й відібрати такий навчальний матеріал, який би відповідав вимогам чинних навчальних програм та державних стандартів з підготовки фахівців у галузі перекладу. Проте, на жаль, в означених документах не визначаються вимоги щодо навчання майбутніх перекладачів досліджуваних навичок.

Матеріалом дослідження особливостей методики навчання майбутніх перекладачів декодувати інтонацію гендерно-маркованого мовлення під час сприйняття на слух англійських мовленнєвих відрізків є одно- та двостатеві автентичні діалоги різноманітної тематики, в яких комуніканти мають однаковий та різний соціальний статус, тому поняття *гендерно-марковане англійське мовлення* розглядатимуся як рівнозначне поняттю *гендерно-маркований англійський дискурс*. Такий вибір матеріалу обумовлений тим, що жінки і чоловіки tendують використовувати різні

мовні та немовні засоби ведення розмови в залежності від їхнього соціального статусу [31; 33].

Обґрунтування процесу відбору навчального матеріалу для підготовки майбутніх перекладачів до декодування семантики інтонаційного оформлення англомовних ОСД та ДСД зумовлене необхідністю доопрацювання вже наявних у методиці підходів, які передбачають розвиток навичок аудіювання в майбутніх перекладачів. Названі підходи не враховують значущість гендерного аспекту під час підготовки фахівців до адекватного сприйняття на слух семантики інтонації ГМАМ. У лінгводидактиці відсутні дослідження, в яких би розглядалась актуалізація гендерного аспекту з погляду інтонаційного оформлення висловлювань в різноманітних типах дискурсу.

У сучасних дослідженнях не визначені також принципи відбору навчального матеріалу щодо навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення під час аудіювання. Саме тому, зважаючи на вимоги до володіння студентами навичками аудіювання, було визначено аспекти, які слід враховувати в процесі відбору експериментального матеріалу (вони можуть також прислужитися викладачам англійської мови та перекладу) для навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації чоловічого і жіночого усного діалогічного мовлення. Такими аспектами є:

Екстралінгвістичні аспекти:

- урахування екстралінгвістичних особливостей оформлення жіночого (немовні фонації, «вокалізовані» емоції, глибокі вдихи, зітхання, жестикуляція) та чоловічого (свист, покашлювання, штучне прочищення горла, шмигання носом у поєднанні з жестикуляцією) мовлення. Слід зазначити, що такий розподіл є умовним, оскільки як чоловіки, так і жінки можуть мати зазначені особливості.

Лінгвістичні аспекти:

- поліфункціональність лексико-граматичних та інтонаційних засобів оформлення гендерно-маркованого англійського мовлення – використання найбільш типових для чоловіків- і жінок-комунікантів лінгвістичних засобів для вираження імпліцитного значення повідомлення.

Прагматичний аспект:

- урахування наміру мовця і комунікативних наслідків його висловлювань.

Соціолінгвістичний і психолінгвістичний аспекти:

- дотримання моделей спілкування відповідно до соціального статусу людини;
- урахування особливостей породження і сприйняття мовленнєвих висловлювань жінками й чоловіками та проблем, пов'язаних із соціальною природою мови, її суспільними функціями й впливом соціальних факторів на мову.

Дидактичний аспект:

- цілеспрямоване слухання автентичних текстів (одностатевих та двостатевих діалогів), з метою сприйняття на слух семантики інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.

Реалізації вищезазначених аспектів у процесі навчання майбутніх перекладачів навичок, що формуються, сприяє дотримання викладачами наступних *вимог до навчального матеріалу:*

- відповідність навчального матеріалу еталону просодичного оформлення англомовних текстів, які покладено в основу формування навичок адекватного сприйняття на слух інтонації ГМAM у майбутніх перекладачів (використовування автентичних фонограм, аудіо- і відеозапису);
- відповідність змісту навчальних програм (урахування вимог програм до рівня сформованості навичок аудіювання у майбутніх перекладачів з певним поглибленням вимог щодо мети даного дослідження);
- професійне спрямування навчальних текстів-діалогів.

Майбутньому перекладачеві для успішної професійної діяльності щодо застосування навичок декодування ГМAM важливо:

- оволодіти слухо-моторною пам'яттю (почув інформацію → усвідомив зміст висловлювання й семантику його інтонаційного оформлення → запам'ятав все → переклав аудіоповідомлення на рідну мову);
- мати аналітичний склад розуму для правильного декодування «повідомлення», створеного жінкою або чоловіком, з погляду лексико-граматичного та фонетичного оформлення їхнього усного діалогічного мовлення.

Формування та вдосконалення навичок адекватного сприйняття на слух інтонації ГМAM у майбутніх перекладачів реалізуються за умов урахування названих особливостей навчального матеріалу та коректної послідовності його введення. Це питання є актуальним у методиці викладання будь-якої дисципліни. У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне звернутися до концепції В. Л. Скалкіна [125]. «Зміст навчання» (термін автора) науковець розглядає як багаторівневу категорію, а не простий набір компонентів. «Зміст навчання» потрактовується ним як самоформування іншомовно-мовленнєвої компетенції, яка складається з декількох ярусів (рівнів). На верхньому ярусі вказаного поняття знаходиться процес оволодіння системою знань, навичок і вмінь (процесуальний і психофізіологічний аспекти). На нижчезрозташованому ярусі знаходиться мовленнєвий інвентар і тексти (лінгвістичний аспект), а на останньому ярусі (комунікативний аспект) розміщуються значення, смисл мовних знаків, зміст текстів [125, с. 45–50]. Такій підхід дозволяє провести відбір навчального матеріалу в будь-якій послідовності, наприклад, спочатку лінгвістичний матеріал (активна лексика, граматичні конструкції, інтонаційні зразки різноманітних комунікативних типів висловлювань), а потім розподіл лексико-граматичного матеріалу за тематикою і / чи мовленнєвими ситуаціями (у різних видах роботи – слухання, читання, обговорення текстів професійної тематики). У запропонованому дисертаційному дослідженні дотримуємося руху знизу вгору: від складових комунікативного аспекту, крізь компоненти, які складають лінгвістичний

аспект, до складових процесуального й психофізіологічного аспектів. Такий підхід є корелятом загально методичного принципу *комунікативності* [248, с. 51–52]. Саме такого підходу було вирішено дотримуватися для реалізації загальної моделі навчання майбутніх перекладачів навичок декодування інтонації ГМАМ.

Оскільки діяльність перекладача пов'язана з процесом комунікації, основу навчального матеріалу повинні складати сучасні автентичні тексти, які найяскравіше демонструватимуть особливості того чи іншого стилю спілкування залежно від статі, соціального статусу та емоційного стану комунікантів. Зміст автентичних одностатевих та двостатевих діалогів відображатиме не тільки важливу інформацію в межах будь-якої тематики, але й ставлення комунікантів один до одного, до повідомлення, реакцію на те, що вони почули тощо.

Серед низки основних сфер інтелектуального й побутового спілкування людини науковці виділяють: соціально-побутову, громадсько-політичну, соціально-культурну, професійно-трудова [248, с. 48], адміністративно-правову, сферу суспільної діяльності, сімейну, сферу гри та розваг, релігійну. В аспекті нашого дослідження фоновим змістом навчального матеріалу для майбутніх перекладачів можуть виступити *професійно-трудова* чи *виробнича* сфера. Професійна діяльність передбачає спілкування фахівців у різних галузях науки, техніки, бізнесу, тому професійна сфера охоплює все, що стосується дій і стосунків людей під час виконання ними своїх професійних обов'язків [163, с. 15]. Отже, перекладач має володіти обсягом специфічних знань, необхідних для розуміння процесів, які відбуваються в межах професійної діяльності, та комунікативною компетенцією в цій галузі для відбору адекватних лінгвістичних засобів у процесі перекладу.

Навчальні тексти, які розраховані на майбутніх перекладачів, повинні охоплювати різноманітну тематику, водночас ситуації в межах однієї тематики можуть відрізнятися одна від одної кардинально. Іноді неможливо

передбачити наслідки спілкування, саме тому перекладачі мають бути добре підготовленими морально й професійно до роботи в певній галузі. У зв'язку з цим, були відібрані автентичні діалоги з Британських аудіоджерел (комуніканти належать до однієї вікової категорії – 30–45 років), які можна віднести до ділового, академічного (навчально-виробничого) та побутового дискурсів. Означені тексти відображають *лінгвосоціокультурний* (лінгвістичні особливості чоловічого та жіночого мовлення в залежності від рівня їхнього інтелекту, морального і естетичного розвитку, світогляду, способів і форм спілкування, соціального статусу, виховання, культури, історії та традицій країни, в якій вони мешкають) та *паралінгвістичний* (звукові засоби, які супроводжують мовлення жінок і чоловіків у процесі спілкування: ступінь гучності, розподіл пауз тощо) компоненти. Під час аналізу змісту та інтонаційного оформлення мовлення носіїв іноземної мови, визначено типову модель комунікативної поведінки мешканців Великої Британії відповідно до ситуації та статі співрозмовників: лексико-граматичне та інтонаційне оформлення діалогічного мовлення, нелінгвістичні фонації (чмокання, покашлювання, свистіння, вокалізовані емоції, шмигання тощо), особливості та дистинктивні риси просодичного оформлення жіночого і чоловічого іншомовного мовлення. Такі тексти мають певну *соціолінгвістичну* (з погляду особливостей лінгвістичних засобів, які використовують у мовленні жінки та чоловіки в певному соціумі) цінність у процесі навчання майбутніх перекладачів декодувати інтонацію ГМAM.

На базі слухового сприйняття відібраних текстів у майбутніх перекладачів формуються рецептивні навички (навички декодування інтонації гендерних відмінностей в іншомовному мовленні при аудіюванні), продуктивні навички (навички використання відповідних гендерно-маркованих інтонаційних засобів в англomовному мовленні) та рецептивно-продуктивні (навички відтворення та перекладу автентичних діалогів з урахуванням відповідної семантики) у мовах, що вивчаються. Такий спектр

навичок свідчить про *диференційне* засвоєння матеріалу та *взаємозв'язок* таких типів мовленнєвої діяльності як аудіювання та говоріння.

З метою забезпечення рівномірного розвитку та формування в студентів навичок декодування інтонації ГМAM навчальний матеріал відбирався за принципом *доступності*. Лексико-граматичне наповнення навчальних текстів одностатевих і двостатевих діалогів не містило труднощів (наявність незнайомих слів, фразеологізмів чи граматичних конструкцій) для студентів, саме тому вони мали можливість повністю концентрувати увагу на інтонаційному оформленні ОСД і ДСД.

Що стосується «кількості» та «якості» навчальних текстів, такий відбір проводився за принципами *функціональності* й *достатнього мінімуму*. Тематика матеріалу має різноманітну спрямованість і відображає актуальну проблематику, яка може виникати в професійному діалогічному дискурсі. Отже, студенти-майбутні перекладачі мають можливість готуватися до професійної діяльності під час відпрацювання запропонованого матеріалу. Обсяг одного одностатевого чи двостатевого діалогу складає приблизно 500 друкованих знаків, що є достатнім мінімумом для сприйняття та розпізнання «аудіопосилання» комунікантів-жінок та комунікантів-чоловіків (що було визначено в ході відбору навчального аудіоматеріалу).

Відбір навчального матеріалу, призначеного для навчання майбутніх перекладачів декодування семантики ІО ЧМ і ЖМ, зумовлений тим, що, як це було доведено у Розділі 1, сучасні підходи в галузі підготовки майбутніх перекладачів до професійної діяльності не передбачають формування, розвитку й вдосконалення відповідних навичок студентів. Відсутність праць, які б відображали реалізацію досліджуваних навичок на практиці, спонукувало до проведення спеціального фонетичного дослідження, результати якого послугували базою підбору навчального матеріалу, складання системи вправ та розробки методики навчання майбутніх перекладачів.

Фонетичне дослідження є одним з науково обґрунтованих шляхів для створення еталону актуалізації гендерних маркерів ІО англійського діалогічного мовлення жінок і чоловіків, які використовують носії англійської мови у мовленнєвій комунікації. Такий вид дослідження характеризується довідністю, відтвореністю, об'єктивністю та точністю, крім того його відносять до одного з видів пізнавальної діяльності. У ході фонетичного дослідження передбачалась поетапна реалізація наступних завдань:

- визначення особливостей інтонаційного оформлення ЖМ і ЧМ;
- визначення дистинктивних особливостей інтонаційного оформлення ЖМ і ЧМ;
- визначення механізму взаємодії складових інтонації із соціальним статусом жінок і чоловіків в англійському діалогічному дискурсі;
- визначення механізму взаємодії складових інтонації з лексико-граматичним оформленням мовлення жінок і чоловіків в англійському діалогічному дискурсі;
- визначення механізму взаємодії складових інтонації з емоційним станом жінок і чоловіків в англійському діалогічному дискурсі;
- визначення механізмів взаємодії різнорівневих мовних засобів в англійському гендерно-маркованому діалогічному дискурсі;
- визначення особливостей використання інтонаційних засобів для оформлення ГММ з метою його адекватного декодування та розробки методичних стратегій навчання майбутніх перекладачів інтонаційному оформленню англійського діалогічного дискурсу взагалі.

Ми дотримувались загальної методики фонетичного дослідження [38; 61; 146] під час проведення дослідження інтонаційних засобів актуалізації гендерних маркерів в англійському діалогічному мовленні жінок і чоловіків з метою отримання необхідних даних та розробки еталонів щодо вироблення навичок майбутніх перекладачів декодування інтонації ГММ. Фонетичне дослідження складалося з наступних етапів: 1) слухового

аналізу; 2) аудиторського аналізу; 3) лінгвістичної інтерпретації результатів фонетичного дослідження; 4) формування корпусу матеріалу дослідження.

Згідно з метою та завданнями фонетичного дослідження варіативності інтонаційних засобів актуалізації гендерних маркерів інтонаційного оформлення англійського діалогічного мовлення жінок і чоловіків було відібрано широкий корпус матеріалу дослідження, який складався з англійськомовних діалогічних аудіотекстів, з аудіододатків до автентичних (британських) підручників з англійської мови та оригінальних аудіоматеріалів. Обрані тексти, які реалізуються 10 інформантами (носіями мови), якнайбільше відповідають вимогам навчального процесу, характеризуються інформативністю та необхідною «наявністю» гендерних лінгвістичних маркерів ЧМ і ЖМ.

Метою слухового та аудиторського аналізу в рамках проведеного дослідження було визначення особливостей інтонаційного оформлення відібраних гендерно-маркованих аудіотекстів, виявлення інтонаційного еталону актуалізації гендерних маркерів в англійськомовних ОСД і ДСД з урахуванням соціального статусу та емоційного стану комунікантів. Інтонаційні засоби розглядалися на рівнях синтагми, фрази і надфразових одиниць (НФЄ). За результатами аудиторського аналізу було відібрано й записано на цифровий носій інформації вузький корпус експериментального матеріалу (час звучання – 260 хвилин), тобто тексти, які відповідали вищезазначеним вимогам до навчального процесу.

У ході інструментального аналізу мовні фрагменти було поділено на сегменти, а саме фрази, синтагми та ритмічні групи з метою вимірювання тональних, темпоральних та динамічних характеристик передавання гендерно-маркованих висловлювань.

Якісні результати спостереження варіювання перцептивних характеристик у досліджуваному аудіоматеріалі, які були отримані на етапі слухового та аудиторського аналізу тональних, темпоральних і динамічних параметрів. Оцінка надійності результатів слухового та аудиторського

аналізу досліджуваних автентичних аудіотекстів реалізовувались на основі загальноприйнятих методів математичної статистики [91] з додатковим використанням комп'ютерних програм статистичного аналізу. Результати фонетичного дослідження варіативності інтонаційних засобів актуалізації гендерних маркерів в англійському діалогічному мовленні жінок і чоловіків були відображені вербально та у формі таблиць, а також у вигляді робочих протоколів.

Об'єктом фонетичного дослідження є структура ІО англomовного жіночого та чоловічого діалогічного дискурсу. Кінцевою метою всіх поставлених у фонетичному експерименті завдань є виявлення характеру зв'язку між складовими інтонації та ступенем їхнього варіювання в залежності від соціального статусу й емоційного стану співрозмовників та лексико-граматичним оформленням їхніх висловлювань. Оскільки ми працюємо з багатофакторною моделлю, нам слід дотримуватися системного підходу, який передбачає вивчення досліджуваних складових загальних характеристик та їхню кореляцію з мовними й немовними засобами різних рівнів.

Першим завданням виступає виявлення інтонаційних ознак автономно актуалізованого жіночого та чоловічого мовлення, які відображають гендерні маркери, а також побудова схем (або таблиць), що максимально демонструють ці ознаки.

Наступним завданням виступає порівняння власне жіночих та чоловічих інтонаційних маркерів, що проявлятимуться як на рівні окремих складових інтонаційного оформлення (тональних, темпоральних і динамічних) висловлювань жінок і чоловіків, так і на рівні їхньої сукупності. Можна сказати, що жіночі і чоловічі моделі ІО «штучно» існують в ідеалі, але в реальних умовах у ході комунікативних актів ці моделі мають свої інваріанти під впливом суб'єктивних і / чи об'єктивних факторів (зацікавленість темою розмови, емоційний стан мовця, суб'єктивне ставлення до комунікативної ситуації взагалі, соціальна роль і

таке інше). Саме тому, такі інтеграції-сукупності доцільно розглядати через призму класифікації суб'єктивно-модальних полів, яка була запропонована Т. М. Корольовою [60, с. 58–64] (див. Додаток Е).

Наведемо приклад варіювання комунікативної поведінки жінок і чоловіків з точки зору передавання *емоційно-оцінювальних значень*. Так, ступінь співчуття (рівень – *міжособистісні відносини*) у репрезентації жінок і чоловіків під час обговорення рутинних справ не співпадає. Жінки обирають із цієї парадигми вести розмову в ідеалі тепло, душевно, підбадьорюючи, співчуваючи, м'яко. Чоловіки намагаються розмовляти за спокійливо, байдуже, без співчуття, іноді холодно. *Активність* жінок актуалізується в їхньому захопленні розмовою та ентузіазмі, а чоловіки виражають зацікавленість розмовою (різні ступені активності). *Домінування* жінок має характер зняковілості, соромливості, чоловіки частіше не бентежаться, не соромляться. *Позитивно* налаштовані жінки обирають ступінь задоволеності (захоплено, в захваті, щасливо, радісно, задоволено), чоловіки – ступінь стриманості (незворушно, стримано, володіючи собою). Залежно від обраного рівня емоційно-оцінювальних полів комуніканти використовують відповідне інтонаційне оформлення висловлювань.

Одностатеві співрозмовники надають перевагу типовим «жіночим» чи «чоловічим» моделям. Однак, якщо різностатеві комуніканти виконують однакові соціальні ролі, комунікативна поведінка мовців відхиляється від ідеальних жіночих і чоловічих моделей. Так, є збіги у комунікативній поведінці жінок- і чоловіків-домінантів у двостатевих діалогах – обидва мають привілеї вести розмову, ставити запитання до співрозмовника, надавати інструкції, іноді переривати співрозмовників і т.д., але чоловіки намагаються «адаптуватися» до манери ведення розмови жінкою, що підпорядкується, тобто вислухати жінку до кінця із зацікавленістю та розумінням (часто це є «напускним»), виразити співчуття та підтримку. Жінки поводять себе більш «авторитарно», жорстко, іноді непохитно з

підлеглими чоловіками, репрезентуючи свою значущість (одне із «завдань» феміністок).

Розглянемо варіювання інтонаційного оформлення мовлення жінок і чоловіків в одностатевих діалогах, де вони спілкуються в режимі домінант – той, хто підпорядкується, при передаванні власно оцінних значень *ступеня схвалення*. Парадигма цього семантичного поля представлена диференціальними семами, які градуально «розміщуються» в діапазоні модальних значень, крайні члени ряду є антонімами (схвально, прихильно, байдуже, критично, осудливо, засуджуючи, звинувачуючи). Акустичні кореляти досліджуваних модальних значень чітко марковані мелодійним і тембральним параметрами. *Схвалення*, що маніфестується жінкою-домінантом, передається більш підвищеним мелодійним регістром мовленнєвого сегмента та більш розширеним діапазоном вимовляння фрази в цілому, ніж у чоловічій реалізації, відповідно всі акустичні кореляти жіночого мовлення характеризуються як дещо підвищені, ніж чоловічі: високий спадний тон, більш дзвінкий тембр, слайдингова шкала. Щодо протилежного ставлення жінок – *несхвалення*, – воно оформлюється спадно-висхідним ядерним тоном, зниженим регістром, дещо приглушеним тембром. Чоловіче домінантне мовлення характеризується більш зниженим регістром, ніж жіноче. Жіноче *критичне* ставлення реалізується складним висхідно-спадним тоном в ядрі (чоловіче – високим спадним), уповільненням темпу (але дещо швидшим, ніж темп мовлення чоловіків). Емфатичність жіночої фрази підсилена у порівнянні з чоловічою, жіночий голос звучить різкіше. *Засудження* представлене чоловіками-домінантами низьким регістром мелодики (нижчим, ніж «жіночий» регістр), наявністю хрипоти в голосі, середнім діапазоном, низьким низхідним тоном (жінки іноді використовують низький висхідний тон), посиленням ступенем категоричності засудження. Чоловіки переважно використовують низхідну скандентну шкалу, таким чином посилюючи ступінь інтенсивності

висловлюваного ставлення. Жінки часто дотримуються рівної шкали, демонструючи бажання заспокоїти співрозмовницю.

Темп мовлення чоловіків-домінантів у цілому характеризується певною сповільненістю при вираженні аналізованих модальних значень в ОСД. «Жіночий» темп є відносно повільним, оскільки жінки використовують більше емоційних пауз (частіше невокалізованих у формі штучних вдихів і видихів), ніж чоловіки, а «решта фрагментів» вимовляється достатньо швидко. Чим збудженіше стан жінки в момент обговорення проблеми, тим вище гучність її мовлення. Її ставлення до проблеми (схвалення/несхвалення) менше впливають на гучність мовлення. Відомо, що чоловіки більш стримані, ніж жінки, та інструментальний аналіз підтверджує це твердження визначенням «чоловічої» гучності як дещо зниженої, ніж «жіночої».

Висновком цього етапу фонетичного дослідження є ствердження, що інтонаційні маркери жіночого і чоловічого мовлення «взаємодіють» з їхньою соціальною роллю та гендером їхніх співрозмовників. Жінки і чоловіки, які належать до одного соціального статусу, дотримуються подібних інтонаційних моделей. Однак, в ОСД домінанти «підстроюються» під співрозмовника. У ДСД жінки-домінанти намагаються маніфестувати, що «жіночість» діє на рівні «мужності», а чоловіки-домінанти ставляться до жінок-слухачів з повагою, співчуттям, як до слабкої половини людства, саме тому вони використовують відповідні інтонаційні засоби: високий низхідний тон у комбінації із східчастою шкалою у використанні чоловіків виражає зацікавленість чи захоплення розмовою, а низхідно-висхідний тон у комбінації із скандентною шкалою виражає неспокій, контраст (зіставлення), навіть докір, зворушені почуття і т.д.

Другий етап дослідження присвячений вивченню діапазону варіативності й інваріантності семантики інтонаційних моделей ЖМ і ЧМ у залежності від лексико-граматичного оформлення їхніх висловлювань у реальній комунікації (враховуються гендерний і соціальний фактор).

Інтонація «накладалася» на комунікативний тип жіночих і чоловічих висловлювань і виражала комунікативне посилення та намір мовця. Розрізняють три комунікативні типи: ствердження, питання і спонування (імператив) (деякі лінгвісти відносять окличні речення до четвертого комунікативного типу). Під час вивчення взаємодії інтонаційних і лексико-граматичних засобів у досліджуваному контексті було виявлено, що практично всі комунікативні типи і лексичне «наповнення» мовної реалізації на інтонаційному рівні виражаються завдяки взаємодії із гендерними маркерами соціальних ролей співрозмовників.

Наприклад, *директивність* жінки-домінанта у ДСД маніфестується через *наказування* (The first thing you have to do is...), *вимогу* (A further requirement is that the note has to mention what's known as a "sum certain") та *розпорядження* (Then the two of you'll go to the National Police...), які представлені у формі спонукальних речень чи оповідальних, які виконують функції наказування, і передаються за допомогою низького висхідного тону та ступінчатої шкали. У голосі відчувається впевненість, рішучість авторитарність та повчання. Темп характеризується відносною повільністю, гучність – нормальна (іноді дещо підвищена). Жінка користується нейтральною лексикою (у формальній обстановці – спеціалізована), але іноді «з'являються» експресивні слова та вигуки типу "Oh, dear; Great; Hm; Well; Um". Також присутні риторичні запитання, які починаються зі слів "Why should I...". Жінки-домінанти частіше, ніж чоловіки перетворюють спеціальні питання у риторичні завдяки зміні низхідних тонів висхідними: "Why would a business offer new shares at a price that's significantly lower than the current market price of the shares?". Можна засвідчити, що не існує суворої залежності інтонаційного оформлення від комунікативного типу фраз. Граматичне оформлення висловлювань жінок – коректне. Із синтаксичної точки зору «жіночі» речення є повними, часто складносурядними чи складнопідрядними.

Чоловіки-домінанти у ДСД реалізують свою домінантність більш через *пораду* (дружелюбну рекомендацію, пропозицію – Why don't I come over this evening and help you... ?; Well, what if I carried ... ?), *переконання*, або *прохання* (A bit? Molly, please ... ; Let me help you... та інші). Слід відзначити, що рекомендація, пропозиція оформлюється у вигляді спеціальних запитань.

Наступний уривок з діалогу демонструє приклад *переконання* (аргументованого) жінки чоловіком:

Daisy Sounds like you want to go ahead with it...

Mike ... You know, about the loan.

Daisy That shouldn't be a problem, though, should it?

Mike No, er, I don't think so. I asked Rob when he needed a decision by, and he said by, um, by next weekend.

Daisy Really? That soon?

Mike Yes, apparently he's not the only person trying to buy the place. I asked him if he was talking to any other investors, and he said no. So, it's up to us, really.

Daisy Well, if you're sure, then let's just do it.

Mike I don't think we'll regret it...

Чоловік реалізує *переконання* «нарративним» («оповідальним») засобом, жінка ставить запитання (виражає здивованість та переживання – Really? That soon?). Чоловік намагається не використовувати категорійні негативні форми (I don't think so, I don't think we'll regret...).

Практично всі «чоловічі» репліки, що виконують *рекомендаційну* функцію, оформлені високим низхідним тоном у ядрі, вони відрізняються мелодичним оформленням шкали (*порада* та *рекомендація* – слайдінговою, *побажання* – низхідною). Тональний діапазон дещо розширений, реєстр реалізації фрази – середній. Темп мовлення при передаванні *побажання* швидше в порівнянні з *наполяганням*. *Прохання* передається високим низхідним, а *умовляння* – низхідно-висхідним. Коли чоловік починає

вмовляти жінку, розширюється тональний діапазон фрази в цілому за рахунок зміщення вгору верхньої межі основного тону, а також підвищення регістру реалізації мовленнєвого відрізка. Найшвидше розмовляє чоловік, менше наполягаючи.

Інтерес становить взаємодія «нейтральних» лексико-граматичних засобів й інтонації, коли вона автономно виступає компенсатором щодо тих засобів, які є відсутніми в цьому мовному відрізку, і є активним механізмом передавання імпліцитного смислу. Наприклад: "As for the firm's culture, I'd have to say we're pretty traditional. People dress quite formally, in suits, and we don't call partners by their first names. *It's a good place to work ...*". Темп чоловіка-домінанта у ДСД під час вимовляння фрази "*It's a good place to work ...*" характеризується як повільний, мова – уривчаста, мелодійний рівень – низький, шкала – рівна, голос – хриплий, що свідчить про незадоволене ставлення того, хто говорить, до висловлюваного. Таке явище точно пояснює А. М. Пешковський: «Мова не застосовує тут одночасно всіх своїх засобів, а розвиває одні за рахунок інших, тобто тут діє закон економії сил» [94, с. 30]. Чоловік застосовує інтонаційні засоби, щоб «розшифрувати нейтральність» лексико-граматичних, його слова набувають найбільшої яскравості й виразності.

Під час комунікації співрозмовники застосовують різнорівневі лінгвістичні засоби (часто в сукупності з паралінгвістичними), які взаємодіють, але з семантичного боку відрізняються планом враження: семантично однонаправлені, семантично протилежноспрямовані, семантично незалежні.

Жінки воліють використовувати мовні та немовні засоби у взаємодоповненні: лексико-граматичні засоби посилюють і / чи дублюють інтонаційні й навпаки. Наприклад: "It's another one from, er, Hillard's department store, would you believe, saying I still owe them £1,000 for that sofa I never ordered. I mean, I wouldn't mind, but I spent two hours on the phone to them about it last week." Інтонаційне оформлення у цьому прикладі виконує

допоміжну функцію. Смысл посилення оптимально сприймається в реальних умовах комунікації, тому що лексико-граматичне оформлення «жіночих» речень чітко передає реальний стан події, а інтонаційні «підтримують» його.

Труднощі викликає трактування ситуації, коли логіко-семантична і модальна маніфестації фрази варіюють на лексико-граматичному рівні з різним ступенем вияву. Теж саме можна сказати про подібні відношення інтонаційних засобів і контексту (з урахуванням немовних чинників), тобто такого роду взаємодія різнорівневих мовних засобів носить характер уточнення й підпорядкування. У випадку невеликого ступеню невизначеності лексико-граматичних засобів інтонація компенсує її, тобто виконує уточнювальну функцію, розкриваючи додатковий смысл, і посилює (чи послаблює) модальні значення, експліцитно відзначеного лексико-граматичними засобами. Так, у нижченаведеному прикладі розмови жінок (режим – рівноправ'я) на основний смысл, що передається лексикою, – *інформування слухачки про подію* – накладається підтекст «пожалій мене», який реалізується за допомогою інтонаційних засобів (поява внутрішніх емпатичних пауз, звуження мелодичного діапазону фрази в цілому, зменшення гучності її вимовляння, а потім різке підвищення гучності на слові «*me*»): "Well. I was there for about an hour and he was very helpful. However there was another threatening letter waiting for me when I got home."

У випадку наростання ступеня невизначеності характеру конотації в межах певного лексичного складу, синтаксичної композиції та супутніх ситуативних умовах реалізації мовного відрізка роль інтонації стає вирішальною, і лексико-синтаксичні засоби підпорядковуються інтонаційним, виходячи на другий план та відтіняючи основне значення. Наприклад: "Well, he wasn't impressed with my filing system, with everything in one file. The first thing he wants me to do is to, er, to put it all in different files, one for each company, and order all the bills by date. I'm not looking forward to doing that." Тут інтонація передає модальне значення «скарга» відповідними

інтонаційними маркерами (зниження регістра, гучності мови, використання низхідної шкали), які нейтралізують лексико-граматичні засоби.

Відрізняється ситуація, де лексико-граматичні засоби і інтонація є протилежноспрямованими в зіставленні з попередніми. Такі випадки відношення зустрічаються в мовленні відносно рідко. Інтонація виконує стилістичну функцію іронії, сарказму й має негативну конотацію, у той час коли окремо взяті лексико-граматичні засоби позитивні за своїм наповненню. Подібне інтонаційне оформлення виникає в ДСД у репрезентації мовленнєвих відрізків домінантами, чи в ОСД, коли співрозмовники спілкуються в режимі «рівноправ'я» (жартуючи). Наприклад, фраза "You lucky thing" після прослухання інформації про сумну подію. Специфічними інтонаційними актуалізаторами протилежноспрямованості лексико-граматичних засобів й інтонації служать зміни тембрального забарвлення голосу, зниження чи підвищення мелодичного регістру певних мовленнєвих відрізків, виникнення тонального контрасту між заядерною частиною синтагми та її попередніми сегментами тощо. Перекладачеві дуже важливо вміти встановити «міжрівневі» мовні зв'язки, адекватно декодувати й перекласти почуту інформацію.

Ідеалізовані «жіночі» та «чоловічі» загальні запитання і перезапитування оформлюються різними типами висхідних тонів в ОСД і ДСД. Коли з'являються емоційно-модальні конотації у мовленні комунікантів, це приводить до різкої зміни інваріанту інтонаційного оформлення (конфігурація ядерного тону, типу шкали, розширення / звуження тонального діапазону, підвищення / зниження мелодійного регістру мовленнєвого відрізка, підвищення / зниження гучності, прискорення / сповільнення темпу мовлення, тембральні зміни тощо) певних комунікативних типів висловлювань. Саме тому, третій етап фонетичного дослідження було присвячено вивченню впливу емоційного

стану мовця на інтонаційне оформлення його /її висловлювань (гендер, режим спілкування і соціальна роль враховується).

Комунікативний тип висловлювань не впливає на вибір тонального оформлення фрази, тільки емоційний стан комунікантів (позитивні чи негативні емоції) «керує» вибором інтонаційних засобів для передавання емоцій. Про це також свідчить праця В. Л. Таубкіна [120, с. 187], яка присвячена дослідженню контрастів просодичних засобів, пов'язаних з репрезентацією комунікативних типів висловлювань. Автор дотримується думки, що комунікативні типи «не суміжні з емоційно обумовленими. При емоційній же напрузі диктора комунікативні ознаки вислову стираються із збільшенням ступеня напруги».

Так, наприклад, коли чоловіки чи жінки відчувають ворожнечу один до одного (одна до одної), вони передають таке ставлення низьким низхідним тоном у загальному запитанні, тональний діапазон варіює: «жіночий» дещо звужений у порівнянні з «чоловічим». Велике здивування в піднесеному настрої жінки маркують свої висловлювання високим низхідним тоном у комбінації із скандентною шкалою (*You don't say so!*). Вони також tendують використовувати вигуки і оформлювати їх складними термінальними тонами: низхідно-висхідним, висхідно-низхідним (*Wow! Yeah! Really?*). Чоловіки більш стримані у вираженні подібного ставлення до комунікативної ситуації, тому вони реалізують свої почуття за допомогою високго низхідного тону у комбінації із ступінчатою шкалою (*Are there any questions? Not yet?*). Емоційно-нейтральні ідеальні спеціальні запитання оформлюються низхідними тонами, а виражаючи крайній ступінь здивування, жінки маркують спеціальні запитання високим висхідним тоном у комбінації із скандентною шкалою (чоловіки реалізують середній ступінь здивування – низький висхідний тон, ступінчата шкала) і т.д.

Поділ мовлення на емоційне й неемоційне – штучний. Зустріти неемоційне мовлення чи то жінок, чи чоловіків у чистому вигляді можна дуже рідко. У кожній фразі присутнє те чи інше емоційне забарвлення

думки мовця. Ступінь мовленнєвої емпізи залежить від кількості, якості та інтенсивності емоційної і оцінювальної конотації, які накладаються на інформативну, логічну і семантичну структуру висловлювання [236, с. 265–273]. Емоційність чоловіків і жінок виражається:

1. *Зміною темпу.*

Темп мовлення чоловіків- і жінок-домінантів у ДСД частіше сповільнюється, наголос посилюється. Усі слова чітко вимовляються. Часові інтервали між наголошеними словами довгі й приблизно однакові. Жінки й чоловіки, що підпорядковуються, прискорюють темп свого мовлення, часові інтервали між наголошеними і ненаголошеними складами мінімальні. «Жіночий» темп характеризується більшою швидкістю, ніж «чоловічий», вони намагаються привернути увагу слухача й скоріше пояснити суть проблеми. В ОСД темп обох комунікантів приблизно однаковий.

2. *Зміною мелодичного діапазону.*

Діапазон «жіночого» емоційно насиченого мовлення частіше підвищується, а «чоловічого» – знижується (особливо при передаванні погроз). Водночас неможна категорично стверджувати про підвищення чи зниження мелодичного діапазону, оскільки в емоційних діалогах жінки й чоловіки варіюють діапазоном мелодики.

3. *Заміною висхідного ядерного тону низхідним та навпаки.*

Чоловіки часто замінюють висхідний ядерний тон низхідним у загальних запитаннях з метою вираження пропозиції чи запрошення до дії: *Shall we start?* (в значенні – «Мені б хотілося почати»). Жінки також можуть змінити висхідний тон на низхідний для вираження запрошення-наказу: *Will you share the duties?* (в значенні – «Вам слід разом виконати ці обов'язки»).

4. *Використанням складних тонів.*

Для передавання незгоди у відповідях на спеціальні запитання і протилежної думки жінки оформлюють свої висловлювання низхідно-висхідним тоном (*So you just read until your flight is called?*), а чоловіки частіше розширюють тональний діапазон й оформлюють свої висловлювання високим низхідним тоном (*Ha ha, very funny*).

5. *Використанням перерваної висхідної чи низхідної шкали.*

З метою маркування семантично важливих слів жінки (частіше, ніж чоловіки) використовують *accidental rise*, у результаті чого переривається

висхідна чи низхідна шкала (*I am [↑]not keen on the idea either*).

6. Модифікацією характеру синтагматичного наголосу.

Виокремлення одного слова з ряду слів, які акцентуються відповідно до правил англійського фразового наголосу, «популярне» серед жінок. Слово набуває більшої емпатичності за наявності широкого тонального діапазону (*Er, not very well, **actually***) фрази. Чоловіки частіше відзначають наголосом одне головне, на їх думку, слово серед інших, причому інші слова залишаються ненаголошеними (або з другорядним наголошенням), незважаючи на те, що вони можуть належати до самостійних частин мови (*Maybe we should avoid using **celebrities**?*). Що стосується чоловіків, вони tendують відзначати наголосом напівнаголошені склади й сповільнювати темп з метою привернення уваги.

7. Членуванням інтонаційних груп на дві чи більше частин.

Більш типово для чоловіків ставити паузу / паузи різної тривалості перед семантично значним / значними словом / словами в межах однієї інтонаційної групи (*For one thing, | you never know | what the media | might find out ^ξabout their private lives in the future*).

Аналіз фонетичного дослідження показав, що інтонація у функції передавання гендерних маркерів тісно взаємодіє із: 1) статевою приналежністю комунікантів; 2) соціальним статусом комунікантів. Два вищезазначені чинники «диктують» подальше «розгортання» інтонаційного оформлення мовлення співрозмовників, а саме взаємодію інтонації з: 1) комунікативними типами висловлювань, які превалюють у мовленні жінок і чоловіків; 2) лексико-граматичними засобами оформлення висловлювань жінок і чоловіків; 3) емоційним станом комунікантів.

Виявлення якісних характеристик інтонації у ході аудиторського аналізу досліджуваного матеріалу усного іншомовного діалогічного мовлення (одностатеві та двостатеві діалоги) сприяло здійсненню лінгвістичної інтерпретації результатів фонетичного дослідження та визначенню специфіки реалізації компонентів інтонаційної системи в досліджуваних діалогах. Це надало можливість створити еталони гендерно-маркованих англійських діалогічних висловлювань, що демонструють особливості інтонаційного оформлення з урахуванням соціального статусу

комунікантів, лексико-граматичних засобів оформлення висловлювань та емоційного стану співрозмовників, тобто взаємодії інтонації та різнорівневих лінгвістичних та екстралінгвістичних засобів. Відібрані діалоги склали змістову базу експериментального навчання: для створення системи вправ та розробки методики навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.

Запропонований навчальний матеріал відображає широкий спектр варіативності інтонаційного оформлення мовлення жінок та чоловіків у взаємозв'язку з їхнім соціальним статусом і емоційним станом, а також з лексико-граматичним наповненням їхніх висловлювань. Сподіваємось, що він забезпечить формування у майбутніх перекладачів достатнього для професійної діяльності рівня володіння навичками розпізнання на слух семантики інтонації англійських ОСД і ДСД.

Для успішного оволодіння студентами-майбутніми перекладачами запропонованим навчальним матеріалом під час його відпрацювання важливим є використання адекватного методичного принципу (чи сукупності принципів) з навчання студентів досліджуваних навичок, забезпечити наявність відповідних педагогічних умов і факторів, що впливають на формування мовленнєвої компетенції щодо адекватного декодування семантики гендерно-маркованого англійського мовлення.

2.2. Методичні принципи навчання майбутніх перекладачів розпізнання на слух семантики інтонації «чоловічого» та «жіночого» англомовного мовлення

У дидактиці існує цілий ряд загальних принципів навчання, незалежно від предмета, що вивчається, віку тих, хто навчається, умов та технологій навчального процесу [134]. Під час розробки методики навчання майбутніх перекладачів щодо досліджуваних навичок вважаємо за доцільне застосувати *науковий підхід* до організації підготовки студентів, а саме

поєднати сучасні дані методики викладання іноземних мов, методики навчання майбутніх перекладачів і суміжних з нею наук з метою навчити майбутніх перекладачів декодувати семантику інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення. Саме тому в основі запропонованої методики навчання закладено принцип *системності й науковості*. Представлена робота передбачала системне вивчення матеріалів сучасних лінгводидактичних та лінгвістичних досліджень в аспекті порушеної проблематики, виявлення вправ, які сприяють розвитку та формуванню навичок розпізнання семантики інтонаційного оформлення ГМАМ.

Аналіз сучасних лінгвістичних досліджень засвідчив, що лексико-граматичні засоби взаємодіють з просодичними під час вираження певних значень і смислів, особливо при зіставленні жіночого та чоловічого мовлення [113, с. 4]. У ряді досліджень зазначено, що семантика просодичних засобів не завжди співпадає з лексико-граматичними засобами передачі змісту. Таким чином, просодичні засоби здатні: дублювати лексико-граматичні засоби, посилюючи їх; суперечити лексико-граматичному смислу, нейтралізуючи їх; виступати замість лексико-граматичних засобів і бути єдиним засобом передачі смислу [60].

Результати вищезазначених досліджень зумовили введення в систему вправ завдань, що передбачають аналіз лексико-граматичних засобів, які застосовували чоловіки та жінки в усному англійському діалогічному мовленні, у сукупності з фонетичними: під час аналізу компонентів інтонаційного оформлення (гучності, паузації, темпу, ритму, термінальних тонів тощо) діалогічного мовлення жінок і чоловіків студенти досліджували взаємодію фонетичних і лексико-граматичних засобів.

Запропонована система вправ з оволодіння навичками декодування інтонації ГМАМ складається з трьох підсистем, кожна з яких передбачає три етапи (підготовчий, тренувальний (основний) та закріплювальний). **Перша підсистема** присвячена аналізу залежності інтонаційних засобів від соціального статусу комунікантів в ОСД і ДСД. **Друга підсистема** –

взаємодії інтонаційних засобів з лексико-граматичними, які використовують комуніканти в ОСД і ДСД. *Третя підсистема* – залежності емоційного стану жінок-комунікантів і чоловіків-комунікантів з ІО їхніх висловлювань.

У ході виконання вправ студенти мали можливість на основі навчальних одностатевих та двостатевих англомовних діалогів виявляти спільні та дистинктивні характеристики ІО висловлювань чоловіків і жінок у взаємодії з лексико-граматичним оформленням їхніх висловлювань. Студенти проявляли інтерес до виконання завдань, в яких жіноче інтонаційне оформлення носило «чоловічі» риси, а чоловіче інтонаційне оформлення – «жіночі». На окресленому етапі роботи продуктивно «працював» *принцип порівняльного вивчення семантики інтонації гендерно-маркованого мовлення в англійській мові* (у рідній мові цей аспект вивчався під час послідовного перекладу фрагментів ОСД і ДСД із третьої підсистеми вправ). Контрастивні порівняння 1) суто «жіночого» та «чоловічого» ІО висловлювань в англійській мові і 2) «жіночого» та «чоловічого» інтонаційного оформлення висловлювань англомовного та україномовного мовлення мають стати джерелом відбору рецептивного, репродуктивного, продуктивного та рецептивно-продуктивного мінімуму в навчанні майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМАМ та попередити можливу інтерференцію лінгвістичних особливостей рідної мови в процес зазначеного навчання.

Протягом усього педагогічного експерименту майбутні перекладачі системно розвивали, тренували та закріплювали навички декодування інтонації англомовного ЖМ і ЧМ під час аудіювання автентичних діалогів.

Серед провідних загальнодидактичних принципів виокремимо *принцип свідомості та активності*. Свідомість студентів виявлялась у правильному аналізі ситуації (у якій відбувалось спілкування чоловіків та жінок), контексту, у виборі адекватних лінгвістичних засобів (які вони засвоїли в процесі навчання) для реалізації поставлених завдань, у вмінні студентів – майбутніх перекладачів використовувати навички під час

вирішення комунікативних завдань, самостійної роботи, а також у формуванні у майбутніх перекладачів навичок контролю та самоконтролю. *Активність* виражалась у інтелектуально-розумовій діяльності (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення) студентів щодо декодування інтонації ГМAM. Студенти відчували потребу у використанні отриманих знань на практиці, під час прослуховування діалогу, декодування семантики ІО мовлення чоловіків і жінок, порівняння обраних ними інтонаційних засобів, визначення дистинктивних особливостей ІО ЧМ і ЖМ, перекладу фрагментів діалогів з урахуванням семантики «жіночої» та «чоловічої» інтонації тощо. Особлива увага приділяється *творчому* компоненту навчання, коли студенти виступають у ролі «справжніх» перекладачів та творчо підходять до виконання навчально-тренувальних завдань.

Описані вище дидактичні принципи лягли в основу моделі навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМAM під час аудіювання поряд з наступними *методичними принципами*:

Принцип єдності системи вправ, який відображає взаємозв'язок не тільки підсистем вправ щодо навчання майбутніх перекладачів адекватного декодування семантики ІО ОСД і ДСД, але й їхній взаємозв'язок з іншими вправами, що використовуються в процесі навчання студентів факультетів іноземних мов англійської мови та перекладу (теорії і практики). Запропонована система вправ спрямована на розвиток, формування та вдосконалення навичок аудіювання, які є складовою іншомовної комунікативної компетенції, тому можна припустити, що ця система вправ є також складовою загальної системи вправ, спрямованої на розвиток, формування та вдосконалення навичок іншомовної комунікативної компетенції студентів-майбутніх перекладачів. Цей принцип відображує комплексне навчання студентів майбутньої спеціальності при врахуванні лінгвосоціокультурного й паралінгвістичного компонентів у процесі декодування «повідомлення», яке виражається за допомогою інтонаційних засобів у взаємодії з лексико-граматичними. Завдяки дотриманню принципу

єдності системи вправ майбутні перекладачі навчаються не лише розпізнавати гендерні маркери Ю ЖМ і ЧМ, а й декодувати варіювання інтонаційних засобів, які використовують жінки й чоловіки. Студенти мають можливість запам'ятати лексико-граматичний матеріал досліджуваних діалогів. Важливим є той факт, що студенти виховуються в дусі толерантності до іншої культури й традицій, дотримуючись етики комунікативної поведінки.

Принцип відповідності змісту вправ меті навчання передбачає спрямованість запропонованих завдань у розробленій системі вправ (як складника загальної системи з професійної підготовки фахівців у галузі перекладу) на реалізацію мети з підготовки майбутніх перекладачів. Навчання студентів декодування семантики інтонації сприяє формуванню та розвитку фонематичного слуху людини взагалі, що потребує зусиль як з боку викладача (кваліфікований індивідуальний підхід до кожного студента з використанням відповідних прийомів і методів, особливої організаційної форми навчання, урахуванням психофізіологічних особливостей розвитку студента), так і студентів (цілеспрямоване тренування, синтез й аналіз аудіоінформації і таке інше). Розвиток і формування фонематичного слуху взаємопов'язані з розвитком і формуванням навичок говоріння та аудіювання. Саме тому ми комбінуємо ці два види мовленнєвої діяльності в процесі навчання майбутніх перекладачів адекватного декодування семантики інтонації ГМАМ. Студенти мають можливість показати і оцінити рівень сформованості досліджуваних навичок (своїх навичок і навичок своїх партнерів) на рівнях аудіювання й говоріння. Ступінь сформованості фонематичного слуху студентів можна спостерігати з боку викладача, самого студента і його партнера протягом всіх етапів розвитку і формування навичок декодування семантики інтонації ГМАМ під час виконання вправ з аудіювання й обговорення. Робота в означеному напрямі потребує максимальної концентрації слуху й уваги. Відомо, що в процесі виконання вправ з аудіювання зусилля слухачів часто більш спрямоване на лексико-

граматичний зміст аудіоінформації, тоді як аналіз інтонаційного оформлення висловлювань, що впливає на загальний зміст фраз, відходить на другий план, хоча адекватне розуміння семантики інтонації не тільки має значний вплив на зміст комунікації, але й потребує особливої уваги викладачів під час роботи з перекладачами.

Завдяки сучасному технічному обладнанню з'являється можливість продемонструвати студентам навчальний матеріал у формі аудіозапису й відеозапису, де ті, хто навчаються, мають змогу спостерігати дистинктивні гендерні маркери ІО висловлювань та варіювання гендерно-маркованих інтонаційних засобів. Гендерно-марковане англійське мовлення є складовою англійського мовлення взагалі, тому під час навчання майбутніх перекладачів мовленнєвої компетенції автор дисертаційного дослідження орієнтується на цілі, реалізацію яких передбачає програма навчання англійської мови та перекладу. Кожен етап розробленої системи вправ забезпечує відповідність змісту завдань меті навчання певного лінгвістичного аспекту з проблеми, що досліджується.

Процес розпізнання та засвоєння дистинктивних особливостей ІО ГМAM починається, перш за все, з адекватного розуміння семантики інтонації окремо взятого «жіночого» та «чоловічого» діалогічного мовлення, при цьому всі складові ІО діалогічного дискурсу (мелодична, динамічна і темпоральна) є основними параметрами, що виконують змісторозрізнявальну функцію інтонації. Студенти навчаються коректного інтерпретування семантики фразового наголосу й характеру пауз (синтагматичних, хезитаційних, емпатичних; вокалізованих), які застосовують чоловіки та жінки у мовленні залежно від їхнього соціального статусу, теми розмови, емоційного стану.

Згідно з загальнодидактичними умовами, які сприяють ефективності проходження процесу навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМAM, пріоритетним в роботі викладача є забезпечення мотивації для розвитку пізнавально-освітнього інтересу людини, а саме викладач

повинен заохочувати й стимулювати бажання студентів працювати як в аудиторії під його керівництвом, так і вдома під час виконання домашніх і самостійних завдань з оволодіння матеріалом, що вивчається.

Принцип функціональності (варіювання інтонаційного оформлення гендерно-маркованого англійського мовлення відповідно до умов конкретних ситуацій спілкування) зумовлений особливостями ІО ГМАМ і його декодування майбутніми перекладачами залежно від комунікативної ситуації, норм етики та комунікативної поведінки в цій ситуації, стилю комунікації, теми розмови, умов розмови і т.д. Кожна підсистема вправ з навчання майбутніх перекладачів адекватного декодування семантики інтонації ЖМ і ЧМ враховує цей принцип. Означене знаходить вияв у цілях навчання (практична, розвивальна, виховна, освітня) вищезазначених навичок (див. підрозділ 2.3). Виконання таких завдань забезпечує виховання культури мовлення і культури вимови, тобто передання «посилання» слухачу за допомогою адекватних лінгвістичних засобів: лексико-граматичних, інтонаційних (за рахунок варіювання характеристик тембру, темпу, пауз, термінальних тонів, фразового наголосу) та деяких паралінгвістичних (жести, міміка, що допускаються нормами конкретних ситуацій). Крім цього, майбутні перекладачі навчаються спілкуватися без акценту, висловлювати свої думки, демонструвати свій настрій і намір у межах певних умов.

Завдяки правильно підбраному аудіоматеріалу студенти мали можливість сприймати на слух особливості ІО ГМАМ, які відповідали конкретним ситуаціям спілкування, аналізувати дистинктивні особливості ІО ЖМ і ЧМ та інтерпретувати їх. Навчальні ситуації, тобто діалоги, що використовуються у вправах трьох підсистем, мають професійно-комунікативне спрямування. На закріплювальному етапі студенти застосовували отримані знання на практиці. Для кваліфікованих перекладачів важливим є високий рівень володіння навичками аудіюванні та виразної вимови. Вміння користуватися механізмами взаємовпливу й

взаємокомпенсації лінгвістичних засобів різних рівнів може прислужитися майбутнім перекладачам для адекватного розуміння іншомовного «посилання» та його передавання як іноземною, так і рідною мовою.

Принцип диференціації навчання з урахуванням соціолінгвістичного та психолінгвістичного аспектів інтонаційного оформлення гендерно-маркованого мовлення актуалізується у формуванні навичок майбутніх перекладачів орієнтуватися на соціальний статус мовця, його статеві («жіночі» та «чоловічі» маркери мовлення; як виключення – превалювання «жіночих» маркерів у чоловічому мовленні, «чоловічих» маркерів у жіночому мовленні), вікові (особливості вимовляння слів, темпоральні характеристики, нелінгвістичні фонації та ін.) й індивідуальні особливості (тембр, наявність / відсутність дефектів мовленнєвого апарату, чіткість / нечіткість вимови), емоційний стан адресанта (втома, агресивність, апатія, збудженість, депресія та ін.), професійний рівень мовця (що реалізується у використанні тих чи інших різностильових пластів лексики, граматичних та синтаксичних структур), особливості комунікативної поведінки комунікантів (див. дослідження С. Ф. Бацевича) залежно від теми розмови і соціально-культурних норм комунікації під час декодування семантики інтонаційного оформлення ГМАМ.

Викладач повинен застосовувати диференційний підхід до студентів на заняттях з англійської мови і перекладу (теорії та практики), що зумовлюється їхніми психофізіологічними особливостями (рівнем розвитку слуху, пам'яті, мислення, уваги тощо) та особистими рисами характеру тих, хто навчається. Підбір заходів для індивідуально-диференційної роботи зі студентами засновується на результатах системного спостереження за їхнім навчанням, працездатністю, індивідуальним ставленням студентів до процесу навчання, навчально-трудовою активністю. Такій підхід «гарантує» підвищення рівня ефективності процесу навчання іноземних мов у цілому та підтримання цього рівня.

Диференційний підхід до навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонації ГММ, що проявляється у складанні завдань, а саме врахуванні ступеня складності й обсягу завдань, відведенні часу на виконання завдань відповідно до індивідуальних особливостей студентів, у розподілі часу викладача для роботи з різними студентами та розподілі часу самостійної і творчої роботи студентів з оволодіння досліджуваними навичками, в адаптації вимог до студентів – майбутніх перекладачів щодо розвитку й формування навичок адекватного декодування інтонаційного оформлення ОСД і ДСД. Складним для викладача є балансування педагогічної діяльності з навчання студентів адекватного декодування семантики інтонації ЖМ і ЧМ між «сильними» і «слабкими» студентами, тому що зацікавлені та успішні студенти можуть швидше розуміти й виконувати запропоновані завдання на відміну від менш успішних, яким іноді потрібне кількаразове слухання аудіотекстів та більша кількість часу для створення та заповнення таблиць, графіків, схем. Тому викладач має визначити комплекс дій, які сприяють мотиваційному розвитку студентів взагалі та під час виконання вправ, спрямованих на розвиток і формування досліджуваних навичок майбутніх перекладачів. Важливим є забезпечити розвиток пізнавального інтересу і зацікавленості студента у навчанні й стимулювати його бажання працювати, щоб студент докладав максимум зусиль, як в аудиторії, так і вдома.

Принцип інтегративного навчання мови і перекладу [46]. Означений принцип передбачає одночасний взаємозв'язаний розвиток англомовної комунікативної компетенції у майбутніх перекладачів, тобто навичок аудіювання і говоріння (згідно з метою навчання читання та письмо не входять у склад компонентів іншомовної мовленнєвої діяльності, спрямованої на розвиток навичок декодування семантики інтонації ГММ), та формування перекладацької компетенції засобами рідної мови на базі загального англомовного лінгвістичного матеріалу за допомогою спеціально розробленої системи вправ. Переклад англомовного гендерно-маркованого

мовлення на рідну мову здійснюється з урахуванням комунікативної ситуації, віку, настрою, емоційного стану, соціального статусу комунікантів, особливостей лексико-граматичного та ІО оригінального тексту й тексту перекладу.

Принцип прогнозування інтерференції рідної мови в процесі навчання майбутніх перекладачів адекватного декодування ІО ОСД та ДСД передбачає необхідність відокремлення спільних та / чи різних моделей ІО гендерно-маркованого іншомовного й рідного мовлення, а саме англійського та українського. Хоча й існує в методиці викладання думка, що легше й краще засвоюються ті аспекти, які мають свої кореляти в рідній мові, слід зазначити, що необхідно відчувати ту межу, за якою відбувається процес інтерференції рідної мови в іноземну. Дотримання цього принципу дозволяє виконувати завдання з урахуванням асоціативних зв'язків з рідною мовою та ефективніше здійснювати аналіз дистинктивних особливостей ІО гендерно-маркованого англійського й українського мовлення, виконувати творчі професійно спрямовані справи.

Принцип професійної спрямованості навчання відіграє особливу роль у підготовці майбутніх перекладачів у цілому. Перекладачів навчають усної мови (аудіювання, говоріння) та перекладу в контексті спеціальності. **Принцип професійної спрямованості** реалізується у відборі матеріалу для занять (див. підрозділ 2.1) – виявлення найбільш типових сфер, тем і ситуацій спілкування, видів і форм діяльності з використанням іноземної мови, текстів для читання (слухання) та перекладу, завдань, які моделюють професійне іншомовне спілкування, та у виявленні того, що ті, хто навчаються, повинні вміти робити іноземною мовою.

Таким чином, дотримання вищевикладених методичних принципів навчання майбутніх перекладачів розпізнання на слух семантики інтонації чоловічого та жіночого англійського мовлення полегшує засвоєння студентами теоретичних та практичних знань щодо досліджуваної тематики.

Необхідним також є зазначити *педагогічні умови навчання та головні фактори, що сприяють формуванню мовленнєвої компетенції* майбутніх перекладачів щодо декодування інтонації ГМAM. Базою ефективності процесу формування, розвитку та вдосконалення навичок адекватного сприйняття на слух семантики ІО ЖМ і ЧМ для її подальшого використання на практиці виступають наступні *педагогічні умови*:

- забезпечення системності, комплексності й поетапності навчання студентів
- майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМAM;
- забезпечення автентичного англomовного середовища для формування комунікативної компетенції майбутніх перекладачів, що сприяє розвитку навичок адекватного сприйняття на слух семантики ІО ЖМ і ЧМ у реальних умовах спілкування носіїв англійської мови, з одного боку, та практики студентів у ролі перекладачів, з іншого;
- застосування системи вправ, що мотивує студентів до активної самостійної роботи з компонентами інтонації, які «забарвлюють» інтонаційне оформлення ЖМ і ЧМ, тобто виступають у ролі гендерних маркерів.

Підготовка майбутніх перекладачів відбувається з урахуванням специфічно-професійного підходу до навчання, у процесі якого студенти максимально наближаються до реальних ситуацій спілкування – переговори, комюніке, інтерв'ю, офіційні діалоги тощо. Велике значення має властиве студентам бажання самовиразитися в ролі перекладачів англійської мови. Така можливість надається студентам на заняттях під час вирішення творчих завдань. Головними вимогами для успішної реалізації означених педагогічних умов є:

- системна й послідовна робота з вивчення теоретичного матеріалу щодо особливості функціонування інтонаційних характеристик, що актуалізують гендерні маркери мовлення;
- системна й послідовна робота зі слухового сприйняття автентичних ОСД і ДСД, які демонструють вияв гендерних маркерів англійського мовлення;

- системна й послідовна робота з формування навичок майбутніх перекладачів застосовувати адекватні лінгвістичні засоби для передавання рідною мовою автентичних гендерно-маркованих повідомлень, їхнього раціонального змісту та підтексту, який часто виражається за допомогою певних інтонаційних засобів;
- емоційно-позитивне насичення занять, що значно підвищує рівень активації та мотивації виконання вправ, оскільки такі умови сприяють задоволенню емоційних потреб людини через спілкування, тобто студенти здійснюють мовленнєве спілкування з ентузіазмом і бажанням;
- відповідне методичне оснащення процесу навчання (інтеграція методів та прийомів роботи, різноманітних видів робіт);
- цілісне розв'язання завдань щодо формування, розвитку й вдосконалення навичок і вмінь в усіх видах мовленнєвої діяльності та щодо виховання комунікативної поведінки майбутніх перекладачів взагалі;
- залучення всіх студентів до самостійної роботи з отримання знань та самоаналізу роботи, яку вони виконують, усвідомлення мотивів для відпрацювання тих чи інших завдань, різних видів мовленнєвої діяльності.

Наведемо ряд провідних факторів, які впливають на успішність виконання означених умов: *1)* умови слухового сприйняття англійського мовлення; *2)* професійно-виробничі сфери усної комунікації; *3)* усні форми мовлення; *4)* спонтанність / підготовленість мовлення.

Фактор умов сприйняття аудіоматеріалу передбачає складнощі навчання аудіювання. До найбільш розповсюджених умов, які впливають на розуміння аудіоінформації треба віднести темп мовлення (часто темп мовлення жінок вважають скорішим, ніж «чоловічий»), характер пауз та їхня кількість, наявність додаткових шумів, «перешкод» під час прослуховування, обсяг та варіативність аудіоповідомлення, надлишкові мовні та немовні засоби комунікації (враховуючи немовні фонації), кліше, відсутність / наявність текстових опор, джерела мовлення в ході навчання аудіювання та ін.

У ЗР виділяють чотири основних *сфери усної комунікації*: особисту, публічну, професійну й освітню. Відтак, це вимагає оволодіння майбутніми перекладачами мовними засобами, соціокультурними та психолінгвістичними особливостями, що властиві різним сферам спілкування, це, в свою чергу, безпосередньо впливає на організацію навчального процесу, формування мовленнєвої компетенції як в аудіюванні, так і говорінні.

Відповідно до мети експериментального навчання *форми мовлення* представлені у двох різновидах – діалогічному та монологічному (самостійна відповідь / реакція на прослуханий діалог), кожен з яких відрізняється певними рисами. У діалозі «відчувається» зворотний зв'язок та ситуативна зумовленість, у монологі такого типу зв'язок є відсутнім, мовець обирає властивий стиль та ін. Тому є сенс у використанні різної системи вправ для навчання студентів діалогічного та монологічного мовлення. Полілог, ще один різновид мовлення, також підлягає навчанню на просунутому етапі, якщо йдеться про адекватне декодування семантики ІО ГМAM.

Під «*підготовленістю*» мовлення ми розуміємо відпрацьований заздалегідь певний обсяг матеріалу (зміст, інтонаційне оформлення, лексико-граматичний матеріал, продумана комунікативна поведінка, підготовлені кліше, фрази з теми і т.д.), тобто підготовленість за часом, місцем та характером мовленнєво-розумових операцій [37]. Для перекладача дуже важливим є *спонтанність* виникнення мовлення і комунікативної ситуації взагалі, тому навички аудіювання (та говоріння) необхідно «довести» до автоматизації, що можливо тільки в процесі поєднання спонтанності та підготовленості мовлення. Однак, слід зазначити, що перекладач повинен орієнтуватися (володіти специфічними знаннями) у тій галузі науки, техніки і т.д., в межах якої від перекладає. Якщо майбутній перекладач сформував навички декодування ІО ГМAM, це може допомогти йому в цілісному декодуванні повідомлення та сприйманні

природного усного спілкування взагалі.

Окремо доцільно відзначити такі чинники, як психологічні, соціолінгвістичні, лінгвістичні й нелінгвістичні аспекти мовлення, статеві, вікові, фізіологічні та індивідуальні особливості тих, хто навчається, та ін.

Як складова загальної методики навчання мовної компетенції, розроблена методика навчання майбутніх перекладачів адекватного декодування ІО ГМAM передбачає три етапи згідно із загально-методичними підходами, як-от: 1) *підготовчий етап*; 2) *тренувальний етап*, 3) *закріплювальний етап*.

Система вправ, яка розроблена для навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонації гендерно-маркованого іншомовного мовлення, репрезентована *трьома підсистемами вправ* (табл. 2.3.1).

Підготовчий етап корелює з *ознайомлювальною підсистемою вправ*, тренувальний – з *операційною підсистемою вправ* та закріплювальний етап – з *діяльнісною підсистемою вправ*.

Завданнями *першого етапу (підготовчого)* є опрацювання уявлень про соціальний статус співрозмовників, стилі комунікації та комунікативну поведінку комунікантів (на матеріалі англomовного одностатевого та двостатевого діалогічного мовлення) на рівні інтонаційного оформлення мовлення з погляду гендерних відмінностей; та відомостей про соціокультурний та психолінгвістичний аспекти розгортання англійського діалогічного дискурсу; ознайомлення з комунікативними типами висловлювань, які превалюють у мовленні жінок- і чоловіків-домінантів та жінок і чоловіків, які підпорядковуються, або спілкуються в режимі «рівноправ'я». Мета означеного етапу – початок роботи мовленнєвого механізму на рівні аудіювання. Цей етап охоплює період, протягом якого подаються деякі аспекти теоретичного матеріалу щодо загальних характеристик стилю комунікації та інтонаційної структури гендерно-маркованого і гендерно-нейтрального англійського мовлення.

Наступна частина першого етапу, яка продовжується до кінця жовтня першого півріччя експериментального навчання, присвячена основам оволодіння навичками аудіювання (розуміння загального змісту аудіотекстів, соціального статусу й стилю комунікації) на обмеженому мовному та мовленнєвому матеріалі, завдяки доповненню якого студенти зможуть формувати основні навички декодування ІО ОСД і ДСД відповідно до соціального статусу комунікантів. Основна увага приділяється порівняльному аналізу інтонаційних засобів, які використовували жінки- та чоловіки-комуніканти в професійному дискурсі: гучність, наголос, темп, паузація, діапазон звучання, ядерні тони, шкали (мелодичний контур). Вправи характеризуються як умовно-комунікативні, рецептивні, рецептивно-репродуктивні.

Згідно з ЗР [44] по завершенню цього етапу студенти повинні стати незалежними користувачами мови, що дорівнює підрівню В 2 мовленнєвої компетенції. Відповідно до Програми навчання з англійської мови [118] в межах досліджуваного аспекту передбачається, що під час завершення цього етапу студенти володітимуть такими вміннями під час *аудіювання*:

- розпізнання головної інформації аудіотексту;
- інтерпретування аудіоповідомлення (з урахуванням соціокультурного та психолінгвістичного аспектів розгортання англійського діалогічного дискурсу).

На рівні ІО ГМAM студенти повинні володіти навичками розпізнання: – базових просодичних засобів для різних комунікативних цілей; – наголосу та підняття – зниження голосу у зв'язному мовленні для позначення міжінформаційних відрізків у ньому; – ритмічної структури; – наголошених частин сказаного; – типу та призначення пауз.

Для підготовчого етапу розробленої методики з навчання студентів – майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМAM є характерними *конкретні цілі*, які передбачають:

- усвідомлення знань не тільки щодо функціонування просодичної (інтонаційної) системи англійської мови й характеристик стилю комунікації, але й відносно «жіночих» і «чоловічих» маркерів ІО мовлення;
- отримання знань щодо соціокультурного та психолінгвістичного аспектів розгортання англійського діалогічного дискурсу, а саме лінгвістичних маркерів соціальних відношень;
- усвідомлення відмінностей розгортання англійського діалогічного дискурсу за інтонаційними засобами його оформлення в залежності від статусу (домінування, підпорядкування, рівноправ'я) і статі комунікантів;
- розпізнання семантики інтонаційного оформлення мовлення жінок- і чоловіків-носіїв англійської мови на рівні темпорального, динамічного і мелодичного компонентів у співвідношенні та взаємодії із соціальним статусом комунікантів під час перекладу автентичних діалогів.

Основний етап (тренувальний) продовжується три місяці й полягає в забезпеченні оволодіння навичками аудіювання інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення без будь-яких помітних обмежень у мовному та мовленнєвому матеріалі, теми мають професійну спрямованість, а саме стосуються галузей, де перекладачі є найбільш затребуваними. Метою етапу є формування та розвиток перцептивного аналізу семантики інтонації ГМAM у взаємодії з лексико-граматичним оформленням мовлення.

Згідно з ЗР по завершенню цього етапу студенти повинні стати досвідченими користувачами мови, що дорівнюється підрівню С 1 мовленнєвої компетенції. Для аудіювання Програма навчання з англійської мови в університетах/інститутах вимагає наприкінці основного етапу досягнення мовленнєвої компетенції на рівні, що відповідає підпункту С 1.1. Наприкінці цього етапу студенти володітимуть такими вміннями при аудіюванні:

- розуміти та комунікативно реагувати на загальну та специфічну інформацію подану в аудіотекстах;

- розрізняти головну інформацію та другорядні деталі, що підкріплюють її;
 - розуміти головний зміст аудіотексту, його загальну функцію та тон;
 - ідентифікувати комунікативну мету висловлювання;
 - пов'язувати лінгвістичні (зокрема й інтонаційні), паралінгвістичні та позамовні ознаки для розуміння значення висловлювання;
 - розпізнавати протиріччя мовця, неадекватну інформацію, двозначність;
 - знаходити «ключі» в аудіотексті для схематичного прогнозування змісту;
 - розуміти імпліцитний зміст висловлювань;
 - знаходити в аудіотексті показники, що слугують для введення нових думок, зміни тематики, акцентуації на чомусь, пояснення та розширення сказаного та висловлення протилежної точки зору;
 - *- розпізнавати та інтерпретувати позицію мовця, його ставлення та емоції;
 - *- ідентифікувати функції у розмові, наприклад, вибачення, скаргу та ін.;
- (* *Примітка:* останні вміння були пов'язані з закріплювальним етапом, де йдеться про взаємозв'язок емоційного стану жінок- і чоловіків-комунікантів з ІО їхнього мовлення)

На рівні інтонаційного оформлення наприкінці основного етапу студенти повинні володіти навичками:

- розпізнання значення «послаблених», ненаголошених слів у висловлюванні;
 - виявлення різниці в інтонаційних характеристиках мовлення;
 - розпізнання зміни в просодичних характеристиках мовлення: висота тону, темп, паузи тощо;
 - використання наголосу та інтонації для точного передавання відтінків змісту;
 - *- володіння вмінням передавання емоцій та акцентуації у мовленні значущості досвіду та подій, про які йдеться.
- (* *Примітка:* останнє вміння відпрацьовується на закріплювальному етапі, де йдеться про взаємозв'язок емоційного стану жінок- і чоловіків-комунікантів з ІО їхнього мовлення)

На жаль, у типовій програмі не згадується про гендерний аспект, який впливає на ІО висловлювань співрозмовників, та, відповідно, програма не містить «розшифровку» завдань щодо досліджуваного аспекту мовленнєвої компетенції майбутніх перекладачів. Тому в рамках розробленої методики навчання зазначені конкретні завдання основного етапу, спрямованого на формування і розвиток навичок адекватного декодування семантики ІО діалогічного ЖМ і ЧМ у взаємозв'язку і взаємозалежності (чи незалежності) від лексико-граматичних засобів, які використовують жінки- і чоловіки-комуніканти (соціальний статус співрозмовників враховується). Завдання було організовано за групами. *Конкретними цілями* цього етапу визначено:

- виявлення характеру семантичної спрямованості мовних засобів (семантична однонаправленість, протилежноспрямованість чи незалежність) під час реалізації соціальних ролей комунікантив;

- виявлення характеру взаємодії використаних жінками і чоловіками мовних засобів: дублювання, посилення або нейтралізування лексико-граматичних засобів інтонаційними;

- опрацювання студентами-майбутніми перекладачами дистинктивних особливостей ІО, що використовуються жінками- і чоловіками-носіями англійської мови на рівні темпорального, динамічного і мелодичного компонентів інтонації;

- формування понять про лінгвістичні відмінності ІО «жіночого» і «чоловічого» діалогічного дискурсу;

Тренувальний етап репрезентує комплексне оволодіння лінгвістичними аспектами з досліджуваної проблеми: поєднуються різнорівневі завдання (із залученням рівня лексики, граматики, фонетики та їх сукупності). Студенти вивчають семантику інтонаційного оформлення ОСД і ДСД у взаємозв'язку з лексико-граматичним, але з урахуванням соціального статусу комунікантив. Такий підхід до вирішення методичної

проблеми сприяє успішному поступовому оволодінню студентами-майбутніми перекладачами навичками адекватного декодування ІО ГМAM.

Закріплювальний етап.

Закріплювальний етап триває протягом трьох місяців (березень – квітень – травень) другого семестру експериментального навчання. На попередніх двох етапах метою навчання було формування та «накоплення» мовленнєвої компетенції, а заключний етап передбачає подальший розвиток, остаточне вдосконалення та «шліфування» мовленнєвої компетенції в аудіюванні та говорінні через надання студентам-майбутнім перекладачам додаткових можливостей диференціювати особливості інтонаційного оформлення ГМAM з урахуванням трьох факторів у сукупності – соціального статусу, лексико-граматичного оформлення висловлювань і емоційного стану співрозмовників – під час перекладу найбільш складних автентичних ОСД і ДСД та спілкування в професійно спрямованих ситуаціях.

Згідно з концепцією Б. М. Головіна [32], щодо рівнів володіння мовленням, студенти повинні досягти підрівня С 2 в говорінні й аудіюванні.

Програмою передбачено, як узагальнене завдання для цього етапу, подальший розвиток та закріплення вмінь гнучко та ефективно використовувати мову для суспільних та професійних потреб. У ЗР часто підрівень С 1 дорівнюється підрівню С 2.

Відповідно до мети цього етапу, методична робота спрямовується на вдосконалення й поступове ускладнення вмінь, набутих студентами-майбутніми перекладачами за період відпрацювання попередніх двох етапів (підготовчого та тренувального). Ускладнення завдань полягає в урахуванні емоційного стану жінок- і чоловіків-комунікантів під час декодування інтонації ГМAM. Тому, до специфічних умінь, що мають бути сформованими в студентів на цьому етапі, Програма та ЗР відносять:

- ідентифікація найтонших відтінків змісту, враховуючи імпліцитне ставлення та стосунки між мовцями;

- розуміння імпліцитної інформації та її адекватне інтерпретування;
- розуміння різниці в стилях мовлення та побудові дискурсів у міжкультурній усній комунікації;
- розуміння аудіоінформації, яка містить завади чи «перекручення» та голоси сторонніх заважають слуханню й розумінню повідомлення;
- використання контекстуальних, граматичних та лексичних «ключів» для розуміння ставлення, стану й наміру мовця.

У межах окремої методики навчання вищезазначені вміння вдосконалюються з урахуванням статі співрозмовників та особливостей інтонаційного та лексико-граматичного оформлення ГМАМ:

- вдосконалення навичок декодування семантики інтонації гендерно-маркованого іншомовного мовлення в процесі аудіювання залежно від емоційного стану жінок і чоловіків;
- вдосконалення навичок перекладу автентичних діалогів з урахуванням семантики інтонації *гендерно-маркованого мовлення* та емоційного стану жінок і чоловіків;
- вдосконалення навичок використання та трансформування гендерно-маркованих інтонаційних засобів в англomовному мовленні на основі творчого підходу з урахуванням «жіночих» / «чоловічих» маркерів оформлення мовлення.

Особлива увага приділяється практичному боку використання комплексу набутих знань і вмінь в ході виконання професійно спрямованих вправ як на рівні аудіювання, так і говоріння, де у студентів розвиваються творче мислення, професійна свідомість, здібність швидко орієнтуватися в ситуації та незалежно приймати рішення, оскільки гендерний підтекст «доповнює» ситуацію. Отже, необхідно враховувати його конотацію в ході перекладу різноманітних видів комунікації.

Означені фактори та умови успішного навчання знайшли своє відображення в процесі проведення експериментальних занять. Систему

вправ та приклади структури організації занять детально розглянуто у наступних підрозділах.

2.3. Система вправ для формування навичок майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення

Під час підготовки майбутніх перекладачів поняття «мовленнєва компетенція» трактується відповідно до визначення, що подає ряд українських учених (А. М. Богуш, С. Ю. Ніколаєва, Н. К. Складенко, О. Б. Тарнопольський та інші), як певна система найважливіших навичок та вмінь у всіх видах, стилях і жанрах мовленнєвої діяльності, яка забезпечує, насамперед, готовність студентів до мовленнєвої творчості в будь-якій життєвій ситуації. Режим роботи перекладача, незалежно від її специфіки, різноманітний та передбачає наявність сформованих лінгвістичних та країнознавчих навичок рідної та іноземної мов, широкого кругозору, компетентності в професійній сфері. Неабияку роль у роботі перекладача відіграють його особисті характеристики й зацікавленість самою роботою. Розвиток вищезазначених навичок, що визначають рівень компетентності перекладача, є одним із завдань запропонованої системи навчання майбутніх перекладачів.

У такому виді мовленнєвої діяльності як діалог найяскравіше та швидше проявляється реакція співрозмовників на отриману інформацію, тому що діалог носить характер спонтанності мовлення, де вираження емоцій (позитивних та негативних), ставлення до інформації, яка обговорюється, та подача адекватної інформації на запит співрозмовника заздалегідь не планується, особливо якщо це стосується реакції жінки. Саме тому, дослідження усного діалогічного мовлення становить інтерес для сучасної науки в галузі навчання майбутніх перекладачів адекватного сприйняття на слух англійського гендерно-маркованого усного мовлення.

Аналіз сучасних робіт методистів щодо формування в майбутніх перекладачів навичок сприйняття на слух англійського мовлення призвів до висновку, що підбір вправ і методичних прийомів орієнтований на комунікативну спрямованість процесу навчання іноземної мови в цілому.

Розробка системи вправ, спрямованої на розвиток у майбутніх перекладачів навичок адекватного сприйняття на слух гендерно-маркованого англійського мовлення, зумовлена необхідністю досягнення мети цього дослідження. Суть системи вправ полягає в тому, щоб, по-перше, студенти усвідомили поняття «гендер», «гендерно-марковане мовлення», «дистинктивні лінгвістичні особливості «чоловічого» та «жіночого» усного діалогічного мовлення», «семантика інтонації»; по-друге, сформувані та відпрацювані навички майбутніх перекладачів сприймати на слух дистинктивні особливості інтонаційного оформлення «чоловічого» та «жіночого» усного діалогічного англійського мовлення. У зв'язку з цим поставлені наступні цілі навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонації ГМAM під час аудіювання:

Практична мета – актуалізувати отримані професійні знання про семантику ГМAM в залежності від соціального статусу співрозмовників, про дистинктивні лінгвістичні особливості чоловічого та жіночого усного діалогічного англійського мовлення (взаємозв'язок лексико-граматичного й інтонаційного оформлення), про комунікативну поведінку співрозмовників залежно від ситуації, їхнього емоційного стану та стилю комунікації.

Розвивальна мета – розвинути професійну свідомість, системне мислення, здібність швидко орієнтуватися в ситуації та приймати незалежне рішення.

Освітня мета – оволодіти вміннями роботи з різноманітними засобами навчання майбутньої професії: аудіозаписами, графіками, таблицями, надрукованими текстами.

Виховна мета – формувати у студентів компоненти професійної компетенції на основі вищезазначених цілей, виховання культури мовлення і культури вимови тощо.

Під час розробки системи вправ була врахована типологія, запропонована О. Б. Тарнопольським [259, с. 168–170], щодо навчання студентів аудіювання як виду мовленнєвої діяльності:

- підготовчі (операційні), діяльнісні вправи для розвитку вмінь аудіювання, в яких слухання в багатьох випадках проводиться для того, щоб на основі почутої інформації зробити те, що виходить за рамки самого аудіювання;
- у зв'язку з цим, *вмотивованість* вправ забезпечується в основному необхідністю виконання будь-якої подальшої діяльності, відштовхуючись від почутого аудіоматеріалу;
- вправи можуть мати *умовно-комунікативний* та *комунікативний* характер;
- діяльнісні вправи, які спрямовані на сприйняття й подачу інформації, можуть носити *рецептивний, рецептивно-репродуктивний та рецептивно-продуктивний* характер;
- структура роботи в процесі виконання діяльнісних вправ складається з *передслухання, слухання та післяслухання*.

В основу матеріальної бази системи вправ покладені автентичні ОСД і ДСД (діалоги-еталони), які мають професійну спрямованість, а в основу практичної бази системи вправ – концепції О. Б. Тарнопольського, Н. М. Петренко, В. В. Сдобнікова, Г. Г. Юдіної та Є. І. Пассова, які мають комунікативну спрямованість. Три підсистеми вправ адаптувалися відповідним чином згідно з завданнями кожного з трьох етапів. На кожній наступній стадії вибірково виконувались попередні вправи (деякі були трансформованими) з метою повторення і вдосконалення вмінь студентів – майбутніх перекладачів адекватного декодування семантики ІО ГМАМ. Слід відзначити, що завдання також ускладнюються за змістом, обсягом; час, відведений на виконання вправ, зменшується. Обрана послідовність підсистем та вправ усередині кожної з підсистем забезпечує послідовне й

системне вивчення досліджених аспектів щодо декодування інтонації ГМАМ; при цьому здійснюється градуальне ускладнення труднощів під час експериментального курсу з навчання майбутніх перекладачів адекватного декодування семантики інтонаційного оформлення ЖМ і ЧМ: спочатку вивчаються особливості ІО мовлення жінок та чоловіків в залежності від їхнього соціального статусу, наприкінці – комплексне вивчення чинників, які впливають на інтонаційне оформлення мовлення чоловіків та жінок та надають мовленню співрозмовників конотативний підтекст, а саме емоційний стан комунікантів та їхнє суб'єктивно-модальне ставлення до комунікативної ситуації взагалі. Майбутні перекладачі мають можливість спочатку послідовно вивчати «складові» імпліцитного розуміння гендерно-маркованого аудіоповідомлення, а потім у сукупності. Етапи розробленої методики щодо досліджуваного аспекту виступають однією із складових частин процесу вивчення майбутніми перекладачами англійської мови, теорії і практики перекладу.

Розглянемо спрямованість трьох підсистем вправ.

Ознайомлювальна підсистема вправ

Ця підсистема полягає в тому, щоб, по-перше, подати студентам необхідні теоретичні відомості щодо понять «гендерно-марковане англійське мовлення», «гендерно-нейтральне англійське мовлення», «гендерні маркери», «декодування інтонації», «дистинктивні інтонаційні засоби», «соціальний статус комунікантів», «мовленнева поведінка», «стиль комунікації», «семантична спрямованість мовних засобів», відомостей про соціокультурний та психолінгвістичний аспекти розгортання англійського діалогічного дискурсу; по-друге, сформувати та відпрацювати базові навички студентів – майбутніх перекладачів щодо декодування ІО ГМАМ.

Ця підсистема містить некомунікативні, умовно-комунікативні, рецептивні вправи. Відповідно до цілей підготовчого етапу вправи цієї підсистеми були спрямовані на:

- опрацювання уявлень про соціальний статус співрозмовників, стилі комунікації та комунікативну поведінку комунікантів (на матеріалі

англомовного одностатевого та двостатевого діалогічного мовлення) на рівні інтонаційного оформлення мовлення з точки зору гендерних відмінностей; та відомостей про соціокультурний та психолінгвістичний аспекти розгортання англійського діалогічного дискурсу;

- усвідомлення відмінностей розгортання англійського діалогічного дискурсу за інтонаційними засобами його оформлення в залежності від статусу (домінування, підпорядкування, рівноправ'я) і статі комунікантів.

У ході роботи з вправами ознайомлювальної підсистеми студенти – майбутні перекладачі виконували ряд завдань:

- проводили спостереження за реалізацією еталону англійського гендерно-маркованого діалогічного мовлення в режимі «домінування – підпорядкування», «рівноправ'я» носіїв мови;
- проводили розпізнання та відтворення інтонації гендерно-маркованого англійського діалогічного мовлення в залежності від соціального статусу комунікантів;
- перекладали рідною мовою гендерно-марковані висловлювання з урахуванням соціального статусу комунікантів.

У процесі ознайомлення студентів – майбутніх перекладачів з навчальним матеріалом викладач використовував наступні наочні та технічні засоби: аудіозаписи зразків англомовного гендерно-маркованого діалогічного дискурсу, схеми, таблиці, графіки, картки тощо. Робота з цією підсистемою вправ полягає у виконанні студентами таких видів завдань:

- прослуховування незнайомого англомовного гендерно-маркованого діалогу;
- виявлення соціального статусу жінок- і чоловіків-комунікантів (домінування, підпорядкування, рівноправ'я) та стилю комунікації (формальний, неформальний, сукупність стилів);
- транскрибування та інтонування реплік жінок і чоловіків при домінуванні, підпорядкуванні та рівноправ'ї;
- відпрацювання вимовляння реплік жінок і чоловіків з різним соціальним статусом;

- відтворення окремих фраз та цілих одностатевих та двостатевих діалогів з наслідуванням інтонаційних моделей, які використовують носії мови;
- самостійне / парне голосне репродукування прослуханих фрагментів одностатевих та двостатевих діалогів;
- запис студентами свого промовляння текстів на магнітну стрічку або електронний носій інформації;
- порівняння запису студентського промовляння із записом еталонів тих самих гендерно-маркованих текстів в реалізації носіїв мови;
- виявлення та корегування своїх фонетичних помилок під час зіставлення аудіотекстів-оригіналів і аудіотекстів-репродукцій та пошук пропозицій щодо шляхів їхнього подолання;
- виявлення збігів та відмінностей у використанні інтонаційних засобів жінкою- та чоловіком-домінантом, жінкою та чоловіком, що підпорядкується, та жінкою і чоловіком, які спілкуються в режимі «рівноправ'я»;
- слухання незнайомого діалогу (одностатєвого і / або різностатєвого) професійної дискурсної спрямованості у ролі перекладача;
- практика адекватного перекладу фрагментів переговорів з англійської мови на українську в межах установленого часу (в період пауз) з передачею інтонаційних «жіночих» / «чоловічих» маркерів у залежності від їхнього соціального статусу – домінування, підпорядкування, рівноправ'я.

Практика навчання майбутніх перекладачів передбачає використання автентичних записів у ході формування навичок сприйняття на слух ГМАМ та визначення його імпліцитного підтексту. Формування таких навичок є проміжною ланкою в оволодінні іноземною мовою в цілому. На думку А. А. Леонтьєва, провідне завдання оволодіння мовою в комунікативному плані можна сформулювати наступним чином: «навчитися говорити (або писати) так, як говорить чи пише носій мови» [245, с. 218-226]. Кваліфікований перекладач, крім володіння іноземною мовою, повинен

вміти підбирати адекватні лінгвістичні засоби для передавання «посилання» носія мови.

Приклади вправ ознайомлювальної підсистеми:

Вправа 1.1. *Тип вправи:* вмотивована, некомунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа з повним керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, індивідуальна.

Інструкція: Прослухайте *Діалог А* («жіночий») англійською мовою.

Виявіть соціальний статус співрозмовників (підпорядкування, домінування, рівноправ'я) і стиль комунікації ((не)формальний, сукупність формального та неформального). Обґрунтуйте свою думку. Затранскрибуйте та проінтонуйте виділені репліки жінки-домінанта та виявіть її ставлення до співрозмовниці. Відпрацюйте вимовляння фраз жінки-домінанта за диктором, відтворюючи всі інтонаційні моделі, які використовує носій мови. Затранскрибуйте та проінтонуйте виділені репліки жінки, яка підпорядкується, та виявіть її ставлення до співрозмовниці. Відпрацюйте вимовляння відповідних фраз жінки за диктором, відтворюючи інтонаційні моделі, які використовує носій мови.

Тип контролю: контроль за допомогою аудіозапису та контроль з боку викладача.

Вправа 1.2.

Тип вправи: вмотивована, некомунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа з повним керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, парна.

Інструкція: Прослухайте *Діалог А* ще раз. Відтворіть цілий діалог в парах.

Зробіть запис відтвореного діалогу в парах. Порівняйте записаний діалог із записом еталона, реалізованим носіями мови. Проаналізуйте причини своїх помилок. Відтворіть діалог ще раз. Прослухайте діалог-оригінал ще раз. Обміняйтесь ролями. Відтворіть цілий діалог в парах.

Порівняйте записаний діалог із записом еталона, реалізованим носіями мови. Проаналізуйте причини своїх помилок.

Тип контролю: контроль за допомогою аудіозапису та контроль з боку партнера і викладача.

Вправа 1.3 дублює тип вправи, інструкцію та тип контролю **вправи 1.1**, але студентам пропонується прослухати одностатевий *Діалог Б*, де в ролі комунікантів виступають чоловіки.

Вправа 1.4 дублює тип вправи, інструкцію та тип контролю **вправи 1.2**, але студентам пропонується прослухати ще раз одностатевий *Діалог Б*, де в ролі комунікантів виступають чоловіки.

Вправа 1.5. *Тип вправи:* вмотивована, некомунікативна, вправа з частковим керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, групова.

Інструкція: Організуйте групи з 4-х студентів та обговоріть:

Чи є деякі збіги / відмінності у використанні інтонаційних засобів жінкою- та чоловіком-домінантом у прослуханих діалогах?

Чи є деякі збіги / відмінності у використанні інтонаційних засобів жінкою та чоловіком, які підпорядковуються, у прослуханих діалогах?

Обґрунтуйте свою відповідь.

Тип контролю: взаємоконтроль у маленьких групах, контроль з боку викладача.

Вправа 1.6. *Тип вправи:* вмотивована, комунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа без керування, з природною опорою, з рольовим ігровим компонентом, індивідуальна/парна/групова.

Інструкція: Вас запросили до переговорів між представниками двох іноземних фірм в ролі перекладача з англійської на українську мову. Чоловіки обговорюють статті згоди стосовно капіталізації. Прослухайте діалог.

Надайте свій варіант перекладу в паузах. Пам'ятайте, що вам слід передати семантику «чоловічих» інтонаційних характеристик

співрозмовників (домінанта того, хто підпорядкується) за допомогою адекватних мовних засобів у своєму перекладі.

Тип контролю: контроль за допомогою аудіозапису, взаємоконтроль, контроль з боку викладача.

Модифікація вправи: Організуйте групи з 4-х студентів та виконайте завдання:

а) Нехай двоє хлопців відтворять діалог у ролі представників іноземних фірм у режимі доміант – той, хто підпорядкується. Два інших студенти повинні перекласти діалог з урахуванням семантики «чоловічих» інтонаційних характеристик.

б) Обміняйтесь ролями та виконайте завдання а).

(Можна запропонувати для прослуховування діалог двох жінок, тоді двоє дівчат виступатимуть у ролі представників іноземних фірм у режимі доміант – той, хто підпорядкується.)*

Операційна підсистема вправ

Визначною рисою операційних вправ є те, що вони передбачають простий обмін інформацією (довідки, повідомлення, реклама, обмін думками тощо) без її обговорення та диспут щодо отриманої інформації. Головна мета операційної підсистеми вправ – формування навичок і вмінь декодування семантики інтонації ГМAM у взаємодії з лексико-граматичним оформленням мовлення жінок і чоловіків, а не розвиток вміння цілісного спілкування з використанням лінгвістичних гендерних маркерів.

Слід зазначити, що важливим є питання про обсяг функціональної одиниці щодо навчання досліджуваних аспектів, яку доцільно відпрацьовувати в операційних вправах. На думку О. Б. Тарнопольського [259], обсяг такої функціональної одиниці потребує окремого вивчення стосовно кожного з основних видів іншомовної мовленнєвої діяльності: говоріння (у нашому випадку – діалогічне мовлення, яке виступає насамперед як навчальний матеріал) та аудіювання.

На прикладі англомовних діалогів формується компетенція майбутніх перекладачів у розпізнанні на слух семантики ІО ОСД і ДСД. У ролі функціональної одиниці для навчання студентів досліджуваних навичок виступає мікродіалог – своєрідна розширена діалогічна єдність, у якій реалізується одна комунікативна функція, і яка є перехідною ланкою від власне діалогічної єдності до цілісного розгалуженого діалогу. Обрані мікродіалоги репрезентують ініціативне ГМAM, саме тому вони дозволяють відпрацювати використання інтонаційних засобів актуалізації гендерного аспекту в мовленнєвому акті однієї комунікативної спрямованості, на протиставлення реплікуванню, де йдеться про реактивне мовлення (питання – відповідь, реакція). Можна також зазначити, що діалогічне мовлення складається з мікромонологів (самостійні розгорнуті відповіді).

Під час аудіювання операційні вправи розвивають оперативний аспект аудіювання як виду мовленнєвої діяльності, саме тому вони повинні відбуватися на рівні комунікативних актів, а не ізольованих слів та речень, як це передбачено аудіовправами з навчання фонетики, лексики або граматики. Отже, найменшою мовленнєвою одиницею навчання на базі операційних вправ можуть слугувати мікродіалоги.

Другий важливий аспект у складанні операційної підсистеми вправ – це формування структури операційних вправ та визначення змістової характеристики тих інтонаційних функціональних одиниць, які доцільно вважати базовими для відпрацювання вмінь та навичок адекватного декодування семантики інтонації ГМAM у взаємодії з лексико-граматичними засобами його оформлення за допомогою операційних вправ. Еталони актуалізації гендерного аспекту в англійському діалогічному дискурсі мовними засобами (інтонаційними, лексико-граматичними), які використовують носії англійської мови при мовленнєвому спілкуванні, було створено на основі спеціального фонетичного дослідження (див. підрозділ 2.1).

Як вже зазначалося, автентичні аудіоматеріали слугували основою для формування першої підсистеми вправ, спрямованої на моделювання інтонаційної системи англomовного гендерно-маркованого діалогічного дискурсу при актуалізації лінгвістичних маркерів соціальних відношень, тобто створення гранично ідеалізованої моделі. Однак, як свідчать результати експериментально-фонетичного дослідження, у реальних умовах комунікації ця ідеалізована структура потребує суттєвої трансформації.

Варіативність інтонаційних моделей гендерно-маркованого мовлення зумовлена багатьма чинниками: стать, вік, соціальний статус, емоційний стан комунікантів, тема розмови, суб'єктивно-модальне відношення співрозмовників до комунікативної комунікації. Облік чинників, які зумовлюють ускладнення інтонаційного оформлення мовлення жінок і чоловіків у реальних умовах комунікації, потребує створення цілого ряду додаткових підсистем вправ. Наведемо приклади деяких з них:

- вправи, що забезпечують можливість вивчення умов варіантності/інваріантності інтонаційного оформлення ГМАМ;
- вправи, які спрямовані на вивчення дистинктивних особливостей інтонаційного оформлення ГМАМ за умов паралельного використання співрозмовниками паралінгвістичних (жести, міміка, окремі рухи тіла) та екстралінгвістичних (немовні фонації, ларінгізація, чмокання, покашлювання, шмигання і т.і.) засобів;
- вправи, спрямовані на відпрацювання вмій та навичок сприймати «накладання» жіночих маркерів на інтонаційне оформлення чоловічих висловлювань, та «чоловічих» маркерів – на інтонаційне оформлення жіночих висловлювань.

Підбір навчального матеріалу цих додаткових типів операційних вправ здійснювався таким чином, щоб забезпечити можливість послідовного вивчення впливу кожного з вказаних чинників. З метою виявлення гендерних маркерів доцільним є демонструвати, аудіозапис автентичного гендерно-нейтрального діалога. Поряд з вищезазначеними

характеристиками операційних вправ слід відзначити корисну властивість цих вправ – можливість паралельного цілеспрямованого опрацювання певного обмеженого мовного матеріалу (напр., тематичних лексичних одиниць).

За типологічними ознаками вправи цієї підсистеми в основному характеризуються як умовно-комунікативні, вмотивовані, з повним керуванням та рольовим ігровим компонентом. Мотив повинен бути зазначеним в інструкції до вправи, оскільки у студентів має бути комунікативний мотив для виконання вправи.

Керування мовленнєвою діяльністю студента поступово зменшується (від повного керування до часткового, а потім мінімального). Подібне можна сказати про наявність / відсутність наочних опор (таблиць, графіків, схем, малюнків і т.і.) на початковому етапі: всі вправи супроводжуються штучними опорами, які поступово заміщується природними, а потім пропонуються вправи без опор. Ігровий компонент реалізується у вправах, спрямованих на відпрацювання вмінь та навичок перекладу автентичних діалогів, де студенти виступають у ролі перекладачів, а також проводиться рольова гра на основі прослуханого діалогу або інструкції.

Усі операційні вправи на відпрацювання ГМАМ рецептивно-репродуктивні, оскільки студенти-майбутні перекладачі повинні відтворити прослухані інтонаційні моделі. Рецептивна частина операційної вправи з аудіювання виконується індивідуально, а репродуктивна – може виконуватися індивідуально, у парах, групах, фронтально. Відповідно завданням формувального етапу вправи операційної підсистеми спрямовані на реалізацію розпізнавальної та продуктивної діяльності в ході формування вмінь та навичок декодування лінгвістичних маркерів «жіночого» та «чоловічого» мовлення.

Вправи операційної підсистеми направлені на:

- визначення соціального статусу жінок- і чоловіків-комунікантів та мовних засобів, за рахунок яких вони реалізують свої соціальні ролі;

- виявлення характеру семантичної спрямованості мовних засобів (семантична однонаправленість, протилежноспрямованість чи незалежність) під час реалізації соціальних ролей комунікантами;
- аналіз характеру трансформації інтонаційного контуру фраз залежно від типу семантичної взаємодії інтонаційних та лексико-граматичних засобів на рівнях мелодичного, динамічного, темпорального компонентів та тембру голосу;
- промовляння ОСД і ДСД;
- виявлення та корегування фонетичних помилок під час зіставлення аудіотекстів-оригіналів і аудіотекстів-репродукцій;
- виявлення збігів та відмінностей у використанні мовних засобів (лексичних, граматичних, інтонаційних) жінкою та чоловіком при зміні соціального статусу комунікантів (домінування, підпорядкування, рівноправ'я);
- виявлення збігів та відмінностей у характері семантичної спрямованості мовних засобів (лексичних, граматичних, інтонаційних) у використанні жінкою- та чоловіком-домінантом, жінкою та чоловіком, що підпорядковуються, та жінкою і чоловіком, які спілкуються в режимі «рівноправ'я»;
- прослухання незнайомого діалогу та виявлення наявності / відсутності зміни соціальної ролі чоловіком і жінкою в ході діалогу;
- здійснення аудіозапису свого промовляння «жіночих» та «чоловічих» фраз;
- відтворення основного змісту розмови;
- надання анотованого перекладу розмови рідною мовою з урахуванням особливостей лексико-граматичного та інтонаційного оформлення висловлювань співрозмовників-носіїв мови.

Операційні вправи були присвячені фонетичному аналізу інтонаційного оформлення ГМAM у взаємозв'язку з лексико-граматичними оформлюванням ЖМ і ЧМ (соціальний статус враховується) в ОСД і ДСД та

пошуку коректних лінгвістичних засобів перекладу «жіночого» і «чоловічого» мовлення.

Розпізнавально-тренувальна та продуктивна діяльність у межах реалізації мети «формування навичок перцептивного аналізу семантики інтонації ГМAM у залежності від лексико-граматичного оформлення мовлення жінок і чоловіків (соціальний статус враховується)» на означеному етапі полягала у виконанні студентами наступних додаткових видів вправ:

- виявлення, аналіз та продукування типових та нетипових «жіночих» і «чоловічих» інтонаційних характеристик висловлювань залежно від лексико-граматичного оформлення висловлювань:

1) на рівні акцентуації:

а) виявлення характеру розподілення наголосу в межах діалогічних одиниць, фраз, синтагм, репрезентованих жінками та чоловіками (логічного, емпатичного та фразового наголосу);

б) виявлення збігів та відмінностей розподілу фразового наголосу в мовленні жінок і чоловіків;

2) на рівні темпоральних характеристик:

а) виявлення локації, типу й характеру пауз [хезитаційні, емпатичні (вокалізовані, нелокалізовані)], характерних для «жіночого» та «чоловічого» діалогічного мовлення;

б) виявлення збігів та відмінностей використання різних типів і характеру пауз жінками й чоловіками;

в) аналіз довжини пауз (дуже короткі, короткі, середні, довгі, дуже довгі) при реалізації мовлення жінок та чоловіків;

г) характеристика темпу (звичайний (нормальний), дуже швидкий, швидше звичайного, повільніше звичайного, дуже повільний) «жіночого» та «чоловічого» діалогічного мовлення;

д) виявлення взаємозв'язку довжини пауз та темпу мовлення чоловіків і жінок;

3) на рівні мелодичного оформлення:

- а) характеристика мелодичного діапазону звучання «чоловічих» та «жіночих» фоноабзаців (вузький, середній, широкий) під час виявлення характеру семантичної спрямованості інтонаційних засобів;
- б) характеристика мелодичного контуру (ядерних тонів, шкал) висловлювань жінок- та чоловіків-комунікантів під час виявлення характеру семантичної спрямованості інтонаційних засобів;
- в) виявлення та аналіз збігів та відмінностей мелодичних контурів (використання ядерних тонів, шкал, діапазону) висловлювань жінок і чоловіків у залежності від з лексико-граматичного оформлення ЖМ і ЧМ;

4) на рівні сприйняття гучності:

- а) характеристика рівня гучності (високий, підвищений, нормальний, понижений, низький) висловлювань чоловіків- та жінок-комунікантів в залежності від лексико-граматичних засобів оформлення мовлення;

5) на рівні взаємодії параметрів інтонації:

- а) опрацювання механізмів взаємозв'язку лексико-граматичних засобів в англійських ОСД і ДСД з мелодійним, динамічним, темпоральним компонентами.

Час, відведений на виконання фонетичних завдань, обмежується. Необхідно зазначити, що для виконання вправи цієї підсистеми в студентів завжди має бути комунікативний мотив, який може бути створений штучно, оскільки в природному усному мовленні цей мотив лежить за межами безпосереднього мовленнєвого акту.

Приклади вправ операційної підсистеми:

Вправа 2.1. Тип вправи: вмотивована, умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа з повним керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, індивідуальна/парна.

Інструкція: Прослухайте двостатевий діалог між американським юристом та її клієнтом. Кожен із співрозмовників обирає певний тип

комунікативної поведінки за допомогою лексико-граматичних та інтонаційних засобів.

Визначте соціальний статус комунікантів та мовні засоби (лексичні, граматичні, інтонаційні), за рахунок яких вони реалізують свої соціальні ролі у діалозі:

- Яка лексика (нейтральна, розмовна, спеціалізована термінологія) превалює в мовленні співрозмовників? Фіксуйте свої дані в таблиці (див. Додаток В.2).

- Який комунікативний напрям речень (декларативні, запитання, спонукання) превалює у мовленні комунікантів? Фіксуйте свої дані в таблиці (див. Додаток В.2).

Виявіть характер семантичної спрямованості мовних засобів (семантична однонаправленість, протилежноспрямованість чи незалежність) під час реалізації соціальних ролей комунікантами. З'ясуйте характер взаємодії використаних мовних засобів: чи інтонаційні засоби дублюють, посилюють чи нейтралізують лексико-граматичні.

Проаналізуйте характер трансформації інтонаційного контуру фраз залежно від типу семантичної взаємодії лексико-граматичних та інтонаційних засобів на рівнях: мелодійного, динамічного, темпорального компоненту та тембру голосу. Відтворіть діалог у парах, зберігаючи гендерні маркери мовлення співрозмовників, тільки за рахунок інтонаційних засобів при нейтральному характері лексико-граматичних засобів. Зробіть запис промовляння діалогу в парах. Порівняйте запис свого промовляння із записами текстів, реалізованих носіями мови. Проаналізуйте причини своїх помилок. Відтворіть діалог ще раз в парах.

Тип контролю: самоконтроль за допомогою аудіозапису; взаємоконтроль у парах; контроль з боку викладача.

Вправа 2.2 дублює тип вправи, інструкцію та тип контролю **вправи 2.1**, але жінки- та чоловіки-комуніканти в цих вправах виконують різні соціальні ролі.

Вправа 2.3. *Тип вправи:* вмотивована, некомунікативна, вправа з частковим керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, групова.

Інструкція: Організуйте групи з 4-х студентів та обговоріть:

- Чи є деякі збіги / відмінності у використанні мовних засобів (лексичних, граматичних, інтонаційних) жінкою- та чоловіком-домінантом у прослуханих діалогах?

- Чи є деякі збіги / розбіги у використанні мовних засобів (лексичних, граматичних, інтонаційних) жінкою та чоловіком, які підпорядковуються, у прослуханих діалогах?

- Чи є деякі збіги / розбіги в характері семантичної спрямованості мовних засобів у використанні жінкою- та чоловіком-домінантом у прослуханих діалогах?

- Чи є деякі збіги / розбіги в характері семантичної спрямованості мовних засобів у використанні жінкою та чоловіком, які підпорядковуються, у прослуханих діалогах? Обґрунтуйте свою відповідь.

Тип контролю: самоконтроль за допомогою аудіозапису; взаємоконтроль у маленьких групах; контроль з боку викладача.

Вправа 2.4. *Тип вправи:* вмотивована, некомунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа без керування, з природною опорою, без рольового ігрового компонента, індивідуальна/парна.

Інструкція: Прослухайте діалог між жінкою та чоловіком щодо купівлі крамниці.

Виявіть, чи комуніканти змінюють свою соціальну роль у ході розмови. Аргументуйте свою відповідь. Визначте комунікативну спрямованість реплік (запитання, розповідь, спонукання) домінанта та того, хто підпорядковується. Чи співпадає комунікативна спрямованість реплік жінки та чоловіка? Встановіть, за допомогою яких мовних засобів формується інтонаційний контур виділених фраз. Відтворіть діалог у парах, зберігаючи гендерні маркери мовлення співрозмовників, тільки за рахунок

семантичної однонаправленості мовних засобів, де інтонаційні засоби посилюють лексико-граматичні. Зробіть запис промовляння діалогу в парах. Проаналізуйте причини своїх помилок. Відтворіть текст ще раз в парах.

Тип контролю: самоконтроль за допомогою аудіозапису; взаємоконтроль у парах; контроль з боку викладача.

Вправа 2.5. *Тип вправи:* вмотивована, комунікативна, рецептивно-продуктивна вправа без керування, з природною опорою, з рольовим ігровим компонентом, індивідуальна/парна.

Інструкція: Прослухайте двостатевий діалог працедавця та кандидата на робоче місце.

Передайте основний зміст розмови та виявіть ставлення співрозмовників до комунікативної ситуації. Визначте, чи впливають лексико-граматичні засоби на інтонаційне оформлення висловлювань комунікантів. Як? Охарактеризуйте головні акустичні параметри мовлення жінки та чоловіка. Надайте анотований переклад розмови рідною мовою з урахуванням особливостей лексико-граматичного та інтонаційного оформлення висловлювань співрозмовників-носіїв мови.

Модифікація: Закінчить діалог з партнером. Застосуйте в своєму мовленні різний характер семантичної спрямованості мовних засобів.

Діяльнісна підсистема вправ

Оскільки метою діяльнісних вправ є розвиток умінь цілісного спілкування, текст однієї вправи охоплює цілісний (закінчений) діалог. У вправах цього типу наголошується на обговоренні інформації та полеміці щодо неї (на протиставлення операційним вправам, де увага приділяється обміну інформацією).

На рівні аудіювання головна відмінність діяльнісних вправ від операційних полягає в тому, що на основі почутого необхідно зробити те, що виходить за межі самого аудіювання, а саме розуміння аудіоматеріалу стає основою для іншої мовленнєвої діяльності. У межах окремої методики, де діяльнісні вправи спрямовані на відпрацювання вмінь аудіювання –

декодування інтонації ГМAM, – тривалість аудіотекстів (не мікродіалоги, як в операційних вправах) становить більше 1 хвилини звучання. Головна особливість виконання діяльнісних вправ студентами – майбутніми перекладачами полягає в тому, що в них мовний матеріал дуже різноманітний, і на базі цих вправ опрацьовується спектр досліджуваних аспектів у сукупності, а не певний обмежений мовний матеріал, на відміну від операційних.

Телефонні розмови є невід’ємною частиною реалізації ділових угод і засобом комунікації ділових партнерів, саме тому є доцільним включити такий вид вправ, як переклад телефонних розмов у комплекс діяльнісних (контролюючих) вправ з підготовки майбутніх перекладачів. Оскільки розмова по телефону може здійснюватися в громадських та негромадських місцях, очевидна наявність перешкод на лінії, отже студенти – майбутні перекладачі теж повинні бути підготовленими до такого виду професійної діяльності, як розуміння загального та імпліцитного змісту телефонних розмов з перешкодами.

Усі діяльнісні вправи вмотивовані та комунікативні з точки зору типології. Умовно-комунікативні вправи також використовуються у випадку, якщо зміст та/чи форма мовлення «моделюється» за допомогою плану, ключових слів, запропонованої ідеї та інших спеціально створених опор. Більшість вправ рецептивно-репродуктивні з частковим керуванням. Значна частина мовлення в діяльнісних вправах повинна бути продуктивною, тому вправи цієї підсистеми не можуть бути повністю керованими. Часто є присутнім рольовий компонент з природними опорами. Продукція має превалювати над репродукцією для розвитку цілісного спілкування. Це зумовлює необхідність зробити діяльнісні вправи проблемними, серед яких провідними є наступні види вправ: бесіди, дискусії та різноманітні рольові ігри (бажано професійно орієнтовані, з метою підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності). Що стосується форми організації цих вправ, вони можуть проводитися в парах, малих групах та як загально

групові. Інші форми організації (індивідуальні, хорові та фронтальні) не сприяють розвитку вміння цілісного спілкування.

Розпізнавальна та продуктивна діяльність при виконанні вправ цієї підсистеми охоплювала те саме коло завдань, яке було характерним для підсистеми операційних вправ (див. вище): відпрацювання вмінь та навичок адекватного декодування інтонації ГМAM та аналізу механізму варіативності інтонаційних моделей гендерно-маркованого англійського мовлення у взаємодії з іншими мовними засобами (лексико-граматичним оформленням мовлення тощо). Діяльнісні вправи дозволяють моделювати зміну комунікативної спрямованості мовлення, варіювати конотаційну забарвленість висловів чоловіків та жінок, яка зумовлюється емоційним станом комунікантів. Такого виду «перетворення» реалізуються після прослухання ОСД чи ДСД. Це дозволяє приблизити комунікативну ситуацію до реальної природної професійної атмосфери, в якій за короткий проміжок часу майбутні перекладачі мають можливість продемонструвати комплекс отриманих знань та відпрацьованих навичок щодо декодування семантики інтонаційного оформлення ГМAM з урахуванням трьох чинників у сукупності – соціального статусу, лексико-граматичного оформлення висловлювань і емоційного стану комунікантів.

З метою навчання майбутніх перекладачів самостійно контролювати коректне декодування інтонації ГМAM у взаємодії з іншими мовними та немовними засобами, студентам пропонувалося виконати наступні види завдань творчого характеру:

- визначення характеру прояву емоцій жінок і чоловіків на інтонаційному рівні (фіксування своїх даних в спеціально створених таблицях), реалізація фрагментів діалогів у говорінні зі зміною ролей;
- самостійний запис свого говоріння на магнітну стрічку або електронний носій інформації;
- складання (продовження) розмови з урахуванням еталонного використання інтонаційних засобів та його трансформуванням;

- корегування інтонаційного оформлення текстів, складених та реалізованих іншими студентами (робота в парах і групах);
- відтворення відредагованих текстів з урахуванням еталонного використання інтонаційних засобів;
- визначення піку емоційності висловлювань на графіках;
- переклад фрагментів чи цілих одностатевих та двостатевих діалогів (у ролі перекладача) з урахуванням семантики їхнього інтонаційного та лексико-граматичного оформлення, емоційного стану та комунікативної поведінки співрозмовників і т.д.;
- корегування перекладу фрагментів одностатевих та двостатевих діалогів;
- переклад телефонних розмов, які містять перешкоди;
- корегування перекладу телефонних розмов;
- надання самостійних відповідей по телефону;
- корегування змісту та інтонаційного оформлення відповідей по телефону.

Приклади вправ діяльнісної підсистеми

Вправа 3.1. Тип вправи: вмотивована, умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа з частковим керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, індивідуальна/парна.

Інструкція: Прослухайте діалог двох жінок-колег.

Визначте, чи звучить мовлення жінок емоційно. Що впливає на емоційність жіночого мовлення: тема розмови, внутрішній стан жінок-комунікантів, суб'єктивно-модальна спрямованість комунікативної ситуації, об'єктивно-модальна спрямованість комунікативної ситуації? Виявіть, які емоції (позитивні, негативні) виражають жінки-комуніканти. Визначте, які лексико-граматичні засоби використовують жінки для передавання позитивних / негативних емоцій. Фіксуйте свої дані в таблиці (див. Додаток В.3). Прослухайте Діалог А ще раз. Визначте, як проявляються емоції жінок на інтонаційному рівні. Фіксуйте свої дані в таблиці (див. Додаток В.3). Розіграйте діалог, дотримуючись інтонаційних моделей емоційного

мовлення жінок. Обміняйтесь ролями та відтворіть діалог ще раз. Проаналізуйте помилки один одного.

Тип контролю: самоконтроль за допомогою аудіозапису; взаємоконтроль у парах; контроль з боку викладача.

Вправа 3.2 дублює тип вправи, інструкцію та тип контролю **вправи 3.1**, але студентам пропонується прослухати одностатевий *Діалог Б*, де в ролі комунікантів виступають чоловіки.

Вправа 3.3. *Тип вправи:* вмотивована, умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа з частковим керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, індивідуальна/парна.

Інструкція: Прослухайте діалог двох жінок.

Передайте загальний зміст діалогу своєму партнеру. Затранскрибуйте та проінтонуйте виділені жіночі репліки. Відтворіть вимову виділених реплік за диктором. Виявіть, які емоції передаються цими репліками та за допомогою яких мовних засобів. Аргументуйте свою відповідь. Відзначте емоційні висловлювання на графіку та визначте пік емоційності (див. Додаток В.3). Відтворіть розмову жінок та зробіть запис своєї вимови. Проаналізуйте причини своїх помилок.

Тип контролю: самоконтроль за допомогою аудіозапису; взаємоконтроль у парах; контроль з боку викладача.

Вправа 3.4 дублює тип вправи, інструкцію та тип контролю **вправи 3.3**, але виконання завдань пов'язані з діалогом двох чоловіків.

Вправа 3.5. *Тип вправи:* вмотивована, некомунікативна, вправа з частковим керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, групова.

Інструкція: Організуйте групи з 4-х студентів та обговоріть:

Чи є деякі збіги / відмінності у передаванні емоцій жінками та чоловіками: – на лексико-граматичному рівні; – на інтонаційному рівні? Обґрунтуйте свою відповідь.

Тип контролю: самоконтроль за допомогою аудіозапису; взаємоконтроль у маленьких групах; контроль з боку викладача.

Вправа 3.6. *Тип вправи:* вмотивована, комунікативна, рецептивно-продуктивна вправа з мінімальним керуванням, з природною опорою, з рольовим ігровим компонентом, групова.

Інструкція: Організуйте групи з 4-х студентів. Прослухайте двостатевий діалог.

Модифікація вправи:

Ви та ваш партнер продовжуєте розмову. Двоє інших студентів виступають у ролі перекладачів, які відтворюють зміст розмови рідною мовою з використанням адекватних лінгвістичних засобів. Обміняйтесь ролями та виконайте попереднє завдання.

Тип контролю: самоконтроль за допомогою аудіозапису; взаємоконтроль у маленьких групах; контроль з боку викладача.

Вправа 3.7. *Тип вправи:* вмотивована, комунікативна, рецептивно-продуктивна вправа без керування, з природною опорою, з рольовим ігровим компонентом, індивідуальна/парна/групова.

Інструкція: Вас запросили як перекладача в офіс. Прослухайте першу частину телефонної розмови чоловіка та жінки, яка містить перешкоди.

Надайте адекватний переклад розмови рідною мовою своєму партнеру. Проаналізуйте причини ваших помилок у перекладі. Надайте відповідь по телефону англійською мовою. Прослухайте другу частину запису телефонної розмови. Обміняйтесь ролями із своїм партнером. Нехай ваш партнер надасть адекватний переклад розмови рідною мовою. Проаналізуйте причини помилок вашого партнера у перекладі. Нехай ваш партнер відповідь по телефону англійською мовою. Обговоріть з партнером зміст та інтонаційне оформлення ваших відповідей по телефону.

Тип контролю: самоконтроль за допомогою аудіозапису; взаємоконтроль у парах; контроль з боку викладача.

На завершення слід відзначити, що всі вправи операційної та діяльнісної підсистем реалізуються у чотирьох модифікаціях:

1) базовий варіант вправи, спрямований на відпрацювання вмінь та навичок сприймати, декодувати й коректно відтворювати в усному мовленні інтонаційну структуру фрази (чи фраз) жінки / чоловіка, яка містить гендерні маркери соціальних відношень;

2) варіант вправи, метою якої є вивчення особливостей інтонаційного оформлення гендерно-маркованого мовлення за умов існування в емфатично насичених лексико-граматичних або екстралінгвістичних маркерів жіночого та чоловічого мовлення, що зумовлює ускладнення інтонаційних структур;

3) варіант вправи, спрямований на відпрацювання вмінь та навичок сприймати, декодувати й коректно відтворювати в усному мовленні інтонаційну структуру фраз жінки / чоловіка, де актуалізується різний характер семантичної спрямованості мовних засобів;

4) варіант вправи, метою якої є адекватне декодування сукупності гендерних маркерів мовлення, відтворення гендерно-маркованого мовлення в усному мовленні та коректний переклад цього аудіоповідомлення.

Вищезазначені ознаки актуалізуються на різних етапах навчання, але не однаково: відповідно до ускладнення завдань у процесі навчання превалюють ті чи інші характеристики.

Система вправ для навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонації ГМAM представлена на рис. 2.3.1.

Система вправ для навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення

Етап	Мета етапу	Під-система	Завдання етапу/підсистеми
1	2	3	4
I підготовчий	<i>Початок роботи мовленнєвого механізму на рівні аудіювання</i>	Перша підсистема	<ol style="list-style-type: none"> 1. Опрацювання уявлень про соціальний статус співрозмовників, стилі комунікації та комунікативну поведінку комунікантів (на матеріалі англійського одностатевого та двостатевого діалогічного мовлення) на рівні інтонаційного оформлення мовлення з погляду гендерних відмінностей; та відомостей про соціокультурний та психолінгвістичний аспекти розгортання англійського діалогічного дискурсу; 2. Ознайомлення з комунікативними типами висловлювань, які превалюють у мовленні жінок- і чоловіків-домінантів та жінок і чоловіків, які підпорядковуються, або спілкуються в режимі «рівноправ'я»; 3. Усвідомлення знань про особливості «жіночих» і «чоловічих» маркерів ІО мовлення; 4. Усвідомлення відмінностей розгортання англійського діалогічного дискурсу за інтонаційними засобами його оформлення в залежності від статусу (домінування, підпорядкування, рівноправ'я) і статі комунікантів; 5. Розпізнання семантики інтонаційного оформлення мовлення жінок- і чоловіків-носіїв англійської мови на рівні темпорального, динамічного й мелодичного компонентів у співвідношенні та взаємодії з соціальним статусом комунікантів під час перекладу автентичних діалогів.
			<ol style="list-style-type: none"> 1. Виявлення характеру семантичної спрямованості інтонаційних та лексико-граматичних засобів (семантична однонаправленість, протилежноспрямованість чи незалежність) під час реалізації соціальних ролей комунікантів;

1	2	3	4
II тренувальний	Формування та розвиток перцептивного аналізу семантики інтонації ГМАМ у взаємодії з ЛГ оформленням мовлення жінок і чоловіків	друга підсистема	<p>2. Виявлення характеру взаємодії використаних жінками й чоловіками мовних засобів: дублювання, посилення чи нейтралізування лексико-граматичних засобів інтонаційними;</p> <p>3. Опрацювання студентами - майбутніми перекладачами дистинктивних особливостей ІО, що використовуються жінками- і чоловіками-носіями англійської мови на рівні темпорального, динамічного й мелодичного компонентів у співвідношенні та взаємодії з лексико-граматичними засобами під час роботи з автентичними діалогами;</p> <p>4. Формування понять про відмінності ІО «жіночого» і «чоловічого» діалогічного дискурсу, при взаємодії інтонаційних засобів з лексико-граматичними під час реалізації гендерних маркерів мовлення;</p>
III закріплювальний	Вдосконалення мовленнєвої компетенції в аудіюванні та говорінні щодо декодування ІО ГМАМ з урахуванням трьох чинників у сукупності: соціального статусу, ЛГ оформлення висловлювань й емоційного стану мовців.	третя підсистема	<p>1. Виявлення чинників породження емоцій у процесі комунікації (тема розмови, внутрішній стан комунікантів, емоційно-модальне ставлення комунікантів до інформації і комунікативній ситуації взагалі, сукупність цих чинників);</p> <p>2. Виявлення впливу емоційного стану жінок- і чоловіків-комунікантів на інтонаційне та лексико-граматичне оформлення їхнього мовлення;</p> <p>3. Аналіз дистинктивних інтонаційних характеристик чоловічого та жіночого мовлення, що звучить, у залежності від емоційного стану жінок і чоловіків;</p> <p>4. Удосконалення навичок декодування семантики інтонації гендерно-маркованого іншомовного мовлення в процесі аудіювання в залежності від емоційного стану жінок і чоловіків;</p> <p>5. Удосконалення навичок перекладу автентичних діалогів з урахуванням семантики інтонації гендерно-маркованого мовлення та емоційного стану жінок і чоловіків;</p> <p>6. Удосконалення навичок використання та трансформування гендерно-маркованих інтонаційних засобів в іншомовному мовленні на основі творчого підходу з урахуванням «жіночих» / «чоловічих» маркерів оформлення мовлення жінок і чоловіків.</p>

Таким чином, три підсистеми є взаємопов'язаними й взаємодоповнювальними складовими загальної системи вправ, спрямованої на розвиток, формування й вдосконалення навичок майбутніх перекладачів адекватного декодування семантики ІО жіночого і чоловічого мовлення (у взаємодії з іншими мовними та немовними засобами).

2.4. Приклади організаційної структури занять

Навчальні заняття, які базувалися на використанні розробленої системи вправ та спрямовані на навчання майбутніх перекладачів декодувати ІО ГМAM, проводилися за відповідною організаційною і змістовою структурою:

Приклад організаційної структури заняття на базі використання ознайомлювальних вправ

1. Вступне слово викладача: ознайомлення з темою, метою і завданнями заняття, мотивація мовленнєвої діяльності студентів. Увага приділяється характеристиці професійного стилю, загальним вимогам до текстів діалогів і ІО «жіночих» та «чоловічих» висловлювань. Наголошується важливість урахування статі й соціального статусу комунікантів, що відображається на ІО їхнього мовлення.

2. Повторення вивченого студентами теоретичного матеріалу та його використання (напр.: назвати маркери соціального статусу комунікантів; згадати функції інтонації, та з яких компонентів складається інтонація). Студентам було запропоноване два ОСД і / чи ДСД для прослухання, в якому комуніканти представляли різні соціальні статуси (підпорядкування, домінування, рівноправ'я). Потім учасникам експерименту пропонувалося затранскрибувати та проінтонувати виділені репліки жінки-домінанта (чоловіка-домінанта) та виявити її (його) ставлення до співрозмовниці (співрозмовника). Далі відбувалося відпрацювання вимовляння фраз жінки-домінанта (чоловіка-домінанта) за диктором, відтворюючи всі інтонаційні

моделі, які використовує носій мови. Наступним завданням було транскрибування та інтонування виділених реплік жінки, яка підпорядкується, (чоловіка, який підпорядкується) та виявлення її (його) ставлення до співрозмовниці (співрозмовника). Надалі студенти відпрацьовували вимовляння фраз жінки, яка підпорядкується, (чоловіка, який підпорядкується) за диктором, відтворюючи всі інтонаційні моделі, які використовує носій мови.

Студенти також відтворювали діалоги в парах, записували їх на електронні носії, потім порівнювали записаний діалог із записом еталона, реалізованим носіями мови, та аналізували причини своїх помилок.

Наприклад:

Gwen: Hi, Jane, this is Gwen Hill here from Ludco Ltd. I'm just about to go into a managers' meeting and I need to let everyone know what's going on in the Myers case.

Jane: Hello there, yeah, yeah, I've had a quick look at the documents that we've got so far, and I can say that she does have the right to claim unfair dismissal. Of course, that doesn't mean she's necessarily going to win the case.

Gwen: I understand.

Jane: Now, we have to follow the prescribed procedure in order to defend it. I'd imagine that if it goes to trial – and I certainly hope it doesn't – then it'll be disposed of within, say, six to 12 months. But as I said, we have to follow the prescribed procedure.

Gwen: OK, so what is the prescribed procedure?

3. Просунутий етап передбачав наявність елементів професійної спрямованості, де студенти здійснювали переклад фрагментів діалогів у паузах, зберігаючи семантику «чоловічих» / «жіночих» інтонаційних характеристик співрозмовників (домінанта та того, хто підпорядкується) за допомогою адекватних мовних засобів. Ця вправа модифікувалася таким

чином: двоє студентів відтворювали діалог у ролі представників іноземних фірм у режимі доміант – той, хто підпорядкується, а 2 інших студента повинні були перекласти діалог з урахуванням семантики «чоловічих» / «жіночих» інтонаційних характеристик. Потім студенти обмінювалися ролями та виконали попереднє завдання ще раз.

4. На наступному етапі студенти підводили підсумки заняття, відзначаючи позитивні та негативні моменти їхньої роботи (таким чином актуалізуються вміння студентів контролювати, аналізувати та корегувати свою роботу), і характеризували ті етапи заняття, які були складнішими для них, пояснювали причини. Далі викладач сам підводив підсумки, акцентуючи увагу студентів на слабкі та сильні моменти їхньої роботи на занятті з метою запобігання повторення помилок у майбутньому.

Найбільше утруднень у студентів викликало коректне використання різних типів шкал у тих випадках, коли реалізація певного типу шкали жінками відрізнялася від використаного типу шкали чоловіком, наприклад: звернення комунікантів один до одного:

1) Висловлювання в репрезентації чоловіка - *So, Mr. Greene, good to see you again. Please have a seat* (звернення чоловіка до чоловіка).

Hello, Ruth. How's work? (звернення чоловіка до жінки).

2) Висловлювання в репрезентації жінки - *Hi, Jane, this is Gwen Hill here from Ludco Ltd* (звернення жінки до жінки).

Hello, Mr. Watson, very good to see you (звернення жінки до чоловіка).

5. Домашнє завдання передбачало: 1) прослухування таких діалогів, які були подані на занятті; 2) аналіз лінгвістичних (лексико-граматичних, інтонаційних) та нелінгвістичних засобів (стать, соціальний статус, індивідуальні особливості, комунікативна ситуація, тема розмови, немовні фонації, покашлювання, шмигання тощо), які виступали в ролі гендерних маркерів мовлення в залежності від етапу навчання; транскрибування та проведення фонетичної розмітки фрагментів одностатевих і / чи двостатевих

діалогів; 4) реалізація (читання або репродукція) цих діалогів і запис реалізації на магнітну плівку або цифровий носій інформації.

Описана вище структура занять адаптувалася відповідно до кожного окремого етапу навчання студентів-майбутніх перекладачів.

Приклад організаційної структури заняття на базі використання операційних вправ

1. Вступне слово викладача: повідомлення теми, мети і завдань заняття, мотивація мовленнєвої діяльності студентів. Увага студентів зосереджується на тому, що засвоєння інтонаційних характеристик як іншомовного спілкування взагалі, так й інтонаційного оформлення мовлення жінок і чоловіків зокрема, безпосередньо впливає на успішність загальної професійної підготовки перекладачів, на уникнення акценту, декодування імпліцитного підтексту, який є часто «прихований» через певне інтонаційне оформлення посилення не тільки жінками-, але й чоловіками-носіями іноземної мови, та успішності налагодження контактів з представниками іноземної культури.

Повторення студентами вивченого теоретичного матеріалу та його практичне застосування (наприклад: як впливає соціальний статус жінок- і чоловіків-комунікантів на використання певних інтонаційних зразків оформлення повідомлення, чи існують деякі відмінності у використанні цих зразків жінками і чоловіками та ін.).

2. Наступний етап передбачав поступове оволодіння студентами навичками декодування інтонації ГМАМ. При цьому необхідно зазначити, що, по-перше, студенти проводили самостійне фонетичне дослідження (під керівництвом викладача) стосовно особливостей інтонації ЖМ і ЧЖ на рівнях темпорального, ритмічного та мелодичного компонентів та гучності. Досліджувані компоненти інтонаційного оформлення жіночого і чоловічого мовлення характеризуються в табл. 2.4.1.

Досліджувані компоненти інтонаційного оформлення «жіночого» і «чоловічого» мовлення

п/п	Компонент	Складові компоненти	Характеристика складових компонентів
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
1	<i>темпоральний</i>	- паузи	хезитаційні, емфатичні; (не)вокалізовані / дуже короткі, короткі, середні, (дуже) довгі
		- темп	дуже швидкий темп, велика швидкість у порівнянні зі звичайною, більш повільна швидкість у порівнянні зі звичайною, дуже повільний темп, нормальний / звичайний
2	<i>ритмічний</i>	- синтагматичний наголос	
		- логічний наголос	
		- емфатичний наголос	
3	<i>мелодичний</i>	- ядерні тони	falling, rising, level, falling-rising, rising-falling
		- шкали	Stepping, scandent, sliding, monotonous
		- діапазон	широкий, середній (нормальний), вузький
4	<i>гучність</i>		висока, підвищена, нормальна, знижена, низка

По-друге, студенти аналізували дистинктивні особливості ІО ГМАМ; по-третє, студенти-майбутні перекладачі співвідносили інтонаційні засоби оформлення жіночого та чоловічого мовлення з їхнім соціальним статусом (домінування, підпорядкування, рівноправ'я) та лексико-граматичним оформленням їхнього мовлення, виявляли характер семантичної спрямованості мовних засобів (семантична однонаправленість, протилежноспрямованість чи незалежність) та характер взаємодії використаних мовних засобів: чи інтонаційні засоби дублюють, посилюють чи нейтралізують лексико-граматичні; по-четвертих, студенти порівнювали показники «жіночих» і «чоловічих» лінгвістичних засобів оформлення діалогічного мовлення. Студенти мали в розпорядженні наочні засоби:

таблиці, схеми, електронні й магнітні носії інформації, аудіоматеріал, текстову опору запису оригіналу, що значно полегшувало роботу.

Спочатку майбутнім перекладачам було важко контролювати темп і ритм ГМAM. Але поступово студенти подолали ці труднощі, про що свідчать результати їхньої практичної продуктивної роботи.

3. Наступний етап заняття полягав в узагальненні отриманої інформації щодо декодування семантики інтонаційного оформлення жіночого і чоловічого мовлення в ОСД і ДСД. Студенти демонстрували та аналізували набуті теоретично-практичні знання в усній формі та під час виконання професійно-спрямованих вправ, де вони відтворювали діалоги в парах, зберігаючи гендерні маркери мовлення співрозмовників, тільки за рахунок семантичної однонаправленості, протилежноспрямованості та незалежності мовних засобів, робили запис виголошення діалогу в парах та аналізували причини своїх помилок. Їм пропонувалося також надати анотований переклад розмови рідною мовою з урахуванням особливостей лексико-граматичного та інтонаційного оформлення висловлювань співрозмовників мови. Модифікація подібної вправи полягала в закінченні діалогу з партнером з використанням різних за характером семантичної спрямованості мовних засобів. Наприклад:

You are invited to the negotiations between representatives of juridical firms – Gwen and Jane – as an interpreter from English into Ukrainian. Listen to the dialogue. Give annotated translation of the dialogue. Remember that while interpreting your aim is to render female speech characteristics.

Modification: Continue the conversation. Mind, you are to demonstrate a different character of semantic correlation of linguistic means.

4. Четвертий етап передбачав підведення студентами підсумків (враховувалися як позитивні, так і негативні моменти) їхньої роботи (таким чином актуалізуються вміння студентів контролювати, аналізувати та корегувати свою роботу). Студенти також відзначали ті етапи заняття, які викликали у них утруднення, та зазначали їх причини. Далі викладач сам

підводив підсумки, акцентуючи увагу студентів-майбутніх перекладачів на слабких та сильних моментах їхньої роботи на занятті, з метою запобігання повторення помилок у майбутньому.

Утруднення в студентів також викликав мелодичний контур жіночого мовлення під час, наприклад, вираження переконання (що передавалося низхідно-висхідним тоном в англійському мовленні), у протиставленні з «чоловічим» (офіційне переконання, що оформлюється низьким низхідним тоном і неофіційне – високим низхідним тоном). Особливості «жіночого» та «чоловічого» фразового наголосу (синтагматичний, логічний, емпатичний) також викликали певні труднощі під час виконання різних соціальних ролей (домінування, підпорядкування, рівноправ'я) в (не)офіційних комунікативних ситуаціях.

5. Домашнє завдання передбачало: 1) встановити особливості ІО мовлення жінок у залежності від характеру семантичної спрямованості інтонаційних і лексико-граматичних засобів; 2) встановити особливості ІО мовлення чоловіків залежно від характеру семантичної спрямованості інтонаційних і лексико-граматичних засобів; 3) встановити дистинктивні особливості ІО мовлення жінок і чоловіків, та чим це обумовлено; 4) на основному і просунутому етапах проаналізувати механізми семантичної незалежності мовних засобів у використанні жінками і чоловіками та навести приклади; 5) реалізація (читання або репродукція) цих діалогів і запис реалізації на магнітну плівку або цифровий носій інформації.

Приклад організаційної структури заняття на базі використання діяльнісних вправ

1. Перший етап полягав у практичному використанні отриманих знань у галузі сприйняття на слух особливостей інтонаційного оформлення мовлення жінок- й чоловіків-комунікантів у професійному дискурсі, що пред'являються у формі діалогу в приміщенні. Студентам пропонувалося прослухати ОСД чи ДСД та надати повну характеристику головних акустичних параметрів ЖМ (чи ЧМ) з урахуванням цілого комплексу

чинників: соціального статусу комунікантів, механізмів взаємодії лексико-граматичних та інтонаційних засобів під час передавання позитивних і негативних емоцій, ставлення співрозмовників один до одного тощо.

Студенти фіксували свої дані у відповідних таблицях. Наприклад:

ЛГЗ стат ь	ЕЗЛ*	МД/ МС	Гіпер- болізо- вані слова	Комунікативний тип речень				Інвер- сія	Ін- ші
				опові- дальні	запита ння	спону- кання	оклич -ні		
Ж	П								
	Н								
Ч	П								
	Н								

* ЛГЗ – лексико-граматичні засоби; ЕЗЛ - емоційно-забарвлена лексика; МД/МС - модальні дієслова та слова; Ж - жінка; Ч - чоловік; П - позитивні емоції; Н - негативні емоції.

Студенти також інтонували емоційні висловлювання жінок та чоловіків, а потім позначали пік емоційності на графіку:

1) Upset:

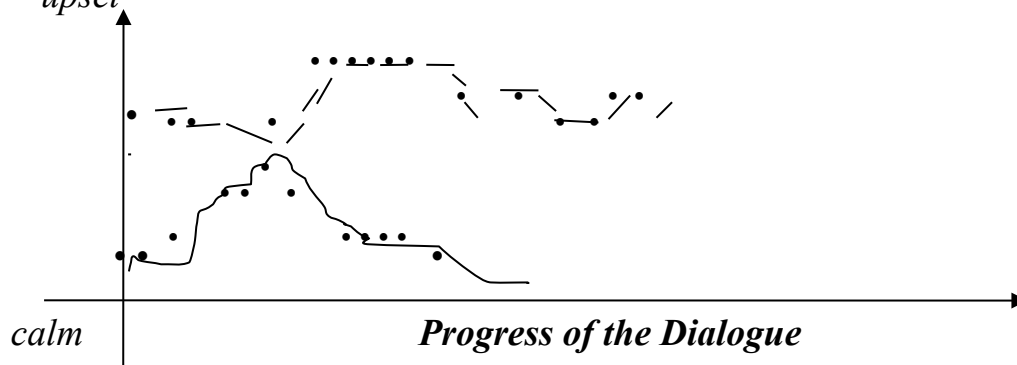
Mrs. Wadman: \Good, | → quite good, | except for \one |thing. | | → That's 'why I
came 'over 'here to 'talk to \you |today. || We have a → bit of a
\problem at the |moment. ||

2) Calm:

Mrs. Wadman: The → buyers 'seem to be in a \hurry, too – |they → really 'want
\this |property. They |'re plan→ning to 'build a 'big 'shopping
\mall on it. ||

Model: upset

Emotion

Calm: ——— Upset: - - -

Peak of emotionality: “except for one thing” and “they really want this property”

Студенти аналізували комунікативну ситуацію взагалі та пропонували шляхи комунікативної поведінки перекладача для конкретної ситуації.

2. Наступне завдання (професійно спрямоване) пропонувало студентам узяти участь у переговорах у ролі перекладача. У процесі перекладу ОСД і/чи ДСД важливим було декодувати імпліцитний підтекст, що «був прихований» за лінгвістичними засобами (інтонаційне та лексико-граматичне оформлення мовлення) і немовними засобами (емоційний стан співрозмовників, індивідуальні особливості вимовляння, немовні фонації тощо) та зберегти семантику інтонаційного оформлення ЖМ та ЧМ.

Наприклад: Organise groups of four. Listen to the dialogue. Let two of you reproduce the dialogue following the proposed intonational models, lexical and grammatical means used by the speakers. Mind that their speech sounds emotional. The other two students are to translate your reproduction of the dialogue.

3. Цей етап надав студентам можливість проявити себе в ролі перекладача телефонної розмови, яка містила перешкоди. Майбутні перекладачі повинні були передати рідною мовою не тільки смисл розмови, але й «жіночі» / «чоловічі» мовленнєві характеристики за допомогою коректних лінгвістичних засобів. Незважаючи на труднощі сприйняття аудіотексту, цей вид вправи викликав зацікавленість студентів. Потім студенти мали відповісти англійською мовою на цей телефонний дзвінок (у ході виконання вправи студенти обмінювалися ролями). Після цього партнери обговорювали зміст та ІО своїх відповідей по телефону.

Попередження труднощів у процесі заняття є обов'язковим для забезпечення безперешкодного оволодіння студентами навичок адекватного декодування семантики ІО ГМММ. Якщо в діалогах зустрічається невідома лексика, яка може завадити розумінню повідомлення, необхідно попередньо ознайомити з нею студентів (наприклад: «*to maintain high standards*», «*a salaried partner in charge*», «*trying to cut down on their expenses*» та ін.). Також акцентувалися моменти, які б могли бути найважливішими для відображення типових англійських «жіночих» / «чоловічих» маркерів, та відзначалась адекватна комунікативна поведінка жінок і чоловіків у певних

ситуаціях.

Найбільші утруднення в студентів викликали такі види завдань: контроль за гучністю й темпом висловлювань жінок та чоловіків, дослідження діапазону звучання фоноабзаців у ЖМ і ЧМ (розширення / судження) і складних ядерних тонів (Fall-Rise, Rise-Fall-Rise та інших) у мелодичному контурі «чоловічих» та «жіночих» висловлювань (особливо під час прослухання телефонних розмов). Незважаючи на вищевказане, у ході опрацювання матеріалу, спрямованого на навчання майбутніх перекладачів сприймати на слух семантику інтонації ГМAM, студенти поступово долали означені труднощі.

4. У ролі домашнього завдання виступали питання з пройденого на занятті матеріалу. Передбачалось, що студенти повинні були аргументувати кожну відповідь. Домашнє завдання також може бути таким: скласти діалог, де жінки і чоловіки виражають ставлення – вищий ступінь сумніву, а партнери намагаються їх заспокоїти та переконати (будь-яка професійна тематика), тоді як інші студенти повинні перекласти ці діалоги з урахуванням усіх гендерних маркерів. Цю вправу можна модифікувати: вказати тип діалогу (ОСД / ДСД), режим спілкування (домінування, підпорядкування, рівноправ'я), стиль спілкування (формальний / неформальний), емоційний стан співрозмовників (з емоційно-модальними значеннями – роздратовано, гнівно, радісно, задоволено, зацікавлено, стримано і т.д.), ступінь знайомства комунікантів (друзі, колеги, незнайомі, вороги і т.д.) та інші характеристики.

Поступове ознайомлення студентів з ІО ГМAM передбачає зберігання послідовності вищенаведеної організаційної структури. Навчальний курс складається з чотирьох циклів наступного напрямку, які подані в табл. 2.4.2.

Типи соціального статусу комунікантів у діалогах для аудіювання

п/п циклу	тип діалога	режим спілкування	Слухання		Післяслухання	
			Діалог А	Діалог Б	Діалог 1	Діалог 2
			стать	стать	стать	стать
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
1	ОСД*	Д	Ж	Ч	Ж	Ч
		П	Ж	Ч	Ж	Ч
2		Р	Ж - Ж	Ч - Ч	Ж - Ж	Ч - Ч
3	ДСД	Д	Ч	Ж	Ч	Ж
		П	Ж	Ч	Ж	Ч
4		Р	Ж - Ч			

* *ОСД* – одностатевий діалог; *ДСД* – двостатевий діалог; *Д* – домінування; *П* – підпорядкування; *Р* – рівноправ'я; *Ж* – жінка; *Ч* – чоловік

Перший і другий цикл передбачають роботу з одностатевими діалогами в усіх режимах спілкування (домінування-підпорядкування, рівноправ'я), а третій і четвертий – двостатевими діалогами, відповідно.

Аналіз змісту вищенаведених завдань дозволяє сформулювати найбільш важливі аспекти, які враховуються в ході роботи з навчання майбутніх перекладачів розпізнавати на слух семантику інтонації ГМAM:

- підтримання взаємозв'язку й взаємовпливу трьох видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання й говоріння (діалогічне та монологічне мовлення – відповідь на телефонний дзвінок);
- врахування особливостей гендерно-маркованого англійського мовлення;
- виявлення та систематизація дистинктивних особливостей ІО англійського мовлення чоловіків і жінок;
- можливість прогнозування студентами інтонаційного оформлення висловлювань чоловіків і жінок, основується на набутих знаннях.

Дотримання представленої послідовності виконання завдань сприяє найбільш успішному засвоєнню майбутніми перекладачами адекватного декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.

Таким чином, формування навичок, що формуються, відбувається системно в процесі навчання майбутніх перекладачів аудіювання. Майбутні

перекладачі зможуть застосувати засвоєнні знання на практичних заняттях з іноземної мови й перекладу, а саме:

- декодування ставлення комуніканта до інформації, що передається, під час аудіювання іншомовних текстів;
- визначення загального настрою співрозмовників-носіїв мови в ході практики студентів, які виступатимуть у ролі перекладачів, засобом декодування семантики інтонації співрозмовників;
- під час складання діалогів з метою передачі емоційно-оцінювального ставлення до повідомлення, з урахуванням особливостей просодичного оформлення жіночого / чоловічого мовлення;
- для вибору адекватного зразку мовленнєвої поведінки в процесі спілкування з іноземцями та прогнозування подальшої мовленнєвої поведінки жінки- і / чи чоловіка-комуніканта і т.д.

Існують усі підстави стверджувати, що навички перекладача правильно тлумачити семантику ІО висловлювань з позицій гендерного аспекту й підбирати відповідні мовні засоби для перекладу повідомлень сприяють успішному результату переговорів, бесід, комюніке і т.п. [107], тому практичне використання описаної системи вправ, спрямованої на формування досліджуваних навичок студентів під час аудіювання, може прислужитися як додатковий засіб досягнення високого рівня загальної професійної підготовки фахівців у сфері перекладацької діяльності.

2.5. Експериментальна модель навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення

Аналіз досліджень і публікацій, присвячених питанню розуміння на слух семантики інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення показав, що модель навчання адекватного декодування семантики інтонаційного оформлення жіночого та чоловічого мовлення в процесі аудіювання досі не розроблено; означений аспект не вивчається в межах

нормативних навчальних дисциплін у вищих навчальних закладах України.

Метою цього підрозділу є обґрунтування моделі навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМAM у ході аудіювання. Відомо, що в дидактиці використовують ще один термін, дуже близький за значенням до «моделі», – «технологія». На думку В. В. Гузеєва модель навчання є складовою технології, а технологію автор розглядає як комплекс, що складається з певних уявлень про планований результат навчання (ПРН), засобів діагностики сучасного стану навчання (СС), добірки моделей навчання (М) та критеріїв вибору оптимальних моделей для конкретних умов (за схемою: СС – М, - М₂ – ПРН) [35, с. 9]. Хоча пізніше В. В. Гузеєв вживає термін «модель» у більш широкому значенні – як системи, що складається із дидактичної основи і педагогічної технології, яка використовується в певний період навчання [36, с. 3]. О. Пометун і Л. Пироженко розглядають модель навчання як найкоротший шлях від початкових умов до запланованих результатів, в основі якої лежить комплекс методів і засобів навчання [254]. Під час розробки *методики навчання* декодування інтонації ГМAM у процесі аудіювання ми акумулювали всі вищезазначені розуміння «моделі» та конкретизували її за наступними компонентами:

1. Характеристика *суб'єкта* навчання;
2. Характеристика *об'єкта* навчання;
3. Визначення *мети* навчання:
 - а) визначення невід'ємних компонентів-аспектів навчання (екстралінгвістичний, лінгвістичний, дидактичний, прагматичний, психолінгвістичний і соціолінгвістичний аспекти) (див. Підрозділ 2.1);
 - б) характеристика основних етапів навчання (підготовчий, тренувальний, закріплювальний) (див. Підрозділ 2.2);
 - в) визначення змісту навчання майбутніх перекладачів адекватного розуміння й інтерпретації інтонації жіночого і чоловічого діалогічного англійського мовлення:

- вимоги до навчального матеріалу й студентів (див. Підрозділ 2.1);
- розробка структури й змісту системи вправ, спрямованої на формування вмінь та навичок в аспекті досліджуваної проблеми (див. Підрозділ 2.3);
- розробка моделі експериментального навчання;

г) визначення методичних принципів навчання, що сприяють ефективності формування мовної компетенції в аспекті досліджуваної проблеми, та умов їх реалізації (див. Підрозділ 2.2):

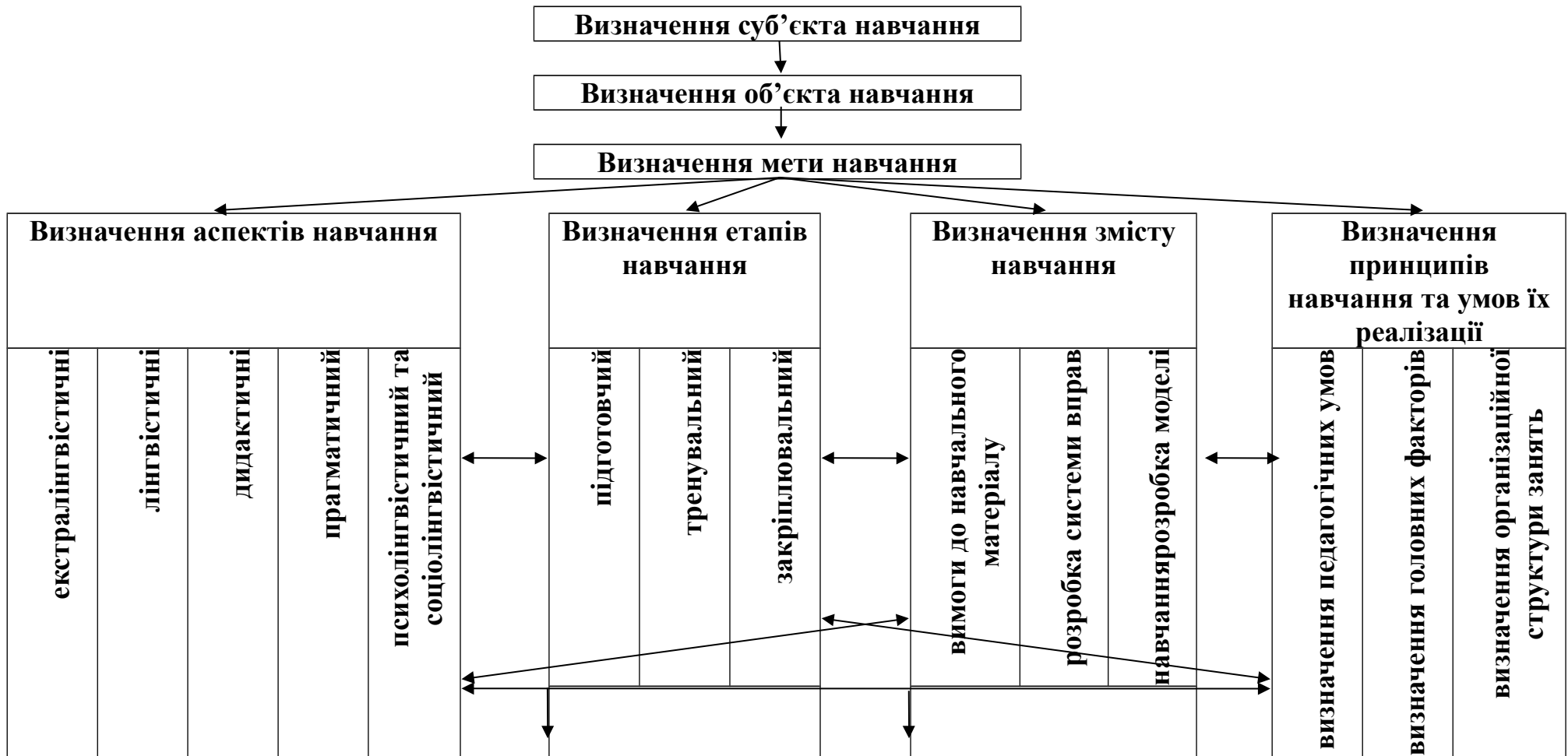
- визначення головних педагогічних умов та факторів, що впливають на формування мовленнєвої компетенції щодо адекватного декодування семантики ІО ГМAM (див. Підрозділ 2.2);
- визначення організаційної структури занять (див. Підрозділ 2.4).

4. Характеристика проведення *контролю рівня сформованості* навичок декодування ГМAM та визначення критеріїв перевірки ефективності експериментальної методики навчання.

5. Реалізація *моделі навчання* майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМAM в умовах кредитно-трансферної системи організації навчального процесу.

Графічне зображення базових складових методики навчання майбутніх перекладачів декодування ІО ГМAM подане у рисунку 2.5.1

**Базові складові методики навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого
англійського мовлення**

Визначення критеріїв перевірки ефективності експериментальної методики навчання

1. *Суб'єктом* навчання виступають студенти інституту мов світу Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (Одеса) та Чорноморського державного університету імені Петра Могили (Миколаїв), які навчаються за спеціальностями «Переклад».

2. *Об'єктом* навчання є гендерні маркери інтонаційного оформлення англійського діалогічного дискурсу.

Оскільки інтонаційне оформлення повідомлення є невід'ємною та дуже важливою складовою усного спілкування й різниться в залежності від статі, соціального статусу, настрою, емоційного стану співрозмовників, виникає необхідність оволодіння навичками розуміння семантики інтонаційного оформлення.

3. Тобто *метою* навчання є оволодіння майбутніми перекладачами навичками адекватного декодування семантики інтонаційного оформлення «жіночого» та «чоловічого» мовлення в ході аудіювання.

В основу побудови моделі навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМАМ покладено наступні принципи (див. підрозділ 2.2):

Загальнодидактичні: – принцип системності; – принцип науковості; – принцип свідомості; – принцип активності;

Методичні принципи: – принцип єдності системи вправ (взаємозв'язок підсистем вправ); – принцип відповідності змісту вправ меті навчання; – принцип функціональності (принцип зумовленості інтонаційного оформлення гендерно-маркованого англійського мовлення конкретним ситуаціям спілкування); – принцип диференціації навчання з урахуванням соціолінгвістичного та психолінгвістичного аспектів інтонаційного оформлення гендерно-маркованого мовлення; – принцип інтегративного навчання мови й перекладу; – принцип прогнозування інтерференції рідної мови; – принцип професійної спрямованості; – принцип порівняльного вивчення семантики інтонації гендерно-маркованого мовлення в англійській і рідній мовах; – принцип достатнього мінімуму щодо вибору мовленнєвого навчального матеріалу (див. Підрозділ 2.1); – принцип комунікативності.

Услід за І. В. Корунцом, вважаємо, що обов'язковими спільними вимогами для майбутнього перекладача й тлумача є досконале володіння всіма аспектами мови-джерела та мови перекладу, наявність у них динамічної пам'яті та доброго слуху (а також дотримання перекладачем часу, володіння фоновими знаннями (реаліями) обох мов, обізнаність із соціально-політичною ситуацією в країні мови-джерела та мови перекладу, вміння скорочувати й адаптувати писемне й дискурсне мовлення/тексти для відповідних потреб користувачів перекладу й тлумачення) [243, с. 101-107]. Мовна компетентність передбачає володіння навичками її чотирьох компонентів – навичками аудіювання, говоріння, читання та письма. Відомо, що аудіювання «пронизує» весь процес оволодіння іноземною мовою та є невід'ємною складовою навчання майбутніх фахівців говоріння. Ми погоджуємось з думкою О. Б. Тарнопольського про те, що компетенція в аудіюванні перш за все повинна забезпечувати усне професійне спілкування [259, с. 125] майбутнього фахівця. Саме тому реалізація вищеназваних складових методики навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення в сукупності спрямована, по-перше, на підготовку майбутнього перекладача до адекватного сприйняття на слух інтонаційного оформлення «жіночого» та «чоловічого» англійського мовлення (у зіставленні зі змістом повідомлення) в процесі аудіювання. По-друге, сукупність складових щодо досліджуваної методики навчання спрямована на формування навичок у майбутніх перекладачів використання гендерно-маркованих інтонаційних засобів в англійському мовленні на основі творчого та професійного підходів.

Під час розробки та реалізації методики особлива увага приділяється створенню *моделі організації навчального процесу*, яка відображує головну мету, завдання, принципи та змістову структуру навчання. Основними атрибутами розробленої моделі експериментального навчання є системність, послідовність, взаємопов'язаність та взаємозалежність її складових, цільова й професійна (з елементами творчості) спрямованість (набуття знань, формування, розвиток і вдосконалення навичок майбутніх перекладачів

декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення).

Паралельно в процесі розробки моделі експериментального навчання студентів-майбутніх перекладачів враховувалися такі чинники, як: вимоги програм з англійської мови та перекладу щодо формування професійної компетенції; кредитно-модульна побудова курсу, яка уможливорює реалізацію сучасної технології навчання іноземної мови майбутніх перекладачів у повному обсязі; основні організаційні форми навчання студентів – аудиторні та позааудиторні (самостійна позааудиторна робота студентів) заняття з англійської мови; кількість годин з англійської мови, передбачена навчальною програмою для другого курсу.

Для досягнення поставленої мети необхідно сформулювати: знання про лінгвістичні засоби, зокрема інтонаційні моделі, які використовують жінки та чоловіки в англійському одностатевому й двостатевому діалогічному дискурсі на різних рівнях мови; вміння використовувати гендерно-марковані інтонаційні засоби в іншомовному мовленні на основі професійного підходу (з елементами творчості); навички декодування інтонації жіночого і чоловічого англійського мовлення в ході аудіювання.

Вправи повинні відповідати сучасним вимогам, що сформульовані Н. К. Склярєнко [126, с. 3–7]. Згідно з вищезазначеними вимогами завдання мають бути культурологічно та професійно спрямованими. Кожна вправа розроблених підсистем-етапів (підготовчого, тренувального й закріплювального) спрямована на подолання труднощів оволодіння семантикою інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення в процесі аудіювання та на формування комунікативно-навчальної, гностичної, конструктивно-планувальної, організаторської, освітньої, виховної та розвивальної функцій майбутнього перекладача (див. Підрозділ 2.3). Ці вправи сприяють подоланню утруднень майбутнього перекладача в цій галузі. Тому, виконуючи вправи, студенти здобудуть знання про семантику інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення; аналізуватимуть мовленнєву та немовленнєву поведінку носіїв мови; навчатимуться комунікативної поведінки під час здійснення професійної діяльності (переклад

інтерв'ю, діалогів, комюніке, переговорів і таке інше); складати графіки, схеми; заповняти таблиці щодо просодичного оформлення мовлення жінок і чоловіків; пояснювати матеріал з тематики, що вивчається; творчо підходити до виконання комунікативних вправ; використовувати здобуті знання в професійній діяльності; аналізувати власні спостереження та спостереження партнера (партнерів) щодо особливостей інтонаційного оформлення англійського ЖМ і ЧМ; виявляти та виправляти власні та чужі помилки.

Навчання майбутніх перекладачів адекватного декодування семантики інтонаційного оформлення ЖМ і ЧМ базується на теоретичному та практичному блоках. Теоретичний блок був спрямований на усвідомлення студентами основних понять лінгвістики, формування уявлень щодо лінгвістичних, психолінгвістичних та соціолінгвістичних особливостей офіційно-ділового, побутового та академічного дискурсу та їх перекладу, з урахуванням гендерного аспекту. Практичний блок передбачав формування, опрацювання й вдосконалення навичок майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення у ході аудіювання.

Етапи розробленої експериментальної моделі навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення виступають невід'ємною частиною процесу вивчення студентами англійської мови (практичної фонетики англійської мови, практики усного мовлення, теорфонетики, фоностилістики), теорії та практики перекладу й методики навчання теорії та практики перекладу. Починаючи з другого уроку, на кожному наступному уроці виконуються вправи попереднього уроку з метою повторення та удосконалення навичок розпізнання на слух семантики гендерно-маркованого англійського мовлення. Підготовка майбутніх перекладачів відбувається на засадах комунікативного, особистісно-орієнтованого та творчого підходів до навчання, у ході якої студенти мають можливість аналізувати професійно-спрямовані ситуації та діяти з урахуванням їхніх особливостей.

З метою перевірки набутих знань студентів проводився поточний та рубіжний контроль. Поточний контроль здійснювався в усній формі (відповіді

на запитання викладача та одногрупників, аналіз відповідей партнерів, реалізація особливостей інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення у формі реплік, усний переклад з англійської мови на рідну мову з урахуванням гендерних особливостей інтонаційного оформлення висловлювань комунікантів, або письмовій формі (складання графіків і таблиць, транскрибування діалогів, фонетична розмітка, тестування). Контроль проводився викладачем, студентом-напарником або одногрупниками (взаємоконтроль) та самостійно студентами з опорою на автентичний текст, що звучить (самоаналіз). Рубіжний контроль проводився наприкінці навчального семестру або академічного року у формі фронтального та індивідуального опитування.

Під час навчання студентів-майбутніх перекладачів використовувались наступні методи: пояснювальний, аудіовізуальний, елементи свідомо-порівняльного, свідомо-практичного та тренувального (огляд і аналіз аудіозапису, робота в парах та групах, професійно-творчі завдання). Серед методичних прийомів щодо аналізу процесу навчання слід визначити коментування-аргументацію (викладачем та студентом), прогнозування комунікативної поведінки комунікантів, обговорення.

Студент, який пройшов курс з навчання декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення, демонструє:

знання:

- про особливості лінгвістичного оформлення професійного дискурсу;
- про особливості інтонаційного оформлення жіночого та чоловічого англомовного діалогічного дискурсу, враховуючи доречність емоційного забарвлення жіночих та чоловічих висловлювань у професійному дискурсі;
- про семантику інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.

уміння:

- сприймати на слух дистинктивні особливості інтонаційного оформлення жіночого та чоловічого англійського мовлення відповідно до умов мовленнєвої комунікації;

- декодувати семантику варіативності інтонаційного оформлення жіночого та чоловічого англійського мовлення;
- самостійно обирати мовленнєву поведінку, опираючись на здобуті знання, та коректно перекладати «жіночі» та «чоловічі» англомовні повідомлення різноманітної категорії складності;
- реагувати на почуту інформацію іноземною мовою з урахуванням семантики інтонаційного оформлення повідомлення.

навички:

- аудіювання гендерно-маркованого англійського мовлення під час прослуховування аудіо запису носіїв мови;
- декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення у процесі аудіювання;
- перекладу автентичних діалогів з урахуванням семантики інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення;
- використання гендерно-маркованих інтонаційних засобів в англійському мовленні (під час презентації, оповідання, опису, міркування, реплік діалогу, дискусії) на основі творчого підходу в залежності від соціального статусу та взаємовідносин комунікантів, їхнього емоційного стану, напряму дискурсу й ситуації взагалі.

Контроль оволодіння студентами навичками декодування інтонації гендерно-маркованого мовлення здійснювався за чотирма аспектами: прагматичний, структурно-логічний, емоційно-модальний, комунікативно-практичний. Під час експериментального навчання-дослідження з метою досягнення більшої ефективності результатів цього навчання було втілено функціонально-прагматичний та комунікативно-діяльнісний підходи.

Показниками позитивного результату експериментального навчання-дослідження є:

- засвоєння студентами теоретичних знань про особливості ІО жіночого та

чоловічого англійського мовлення обраного дискурсу (його дистинктивних особливостей) та семантики варіативності інтонаційного оформлення жіночого та чоловічого англійського мовлення;

- формування навичок студентів-майбутніх перекладачів практично застосовувати набуті теоретичні знання засобами транскрибування, інтонування, фонетичної розмітки тексту, самокорегування вимови або коментаріїв партнера стосовно особливостей інтонаційного оформлення жіночого та чоловічого англійського мовлення, озвучування;

- розвиток у студентів навичок перцептивного сприйняття й аналізу дистинктивних особливостей гендерно-маркованого англійського мовлення;

- розвиток потреби студентів у вдосконаленні навичок усного перекладу з урахуванням семантики інтонаційного оформлення жіночого та чоловічого англійського мовлення.

Рівень підготовки студентів у галузі декодування інтонації гендерно-маркованого мовлення визначається відповідно до наступних **критеріїв**:

- коректність розуміння змісту діалогів;
- коректність визначення стилю спілкування;
- коректність визначення соціального статусу комунікантів;
- коректність декодування ***інтонаційного оформлення*** ГМАМ на рівні: 1) гучності; 2) акцентуації; 3) темпу; 4) мелодичного діапазону; 5) напрямку мелодичної кривої; 6) термінальних тонів;
- коректність вибору лексико-граматичних та фонетичних засобів при перекладі англомовних діалогів різноманітного дискурсного напрямку;
- коректність вживання адекватних лексико-граматичних та фонетичних засобів у самостійних мовленнєвих актах.

Адаптацію експериментальної моделі навчання студентів-майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення до умов кредитно-модульної (трансферної) системи організації навчального процесу передбачено для кожної з експериментальних груп у ході навчання на другому курсі. Створення моделі базується на змісті трьох етапів

навчання досліджуваних навичок та відповідних комплексах вправ (детальніше див. попередні підрозділи цієї глави). За М. В. Ляховицьким [247], відображення моделі навчання за допомогою засобів графічної наочності виявляє не лише структуру процесу навчання, але і його динаміку. Тому доцільним є відобразити графічно модифіковану модель експериментального навчання студентів-майбутніх перекладачів адекватного

декодування семантики інтонаційного оформлення жіночого і чоловічого мовлення (рис. 2.5.2).

Експериментальна модель навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення в умовах кредитно-модульної системи

Рисунок 2.5.2 демонструє, що цикл навчання складається з трьох етапів: підготовчого, тренувального та закріплювального. Підготовчий етап відбувається у період з середини вересня до кінця жовтня I семестру другого курсу; тренувальний етап – протягом листопада і грудня I семестру та лютого II семестру другого курсу; закріплювальний етап – протягом березня, квітня та травня II семестру другого курсу (всього – 8 місяців). Експериментальні заняття відбуваються на планових заняттях з англійської мови – одне аудиторне заняття (2 години) і 2 години самостійної підготовки на тиждень. Кількість годин, які відводяться на кожний модуль, розподіляється на відпрацювання досліджуваних об'єктів на базі ОСД і ДСД. Таким чином, на підготовчому етапі (перший модуль – 0,5 кредиту) на роботу з ОСД і ДСД припадає по 8 годин відповідно, загальна кількість складає 18 аудиторних годин; з них дві години – проведення передекспериментального зрізу (1 година – робота з ОСД і 1 година – робота з ДСД). 18 годин припадає на самостійну роботу студентів за експериментальною методикою. На тренувальному етапі, який містить один модуль – другий модуль – також 0,5 кредиту, формуванню навичок декодування інтонації ГМАМ відводиться 18 годин роботи в аудиторії (9 годин – робота з ОСД і 9 годин – робота з ДСД) і стільки ж припадає на самостійну роботу студентів. На закріплювальному етапі (третій модуль – один кредит) кількість аудиторних занять складає 36 годин (16 годин – робота з ОСД і 18 годин – робота з ДСД), дві години з яких займає проведення прикінцевого зрізу (1 година – робота з ОСД і 1 година – робота з ДСД); тривалість самостійної підготовки – 36 годин. Загальна тривалість занять за запропонованою методикою в аудиторії складає 72 години, 4 години з яких передбачено на вихідне та підсумкове тестування студентів (2 години – робота з ОСД і 2 години – з ДСД) – по 2 години на кожне, тобто 2 кредити. Стільки ж годин припадає на самостійну позааудиторну роботу студентів. Графічне відображення моделі експериментального навчання майбутніх перекладачів адекватного декодування семантики ІО ЖМ і ЧМ та поєднує три етапи навчання, які взаємопов'язані в певній послідовності й системно реалізуються на практиці.

Висновки до розділу 2

Розробка методики навчання, що забезпечує успішне та ефективне формування, розвиток та вдосконалення навичок майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення, зумовлена реформуванням процесу викладання іноземних мов в Україні, переглядом та оновленням навчальних програм та підручників, а також докорінною переробкою навчально-дидактичних матеріалів у зв'язку з приєднанням України до Європейського простору.

Відповідно, були визначені характеристики базових складових експериментальної методики навчання: суб'єкта, об'єкта, мети навчання; аспектів навчання (екстралінгвістичні, лінгвістичні, дидактичні, прагматичний, психолінгвістичні та соціолінгвістичні); етапів навчання (підготовчий, тренувальний, закріплювальний); змісту навчання (вимоги до навчального матеріалу, розробка системи вправ та моделі навчання); педагогічних умов, головних факторів, організаційних та методичних принципів та засобів їхнього впровадження; критеріїв перевірки ефективності експериментальної методики навчання.

Оволодіння навичками декодування інтонації гендерно-маркованого мовлення при аудіюванні передбачає три етапи. Для реалізації цілей кожного етапу розроблено підсистеми вправ.

Підготовчий етап спрямований на отримання студентами-майбутніми перекладачами необхідних теоретичних знань щодо понять «гендерно-марковане англійське мовлення», «гендерно-нейтральне англійське мовлення», «гендерні маркери», «декодування інтонації», «дистинктивні інтонаційні засоби», «соціальний статус комунікантів», «мовленнєва поведінка», «стиль комунікації», «семантична спрямованість мовних засобів» та відомостей про соціокультурний та психолінгвістичний аспекти розгортання англійського діалогічного дискурсу. На цьому етапі ставиться завдання сформулювати та відпрацювати базові навички студентів-майбутніх перекладачів щодо декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.

Тренувальний етап передбачає формування та розвиток перцептивного аналізу семантики інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення у взаємодії з лексико-граматичним оформленням мовлення жінок і чоловіків. Увага приділяється порівнянню та співвіднесенню особливостей інтонаційного оформлення мовлення жінок і чоловіків.

Закріплювальний етап полягає у вдосконаленні, «шліфуванні» мовленнєвої компетенції в аудіюванні, перекладі та говорінні щодо декодування семантики інтонаційного оформлення гендерно-маркованого англійського мовлення з урахуванням трьох чинників у сукупності – соціального статусу, лексико-граматичного оформлення висловлювань і емоційного стану співрозмовників. Особлива увага приділяється практичному боку використання комплексу набутих знань і вмінь в ході виконання професійно спрямованих вправ як на рівні аудіювання, так і говоріння.

Формування еталонів інтонаційних структур, які слід використовувати в навчанні, відбувалося на основі фонетичного дослідження, метою якого було виявлення та аналізування варіативності інтонаційних засобів актуалізації гендерних маркерів інтонаційного оформлення англійського діалогічного мовлення жінок і чоловіків. Оскільки варіативність інтонаційних засобів оформлення гендерно-маркованого мовлення багатофакторна, реалізація поставленої мети можлива тільки при використанні системного підходу, який передбачає послідовне, покомпонентне вивчення складових системи, та дослідження прояву інтегральних інтонаційних характеристик «жіночого» та «чоловічого» мовлення в реальних умовах комунікації.

Дотримуючись системного підходу, першим завданням було виявлення інтонаційних ознак автономно актуалізованого «жіночого» та «чоловічого» мовлення, які відображають «гендерні маркери». З цією метою в ході вивчення компонентів системи по черзі виключався вплив усіх чинників, окрім одного досліджуваного, таким чином забезпечувалося визначення інтонаційних параметрів гранично ідеалізованої моделі гендерно-маркованого англійського мовлення. Друге завдання полягало в порівнянні суто «жіночих» і «чоловічих»

інтонаційних маркерів та виявлення дистинктивних рис інтонаційного оформлення «жіночого» і «чоловічого» мовлення. Ці маркери досліджувалися як на окремих складових інтонаційного оформлення висловлювань жінок і чоловіків, так і на рівні їхньої сукупності. Підбір навчального матеріалу для вирішення цього завдання здійснювався так, щоб забезпечити можливість послідовного вивчення впливу кожного з чинників, які впливають на варіативність інтонаційних моделей гендерно-маркованого англійського мовлення у реальних умовах комунікації. Аналіз фонетичного дослідження показав, що інтонація у функції передавання гендерних маркерів тісно взаємодіє з такими чинниками: 1) статевою приналежністю комунікантів; 2) соціальним статусом комунікантів; 3) лексико-граматичними засобами оформлення висловлювань жінок і чоловіків; 4) емоційним станом комунікантів. Ці чинники сприяли вибору об'єктів дослідження в такій послідовності, що дозволили виявити умови інваріантності / варіантності інтонаційних засобів актуалізації гендерних маркерів в англійському діалогічному дискурсі з позиції ієрархічної структури попередніх. Кореляція мовних засобів, а саме інтонаційних засобів з лексико-граматичними, забезпечила виявлення характеру їхньої семантичної спрямованості в залежності від статі та соціального статусу комунікантів. Розглядаючи «накладання» емоційного стану співрозмовників на їхню мовленнєву поведінку, було виявлено механізм варіативності мовних засобів реалізації «жіночого» та «чоловічого» англійського мовлення.

Таким чином, усебічний аналіз особливостей інтонаційного оформлення гендерно-маркованого англійського мовлення надав можливість створення еталонів гендерно-маркованих англійських діалогів, які актуалізують особливості інтонаційного оформлення висловлювань з урахуванням соціального статусу комунікантів, лексико-граматичних засобів оформлення висловлювань та емоційного стану співрозмовників, тобто взаємодії інтонації та різнорівневих лінгвістичних та екстралінгвістичних засобів. Відібрані діалоги склали змістову базу експериментального навчання:

для створення системи вправ та розробки методики навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.

В основу розробки системи вправ, спрямованих на вирішення поставлених завдань у процесі підготовки майбутніх перекладачів, покладено сукупність принципів, на яких базується експериментальна методика. Відповідно до характеру досліджуваних аспектів розроблені вправи репрезентовані трьома підсистемами: ознайомлювальною, операційною та діяльнісною.

Ознайомлювальна підсистема вправ спрямована на формування та відпрацювання навичок студентів-майбутніх перекладачів інтонаційно коректно оформляти гендерно-марковані фрази комунікантів, які спілкувалися в режимах «домінування – підпорядкування» та «рівноправ'я», шляхом імітації інтонаційних моделей еталонів та навичок перекладу відповідних фрагментів діалогів.

Операційна підсистема вправ має на меті формування навичок і вмінь декодування семантики інтонації гендерно-маркованого англійського діалогічного мовлення у взаємодії з лексико-граматичним оформленням мовлення жінок і чоловіків (соціальний статус співрозмовників враховується) на рівні реплікування, мікродіалогів і цілісного розгалуженого діалогу, що надає можливість відпрацьовувати інтонацію окремих комунікативних типів висловлювань жінок і чоловіків та лексико-граматичних структур у процесі комунікації та перекладу автентичних діалогів.

У вправах *діяльносного* типу акцентується той факт, що в них мовний матеріал досить різноманітний, і на базі цих вправ відпрацьовується спектр досліджуваних аспектів у сукупності. Майбутні перекладачі демонструють комплекс отриманих знань та відпрацьованих навичок щодо декодування семантики інтонаційного оформлення гендерно-маркованого англійського мовлення з урахуванням трьох чинників у сукупності – соціального статусу, лексико-граматичного оформлення висловлювань і емоційного стану

співрозмовників як в говорінні, так і під час перекладу автентичних діалогів і телефонних розмов.

На основі створення трьох підсистем вправ розроблена відповідна організаційна та змістова структура експериментальних навчальних занять, яка адаптувалася до кожного з вказаних етапів. Паралельно завдання ускладнювалися у змісті, обсязі, співвіднесенні інтонаційних та лексико-граматичних засобів оформлення гендерно-маркованого англійського мовлення, емоційної насиченості мовлення жінок і чоловіків; зменшується час, відведений на виконання вправ; «з'являються» перешкоди в аудіозаписі.

Під час розробки та реалізації запропонованої методики особлива увага приділяється створенню моделі організації навчального процесу, яка відображає головну мету, завдання, принципи та змістову структуру навчання. Головними атрибутами розробленої моделі експериментального навчання є системність, послідовність, взаємопов'язаність та взаємозалежність її складових, цільова й професійна (з елементами творчості) спрямованість.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗРОБЛЕНОЇ МЕТОДИКИ

Мета цього розділу дисертації полягає в описі експериментального навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМAM, яке передбачало перевірку ефективності запропонованої системи вправ та моделі процесу навчання, а також формулювання методичних рекомендацій щодо навчання майбутніх перекладачів досліджуваних навичок.

3.1. Методика проведення педагогічного експерименту

Поняття «експеримент» є неоднозначним. «Експеримент (від лат. *experimentum* – дослід, спроба) – це чуттєво-предметна діяльність у науці; у більш вузькому розумінні – досвід, відтворення об'єкту пізнання, перевірка гіпотез і таке інше» [130, с. 1532]. Під педагогічним експериментом педагогіка вищої освіти розуміє метод дослідження, який використовують з метою виявлення ефективності застосування окремих методів і засобів навчання та виховання. Педагогічний експеримент є своєрідним комплексом методів дослідження, спрямованим на об'єктивну та довідну перевірку достовірності педагогічних гіпотез. Щодо методики викладання іноземних мов М. В. Ляховицький [247, с. 43] інтерпретує експеримент як метод досвідного пізнання закономірних зв'язків процесу навчання іноземної мови, в якому виучувані зв'язки окремих елементів навчального процесу варіюються у визначених умовах, а об'єктом є процес навчання іноземної мови в його загальних та окремих проявах.

Експеримент проводився згідно з фазами (стадіями), запропонованими С. Ю. Ніколаєвою, О. Б. Бігич, Н. О. Бражник [248]: 1) підготовка експерименту; 2) проведення експерименту; 3) оцінка результатів експерименту; 4) інтерпретація отриманих даних [248, с. 19; 249, с. 13].

Спираючись на дослідження С. Ю. Ніколаєвої, О. Б. Бігич, С. В. Гапонової, [83; 248; 13; 249], на першій стадії експерименту ми сформулювали мету, визначили завдання експерименту, розробили гіпотезу, обрали певні методики і методи дослідження, підготували експериментальні матеріали, визначили терміни експерименту, його етапи та базу, відібрали учасників експерименту, визначили критерії очікуваних результатів.

Мета цього дослідження передбачала:

- 1) необхідність з'ясувати, чи є методика декодування інтонації ГМAM актуальною для вищої освіти України (розвідувальний експеримент);
- 2) необхідність створити прийнятну для нашої країни модель навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМAM під час формування, розвитку та вдосконалення навичок сприйняття на слух усного англійського мовлення в загальній системі викладання іноземної мови (не лише методиці викладання перекладу і теоретичних та практичних курсів опанування його різновидів) і експериментально перевірити її на практиці викладання (основний експеримент) (див. Розділ 2).

Метою експериментального навчання є експериментальне апробування методики формування в майбутніх перекладачів навичок декодування інтонації ГМAM. Реалізації означеної мети сприяло вирішення наступних завдань:

- 1) організувати проведення експериментального навчання та підготувати матеріали до його проведення;
- 2) визначити критерії, показники й охарактеризувати рівні володіння майбутніх перекладачів навичками та вміннями декодування інтонації ГМAM з урахуванням її (інтонації) співвіднесення з соціальним статусом комунікантів, лексико-граматичним оформленням усного гендерно-маркованого англійського діалогічного дискурсу та емоційним станом мовців;
- 3) здійснити експериментальне навчання за моделлю, запропонованою в Розділі 2;

- 4) визначити рівень сформованості навичок та вмінь майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМАМ у процесі розпізнання на слух англійського діалогічного мовлення по закінченні експериментального навчання;
- 5) обробити отримані дані експериментального навчання і визначити ефективність запропонованої методики навчання.

Розробка та вибір конкретних методів дослідження

Методом перевірки гіпотези експериментального навчання було обрано *експеримент*, який за умовами проведення є природним (без спеціального відбору студентів, у стандартних умовах навчання); за складністю організації – *багатоетапним, багатofакторним, прямим* [248, с. 18]. За класифікацією П. Б. Гурвича, проведений експеримент був вертикально-горизонтальним [37], оскільки він проводився як по вертикалі (здійснювалося порівняння рівня сформованості досліджуваних навичок до- і післяекспериментального навчання), так і по горизонталі (навчання декодування інтонаційного оформлення ГМАМ проводилось в рамках формування комунікативної компетенції взагалі, та зосереджувалася увага на формуванні, розвитку й вдосконаленні знань, умінь і навичок, необхідних для подальшої професійної діяльності перекладача). Характеристика *анкетування* (як методу опитування) студентів і викладачів теорії і практики перекладу щодо досліджуваних навичок студентів-майбутніх перекладачів описана в Розділі 2.

Для аналізу рівня навичок майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМАМ ми обрали метод *спостереження*, оскільки воно вважається найбільш доцільним під час збору й узагальнення первинних даних дослідження [148, с. 87]. За часовою організацією спостереження характеризувалося як *дискретне*. За обсягом – *вужькоспеціалізоване*, спрямоване на виявлення-розпізнання на слух певних аспектів явища: взаємозв'язку інтонаційних засобів зі статусом співрозмовників, лексико-граматичними засобами та емоційним станом комунікантів. За способом отримання даних – *безпосереднє, пряме*: необхідні факти фіксувалися в процесі спостереження. За типом зв'язку спостерігача й того, за ким спостерігають, цей метод є *невключеним*: явище,

що досліджувалось, спостерігалось зі сторони, не перериваючи процес. За умовами проведення – *польове*. Спостереження здійснювалося у природних умовах – на стандартних робочих уроках з практики англійського мовлення, на практичних заняттях з фоностилістики та культури мовлення й практики усного перекладу. За плановістю – *формалізоване*: реалізувалось згідно з програмою, що була розроблена заздалегідь. За способом отримання даних – *пряме*: досліджуване явище спостерігалось нами особисто. Як допоміжні методи реалізації поставлених завдань експерименту були обрані анкетування, тестування студентів та бесіда з ними [248, с. 21–22].

На підставі вищезазначеного, була сформульована основна **гіпотеза** дослідження:

1) освітня методика навчання майбутніх перекладачів аудіювання (як елементу мовленнєвої діяльності) семантики інтонації ГМАМ є прийнятою в загальній системі викладання іноземної мови (а не лише методиці викладання перекладу і теоретичних та практичних курсах опанування його різновидів) у просторі українських ВНЗ за умовами володіння студентами іноземною мовою на рубіжному рівні B1 (Див. Підрозділи 1.2 і 2.2);

2) Навчання студентів – майбутніх перекладачів декодування семантики інтонаційного оформлення англійських ОСД і ДСД буде ефективним, якщо реалізувати такі педагогічні умови: забезпечення системності, комплексності й поетапності навчання досліджуваних навичок у контексті навчання аудіювання; організація автентичного мовного середовища для формування комунікативної компетенції майбутніх перекладачів, що сприяє розвитку навичок адекватного сприйняття на слух семантики інтонаційного оформлення жіночого і чоловічого мовлення у реальних умовах спілкування носіїв англійської мови, з одного боку, та практики студентів у ролі перекладачів, з іншого; застосування системи вправ, що мотивує студентів до активної самостійної роботи з компонентами інтонації, які «забарвлюють» інтонаційне оформлення жіночого і чоловічого англійського діалогічного мовлення, тобто виступають у функції гендерних маркерів.

Висновки, отримані в результаті функціонально-семантичного аналізу інтонації ГМAM, дозволили в процесі вирішення конкретних поставлених завдань передбачити вибір навчального матеріалу та використання відповідних методів, які сприяють розкриттю механізмів кореляції інтонаційних маркерів жіночого і чоловічого мовлення й закономірностей залежності інтонаційного оформлення мовлення від статі комунікантів, їхнього соціального статусу і емоційного стану (див. підрозділ 2.3).

Підготовка матеріалів експерименту

Відповідно до мети цього дослідження – розробки та експериментальної апробації методики формування у майбутніх перекладачів досліджуваних навичок – попередньо проводилось спеціальне фонетичне дослідження, на результатах якого було засновано створення еталонів, відбір навчального матеріалу, складання системи вправ та розробка методики навчання майбутніх перекладачів. Корпус експериментального матеріалу, складався з англomовних діалогічних аудіо текстів, з аудіододатків до британських підручників з англійської мови та оригінальних аудіоматеріалів.

Виявлення якісних характеристик у ході слухового та аудиторського аналізу усного англomовного діалогічного мовлення (ОСД і ДСД), сприяло виконанню лінгвістичної інтерпретації результатів фонетичного дослідження та визначенню специфіки реалізації компонентів інтонаційної системи в досліджуваних діалогах. Це надало можливість створити еталони гендерно-маркованих англomовних діалогів, які актуалізують особливості ІО висловлювань з урахуванням соціального статусу та емоційного стану мовців, лексико-граматичних засобів оформлення їхніх висловлювань, тобто взаємодії інтонації та різнорівневих лінгвістичних та екстралінгвістичних засобів. У подальшому саме ці еталони склали змістову базу експериментального навчання: для створення системи вправ та розробки методики навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМAM. Детальна інформація щодо відбору навчального матеріалу надана у Підрозділі 2.1.

Визначення термінів експерименту, його етапів та обсягу

Експериментальне навчання студентів за запропонованою методикою здійснювалося протягом 2007–2010 років. Тривалість експериментального циклу для кожної з груп складала два семестри – під час навчання на другому курсі. Експериментальний цикл передбачав три етапи: підготовчий, тренувальний, закріплювальний (див. Підрозділ 2.2).

Підготовчий етап відбувався протягом з середини вересня до кінця жовтня I семестру другого курсу; *формульальний етап* – протягом листопада та грудня I семестру і лютого II семестру другого курсу; *закріплювальний етап* – протягом березня, квітня та травня II семестру другого курсу (всього – 8 місяців). Кількісні дані щодо структури експериментального навчання майбутніх перекладачів відображені в таблиці 3.1.1.

Таблиця 3.1.1

**Структура експериментального навчання студентів - майбутніх
перекладачів декодування інтонації ГМAM**

П/п	Етапи	Тривалість етапу	Ауд. заняття	С/р	Завдання етапу
1	2	3	4	5	6
1	ПЕЗ*	1) 3. IX – 16. IX 2007 2) 1. IX – 14. IX 2008 3) 1. IX – 13. IX 2009	2 2 2		Встановити вихідний рівень сформованості навичок декодування інтонації ГМAM, а також наявних фахових знань з особливостей ІО ГМAM
2	Експериментальне навчання	Підготовчий етап			Перевірити розроблені нами підсистеми вправ з навчання декодування інтонації ГМAM та порівняти ефективність навчання за моделлю
		1) 17. IX – 31. X 2007	16	18	
		2) 15. IX – 31. X 2008	16	18	
		3) 14. IX – 31. X 2009	16	18	
		Тренувальний етап			
		1) 1. XI – 28. XII 2007	18	18	
		2) 1. XI – 28. XII 2008	18	18	
		3) 2. XI – 28. XII 2009	18	18	
		Закріплювальний етап	34	36	
		1) 1. II – 30. IV 2008	34	36	
		2) 2. II – 30. IV 2009	34	36	
		3) 1. II – 30. IV 2010			
1	2	3	4	5	6

3	ПЕЗ	1) 12. V – 31. V 2008	2	Встановити підсумковий рівень сформованості навичок декодування інтонації ГМАМ, а також набутих фахових знань з особливостей ІО ГМАМ
		2) 11. V – 29. V 2009	2	
		3) 17. V – 31. V 2010	2	

*) **ПЕЗ** – перезекспериментальний зріз; **ПКЗ** - прикінцевий зріз

Як резервний час ми розглядали червень 2009 та 2010 років. Детальнішу інформацію про проведення спостереження (розвідувального експерименту), яке надало можливість вибору адекватної «стратегії» для проведення основного експериментального навчання, описано у підрозділі 1.3.

Експериментальні заняття відбуваються під час проведення занять з англійської мови згідно з розкладом – одне аудиторне (2 години) і 2 години самостійної підготовки студентів на тиждень. Усього на підготовчому етапі мають місце 16 аудиторних години і 18 годин самостійної роботи студентів за експериментальною методикою. У ході *тренувального етапу* аудиторні заняття складають 18 годин роботи в аудиторії та стільки ж відводиться на самостійну роботу студентів. На закріплювальному етапі кількість аудиторних занять відповідає 36 годинам (включаючи дві години, відведені на проведення прикінцевого зрізу), тривалість самостійної роботи студентів складає також 36 годин. Загальна кількість аудиторних годин за запропонованою методикою налічує 72, і стільки ж годин припадає на самостійну роботу студентів. Проведення ПЕЗ та ПКЗ займає по дві години відповідно.

Базою дослідження виступили інститут мов світу ПНПУ імені К. Д. Ушинського, факультет іноземної філології ЧДГУ імені Петра Могили та ЧНПУ імені Т. Г Шевченка.

Відбір учасників експерименту

Загальна кількість учасників експерименту склала 34 викладача перекладу та 242 студенти. В основному експерименті взяли участь 127 студентів – 47 студентів ПНПУ імені К. Д. Ушинського та 80 студентів ЧДГУ імені Петра Могили. Кожний з курсів було поділено на 2 групи – контрольну (КГ) та експериментальну (ЕГ) (кожна по 10 – 15 осіб відповідно). Тривалість експериментального навчання в кожній із виділених груп складала 2 семестри.

Такий вибір саме студентів 2 курсу зумовлений тим, що студенти ще не мають стійких сформованих навичок щодо досліджуваного аспекту мовлення. Цей факт сприяє цілеспрямованому керуванню їхньою діяльністю з боку викладача і надає можливість дослідити весь процес формування навичок декодування інтонації ГМAM протягом двох семестрів. Розподіл студентів на ЕГ та КГ відбувався у довільному порядку, оскільки вихідний рівень підготовки студентів у галузі інтонації ГМAM був приблизно однаковим (див. Розділ 1). Забезпечення приблизно однакових психологічних та педагогічних умов проведення занять сприяло відбору студентів з однаковим рівнем інтелектуального розвитку. Кількісний склад та розподіл груп за навчальними роками протягом експерименту наведено в табл. 3.1.2.

Таблиця 3.1.2

Кількісний склад та розподіл груп, які брали участь в експерименті

Індекс групи	Навчальний заклад	Другий навчальний рік		Кількісний склад	
		I семестр	II семестр	ЕГ	КГ
1	ЧДГУ	2007-2008	2007-2008	15	13
2	ПНПУ	2008-2009	2008-2009	12	10
3	ЧДГУ	2008-2009	2009-2009	14	13
4	ПНПУ	2009-2010	2009-2010	12	13
5	ЧДГУ	2009-2010	2009-2010	13	12

Визначення критеріїв оцінювання результатів експериментального навчання

Об'єктом оцінювання досліджуваних знань, умінь та навичок на різних етапах експериментального навчання було обрано: 1) декларативні знання студентів про інтонаційне оформлення ГМAM; 2) мовленнєві навички та вміння адекватного декодування інтонації ГМAM; 3) мовленнєві навички та вміння їхнього коректного застосування в усному мовленні.

Письмове тестування виступило засобом фіксації декларативних знань студентів. В основу тестування декларативних знань, покладено усвідомлення студентами-майбутніми перекладачами понять: «методика навчання іноземних мов і перекладу», «знання, вміння, навички», «гендерно-марковане мовлення», «одностатеві діалоги», «двостатеві діалоги», «лінгвістичні та

екстралінгвістичні фактори», «соціальний статус комунікантів», «домінування, підпорядкування, рівноправ'я», «інтонація», «просодія», «декодування інтонації гендерно-маркованого мовлення», «лексико-граматичне оформлення мовлення», «емоційність» / «емоційний стан співрозмовників» та відомостей щодо психолінгвістичних і соціолінгвістичних особливостей процесу розгортання іншомовного гендерно-маркованого мовленнєвого акту. Кожний з письмових тестів (див. Додаток Б) складається з 25 запитань. Правильна відповідь на одне тестове запитання оцінювалось в 1 бал. Максимальна кількість балів, дорівнює 25.

Об'єктом усного тестування стали аудіювання та реалізація в мовленні «типових» гендерно-маркованих висловлювань (включаючи емоційно забарвлені) у формі діалогу та міні-монологу. Дослідження формування навичок декодування інтонації ГМАМ у студентів здійснювалось за допомогою спеціально розроблених вправ, що сприяли перевірці здатності майбутніх перекладачів розуміти зміст діалогів, визначати стиль комунікації, соціальний статус комунікантів, адекватно декодувати Ю ОСД і ДСД в залежності від соціального статусу комунікантів, їхнього емоційного стану та лексико-граматичних засобів.

У процесі виконання практичного завдання студентам було запропоновано прослухати ОСД та ДСД, затранскрибувати та заінтонувати відрізки англомовних ОСД та ДСД щодо досліджуваних аспектів та охарактеризувати:

1) на рівні мелодичного оформлення «жіночих» та «чоловічих» мовленнєвих відрізків в ОСД та ДСД:

- тип шкал у синтагмах і висловах за типом зміни рівня мелодики (низхідним, висхідним, рівним) та рухом мелодійної кривої (ступінчата, слайдингова, скандентна та рівна);
- рух тону в ядерних складах висловів (низхідний, висхідний, рівний, висхідно-низхідний, низхідно-висхідний), інтервал зміни руху тону переважно в наголошених складах синтагм та фраз (широкий, середній (нормальний),

вузький);

- висотно-тональний рівень початку й завершення синтагми / фрази – діапазон (дуже високий, високий, середній підвищений, середній знижений, низький або дуже низький);

2) на рівні гучності реалізації «жіночого» та «чоловічого» мовленнєвого відрізка з урахуванням факторів впливу:

- гучність реалізації початку, середини та кінця фраз в рамках ОСД та ДСД (дуже тихо, тихо, середня гучність, голосно або дуже голосно);

- гучність реалізації ядерних складів;

- гучність реалізації синтагматичних центрів фраз при зіставленні з логічно та емоційно акцентованими складами;

3) на рівні темпоральних характеристик мовлення жінок і чоловіків:

- характер темпу в «жіночому» й «чоловічому» мовленнєвих відрізках та його зміни у синтагмах, фразах (дуже повільний, повільний, уповільнений, середній (нормальний), прискорений, швидкий, дуже швидкий) з визначенням чинників впливу на вибір / зміну темпу;

- тип пауз (синтагматичні, емоційні, хезитаційні; вокалізовані / невокалізовані) та тривалість пауз (дуже короткі, середні, (дуже) довгі);

4) на рівні акцентно-ритмічної організації «жіночих» і «чоловічих» мовленнєвих відрізків:

- виділити слова, що відзначені емоційним та логічним наголосом;

- охарактеризувати особливості змін в акцентно-ритмічній структурі жіночих і чоловічих фраз в залежності від їхньої емоційно-модальної конотації.

Оцінювання результатів усних замірів рівнів сформованості досліджуваних навичок реалізовувалось за встановленими критеріями (Додаток Г) в залежності від: соціального статусу комунікантів; їхнього емоційного стану; лексико-граматичних засобів. Детальніша розшифровка кількості балів, які присуджуються студентам за виконання кожного аспекту завдання, та вербальна характеристика рівнів подані у Додатку Д. Результати контрольних зрізів зручно пред'являти через коефіцієнт навченості за

формулою П. Беспалька [11, с. 56]: $K = Q / N$, де Q – загальна кількість балів, отриманих за виконання завдань, а N – максимально можлива кількість балів за виконання завдання (див. *Таб. 3.1.3*).

Зведені показники критеріїв оцінювання рівня сформованості досліджуваних знань і навичок та відповідної системи і коефіцієнтів навченості (за В. П. Беспальком [11])

Рівень сформованості досліджуваних знань і навичок	Письмовий тест		Усні вправи								Інтегральний показник	
	Декларативні знання		професійно спрямовані усні вправи		ІО ГМAM + СС комунікантів		ІО ГМAM + ЛГЗ		ІО ГМAM + СС комунікантів + ЛГЗ + ЕС			
	Б*	КН	Б	КН	Б	КН	Б	КН	Б	КН	Б	КН
Високий	23-25	0,90-1,00	27-30	0,90-1,00	14-15	0,90-1,00	14-15	0,90-1,00	14-15	0,90-1,00	90-100	0,90-1,00
Достатній	18-22	0,70-0,89	21-26	0,70-0,89	11-13	0,70-0,89	11-13	0,70-0,89	11-13	0,70-0,89	70-89	0,70-0,89
Середній	13-17	0,50-0,69	15-20	0,50-0,69	8-10	0,50-0,69	8-10	0,50-0,69	8-10	0,50-0,69	50-69	0,50-0,69
Низький	0,0-12	0-0,49	0-14	0-0,49.	0-7	0-0,49	0-7	0-0,49.	0-7	0-0,49	0-49	0-0,49

*) *ІО* – інтонаційне оформлення; *ГМAM* – гендерно-марковане англійське мовлення; *ЛГЗ* – лексико-граматичні засоби; *СС* – соціальний статус; *ЕС* – емоційний стан комунікантів; *Б* – кількість балів; *КН* – коефіцієнт навченості

Високому рівню сформованості досліджуваних знань, навичок і вмінь відповідає значення коефіцієнта навченості в інтервалі 0,90 – 1,00; для достатнього – 0,70 – 0,89; середнього – 0,50 – 0,69; низького – 0 – 0,49. Зазначені критерії використовувалися для оцінювання рівнів сформованості досліджуваних знань, навичок та вмінь студентів під час тестування на етапі підготовки експерименту, а також при проведенні перед- та післяекспериментального зрізів.

Практична реалізація педагогічного експерименту

На основі реалізації завдань підготовчої фази (**констатувальна частина**), яка передбачала встановлення вихідного рівня сформованості досліджуваних вмінь майбутніх перекладачів, була проведена головна **практична фаза експериментального навчання** студентів. Основу реалізації практичної фази склала розроблена система вправ. Наприкінці експериментального навчання (**прикінцева частина**) проводився післяекспериментальний зріз з метою встановлення підсумкового рівня сформованості досліджуваних вмінь (див. структуру експериментального навчання, відображену в табл. 3.1.1).

Результати передекспериментального зрізу продемонстрували рівні сформованості знань і навичок студентів КГ та ЕГ декодування інтонації ГМАМ. Перевірялися наступні *об'єкти вихідного контролю*: 1) декларативні знання про інтонаційні засоби актуалізації гендерного аспекту в англomовному діалогічному дискурсі; 2) мовленнєві вміння та навички їхнього перцептивного сприйняття під час аудіювання, інтерпретації, перекладу й коректного продукування в самостійних відповідях.

Письмове тестування та виконання *усних типових вправ* на цьому етапі експерименту виступили у функції методів наукового дослідження (зразки тестів див. у Додатку Б). Засобом фіксації декларативних знань студентів стало письмове тестування. *Об'єктом тестування* було усвідомлення студентами понять «гендерно-марковане англійське мовлення», «гендерно-нейтральне англійське мовлення», «гендерні маркери», «декодування інтонації»,

«дистинктивні інтонаційні засоби», «соціальний статус комунікантів», «мовленнева поведінка», «стиль комунікації», «семантична спрямованість мовних засобів» та відомостей про соціокультурний і психолінгвістичний аспекти розгортання англійського діалогічного дискурсу.

Об'єктами усного тестування виступили аудіювання ГМAM, коректний переклад гендерно-маркованих аудіоповідомлень та реалізація в мовленні гендерних маркерів за допомогою адекватних мовних засобів. Усне тестування полягало у виконанні студентами наступних завдань:

1. Практичне завдання, у ході якого студентам було запропоновано прослухати англомовні мікродіалоги й з'ясувати на перцептивному рівні, який соціальний статус реалізують чоловіки і жінки, самостійно озвучити висловлювання чоловіків та жінок з урахуванням соціального статусу співрозмовників та гендерних особливостей Ю певних відрізків мовлення.

2. Практичне завдання, у ході якого студентам було запропоновано прослухати англомовні ОСД чи ДСД, репродукувати їх, трансформуючи семантичну спрямованість інтонаційних та лексико-граматичних засобів у певних відрізках мовлення; перекласти окремі фрази з урахуванням гендерних маркерів мовлення та семантичної спрямованості мовних засобів.

3. Практичне завдання, у ході якого студентам було запропоновано прослухати емоційно-насичені ОСД і / чи ДСД англомовні діалоги, виявити, чиє мовлення звучить емоційніше, надати коректний анований переклад аудіоповідомлення з урахуванням комплексу чинників: особливостей інтонаційного і лексико-граматичного оформлення ГМAM, соціального статусу комунікантів, емоційного стану співрозмовників.

4. Практичне завдання, у ході якого студентам було запропоновано виступити в ролі перекладача, прослухати телефонну розмову, яка містить перешкоди, та відповісти на телефонний дзвінок, передати загальний зміст аудіоповідомлення, зберігаючи імпліцитний підтекст аудіоповідомлення, який актуалізується завдяки гендерним маркерам.

Дослідження сформованості у студентів навичок коректного декодуван-

ня інтонації ГМAM відбувалося за допомогою спеціально розроблених вправ, що перевіряли здатність студентів виявляти в усному діалогічному англійському мовленні соціальний статус комунікантів, який актуалізується засобами інтонації; виділяти основну і конотаційну інформацію «жіночих» і «чоловічих» аудіоповідомлень, комунікативний тип висловлювань, характер семантичної спрямованості мовних засобів у використанні жінками і чоловіками; забезпечувати належну трансформацію інтонаційної структури фраз жінок і чоловіків за умов існування в них, крім гендерних інтонаційних маркерів, й інших (лексичних, граматичних та стилістичних) засобів; водночас, важливим аспектом мовленнєвої компетенції майбутніх перекладачів є спроможність студентів надавати адекватний переклад гендерно-маркованого англійського усного діалогічного дискурсу з урахуванням комплексу чинників: особливостей інтонаційного і лексико-граматичного оформлення ГМAM, соціального статусу й емоційного стану мовців.

Результати передекспериментального зрізу в кожній з ЕГ та КГ зафіксовані в таблицях Д.1 – Д.10 (Додаток Д). Після обчислення середніх балів окремо для обох типів груп було порівняно середні бали, отримані студентами за окремими критеріями, та середні бали за передекспериментальний зріз у цілому. Ці дані представлено в таблиці 3.1.4. Аналіз таблиці свідчить про те, що ніхто зі студентів ЕГ та КГ не продемонстрував високого, достатнього або середнього рівня розвитку досліджуваних навичок. 100% студентів показали низький рівень розвитку досліджуваних навичок на стадії констатувального етапу. Середній показник якості знань студентів усіх ЕГ склав 44,5 балів, а в КГ – 43,4 бали. Результати передекспериментального зрізу свідчать про практично однаково низький вихідний рівень сформованості декларативних знань і практичних навичок коректного декодування інтонації ГМAM і їх застосування в перекладі автентичних гендерно-маркованих аудіоповідомлень діалогічного характеру на рідну мову, а також у самостійних відповідях. Це дозволило здійснити розподіл студентів на експериментальні та контрольні групи у довільному порядку.

Таблиця 3.1.4 Зіставлення середніх показників передекспериментального (П) та післяекспериментального (К) зрізів рівнів сформованості досліджуваних навичок студентів контрольних та експериментальних груп (бали)

період	Навчальний	Індекс груп	Письмовий тест			Усні вправи												Інтегральний показник якості				
			Декларативні знання			професійно спрямовані усні вправи			ІО ГМАМ + СС комунікантів			ІО ГМАМ + ЛГЗ			ІО ГМАМ + СС комунікантів + ЛГЗ + ЕС							
			П	К	Під*	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К
Експериментальні групи																						
1	2007-2008	ЕГ-1	15,5	23,7	8,2	13,1	21,6	8,5	5,1	11,3	6,2	5,3	11,8	6,5	5,7	11,7	6,0	44,7	80,1	35,4		
	2008-2009	ЕГ-2	14,8	23,2	8,4	12,8	19,3	6,5	5,0	10,7	5,7	5,3	11,1	5,8	5,6	11,2	5,6	43,5	75,5	32,0		
		ЕГ-3	16,1	24,6	8,5	13,1	20,8	7,7	6,1	12,0	5,9	5,2	11,5	6,3	5,5	12,0	6,3	46,0	80,9	34,9		
	2009-2010	ЕГ-4	15,0	22,5	7,5	13,3	22,7	9,4	4,8	11,3	6,5	5,6	11,4	5,8	6,2	12,0	5,8	44,9	79,9	35,0		
		ЕГ-5	16,6	24,0	7,4	13,2	22,0	8,8	4,6	12,7	8,1	4,2	11,5	7,3	5,0	11,7	6,7	43,6	81,9	38,3		
Середнє			15,6	23,6	8,0	13,1	21,3	8,2	5,1	11,6	6,5	5,1	11,5	6,4	5,6	11,7	6,1	44,5	79,7	35,2		
Контрольні групи																						
2	2007-2008	КГ-1	17,2	19,5	2,3	13,6	16,2	2,6	4,5	6,5	2,0	4,6	6,4	1,8	4,5	6,2	1,7	44,4	54,8	10,4		
	2008-2009	КГ-2	15,7	19,2	3,5	14,4	16,7	2,3	3,7	5,3	1,6	3,4	5,1	1,7	3,1	4,4	1,3	40,3	50,7	10,4		
		КГ-3	16,7	19,6	2,9	15,0	17,5	2,5	4,9	7,0	2,1	4,2	6,4	2,2	4,4	6,8	2,4	45,2	57,3	12,1		
	2009-2010	КГ-4	15,8	18,2	2,4	14,6	17,2	2,6	4,2	6,3	21,1	4,2	5,8	1,6	4,7	6,8	2,1	43,5	54,3	10,8		
		КГ-5	16,2	19,3	3,1	14,3	16,6	2,3	4,3	6,1	1,8	4,1	5,6	1,5	4,9	6,7	1,8	43,8	54,2	10,4		
Середнє			16,3	19,1	2,8	14,4	16,6	2,4	4,3	6,2	1,9	4,1	5,9	1,8	4,6	6,2	1,9	43,4	54,2	10,4		

			<i>1</i>		<i>4</i>	<i>8</i>								<i>3</i>					<i>8</i>
--	--	--	----------	--	----------	----------	--	--	--	--	--	--	--	----------	--	--	--	--	----------

Таким чином, результати означеного етапу педагогічного експерименту продемонстрували, що переважна більшість студентів факультету іноземних мов, які брали участь у дослідженні, не мають необхідного досвіду у декодуванні інтонації ГМAM та практичному використанні знань щодо досліджуваних лінгвістичних параметрів.

Експериментальне навчання передбачає реалізацію аспектів, закладених у гіпотезі: нового змісту навчання, організаційних форм і методик навчання. На базі отриманих результатів передекспериментального зрізу було розпочато власне експериментальне навчання майбутніх перекладачів з використанням розробленої системи вправ (Підрозділ 2.3) та відповідного навчального матеріалу (процедура відбору навчального матеріалу представлена у підрозділі 2.1). У процесі проведення експерименту враховувалися «слабкі» аспекти мовленнєвої компетенції студентів щодо досліджуваних навичок, виявлені в ході реалізації передекспериментального зрізу, і результати попереднього анкетування викладачів і студентів.

Об'єктами експериментального навчання виступили декларативні знання про інтонаційні засоби актуалізації гендерного аспекту в англomовному діалогічному дискурсі і практичні навички майбутніх перекладачів коректно перекладати гендерно-марковані англomовні діалоги та реалізовувати набуті знання, вміння та навички у самостійних відповідях. Докладну характеристику всіх *етапів* експериментального навчання, розробленої *системи вправ*, яка складається з трьох підсистем, *організаційної структури* занять, а також *моделі* навчання наведено в Розділі 2. Кожне аудиторне заняття передбачає обов'язкове виконання домашнього завдання з попередньою самоперевіркою студента, наступною взаємоперевіркою іншими студентами й контрольною перевіркою викладача на наступному аудиторному занятті – усний експрес контроль, перевірка аудіозапису мовлення студентів та перекладу фрагментів чи цілих діалогів.

Прикінцева частина експериментального дослідження

По закінченню експериментального навчання було проведено після-

експериментальний зріз з метою виявлення підсумкового рівня сформованості знань і розвитку вмінь студентів коректного декодування інтонації ГМАМ. Відповідно, *об'єктами* підсумкового контролю були: 1) набуті студентами декларативні знання про особливості ІО ГМАМ діалогічного характеру; 2) ступінь сформованості мовленнєвих навичок і вмінь їхньої актуалізації на практиці. Методи наукового дослідження, які були використані на цьому етапі експериментального навчання, співпали з методами передекспериментального зрізу: письмове тестування та виконання усних вправ. Етап проведення післяекспериментального зрізу є зафіксований документально бланками виконання тестів і аудіозаписами усних відповідей студентів.

Критерії правильності виконання завдань після- та передекспериментального зрізів були аналогічними. За бездоганне виконання письмового та усного завдань студент може отримати, відповідно, 25 та 75 балів (максимальна кількість балів). Інформація про детальні результати післяекспериментального зрізу в експериментальних та контрольних групах відображена в таблицях Д.1 – Д.10 (Додаток Д). Аналогічним чином ми порівняли середні бали, отримані студентами експериментальних груп у ході передекспериментального та післяекспериментального зрізів. Рівні сформованості досліджуваних навичок відображено в таблиці 3.1.5.

Таблиця 3.1.5

Рівні сформованості досліджуваних навичок

П / П	Рівні Групи		Високий		Достатній		Середній		Низький	
			П *	К	П	К	П	К	П	К
1	К Г	к-ть студентів	-	-	-	-	-	54	61	7
		к-ть студентів (%)	-	-	-	-	-	88,5 %	100 %	11,5 %
2	Е Г	к-ть студентів	-	6	-	57	-	3	66	-
		к-ть студентів (%)	-	9,1 %	-	86,4 %	-	4,5 %	100 %	-

*) П - початковий зріз; К - прикінцевий зріз

Аналіз даних показав, що *високого* рівня розвитку досліджуваних

навичок досягли 9,1% студентів, які навчалися за експериментальною методикою (результати констатувального етапу склали 0%). Ніхто зі студентів КГ не досяг високого рівня розвитку досліджуваних навичок. 86,4% студентів експериментальних груп досягли *достатнього* рівня розвитку досліджуваних навичок (у порівнянні з даними констатувального етапу – 0%). Ніхто зі студентів контрольних груп не досяг *достатнього* рівня розвитку досліджуваних навичок. *Середнього* рівня розвитку досліджуваних навичок досягли 4,5% студентів ЕГ (порівняно з 0% за результатами констатувального етапу). Серед студентів КГ середній рівень сформованості досліджуваних навичок продемонстрували 88,5 % студентів (результати констатувального етапу склали 0%). Ніхто із студентів ЕГ не виявив *низького* рівня сформованості досліджуваних навичок після завершення навчання за експериментальною методикою, хоча цей показник склав 100% на стадії констатувального етапу. 11,5% студентів КГ показали низький рівень (100% за результатами констатувального етапу). На кожному з навчальних семестрів, коли проводилося експериментальне навчання, результати мали схожий характер за якістю.

Результати післяекспериментального зрізу свідчать про те, що розроблена методика навчання майбутніх перекладачів є ефективною. Детальна інтерпретація результатів наведена у наступному підрозділі, в якому описана підсумкова фаза дослідження.

3.2 Аналіз результатів педагогічного експерименту

Узагальнюючою стадією педагогічного експерименту є остання фаза. Ця стадія передбачає здійснення обробки даних, аналіз та інтерпретацію всіх отриманих результатів, співвіднесення результатів з поставленими завданнями та гіпотезами, формулювання висновків щодо освоєння та ефективності розробленої методики.

Оцінювання підсумкових результатів проведеного експерименту

доцільно здійснювати згідно з двома показниками: 1) критерієм *результативності*; 2) критерієм *витрати часу*. Саме вони є показниками *ефективності навчання* [45, с. 31]. Методика навчання визначається оптимальною, коли вона забезпечує зростання рівнів сформованості знань, вмінь та навичок щодо досліджуваних аспектів і не викликає негативної динаміки за іншими показниками.

Розглянемо результати проведеного експериментального навчання згідно з першим критерієм ефективності – результативність. Результати контролю рівнів сформованості навичок декодування інтонації ГМАМ, одержані в ході проведення перед- та післяекспериментального зрізів, відображено у вигляді таблиць, які констатують якісні показники, описані в підрозділі 3.1. У таблицях Д.1 – Д.10 фіксуються показники, які надають результати контролю рівнів сформованості навичок кожного студента КГ та ЕГ протягом всього періоду проведення експериментального навчання. Інтегровані дані (середні показники) по групах наведено в таблиці 3.1.4, в якій здійснюється порівняння середніх показників (у балах) перед- та післяекспериментального зрізів, проведених у контрольних та експериментальних групах. Розподіл студентів КГ і ЕГ за рівнями сформованості досліджуваних знань і навичок відображено в таблиці 3.1.6. Оцінювання результатів експериментального дослідження за окремими критеріями виконано в термінах *коефіцієнта навченості* за В. П. Беспальком (див. підрозділ 3.1). Відповідні показники подано у таблиці 3.2.1.

Таблиця 3.2.1

Зіставлення середніх показників передекспериментального (П) та післяекспериментального (К) зрізів рівнів сформованості досліджуваних навичок студентів контрольних та експериментальних груп (у термінах коефіцієнта навченості за В. П. Беспальком [11],%)

період	Навчальний	Індекс груп	Письмовий тест			Усні вправи												Інтегральний показник якості		
			Декларативні знання			професійно спрямовані усні вправи			ІО ГМАМ + СС комунікантів			ІО ГМАМ + ЛГЗ			ІО ГМАМ + СС комунікантів + ЛГЗ + ЕС					
			П	К	Під*	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під
Експериментальні групи																				
1	2007-2008	ЕГ-1	62,0	94,8	32,8	43,2	71,3	28,1	34,2	75,7	41,5	35,5	79,1	43,6	38,2	78,4	40,2	44,7	80,1	35,4
	2008-2009	ЕГ-2	59,2	92,8	33,6	42,2	63,7	21,5	33,5	71,7	38,2	35,5	74,4	39,6	37,5	75,0	37,5	43,5	75,5	32,0
		ЕГ-3	64,4	98,4	34,0	43,2	68,6	25,4	40,9	80,4	39,5	34,8	77,1	42,3	36,9	80,4	43,5	46,0	80,9	34,9
	2009-2010	ЕГ-4	60,0	90,0	30,0	43,9	74,9	31,0	32,2	75,7	43,5	37,5	76,4	38,9	41,5	80,4	38,9	44,9	79,9	35,0
		ЕГ-5	66,4	96,0	29,6	43,6	72,6	29,0	30,8	85,1	54,3	28,1	77,1	49,0	33,5	78,4	44,9	43,6	81,9	38,3
	Середнє			62,4	94,4	32,0	43,2	70,2	27,0	34,3	77,7	43,4	34,3	76,8	42,5	37,5	78,5	41,0	44,5	79,7
Контрольні групи																				
2	2007-2008	КГ-1	68,8	78,0	9,2	44,9	53,5	8,6	30,1	43,6	13,5	30,8	42,9	12,1	30,1	41,5	11,4	44,4	54,8	10,4
	2008-2009	КГ-2	62,8	76,8	14,0	47,5	55,1	7,6	24,8	35,5	10,7	22,8	34,2	11,4	20,8	29,5	8,7	40,3	50,7	10,4
		КГ-3	66,8	78,4	11,6	49,5	57,8	8,3	32,8	46,9	14,1	28,1	42,9	14,8	29,5	45,6	16,1	45,2	57,3	12,1
	2009-2010	КГ-4	63,2	72,8	9,6	48,2	56,8	8,6	28,1	42,2	14,1	28,1	38,9	10,8	31,5	45,6	14,1	43,5	54,3	10,8
		КГ-5	64,8	77,2	12,4	47,2	54,8	7,6	28,8	40,9	12,1	27,5	37,5	10,0	32,8	44,9	12,1	43,8	54,2	10,4
	Середнє			65,3	76,4	11,3	47,4	55,1	8,1	28,2	41,1	12,9	27,2	39,1	11,1	28,9	41,1	12,1	43,4	54,2

			6		5	6		9	8		5	3	8		4	5			
--	--	--	----------	--	----------	----------	--	----------	----------	--	----------	----------	----------	--	----------	----------	--	--	--

Надамо аналіз показників передеспериментального зрізу. Результати вихідних письмового та усного тестів, мета проведення яких полягає у виявленні вихідного рівня сформованості відповідно декларативних знань студентів про гендерні маркери англійського діалогічного дискурсу та засоби їх передавання в мовленні, практичних вмінь та навичок сприймати на слух і коректно декодувати інтонацію ГММ, а також практичних вмінь та навичок актуалізації гендерного аспекту в ході перекладу гендерно-маркованого англійського діалогічного мовлення на рідну мову, виявили, що в усіх групах (КГ і ЕГ) цей рівень не досягає середнього (задовільного) рівня навченості. Інтегральний показник (у балах) варіюється в окремих студентів від 35 до 49 балів; у середньому по групах він знаходиться в межах від 40,3 (у КГ) до 46,0 (в ЕГ) балів. Слід зазначити, що значних розбіжностей у результатах передеспериментального зрізу між КГ та ЕГ не спостерігається.

При цьому показники за окремими досліджуваними аспектами вихідного тестування суттєво відрізняються від усередненого (інтегрального). Так, наприклад, результати письмового тестування продемонстрували, що ступінь засвоєння студентами КГ та ЕГ досліджених декларативних знань досяг середнього рівня (коефіцієнт навченості за В. П. Беспальковим перевершив 62,8 – 68,8 %). Отримані результати свідчать про те, що студенти після навчання на першому курсі певним чином засвоїли деякі теоретичні знання щодо загальних фонетичних понять та аспектів, таких як «інтонація», «складові інтонації», «аудіювання», «функції інтонації» в загальному курсі англійської мови та вступному фонетичному курсі, а також деякі психологічні та психолінгвістичні поняття та процеси – «мовленнєва поведінка», «стать мовців», «взаємовідносини між статями», «соціальний статус», «процес комунікації» та інші в загальних курсах психології та психолінгвістики. Студенти мали можливість набути досвід виявлення актуалізації деяких аспектів гендерних досліджень у мовленні в ході аудіювання та говоріння. Однак, вони не отримали навичок стосовно чотирьох інших критеріїв оцінювання усних вмінь під час навчання на першому курсі. Отже, рівень

сформованості цих навичок низький (коефіцієнт навченості за цими критеріями варіює в межах 20,8 – 49,5%). Дані вищезазначених таблиць також дозволяють проаналізувати результати післяекспериментального зрізу в КГ та ЕГ за окремими критеріями та інтегральними показниками. Завдяки цим даним можна спостерігати підвищення балів порівняно із передекспериментальним зрізом за кожним критерієм.

Значущим є той факт, що результати виконання підсумкового тесту, метою якого стало виявлення набутого рівня сформованості декларативних знань щодо особливостей ІО «жіночого» та «чоловічого» діалогічного мовлення і практичних вмінь та навичок декодування інтонації ГМAM, а також використання набутих фахових знань у професійно спрямованих вправах (переклад на рідну мову і самостійні відповіді англійською мовою), показали, що в більшості експериментальних груп (86,4%) він досяг *достатнього рівня*: середній бал в ЕГ-1 становить 80,1, в ЕГ-2 – 75,5, в ЕГ-3 – 80,9, в ЕГ-4 – 79,9, в ЕГ-5 – 81,9. Середній бал по всіх експериментальних групах складає 79,7 (коефіцієнт навченості – 79,7%). *Високого рівня* досягло 9,1% студентів, *середнього* - 4,5%. При цьому підвищення рівня сформованості досліджуваних декларативних знань та практичних навичок студентів ЕГ-1 становить 35,4, в ЕГ-2 – 32,0, в ЕГ-3 – 34,9, в ЕГ-4 – 35,0, в ЕГ-5 – 38,3. Середній приріст по всіх експериментальних групах складає 35,2 бали, відповідно, коефіцієнт навченості зріс на 35,2% (див. табл. 3.1.4).

Проаналізуємо підвищення показників за окремими аспектами прикінцевого зрізу. Результати тестування показали градуальне зростання ступеня засвоєння студентами декларативних знань, а також практичних навичок щодо критерію «Професійно спрямовані вправи» (анотований переклад гендерно-маркованого англomовного діалогічного дискурсу на рідну мову з урахуванням семантичної спрямованості мовних засобів, переклад загального змісту телефонної розмови, яка містить перешкоди, на рідну мову з урахуванням комплексу чинників: інтонаційного та лексико-граматичного оформлення ГМAM, соціального статусу комунікантів та їхнього емоційного

стану; надання самостійної відповіді на телефонний дзвінок з урахуванням вищезазначених чинників) відповідно на 32,0% і 27,0%, беручи до уваги, що на початок експериментального навчання рівень навченості за першим критерієм в усіх експериментальних групах був відносно задовільним – 62,4%, а за другим – низький (43,2%).

Початковий зріз продемонстрував, що слабкими місцями в знаннях та вміннях студентів є такі три аспекти оцінювання усних вмінь, як «Інтонаційне оформлення ГМAM + соціальний статус комунікантів», «Інтонаційне оформлення ГМAM + лексико-граматичні засоби», «Комплекс інтонаційного оформлення ГМAM + соціальний статус комунікантів + лексико-граматичні засоби + емоційний стан співрозмовників». Відповідно, найбільші утруднення в студентів викликали вправи пов'язані з перекладом аудіоповідомлень, ускладнених вищеназваними аспектами, та з самостійною відповіддю, визначеною умовами завдання, про що свідчать низькі результати вихідного тестування за критерієм «Професійно спрямовані вправи». Саме тому, в ході проведення експериментального навчання відпрацюванню вказаних чотирьох аспектів (особливо останнього) приділялося більше уваги й часу. Цілеспрямована робота викладача щодо подолання труднощів у взаємодії з бажанням студентів усунути недоліки сприяли підвищенню результативності (зростання коефіцієнта навченості становить 43,4%; 42,5%, 41,0%, 27,0%) за означеними критеріями.

Щодо середніх показників перед- й післяекспериментального зрізів у КГ, рівень навченості студентів у них також підвищився. Результати виконання підсумкового тесту показали, що в більшості контрольних груп (88,5%) він досяг *середнього (задовільного) рівня*: середній бал у КГ-1 складає 54,8%, у КГ-2 – 50,7%, у КГ-3 – 57,3%, у КГ-4 – 54,3%, у КГ-5 – 54,2%. Відповідно до даних, зафіксованих у таблиці 3.1.4, зростання коефіцієнта навченості в контрольних групах досяг у середньому 10,5%.

Доцільним є використання комплексу математико-статистичних методів, оскільки він дозволяє обробити великий за обсягом матеріал та здійснити

всебічний аналіз отриманих у ході експериментального дослідження результатів. Необхідність застосування апарату математичної статистики зумовлена тим, що показники, які визначаються безпосередньо в ході експерименту, не є константними, тобто вони змінюються під впливом різноманітних чинників, відповідно, визначити їх неможливо, або визначення пов'язане з великими труднощами. Отже, необхідним стає виявлення закономірностей випадковості величини, з цієї причини потрібно використовувати різні види статистичної обробки первинної експериментальної інформації.

Однією із значних статистичних характеристик сукупності отриманих у процесі експерименту випадкових величин є середньоарифметичне значення цієї величини, що використовується для оцінки математичного очікування та обчислюється за формулою:

$$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i, \text{ де } x_i - \text{поточне значення випадкової величини,}$$

що спостерігається; n – кількість спостережень (обсяг вибірки).

З метою надання характеристики ступеня варіативності значень випадкової величини, що спостерігається, обчислювалося виправлене вибіркове середнє квадратичне відхилення середнього, що застосовується для оцінки дисперсії випадкової величини:

$$\bar{s} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n-1}}$$

Не менш важливими статистичними параметрами є коефіцієнт варіації:

$V = \frac{\bar{s}}{\bar{x}}$ і середньоарифметична помилка: $\rho_{\bar{x}} = \frac{\bar{s}}{\sqrt{n}}$. Для того, щоб дійти

коректного висновку стосовно ефективності оцінок математичного очікування та дисперсії випадкової величини, що аналізується, визначають точність отриманої оцінки та її надійність. Точність оцінки δ статистичного параметра

визначає величину довірчого інтервалу: $|\bar{x} - \delta, \bar{x} + \delta|$, що включає дійсну величину математичного очікування цього параметра з довірчою ймовірністю

δ . При цьому ймовірність δ характеризує надійність (ступінь імовірності помилки) одержаної оцінки статистичного параметра. Для нормально розподіленої випадкової величини межі довірчого інтервалу визначаються зі

співвідношення: $\delta = t_{\gamma} \bar{S} / \sqrt{n}$, де t_{γ} – критерій Ст'юдента, що визначається

за статистичними таблицями залежно від значень n та δ .

Використання тих чи інших методів перевірки статистичних гіпотез у межах експериментального дослідження зумовлено необхідністю у визначенні суттєвості (несуттєвості) розбіжностей між двома групами досліджуваних параметрів. Сутність цих методів полягає в тому, що висувається *нульова гіпотеза* (наприклад, про рівність математичних очікувань двох сукупностей експериментальних даних). Тому, для її перевірки застосовується спеціально підібрана випадкова величина – «*статистичний критерій*». Слід указати, що для різних типів розподілу вживають різні критерії. Визначаються критичні точки за спеціальними статистичними таблицями. Якщо значення вживаного критерію знаходиться поза критичними точками, нульова гіпотеза відхиляється, у випадку, якщо ж обчислене значення критерію знаходиться в зоні припустимих значень, – нульова гіпотеза приймається. З цією метою у представленому експериментальному дослідженні використовувалася перевірка гіпотези за критерієм Ст'юдента (припускаючи, що обидві сукупності випадкових величин, що належать порівнянню, розподілені нормально).

Нехай дві генеральні сукупності X та Y розподілені нормально, їхні дисперсії невідомі, із цих сукупностей здобуто вибірки однакового обсягу n , які мають варіанти x_i і y_i . Висуваємо нульову гіпотезу $H_0: M(X) = M(Y)$ про рівність двох середніх нормальних сукупностей X і Y з дисперсіями, які невідомі, при конкурентній гіпотезі $H_1: M(X) \neq M(Y)$

Позначимо:

$\mathbf{d}_i = x_i - y_i$ – різниця варіантів з однаковими номерами;

$$\bar{d} = \frac{1}{n} \sum d_i$$

– середня різниць варіантів;

$$S_d = \sqrt{\frac{\sum d_i^2 - \frac{(\sum d_i)^2}{n}}{n-1}}$$

– середнє квадратичне відхилення.

Щоб перевірити гіпотезу обчислимо спостережене значення критерію:

$$T_{\text{сп}} = \frac{\bar{d} \cdot \sqrt{n}}{S_d}$$

Далі згідно з таблицями критичних точок розподілу Ст'юдента за заданим рівнем значущості $\alpha=0,05$ (який встановлює, що ризик необґрунтованого відхилення гіпотези про рівність середніх дорівнює 5%), а також за кількістю ступенів вільності ν ($\nu = n - 1$) знайдемо критичну точку $t_{\text{кр.}}(\alpha; \nu)$. Якщо $T_{\text{сп.}} < t_{\text{кр.}}$, то нульова гіпотеза приймається, тобто середні не відрізняються. У випадку $T_{\text{сп.}} > t_{\text{кр.}}$ нульову гіпотезу відхилено, тобто середні відрізняються суттєво.

На основі вищевикладеної методики з використанням пакету комп'ютерних прикладних програм статистичного аналізу була проведена перевірка нульової гіпотези H_0 про несуттєвість різниці між наступними парами експериментальних вибірок:

- 1) кількість балів студентів ЕГ та КГ за результатами передекспериментального зрізу;
- 2) кількість балів студентів ЕГ та КГ за результатами післяекспериментального зрізу;
- 3) кількість балів студентів ЕГ за результатами передекспериментального та післяекспериментального зрізів.

Результати перевірки (порівняння спостереженого значення ($T_{\text{сп}}$) і критичної точки ($t_{\text{кр.}}$) критерію) наведено в Додатку (табл. Д – 12).

Аналіз отриманих даних констатує:

- 1) розбіжності між результатами першого контрольного заміру експериментальної та контрольної груп несуттєві (тобто обидві вибірки можна віднести до однієї генеральної сукупності);
- 2) розходження між результатами прикінцевого контрольного заміру експериментальної та контрольної груп значні;
- 3) розходження між результатами першого та другого контрольних замірів експериментальної групи суттєві.

Продемонстрований спосіб перевірки гіпотези за критерієм Ст'юдента підтверджує високу надійність і достовірність отриманих даних у ході експериментального дослідження.

Таким чином, усебічний аналіз отриманих результатів експериментального навчання за критерієм його результативності свідчить про високу ефективність розробленої методики навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМAM: спостерігається зростання в експериментальних групах кількості студентів, які показали високий та достатній рівень розвитку досліджуваних навичок – до 95,5%. Інтегральний показник якості (коефіцієнт навченості) в ЕГ у порівнянні із вихідним рівнем збільшився на 35,2%. Надійність висновків підтверджують використані методи статистичного аналізу результатів експериментального дослідження.

Проаналізуємо другий показник ефективності проведеного експериментального навчання студентів – критерій затрат часу. У Підрозділі 3.1 вказувалося, що експериментальне навчання відбувалося під час проведення планових занять з практики англійського мови та перекладу. Згідно з навчальним планом загальний обсяг годин з практики англійської мови на другому курсі (III та IV семестри) складає 216 годин, а з курсу двостороннього перекладу – 108 години. На тиждень припадає 3-4- заняття з англійської мови, 1-2 заняття з теорії та практики перекладу. Нагадаємо, що на проведення експериментального навчання (інтонаційні аспекти) виділено одне заняття (2 години) на тиждень за умовами паритетного розподілу навчального часу на відпрацювання лексичної, граматичної та фонетичної систем. Структура

експериментальних занять передбачала послідовне системне засвоєння студентами всіх функцій та аспектів інтонаційної системи англійської мови, передусім передбачених навчальною програмою другого курсу стосовно фонетики англійської мови. Відпрацювання інтонаційних моделей ГММ велося на заняттях з практики англійської мови паралельно з відпрацюванням лексико-граматичного й стилістичного матеріалу, який також вивчався згідно з навчальним планом другого курсу з практики англійської мови. Розвиток навичок перекладу гендерно-маркованого англомовного діалогічного дискурсу на рідну мову відбувався на заняттях з практики перекладу. Отже, формування навичок щодо досліджуваного аспекту мовлення здійснювалось одночасно з навчанням інших мовленнєвих аспектів в обсязі, передбаченому програмою з іноземної мови. Тому можна стверджувати, що експериментальні заняття не зашкодили якості навчання інших аспектів з англійської мови, про що свідчать результати зіставлення успішності з англійської мови й перекладу в цілому в КГ та ЕГ.

Ефективність експериментального навчання зумовлювалася також тим, що в ході проведення цих занять одночасно відпрацьовувалися інші складові комунікативної компетенції (мовленнєвої зокрема), оскільки в основу навчального процесу покладено принцип системності розвитку знань, умінь та навичок, а саме студенти мали можливість удосконалити навички діалогічного мовлення (студенти реалізовували англомовне спілкування в парах, групах та за викладачем), навички перцептивного сприйняття англомовного діалогічного дискурсу (майбутні перекладачі виконували вправи з аудіювання автентичного діалогічного мовлення), вміння визначати соціальний статус мовців за допомогою ІО їхнього мовлення, навички коректно декодувати варіювання інтонаційних засобів та семантичну спрямованість мовних засобів, які використовують співрозмовники в процесі комунікації, навички адекватного декодування семантики ІО ГММ з урахуванням трьох чинників у сукупності - соціального статусу, лексико-граматичного оформлення висловлювань і емоційного стану комунікантів, навички врахування екстралінгвістичних

факторів комунікації й психофізіологічних особливостей мовців, а також навички коректного перекладу вищезазначеного англомовного дискурсу.

Оскільки запропонована методика не вимагала додаткового виділення навчального часу для навчання студентів–майбутніх перекладачів декодування ІО ГМАМ, її також можна признати ефективною за критерієм затрати часу. Таким чином, результати проведеного експериментального навчання підтвердили факт найвищої ефективності цього дослідження за двома критеріями: критерієм результативності та критерієм затрати часу.

Якісний аналіз даних, отриманих при зіставленні результатів тестування ЕГ та КГ, констатує суттєве зростання рівня навичок іншомовної комунікації студентів ЕГ у наступних аспектах:

- збагачення знань студентів про особливості комунікативної поведінки жінок і чоловіків;
- усвідомлення студентами ролі інтонаційних засобів як гендерних маркерів мовлення, які додають імпліцитний підтекст висловлюванням комунікантів;
- формування в студентів чітких уявлень та відомостей про взаємодію лексико-граматичних та інтонаційних засобів (однонаправленість, протилежноспрямованість, незалежність) у використанні чоловіками- та жінками-комунікантами в процесі комунікації;
- формування в студентів навичок адекватного сприйняття на слух семантики ІО ГМАМ з урахуванням трьох чинників у сукупності – соціального статусу, лексико-граматичного оформлення висловлювань й емоційного стану мовців;
- формування в студентів навичок варіювання гендерно-маркованих інтонаційних засобів під час виконання ними декількох функцій у висловлюванні;
- набуття студентами навичок трансформування інтонаційної побудови висловлювань при актуалізації у ньому соціального статусу комунікантів (жінки чи чоловіка), їхнього емоційного стану;
- закріплення навичок використання інтонаційних засобів з метою актуалізації гендерного аспекту у взаємодії з лексико-граматичним оформленням

висловлювань чоловіків та жінок та емоційним станом комунікантів при виконанні творчих, професійно спрямованих завдань (здійснення різноманітних видів перекладу);

- закріплення навичок використання інтонаційних засобів з метою актуалізації гендерних маркерів певної спрямованості в активній мовленнєвій практиці;
- формування навичок самостійного використання отриманих знань у професійній діяльності.

Доцільним є ще раз наголосити, що запропонована методика орієнтує навчальний процес у ВНЗ, що готують перекладачів, на посилення роботи з інтонаційним оформленням іншомовного мовлення в цілому та гендерно-маркованого іншомовного мовлення зокрема порівняно з гендерно-нейтральним, оскільки лінгвістичні гендерні маркери «ускладнюють» мовлення, надають йому певну конотацію в залежності від ряду різноманітних чинників (соціального статусу, віку, психофізіологічних особливостей мовців, їхнього емоційного стану, ставлення до ситуації та ін.).

Запропонована методика навчання декодування ІО англомовного ЖМ і ЧМ передбачала поступове ускладнення роботи спочатку на рівні перцептивного сприйняття, потім репродукції, далі – шляхом самостійного творчого використання інтонаційних засобів у діяльнісних вправах, а пізніше – під час застосування вміння самостійного усвідомленого вживання набутих знань та навичок щодо досліджуваних лінгвістичних аспектів у професійно спрямованій діяльності: перекладі гендерно-маркованого англомовного аудіоповідомлення діалогічного характеру на рідну мову та навпаки, а також у самостійних відповідях на телефонну розмову, яка містить перешкоди. Робота з вдосконалення досліджуваних навичок дозволяє розширити лексичний запас та граматичну компетентність студентів і ознайомити їх з практичним боком особливостей діяльності перекладача. Вона також сприяє усвідомленню студентами професійної комунікативної поведінки, сприятиме розвитку пам'яті, мислення, уваги та творчих здібностей майбутнього перекладача. Отримані результати дають нам всі підстави рекомендувати розроблену

експериментальну методику навчання майбутніх перекладачів для застосування на практичних заняттях з англійської мови, фонетики та перекладу на другому курсі.

Методичні рекомендації для викладачів англійської (чи іншої іноземної) мови та перекладу щодо експериментальної методики навчання надані в останньому підрозділі.

3.3. Методичні рекомендації з навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення

Ефективності підготовки майбутніх перекладачів коректного декодування інтонації гендерно-маркованого англомовного діалогічного дискурсу сприятиме дотримання викладачів англійської мови та перекладу поданих нижче методичних рекомендацій.

Необхідним є забезпечити процес навчання, перш за все, основним та допоміжним лінгводидактичним матеріалом, який сприятиме успішному навчанню майбутніх перекладачів досліджуваних навичок, та визначити мету курсу навчання, реалізації якої сприяє вирішення наступних завдань:

1) постановка цілей (практичної, розвивальної, освітньої та виховної) щодо навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонації ГМAM; 2) виділення етапів навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонаційного оформлення одностатевих та двостатевих діалогів; 3) запропонувати ефективну структуру залікового кредиту з навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМAM.

Зміст навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонаційного оформлення ОСД і ДСД поєднує фахові (теоретичні) знання (про особливості ГМAM, дистинктивні інтонаційні засоби і декодування інтонаційного оформлення «жіночого» і «чоловічого» англійського мовлення) та відповідні мовленнєві навички й уміння. Отже, важливим є надати майбутнім перекладачам інформацію про особливості інтонаційного

оформлення гендерно-маркованого англомовного діалогічного дискурсу (у зіставленні з українською мовою). Студенти повинні усвідомити наступні поняття: «гендерно-марковане англійське мовлення», «гендерні маркери», «декодування інтонації», «дистинктивні інтонаційні засоби», «соціальний статус комунікантів», «мовленнєва поведінка», «стиль комунікації» та інші. Доцільним є також роз'яснити студентам, що існують деякі розбіжності (а іноді дивіації) у мовленнєвій поведінці чоловіків і жінок, незважаючи на загальноприйняті норми, та обґрунтувати природу таких розбіжностей. Відомості про лінгвістичні й нелінгвістичні параметри усного гендерно-маркованого діалогічного мовлення, отримані на підготовчому етапі, сприятимуть подоланню труднощів на наступних етапах навчання.

Необхідно зосереджувати увагу студентів-майбутніх перекладачів на значущості інтонаційного оформлення мовлення взагалі, що передбачене сучасними програмами вищих навчальних закладів з іноземної мови, оскільки сприйняття інформації щодо особливостей інтонаційного оформлення ГМAM полегшується при наявності базових фонетичних знань, умінь та навичок. Викладачеві слід обґрунтувати актуальність процесу навчання зазначеного аспекту, зацікавити студентів навчальним матеріалом, мотивувати їх до застосування набутих знань, умінь та навичок у професійно спрямованій діяльності. Далі доцільно ознайомити студентів з процесами взаємовпливу та взаємодії інтонаційних і лексико-граматичних засобів актуалізації гендерного аспекту в мовленні. Оскільки інтонаційні засоби здатні посилювати, дублювати та нейтралізувати лексико-граматичні, це дозволяє змінити комунікативну спрямованість висловлювань жінок і чоловіків, механізми якої не завжди співпадають у реалізації мовлення жінками і чоловіками, надати імпліцитний підтекст «посиланню», що, в свою чергу, вимагає обов'язкового врахування цих аспектів під час оволодіння навичками декодування інтонації ГМAM. Тому перекладач повинен володіти відповідними навичками «розшифровки» конотативних значень, що «проявляються» під час

одночасного впливу інтонаційних і лексико-граматичних засобів на мовлення жінок і чоловіків.

Студентам також важливо надати інформацію про окремі складові інтонації (темп, ритм, наголос, діапазон мовлення, мелодика, тембр), а потім розглянути механізми взаємодії таких чинників, як соціальний статус, лексико-граматичне оформлення висловлювань та емоційний стан мовців на кожний елемент інтонаційної структури висловлювань. Таким чином майбутні перекладачі набувають навичок декодування трансформованих мовних засобів в залежності від немовних, а також навичок перекладу висловлювань зазначеного типу. Для майбутнього перекладача означені навички можуть прислужитися у професійній діяльності.

Згідно з указаними чинниками доцільно розробити *систему вправ* з навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонації ГМАМ, яка передбачає наявність трьох підсистем відповідної спрямованості:

1. Вправи, цільове призначення яких виявлення кореляції інтонаційного оформлення ОСД і ДСД із соціальним статусом розмовників і стилем комунікації. **2.** Вправи, цільовим призначенням яких є виявлення кореляції інтонаційного оформлення ОСД і ДСД з лексико-граматичними засобами в режимах, де інтонаційні засоби: 1) посилюють лексико-граматичні; 2) нейтралізують лексико-граматичні; 3) замінюють лексико-граматичні. **3.** Вправи, цільове призначення яких є виявлення кореляції інтонаційного оформлення ОСД і ДСД з емоційним станом комунікантів на рівнях: а) темпу; б) гучності; в) висотно-тональному. Ці вправи повинні містити завдання з перекладу, які відповідають цільовому призначенню вправи.

Процес навчання майбутніх перекладачів охоплює наступні *етапи*: **етап 1** – актуалізація чи набуття студентами теоретичних знань про особливості ГМАМ, дистинктивні інтонаційні засоби і декодування ІО «жіночого» й «чоловічого» англійського мовлення; **етап 2** – опрацювання (аудіювання, осмислення й аналіз) лексико-граматичного й інтонаційного оформлення ОСД і ДСД; **етап 3** – самостійне заповнення таблиць, побудова графіків, схем щодо

мети завдання; **етап 4** – самоперевірка та взаємоперевірка студентами адекватності заповнення таблиць, побудови графіків, схем і інтерпретації отриманих даних щодо мети завдання; **етап 5** – використання отриманих знань, умінь і навичок на практиці: інтерпретація ІО ОСД і ДСД, адекватний переклад фрагментів діалогів у паузах, анотований переклад діалогів, відповідь на телефонний дзвінок з використанням коректних лінгвістичних засобів тощо. Порівняння досліджуваних мовних аспектів доцільно здійснювати з відповідними аспектами рідної мови. Така послідовність етапів навчання сприяє успішному формуванню й закріпленню вмінь і навичок майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМАМ як складових комплексної професійної компетенції перекладача.

Кредитно-модульна система виступає в ролі *організаційної форми* навчання студентів мовних гендерних аспектів та забезпечує ефективність набуття студентами досліджуваних навичок. Вона передбачає наявність двох кредитів. Практичні заняття сприяють оволодінню вміннями і навичками щодо проблеми дослідження та вдосконаленню фахового матеріалу, вони тісно пов'язані з самостійною роботою студентів. На тематичному практичному занятті здійснюється складний аналіз особливостей інтонаційного оформлення ОСД і ДСД у порівнянні та різні види перекладу діалогів (чи фрагментів діалогів). Необхідною умовою виявлення рівня володіння знаннями, вміннями й навичками щодо досліджуваних мовних аспектів є здійснення контролю за якістю виконання завдань з боку студента (домашні, індивідуальні завдання), з боку партнера/ів (робота в парах, групах) та з боку викладача (усний експрес-контроль) по завершенню кожного етапу та оцінювання творчих завдань.

З метою комплексного аналізу мовних аспектів, релевантних до нашого дослідження, доцільним є використання (заповнення) таблиць, побудова графіків та схем у процесі аудиторних занять та під час самостійної роботи студента. Паралельно з проведенням експериментального навчання ми рекомендуємо проведення вихідного і підсумкового тестування студентів, яке охоплює по 2 години. Також ми пропонуємо проводити проміжне тестування –

наприкінці кожного змістового модуля, але це передбачає виділення додаткового часу. Успішності навчального процесу сприяє спільна навчальна діяльність студентів і викладача.

Таким чином, надані методичні рекомендації викладачам англійської мови і теорії та практики перекладу, а також зазначені особливості організації навчального процесу щодо успішного навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонаційного оформлення англійського «жіночого» й «чоловічого» діалогічного дискурсу. Дотримання цих рекомендацій і зауважень уможливають ефективну організацію та проведення відповідного навчання.

Висновки до розділу 3

На базі розробленої методики навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення було проведено експериментальне навчання студентів. Згідно з вимогами сучасної методики викладання іноземних мов експеримент складався з трьох фаз: підготовка експерименту, практична реалізація експериментального навчання та інтерпретація результатів експерименту.

Перша фаза експерименту – його підготовка чи організація – полягає у формулюванні мети й визначенні завдань експерименту, розробці гіпотези, виборі конкретних методів дослідження, підготовці експериментальних навчальних матеріалів, визначенні термінів, етапів, структури та обсягу експерименту, бази експериментального дослідження, відборі учасників експерименту, визначенні критеріїв оцінювання результатів експериментального навчання.

Об'єктами оцінювання досліджуваних знань, умінь та навичок на різних етапах експериментального дослідження виступали наступні аспекти:

- декларативні знання студентів про інтонаційне оформлення ГМAM;
- мовленнєві навички та вміння адекватного декодування інтонації ГМAM;

▪ мовленнєві навички та вміння їхнього коректного застосування в усному мовленні.

Фіксація показників рівня володіння декларативними знаннями з боку студентів здійснювалась засобом письмового тестування (об'єктом, покладеним в основу тестування декларативних знань, було усвідомлення студентами основних понять щодо досліджуваної системи). Об'єктом усного тестування були аудіювання, переклад та реалізація в мовленні «типових» гендерно-маркованих висловлювань (враховуючи емоційно забарвлені) у формі діалогу та міні-монологу.

Дослідження процесу формування навичок декодування інтонації ГМАМ у студентів здійснювалося за допомогою спеціально розроблених вправ, що сприяли перевірці здатності майбутніх перекладачів розуміти зміст діалогів, визначати стиль комунікації, соціальний статус комунікантів, адекватно декодувати ІО ОСД і ДСД в залежності від соціального статусу співрозмовників, їхнього емоційного стану та лексико-граматичних засобів. Оцінювання результатів усних замірів рівнів сформованості досліджуваних умінь і навичок реалізовувалось за наступними *критеріями* (див. Додаток Г):

- 1) коректність розуміння змісту діалогів;
- 2) коректність визначення стилю спілкування;
- 3) коректність визначення соціального статусу комунікантів;
- 4) коректність адекватності декодування інтонаційного оформлення ОСД і ДСД: а) гучність; б) акцентуацію; в) темп; г) мелодичний діапазон; д) термінальні тони в залежності від соціального статусу комунікантів; їхнього емоційного стану; лексико-граматичних засобів;
- 5) коректність вибору студентами лексико-граматичних та фонетичних засобів при перекладі англійських однослівних та двослівних діалогів;
- б) коректність вибору студентами лексико-граматичних та фонетичних засобів в самостійних іншомовних висловлюваннях.

Якісний аналіз отриманих даних при зіставленні результатів навчання за експериментальною та стандартною методиками продемонстрував підвищення

якості іншомовної комунікації у студентів ЕГ взагалі за рахунок сформованості навичок декодувати імпліцитний підтекст інтонації ГМАМ паралельно з відтворенням конотативно-нейтрального смислу.

Системне поступове ускладнення роботи з оволодіння студентами досліджуваних навичок (поступове «накладання» таких чинників, як соціальний статус комунікантів, взаємовплив і взаємодія інтонаційних та лексико-граматичних засобів, емоційний стан співрозмовників на інтонаційне оформлення усного мовлення) не тільки сприяло ефективності розробленої методики, але й надало можливість розширити лексичний запас та граматичну компетентність студентів ЕГ, ознайомити їх з практичним боком особливостей діяльності перекладача, усвідомленню студентами ЕГ професійної комунікативної поведінки перекладача порівняно з показниками студентів КГ. Комплексний підхід до роботи, спрямованої на формування досліджуваних навичок (зв'язок теорії та практики, коректність та доцільність застосованих лінгводидактичних аспектів навчання, бездоганність планування та реалізації педагогічного експерименту), сприяли розвитку творчих здібностей майбутнього перекладача, пам'яті, мислення, уваги.

Обробка великого за обсягом матеріалу та всебічний аналіз отриманих у ході експериментального навчання результатів здійснювалися завдяки використанню комплексу математичних методів, що гарантує високу достовірність цих результатів.

Використання методів статистичної обробки результатів експериментального навчання дозволяє стверджувати, що розроблена методика навчання студентів – майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМАМ є ефективною й може бути застосованою в процесі навчання студентів перекладацьких факультетів у вищих навчальних закладах. Досліджені лінгвістичні аспекти можна також адаптувати для вивчення інших мов.

До головних рекомендацій щодо навчання студентів – майбутніх перекладачів декодування ІО гендерно-маркованого англomовного діалогічного

дискурсу, які сприяють подальшому підвищенню ефективності підготовки фахівців цієї галузі, належать такі:

- подавати інформацію з інтонаційного оформлення гендерно-маркованого англійського діалогічного мовлення в комплексі з лексико-граматичними засобами актуалізації смислу іншомовних висловлювань;
- вивчати варіативність лінгвістичних засобів гендерно-маркованого мовлення за умови одночасної взаємодії інтонаційного оформлення висловлювань із соціальним статусом комунікантів, а надалі їхнім емоційним станом;
- навчити студентів – майбутніх перекладачів розпізнавати вплив лексико-граматичних засобів, соціального статусу й емоційного стану на кожен компонент інтонації «жіночого» і «чоловічого» мовлення;
- орієнтувати студентів на формування стійких навичок самоконтролю за інтонацією іншомовного мовлення взагалі;
- реалізовувати безперервну підготовку майбутніх перекладачів з перекладу (різноманітних видів перекладів) гендерно-маркованих аудіоповідомлень діалогічного характеру, а також під час вивчення таких дисциплін, як методика викладання іноземних мов і перекладу, теоретична та практична фонетика й теорія і практика перекладу.

ВИСНОВКИ

Теоретичні та практичні результати дослідження під час інтеграції вищої освіти України до світового простору за умовами дотримання положень Болонського процесу дали підстави зробити такі висновки:

Теоретично доведено, що навчання студентів – майбутніх перекладачів декодування інтонації ГМАМ є необхідним складником процесу навчання перекладу й англійської мови, оскільки володіння навичками розпізнання на слух «додаткового» смислу почутої інформації, репрезентованої чоловіком і / чи жінкою засобами інтонації, сприяє вдосконаленню професійної компетенції фахівців даної галузі. Навчання варто починати на другому курсі ВНЗ.

1. Аналіз сучасного стану сформованості навичок і вмінь майбутніх перекладачів декодування семантики інтонації жіночого й чоловічого англійського діалогічного дискурсу виявив, що вони недостатньо теоретично та практично підготовлені до перекладу гендерно-маркованого англійського мовлення. У перекладах спостерігалася неадекватність тлумачення ними інтонаційного оформлення англійського мовлення жінок і чоловіків у взаємодії з мовними (лексичним, граматичним оформленням висловлювань) і немовними (соціальним статусом та емоційним станом комунікантів) засобами. Водночас саме коректне розуміння семантики інтонаційного оформлення мовлення жінок і чоловіків забезпечує запобігання непорозумінням та конфліктам під час ділового спілкування з іншомовними партнерами.

2. Передумови навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення визначені за результатами фонетичного дослідження одностатевих і двостатевих англійських діалогів. Вони надали підстави для визначення особливостей інтонаційного оформлення жіночого й чоловічого мовлення, виявлення його дистинктивних рис залежно від соціального статусу, емоційного стану мовців і семантичної спрямованості лексико-граматичних засобів оформлення висловлювань (спільна чи протилежна спрямованість, незалежність). Гендерно-марковане

англійське мовлення – це наявність типових для мовлення жінок та чоловіків – носіїв англійської мови маркерів висловлювань, що охоплюють лексичний, граматичний, фонетичний (або їхню сукупність) рівні оформлення. Усвідомлення варіативності інтонаційних засобів актуалізації гендерних маркерів інтонаційного оформлення (мелодика, гучність, темп, наголос, тембр, ритм) англомовного й україномовного діалогічного гендерно-маркованого мовлення сприяє запобіганню інтерференції під час перекладу.

3. Педагогічні умови, необхідні для ефективного розвитку в майбутніх перекладачів навичок коректного декодування семантики інтонаційного оформлення гендерно-маркованого англійського мовлення, передбачали забезпечення системності, комплексності й поетапності формування цих навичок у контексті навчання аудіювання; організацію автентичного мовного середовища для сприйняття на слух семантики інтонаційного оформлення жіночого і чоловічого мовлення в спілкуванні носіїв англійської мови; застосування системи вправ для самостійної роботи з компонентами інтонації, які виступають гендерними маркерами.

4. Оцінювання рівнів сформованості комунікативно-мовної компетенції з досліджуваних аспектів було проведене за такими критеріями: здатність студентів розуміти зміст діалогів; визначати стиль спілкування й соціальний статус мовців; коректно декодувати семантику інтонаційного оформлення гендерно-маркованого англійського мовлення з урахуванням соціального статусу мовців, їхнього емоційного стану, лексико-граматичним оформленням мовлення; вибирати адекватні лексико-граматичні та фонетичні засоби під час перекладу англомовних діалогів й у самостійних мовленнєвих актах. Коректність декодування інтонаційного оформлення англомовного діалогічного жіночого і чоловічого дискурсу визначалася за показниками: гучності; акцентуації; темпу; мелодичного діапазону; напрямку мелодичної кривої; термінальних тонів.

5. Різнобічний аналіз особливостей інтонаційного оформлення гендерно-маркованого англійського мовлення уможливив створення навчальних еталонів

і системи вправ з підготовки майбутніх перекладачів за принципами доступності, функціональності й достатнього мінімуму. Запропонована система була організована в три підсистеми: ознайомлювальну, операційну та діяльнісну. Ознайомлювальна підсистема вправ сприяла формуванню та відпрацюванню навичок студентів коректно інтонаційно оформляти гендерно-марковані фрази комунікантів, які спілкуються в режимах домінування – підпорядкування та рівноправ'я, шляхом імітації інтонаційних еталонів та навичок перекладу відповідних фрагментів діалогів. Операційна підсистема вправ була спрямована на формування компетенції в декодуванні семантики інтонації жіночого і чоловічого англомовного діалогічного мовлення у взаємодії з лексико-граматичним оформленням їх висловлювань на рівні реплікування, мікродіалогів і цілісного розгалуженого діалогу. Підсистема вправ діяльнісного типу надала змогу майбутнім перекладачам продемонструвати комплекс отриманих знань та відпрацьованих навичок у сукупності – на рівнях аудіювання, перекладу автентичних діалогів і телефонних розмов та говоріння.

6. Експериментальна лінгводидактична модель навчання майбутніх перекладачів навичок коректного сприйняття семантики інтонаційного оформлення одностатевих і двостатевих англомовних діалогів передбачає послідовність і взаємообумовленість етапів навчання. Завдання першого етапу (підготовчого) передбачало опрацювання студентами уявлень про особливості інтонації гендерно-маркованого й гендерно-нейтрального мовлення, мовленнєву поведінку, стиль комунікації, семантичну спрямованість мовних засобів взагалі, а також засвоєння еталонів англомовного гендерно-маркованого мовлення. Основний етап (тренувальний) полягав у навчанні майбутніх перекладачів перцептивного аналізу семантики інтонації англійського мовлення жінок і чоловіків. Закріплювальний етап був спрямований на вдосконалення їхньої здатності до декодування семантики інтонаційного оформлення гендерно-маркованого англійського мовлення в аудіюванні й перекладі з урахуванням чинників, які визначають інтонаційні

моделі висловлювань жінок та чоловіків; репродукування інтонаційних моделей у створених діалогічних єдностях, (мікро)діалогах.

7. Якісні і кількісні показники експериментального навчання, отримані при зіставленні результатів зрізів в експериментальних та контрольних групах, засвідчили значне вдосконалення навичок і вмінь щодо досліджуваних аспектів іншомовної комунікації в студентів експериментальних груп. Високого рівня розвитку досліджуваних навичок досягли 9,1% студентів ЕГ (студентів контрольних груп на цьому рівні не виявлено); достатній рівень був зафіксований у 86,4% студентів ЕГ (ніхто зі студентів КГ не досягнув достатнього рівня розвитку досліджуваних навичок); середній (задовільний) рівень зафіксований у 4,5% студентів ЕГ (тоді як у КГ він становив 88,5 %); низький рівень зафіксований лише в студентів КГ – 11,5%.

За результатами проведеного дослідження було розроблено методичні рекомендації з навчання майбутніх перекладачів адекватного сприйняття на слух імпліцитного підтексту інтонаційного оформлення гендерно-маркованого англomовного дискурсу. Вони спрямовані на формування і розвиток у студентів зазначених перцептивних умінь для здійснення коректного перекладу аудіоінформації.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективу подальших наукових розвідок убачаємо в теоретичному дослідженні та практичній розробці методики формування в майбутніх перекладачів умінь і навичок актуалізації гендерного аспекту в англomовному діалогічному дискурсі за умовами взаємодії лінгвістичних та паралінгвістичних засобів комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров В. М. Особенности навчання іноземної мови для професійного розвитку в дорослому віці / В. М. Александров // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. П. М. Драгоманова. – 2008. – № 3. – С. 87–90. – (Серія 9: актуальні проблеми сучасного мовознавства).
2. Андриенко А. С. Развитие иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности студентов технического вуза (на основе кредитно-модульной технологии обучения) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования” / А. С. Андриенко. – РнД., 2007. – 26 с.
3. Антипова А. М. Направления исследований по интонации в современной лингвистике // Вопросы языкознания. – 1986. – № 1. – С. 122–132.
4. Антипова А. М. Система английской речевой интонации / А. М. Антипова. – М. : Высш. шк., 1979. – 132 с.
5. Артемов В. А. Психология речевой интонации : (Интонация и просодия). [лекция к спецкурсу] / Моск. гос. пед. ин-т им. М. Тореца. – М., 1976. – 4.1. – 76 с.
6. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. – [2-е изд.] – М. : Советская энциклопедия, 1969. – 607 с.
7. Бабич Н. Д. Основы культуры мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 232 с.
8. Базылев В. Н. Феминолект и маскулинолект : модусы существования / В. Н. Базылев, Ю. А. Сорокин // Пол и его маркировка в речевой деятельности / [под ред. Е. Н. Шовгеля]. – Кривой Рог : МИЦ ЧЯКП, 1996. – С. 4–18.
9. Беляева А. Ю. Речь и речевое поведение мужчин и женщин [Электронный ресурс] / А. Ю. Беляева. – Саратов, 2002. – Режим доступа : <http://club.cluster.sgu.ru/lingvistic/14.html>
10. Берн Ш. Гендерная психология / Шон Берн. – М. : Олма-Пресс, 2002. – 317 с.
11. Беспалько В. П. Опыт разработки и использования критериев качества усвоения знаний / В. П. Беспалько // Советская педагогика. – 1968. – № 4. – С. 52–69.

12. Бичкова Н. І. Основи використання відеофонограми та фонограми для навчання іноземних мов / Н. І. Бичкова. – К. : Віпол, 1999. – Ч. 1: Методика використання відеофонограми. – 1999. – 107 с.
13. Бігич О. Б. Теоретичні основи формування методичної компетенції майбутнього викладача іноземної мови початкової школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.02 / О. Б. Бігич. – К., 2005. – 36 с.
14. Блохина Л. П. Методика анализа просодических характеристик речи / Л. П. Блохина, Р. К. Потапова. – М. : Изд-во Моск. гос. пед. ин-та иностр. яз. им. М. Тореза, 1982. – С. 54–59.
15. Бобырь С. Л. Обучение логическому ударению как компонент профессионально-речевой подготовки учителя иностранного языка : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / С. Л. Бобырь. – К., 1990. – 227 с.
16. Богуш А. М. Мова ваших дітей / А. М. Богуш. – К. : Рад. шк., 1989. – 130 с.
17. Бодалев А. А. Психология общения / А. А. Бодалев – М. : Изд-во «Ин-т практ. психологии», Воронеж : НПО «МОДЭК»: Воронеж, 1996. – 256 с.
18. Боднар С. В. Методика использования языковых и неязыковых средств коммуникации в процессе обучения английскому языку детей старшего дошкольного возраста : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.02 / С. В. Боднар. – Одесса, 1996. – 189 с.
19. Бондарко Л. В. Основы общей фонетики / Л. В. Бондарко, Л. А. Вербицкая, М. В. Гордина. – Санкт-Петербург : Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 1991. – 152 с.
20. Бориско Н. Ф. Новые типовые программы по иностранным языкам для вузов и их особенности / Н. Ф. Бориско // Иноземні мови. – 2006. – № 3. – С. 3 – 9.
21. Бориско Н. Ф. Теоретические основы создания учебно-методических комплексов для языковой межкультурной подготовки учителей иностранных языков : автореф. дис. на соискание научн. степени докт. пед. наук: / Н. Ф. Бориско. – Киев, 2000. – 214 с.
22. Борисюк І. В. Інтонація українського питального речення / І. В. Борисюк. – К. : Наук. думка, 1975. – 128 с.
23. Бутова Е. А. Особенности просодической структуры диалога-обмена мнениями в мужской и женской реализациях : автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня канд. філол. наук : спец. : 10.02.04 «Германські мови» / Е. А. Бутова. – М., 1993. – 16 с.

24. Бухбіндер В. А. Про структуру гіпотези та її роль у методичному дослідженні / В. А. Бухбіндер : матеріали III республ. конф. з проблем експериментування в методиці навчання іноземних мов. – К. : Київ. держ. пед. ін-т іноз. мов, 1979. – С. 38 – 39.

25. Валентій Л. Мовний аналіз як метод навчання / Л. Валентій // Дивослово. – 1996. – № 3. – С. 40–43.

26. Виробничі функції, типові задачі діяльності та вміння учителя іноземної мови (спеціаліста) / [кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 1999. – Вип. 4. – 96 с.

27. Витлин Ж. Л. Эволюция методов обучения иностранным языкам в XX веке / Ж. Л. Витлин // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 2. – С. 23–29.

28. Галкина-Федорук Е. М. Об экспрессивности и эмоциональности в языке / Е. М. Галкина-Федорук // Сборник статей по языкознанию. – М., 1958. – С. 103–124.

29. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам : [пособие для учителя] / Н. Д. Гальскова. – М. : Аркти-Глосса, 2000. – 165 с.

30. Гамаюнов Б. Почему мужчины конкурируют, а женщины сотрудничают / Б. Гамаюнов // Диалог. – 2002. – №4. – С. 54–56.

31. Глотова И. В. Реализация гендерного фактора в языке и коммуникации / И. В. Глотова // Теория и практика лингвистического описания разговорной речи. – Н. Новгород, 2004. – Вып.23. – С. 50–70.

32. Головин Б. Н. Основы культуры речи / Б. Н. Головин. – М. : Высш. шк., 1980. – 335 с.

33. Городникова М. В. Гендерный фактор в распределении социальных ролей в современном обществе (на материале брачных объявлений) / М. В. Городникова // Гендерный фактор в языке и коммуникации : сб. науч. трудов. – Вып. 446. – М. : МТЛУ, 1999. – С. 36–44.

34. Горяний В. Д. Синтаксис односкладних речень / В. Д. Горяний. – К. : Рад. шк., 1984 – 126 с.

35. Гузеев В. В. Образовательная технология: от приема до философии /

В. В. Гузеев. – М., 1996. – 112 с.

36. Гузеев В. В. Теория и практика интегральной образовательной технологии /

В. В. Гузеев. – М. : Народное образование, 2001. – 224 с.

37. Гурвич П. Б. Теория и практика эксперимента в методике преподавания иностранных языков / П. Б. Гурвич. – Владимир : ВГПИ, 1980. – 103 с.

38. Дворжецкая М. П. Методы экспериментально-фонетического исследования звучащей речи / М. П. Дворжецкая, Е. И. Стериополо, О. Р. Валигура и др. – К. : Киев. гос. пед ин-т иностр. яз., 1991. – 76 с.

39. Дворжецкая М. П. Обучение выразительному чтению на английском языке / М. П. Дворжецкая. – К. : Радянська школа, 1986. – 101 с.

40. Дворжецкая М. П. Интонация и модальность высказывания: Практикум по английскому языку / М. П. Дворжецкая, Л. А. Штакина, Г. П. Лукьянюк. – К. : Вища шк., 1984. – 43 с.

41. Денисов В. Ф. Интонационная структура фраз, передающих комплекс эмоций от недовольства до ярости в английской речи: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 / В. Ф. Денисов – М., 1973. – 20 с.

42. Дубовский Ю. А. Просодические контрасты в языке / Ю. А. Дубовский. – Симферополь : СГУ, 1983. – 92 с.

43. Жданова Н. С. Соціально-психологічні особливості міжкультурного іншомовного ділового спілкування / Н. С. Жданова // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Педагогіка та психологія. – 2004. – Вип. 7. – С. 167 – 175.

44. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.

45. Зайцев А. Гендерные исследования : [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://artzaitsev.ru/>

46. Зайченко А. А. Лингводидактические принципы интегративного обучения языку и переводу переводчиков в сфере профессиональной коммуникации / А. А. Зайченко // Материалы международной заочной конференции [«Актуальные проблемы науки и образования»]. Серия «Гуманитарные науки». - Выпуск 1. – Ставрополь : СевКавГТУ, 2009. – 172 с.

47. Захарова Е. В. Организация самостоятельной работы студентов с использованием информационно-коммуникационных технологий (на примере иностранного языка) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Общая педагогика, история педагогики и образования” / Е. В. Захарова. – Якутск, 2008. – 22 с.
48. Земская Е. А. Особенности мужской и женской речи // Русский язык и его функционирование: Коммуникативно-прагматический аспект / Земская Е. А., Китайгородская М. А., Розанова Н. Н. [под ред. Е. А. Земской и Д. Н. Шмелева]. – М., 1993 – 210 с.
49. Златоустова Л. В. Интонация и просодия в организации текста / Л. В. Златоустова // Звучащий текст : сб. научно-аналитических обзоров. – М., 1983. – С. 11–21.
50. Золотова Г. А. О модальности предложения в русском языке / Г. А. Золотова // Науч. докл. высш. шк. Филол. науки. – М., 1962. – № 4. – С. 65–79.
51. Калита А. А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання : [монографія] / А. А. Калита. – К. : Вид-чий центр Київ. держ. лінгв. ун-ту, 2001. – 351 с.
52. Кантер Л. А. К проблеме систематизации интонационного фонда языка / Л. А. Кантер // Вопросы языкознания. – 1993. – № 2. – С. 29–41.
53. Кирилина А. В. Гендерные исследования в лингвистике и теории коммуникации: [микроформа] : [учеб. пособие по гендерной теории для студентов вузов] / А. В. Кирилина. – М. : РОССПЭН, 2004. – 252 с.
54. Кирилина А. В. Гендерные исследования в отечественной лингвистике: Проблемы, связанные с бурным развитием / А. В. Кирилина // Доклады Второй международной конференции [«Гендер: язык, культура, коммуникация»], (Москва, 22–23 ноября 2001 г.). – МГЛУ, 2002. – С. 5–12.
55. Кирилина А. В. Развитие гендерных исследований в лингвистике / А. В. Кирилина // Филологич. науки. – 1998. – №2. – С. 51–58.

56. Клаус Г. Половые различия : мальчики и девочки / Г. Клаус // Педагогическая психология : [хрестоматия] / [сост. В. Н. Карандышев, Н. В. Носова, О. Н. Щепелина]. – СПб. : Питер, 2006. – С. 136–143.
57. Клименюк О. В. Методологія експериментально-фонетичних досліджень : теоретичні передумови, планування експерименту, представлення результатів / О. В. Клименюк, А. А. Калита, Я. Р. Федорів // Наукові записки Терноп. держ. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. – 2001. – № 2 – С. 3–17. – (Серія 8 : мовознавство).
58. Кнурова О. О. Про роль невербальних компонентів комунікації у процесі формування соціокультурної компетенції / О. О. Кнурова // Східнослов'янська філологія. – Горлівка : Вид-во ГДПШМ, 2007. – Вип. 12.– С. 17–25.
59. Колесникова И. Л. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков / И. Л. Колесникова, О. А. Долгина. – СПб. : Блиц, 2001. – 223 с.
60. Королева Т. М. Интонация модальности в звучащей речи / Т. М. Королева. – К. : Вища шк., 1989. – 147 с
61. Королева Т. М. Планирование экспериментально-фонетического исследования модальной интонации. Принципы процедурной организации эксперимента / Т. М. Королева, В. И. Могилевский // Науковий вісник ПДПУ ім. К. Д. Ушинського : зб. наукових праць. – Одеса : ПДПУ, 2003. – № 9–10. – С. 27–31.
62. Кривнова О. Ф. Глоттализация на границах фонетических составляющих в женской речи (на русском материале) / О. Ф. Кривнова // Проблемы и методы экспериментально-фонетических исследований : сб. статей к 70-летию проф. Л. В. Бондарко. – Санкт-Петербург : СПбГУ, 2002. – С. 183–190.
63. Крупченко А. К. Предмет профессиональной лингводидактики / А. К. Крупченко // Вестник Московского университета. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2006. – Сер. 19, № 3. – С. 134–144.
64. Крючков Г. Г. Стратегія навчання іноземних мов в Україні / Г. Г. Крючков // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2002. – № 1–2. – С. 10–13.
65. Кузьменко Н. Т. Вариативность акцентной структуры фразы в зависимости от внутрилингвистических факторов (экспериментально-фонетическое исследование на материале англ. яз.) : автореф. дис. на соискание учен. степени

канд. филол. наук : спец. 10.02.04 / Н. Т. Кузьменко. – М., 1990. – 20 с.

66. Курилович Н. Языковая репрезентация гендера / Н.Курилович // Иной взгляд. Международный альманах гендерных исследований (май 2000). – Минск, 2000. – №2. – С. 26–27.

67. Кучеренко Н. М. Значимость фонетических средств современного украинского языка: Автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: 10.02.01 – К., 1980. – 20 с.

68. Леонтьев А. А. Общая методика обучения иностранным языкам / А. А. Леонтьев. – М. : Рус. яз., 1991. – 360 с.

69. Леонтьева Н. А. Коммуникативный подход к анализу текстовой просодии / Н. А. Леонтьева // Фонетика устного текста. – Иваново, 1987. – С. 91–96.

70. Леонтьева С.Ф. Теоретическая фонетика английского языка. – М. : Высш. шк., 1988. – 271 с.

71. Леренер И. Я. Дидактические основы методов обучения / И. Я. Леренер. – М. : Педагогика, 1981. – 186 с.

72. Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.

73. Лукьянова Н. А. О соотношении понятий экспрессивность, эмоциональность и оценочность // Актуальные проблемы лексикологии и словообразования. – Новосибирск, 1976. – Вып. 5. – С.3–20.

74. Мартынюк А. П. Об отражении социальных ролей и психологических особенностей женщин в языке / А. П. Мартынюк // Вестник Харьковского Университета, 1986. – №290. – С. 55–68.

75. Мартынюк А. П. Речевое поведение мужчин и женщин в неформальной коммуникативной ситуации / А. П. Мартынюк, П. Н. Землянский // Пол и его маркировка в речевой деятельности / [под ред. Е. Н. Шовгеля]. – Кривой Рог : МИЦ ЧЯКП, 1996. – С. 114–126.

76. Мартинова Р. Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов / Р. Ю. Мартинова. – К. : Вища шк., 2005. – 454 с.

77. Миндрул О. М. Фонетика английского языка. (Методические указания для студентов романо-германских отделений филологических факультетов государственных университетов) / О. М. Миндрул – М. : МГУ, 1986. – 44 с.

78. Миндрул О. С. Тембр 2 в функциональном освещении : [Электронный ресурс]. – Режим доступа www.biblicalstudies.ru/Books/Marklen1.html

79. Митрофанова В. Н. Отражение английской интонационной семантики в переводах с английского языка на русский. / Е. Н. Митрофанова // Языковое сознание: устоявшееся и спорное : тезисы докладов XIV Международного симпозиума по психолингвистике и теории коммуникации ; под. ред. Е. Ф. Тарасова. – М., 2003. – С. 167 – 169.
80. Морозов В. П. Особенности акустических средств выражения эмоций в вокальной речи и некоторые общие аспекты проблемы языка эмоций / В. П. Морозов // Речь, эмоции, личность. – Л., 1978. – С.139–144.
81. Мороз О. Г. Педагогіка і психологія вищої школи / О. Г. Мороз, О. С. Падалка, В. І. Юрченко [за заг. ред. Мороза О. Г.]. – К. : НПУ, 2003. – 267 с.
82. Ніколаєва С. Ю. Про Програму курсу з англійської мови для мовних вищих закладів освіти / С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей та ін. // Іноземні мови. – 2001.– № 2.– С. 63–72.
83. Ніколаєва С. Ю. Рівні оволодіння іншомовним мовленням / С. Ю. Ніколаєва, О. М. Шерстюк // Іноземні мови. – 2000. – № 2.– С. 69–72.
84. Нушикян Э.А. Типология интонации эмоциональной речи / Э. А. Нушикян. – К. : Вища шк., 1986. – 158 с.
85. Ольшанский И. Г. Гендерные исследования как одно из направлений социолингвистики / И. Г. Ольшанский // Проблемы социолингвистики и многоязычия / [под ред. А. К. Баламамедова и В. А.Татарина]. – М., 1997. – Вып.1. – С. 22–34.
86. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра за спеціальністю 6.010100 «Педагогіка і методика середньої освіти, іноземна мова», напрямку підготовки 0101 «Педагогічна освіта». – К., 2004. – 25 с.
87. Павлова Л. И. Информационная структура текста и просодические средства выражения аппелятивности как одного из ее компонентов / Л. И. Павлова // Просодия текста. – М. : Моск. гос. пед. ин-т им. М. Горького. – 1982. – С. 49–52.
88. Пагурець О. І. Мовленнєва стилізація в художніх творах та особливості її перекладу / О. І. Пагурець, Г. М. Усік // Гуманітарний вісник. Всеукраїнський збірник наукових праць. Число 11. Серія “Іноземна філологія”. – Черкаси, 2007. – С. 238–244.

89. Пальянов И. П. Эмотивность просодии Британской диалогической речи и ее инокультурная интерпретация : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.02 / И. П. Пальянов. – Волгоград, 2005. – 223 с.
90. Пассов Е. И Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е. И. Пассов. – [2-е изд.] – М. : Просвещение, 1991. – 223 с.
91. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів / В. І. Перебийніс. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 168 с.
92. Першай А. Гендерные аспекты речевого поведения / А. Першай // Международный альманах гендерных исследований (май 2000). – Минск, 2000. – №2. – С. 4–12.
93. Петрянкина В. И. Тональные модификации вопроса в зависимости от его коммуникативно-модальной функции / В. И. Петрянкина // Изучение сегментных и суперсегментных единиц речи. – М., 1977 – С. 28 – 50.
94. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении / А. М. Пешковский. – [7-е изд.] – М. : Учпедгиз, 1956. – 451 с.
95. Пиз А. Язык жестов / А. Пиз. – Воронеж : НПО «МОДЭК», 1992. – 218 с.
96. Плющ Н. П. Інтонаційні засоби диференціації комунікативних різновидів розповіді в українському діалогічному мовленні / Н. П. Плющ // Мовознавчі студії. – К., 1976. – С.80–84.
97. Попова А. В. Гендерные аспекты исследования текста / А. В. Попова // Волинський національний університет ім. Лесі Українки : науковий часопис. – Луцьк : Волинський Академічний Дім, 2008. – № 1–2. – С. 457–465.
98. Попова А. В. Гендерный аспект в переводе официальных документов / А. В. Попова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. – Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2007. – № 6. – С. 114–121.
99. Попова А. В. Гендерные особенности общения «преподаватель-студент» в гуманитарных вузах / А. В. Попова // Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції [«Мова та культура: проблеми загальної, германської, романської та слов'янської стилістики»], (Горлівка, 17–18 травня 2007 р.): В 2 т. – Том 1 : Стилiстика і проблеми сучасної комунікації та прагматики. Сучасні проблеми функціональної стилістики. Стилiстичні проблеми перекладу. Стилiстика в навчальному процесі. : тези доп. – Горлівка : Вид-во ГДПІМ, 2007.

– С. 175–179.

100. Попова О. В. До питання про навчання майбутніх перекладачів комунікативної компетенції: гендерний аспект / О. В. Попова // Виховання і культура : міжнародний науково-практичний журнал (січень–березень, 2010) : тези доп. – Одеса, 2010. – № 1 (21). – С. 69–70.

101. Попова А. В. К вопросу об обучении будущих переводчиков аудированию: гендерный аспект / А. В. Попова // Матеріали III міжнародної наукової конференції [«Навчання загальношкільної та ділової англійської мови у Східній Європі: для чого та як?»], (Дніпропетровськ, 15–16 травня 2009 р.) : тези доп. – М-во освіти і науки України, Дніпропетровський університет економіки та права : Вид-во ДУЕП, 2009. – С. 141–142.

102. Попова А. В. Лексико-грамматические способы актуализации гендерных отношений в бытовом дискурсе / А. В. Попова // Новітня філологія / Миколаївський державний гуманітарний університет ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія», 2007. – № 7 (27). – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2007. – С. 39–49.

103. Попова О. В. Методичні рекомендації з навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення / О. В. Попова // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. – Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2010. – № 1. – С. 3–8.

104. Попова А. В. Особенности обучения будущих переводчиков аудированию: гендерный аспект / А. В. Попова // Наука і освіта. – 2009. – № 3. – С. 113–116.

105. Попова А. В. Особенности просодического оформления интервью-дискуссий: гендерный аспект / А. В. Попова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. – Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2007. – № 7. – С. 71–81.

106. Попова О. В. Особливості перекладу українською мовою англійської комерційної реклами, орієнтованої на жінок / О. В. Попова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. праць (лінгвістичні науки). – Одеса : ПДПУ

ім. К. Д. Ушинського, 2009. – № 9. – С. 105–111.

107. Попова О. В. Проблема розвитку навичок аудіювання іншомовного мовлення під час підготовки перекладачів / тлумачів / О. В. Попова // Наукові записки. – Випуск 81 (4). – Серія : Філологічні науки (мовознавство) : У 4 ч. – Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – С. 314–319.

108. Попова А. В. Специфика современных требований к овладению навыками устной иноязычной речи студентами гуманитарных факультетов / А. В. Попова // V всеукраїнські науково-практичні читання студентів і молодих науковців, присвячені педагогічній спадщині Костянтина Дмитровича Ушинського (Одеса, 15–16 травня 2007 р.) : тези доп. – Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2007. – С. 289–292.

109. Popova A. Types of connection in the field structures (on the material of the notions “man / woman” in English, German, Russian, Ukrainian) / A. Popova // Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції [«Актуальні проблеми сучасних наук : теорія та практика – 2006»], (Дніпропетровськ, 16–30 червня 2006 р.). Том 19. – Філологічні науки : тези доп. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. – С. 51–55.

110. Popova A. Reflection of the theme “male” in the notions “man” and “woman” in British, Australian and American English, and German / Popova A. // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. – Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2006. – № 4. – С. 101–109.

111. Потапов В. В. Современное состояние гендерных исследований в англоязычных странах / В. В. Потапов // Гендерные исследования в лингвистике, литературоведении и теории коммуникации. – М. : Рудомино, 2002. – С. 94–118.

112. Потапов В. В. Язык женщин и мужчин: фонетическая дифференциация / В. В. Потапов // Известия АН. Серия литературы и языка, 1997. – Том 56. – №3. – М. : Наука, 1997. – С. 52–62.

113. Потапова, Р. К. Коннотативная паралингвистика / Р. К. Потапова. – М. : Триада, 1998. – 67 с.]

114. Потапова Р. К. Просодия, просодика, просодемика / Р. К. Потапова //

Просодия текста: тез. докл. метод. конф. – М., 1982. – С.29–32.

115. Примерная программа дисциплины “Иностранный язык” федерального компонента цикла дисциплин направления специализированной подготовки государственного образовательного стандарта высшего профессионального образования второго поколения по направлению «Международные отношения» [Электронный ресурс] / [составители: В. Н. Куряков, С. М. Фильков, С. К. Фоминю]. – М. : Московский государственный институт международных отношений (университет) МИД России, 2002. – 23 с. – Режим доступа <http://www.humanities.edu.ru/db/msg/23518>

116. Програма державного іспиту з теорії та практики перекладу першої іноземної мови для факультету перекладачів (освітньо-кваліфікаційний рівень “Спеціаліст”, кваліфікація “Філолог, перекладач двох іноземних мов”) / [кол. авторів Л. А. Долгополова, Л. С. Лемешко, С. Є. Максимов, В. М. Тягловська, Г. В. Чеснокова]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2005. – 18 с.

117. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [кол. авторів Г. Є. Бакаєва та ін.]. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.

118. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п’ятирічний курс навчання) : проект / [колектив авт. : С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей, Ю. В. Головач та ін.]. – К. : Київ. держ. лінгв. ун-т, 2001. – 245 с.

119. Путрова М. Д. Голос как параметр текста и гендера / М. Д. Путрова // Е. Ф. Карский и современное языкознание. - Гродно, 2003. – С. 126–135.

120. Речь, эмоции, личность: материалы и сообщения Всесоюзного симпозиума. – Л. : АН СССР, 1978. – 196 с.

121. Рубинштейн Л. С. Основы общей психологии / Л. С. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2000. – 705 с.

122. Сафонова В. В. Методика обучения иностранным языкам. Языковая педагогика в схемах и таблицах. Тема: Социокультурные аспекты современного языкового образования / В. В. Сафонова // Методические тетради. – [3-е изд.]. – М. : Еврошкола, 2008. – 80 с.

123. Селезнев В. Х. Пособие по развитию навыков английской интонации / В. Х. Селезнев. – М. : Высш. шк., 1983. – 311 с.

124. Скалкин В. Л. Основы обучения устной иноязычной речи /

В. Л. Скалкин. – М. : Рус. яз., 1981. – 248 с.

125. Скалкин В. Л. Плюрализм мнений и проблема выработки единой концепции учебного предмета «Иностранный язык» / В. Л. Скалкин // Иностранные языки в школе. – 1989. – №4. – С. 45–50.

126. Скляренко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмій / Н. К. Скляренко // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С. 3–7.

127. Скляренко Н. К. Типологія вправ в інтенсивному навчанні іноземних мов / Н. К. Скляренко // Гуманістичні аспекти лінгвістичних досліджень і методики викладання іноземних мов : зб. наук. праць. – К. : КДППМ, 1991. – С. 9–14.

128. Скляренко Н. К. Як навчати сьогодні іноземних мов (концепція) / Н. К. Скляренко // Іноземні мови. – 1995. – № 1. – С. 5–9.

129. Словники [Електронний ресурс]. - Режим доступу : slovari.yandex.ru/.../article/b/b5/1011843.htm

130. Советский Энциклопедический Словарь / [под. ред. А. М. Прохорова], - Москва : «Советская Энциклопедия», 1985. – 1600 с.

131. Современные теории и методики обучения иностранным языкам / [под общ. ред. Л. М. Федоровой, Т. И. Рязанцевой]. – М. : Издательство «Экзамен», 2004. – 320 с.

132. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам / Е. Н. Соловова. – М. : Издательство АСТ, Астрель, 2008. – 272 с.

133. Соломахина И. В. К истокам вопроса о дифференциации языка по признаку пола говорящего / И. В. Соломахина // Некоторые проблемы германской филологии. – Пятигорск : изд-во ПГЛУ, 2000. – С. 146–148.

134. Софронова Н. В. Программно-методические средства в учебном процес се общеобразовательной школы / Н. В. Софронова // . – М. : ИИО РАО, 1998. – 178 с.

135. Спирюшкина Е. В. Проявление гендерного фактора в немецком языке: На материале публицистики: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. / Е. В. Спирюшкина – Н Новгород, 2006. – 157 с.

136. Старикова Е. Н. Вариативность средств выражения категоричности / некатегоричности высказывания / Е. Н. Старикова // Вариативность в германских языках. – М. : Калинин, 1988. – С. 43–44.

137. Степанова Л. В. Проявление гендерного фактора в английском языке и речевая характеристика персонажей (американский вариант английского языка) : автореф. дисс. на соискание ученой степени кандидата филол. наук : спец. 10.02.04. «Германские языки» / Л. В. Степанова. – Н.Новгород, 2000. – 16 с.
138. Сучасна українська літературна мова / [відповід. ред. О. С. Мельничук]. – К. : Наук. думка, 1972. – Кн.3. – 515 с.
139. Таннен Д. Ты меня не понимаешь! Почему женщины и мужчины не понимают друг друга : [пер. с англ] / Д. Таннен. – М. : Вече, Персей, АСТ, 1996. – 432 с.
140. Тарнопольський О.Б. Конспект лекцій з дисципліни “Методика проведення рольових та ділових ігор у навчанні іноземних мов” для курсів підвищення методичної та педагогічної кваліфікації викладачів іноземних мов / О. Б. Тарнопольський. – Дніпропетровськ : Вид-во ДУЕП, 2003. – 28 с.
141. Тарнопольский О. Б. Методика проведения презентаций на предсреднем этапе обучения английскому языку студентов языкового факультета / О. Б. Тарнопольский // Тези доповідей міжвузівського науково-методичного семінару «Інноваційні технології у викладанні іноземних мов» (Дніпропетровск, березень 2002 р.). – Дніпропетровськ, 2002. – С. 30–31.
142. Тер-Минасова С. Г. Что мешает повышению качества преподавания иностранных языков как средства общения между профессионалами / С. Г. Терминасова // Вестник Московского университета. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2006. – Сер. 19, № 3. – С. 7 – 13.
143. Торсуева И. Г. Интонация и смысл высказывания. – М. : Наука, 1979. – 112 с.
144. Халеева И. И. Основы теории обучения пониманию иноязычной речи (подготовка переводчиков) / И. И. Халеева. – М. : Высшая школа, 1989. – 237 с.
145. Харлов Г. А. Компактно-системный метод в исследовании интенсификации процесса обучения иностранному /англ./ языку / Г. А. Харлов // Науковий вісник ПДПУ ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. – Одеса, 2005. – № 11–12. – С. 207–211.
146. Цеплитис Л. К. Анализ речевой интонации / Л. К. Цеплитис. – Рига :

Зинатне, 1974. – 272 с.

147. Швейцер А. Д. К проблеме социальной дифференциации языка / А. Д. Швейцер // Вопросы языкознания, 1982. – №5. – С. 39–48.

148. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідної діяльності : [підручник] / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – [2-ге вид, перороб. і доп.] – К. : Знання-Прес, 2002. – 295 с.

149. Шейнов В. П. Мужчина и женщина. Энциклопедия взаимоотношений / В. П. Шейнов. - М. : Высшая школа, 1990. – 640 с.

150. Шевченко Т. И. Социальная дифференциация английского произношения / Т. И. Шевченко. - М. : Высшая школа, 1990. – 144 с.

151. Яшина Н. В. Коммуникативные и интонационные особенности дискурса телеинтервью (на материале американского варианта английского языка): дис. канд. филол. наук : 10.02.04 / Яшина Наталья Владимировна. – Иваново, 2007. – 220 с.

152. Beattie G. The regulation of speaker turns in face-to-face conversation: some implications for conversation in sound-only channels / G. Beattie // Semiotica. – 1981. – U 54. – P.55–70.

153. Brazil D. The communicative Value of Intonation in English. / D. Brazil – Cambridge : Cambridge University Press, 1997. – 188 p.

154. Brazil D. Discourse intonation and language teaching / D. Brazil, M. Coulthard, C. Johns – L. : Longman, 1980. – 246 p.

155. Brown G. Listening to spoken English / G. Brown. – 2nd ed. – L. : Longman, 1990. – 172 p.

156. Brown G. Discourse analysis / G. Brown, G. Yule. – Cambridge, N.Y., New Rochelle, Melbourne, Sydney : Cambridge University Press, 1988. – 288 p.

157. Brown G. Teaching the Spoken English / G. Brown, G. Yule – Cambridge : Cambridge University Press, 1983. – 176 p.

158. Brown J.D. Understanding research in Second Language Learning / J.D. Brown. – Cambridge : Cambridge University press, 1988. – 240 p.

159. Coates J. Women talk: Conversation between women friends / J.Coates. - Oxford, Cambridge : Blackwell, 1989. – 324 p.

160. Coates J. *Women, Men and Language* / J.Coates // *A sociolinguistic Account of Sex Differences in Language*. - London, New York : Longman, 1986. – 178 p.
161. Coates J. *Women, Men in Language and Linguistics* / J.Coates. – London : N. Z. Longman, 1989. – 175 p.
162. Collie J. *Listening & Speaking* / J. Collie. – Oxford : Oxford University Press, 1996.– 64 p.
163. Common European Framework of Reference for Languages : Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge, C-ge University Press, 2001. – 260 p.
164. Cook G. *Discourse* / G. Cook. – 2nd impr. – Oxford, N. Y., Toronto : Oxford University Press, 1990. – 168 p.
165. Cook M. The interpretation of pauses by the listener / M. Cook, M. Lalliee // *British Journal of Social and Clinical Psychology*. – 1972. – № 9. – P. 275–276.
166. Cook V. J. *Active Intonation* / V. J. Cook. – Harlow : Longman Group Ltd., 1983. – 99 p.
167. Cruttenden A. *Intonation* / A. Cruttenden. – Cambridge: Cambridge University Press, 1995. – 214 p.
168. Cruttenden A. On the so-called grammatical function of intonation / A. Cruttenden // *Phonetica*. – 1970. – Vol. 21, N 3. – P. 12–23.
169. Crystal D. A. *Dictionary of Linguistics and Phonetics* / D. A. Crystal. – 3rd ed. – Cambridge: Cambridge Center, 1992. – 389 p.
170. Crystal D. *An Encyclopedic Dictionary of Language and languages* / D. Crystal. – PENGUIN: PENGUIN BOOKS, 1994. – 428 p.
171. Crystal D. *Prosodic systems and intonation in English* / D. Crystal – Cambridge: Cambridge University Press, 1969. – 392 p.
172. Crystal D. *Systems of prosodic and paralinguistic features in English* / D. Crystal, R. Quirk – The Hague: Mouton, 1964. – 94 p.
173. De Jong W. *Open Frontiers : Teaching English in an Intercultural Context* / Wout de Jong. – Oxford : Heinemann, 1996. – 118 p.
174. Ellis G. *Learning to Learn English : A Course in Learner Training* / G. Ellis, B. Sinclair. – N.Y., Cambridge, Paris, Chester, Melburn, Sydney : Cambridge Univ. Press, 1990.– 154 p.
175. Fant G. Interactive Phenomena in speech production // *Proc.XI-th ICPHS*. – Tallin, 1987. – VOl.3. – P. 376–381.
176. Fry D. *Prosodic phenomena* / D. Fry // *Manual of Phonetics* / Ed.

B.Malmberg. – 1968. – P. 365–410.

177. Gibbon D. Perspectives of intonation analysis / D. Gibbon. – Bern, Frankfurt, Munchen : Lang, 1976. – 309 p.

178. Gilbert J. B. Intonation : A navigation Guide for the Listener (and gadgets to help teach it) / J. B. Gilbert // Pronunciation Pedagogy and Theory. New Views, New Directions. – Bloomington : Pantograph Printing. – 1994. – P. 36–48.

179. Gunther S. Sprache und Geschlecht: 1st Kommunikation zwischen Frauen und Mannen interkulturelle Kommunikation? Linguistische Berichte / S.Gunther. – 1992. – №138. – S. 123–143.

180. Halle P. A preliminary study of speech rate perception / P. Halle // Proc. XI-th ICPhS. – Tallin, 1987. – Vol.4. – P.86–89.

181. Halliday M. A. Intonation systems in English / M. A. Halliday // Patterns of Language : Papers in general, descriptive and applied linguistics / Ed. A. Maclestoneish & M. A. Halliday. – London : Longmans, 1966. – P. 111–133.

182. Hammer J. The Practice of English Language Teaching. / J. Hammer ; [ed. by Harlow], – 3rd ed. – 2001. – 237 p.

183. Hatch E. Discourse and Language Education / E. Hatch. – Cambridge, N.Y., Port Chester, Melbourne, Sydney : Cambridge University Press, 1992. – 334 p.

184. Hellinger M. Kontrastive feministische Linguistik. Mechanismen sprachlicher Diskriminierung im Englischen und Deutschen / M. Hellinger. – Ismaning : Max Hueber Verlag, 1990. – S. 12–19, 33–44.

185. Herbert R. K. Sex-based differences in compliment behavior / R. K. Herbert // Journal of Pragmatics. – 1990. – №2. – P. 193–218.

186. Hertlein M. Frauen reden anders / M. Herbert. – Rowohlt, 1998. – 128 S.

187. Hide A. Attitudinal and dialectical variation in intonation : High tone displacement and the role of distortional component in autosegmental theory / A. Hide // Proc. XI-th ICPhS. – Tallin, 1987. – Vol. 5. – P. 283–286.

188. Huldzen L. S. Significant and nonsignificant in intonation / L. S. Huldzen // Proc. of the IV Internat. Congress of Phon. Sci. – 1962. – P. 658–661.

189. Hutchinson T. English for Specific Purposes : A Learning-Centered Approach / Tom Hutchinson, Alan Waters. – Cambridge : Cambridge University Press, 1993. – 183 p.

190. Ivanova S.V., Kalita A. A. Interaction of means Actualizing Utterances

Expressing Surprise / S.V. Ivanova, A. A. Kalita // IATEFL – Ukraine Newsletter. – Kyiv : IATEFL – Ukraine, 1996. – No. 6 – P. 20–22.

191. Jespersen O. The Woman / O. Jespersen // The feminist Critique of language: A Reader / ed. by D. Cameron. – Routledge : London, New York, 1998. - P. 225 - 241.

192. Jones D. An outline of English phonetics / D. Jones. – Cambridge: Cambridge University press, 2005. – 377 p.

193. Jordan R. English for Academic Purposes : A Guide and Resource Book for Teachers / Robert Jordan. – Cambridge : Cambridge University Press, 1997. – 172 p.

194. Kingdon R. The groundwork of English stress / R. Kingdon. – London: Longmans, 1972. – 224 p.

195. Kramsch C. Language and Culture / Claire Kramsch. – Oxford : Oxford University Press, 1998. – 134 p.

196. Labov W. The intersection of sex and social class in the cause of linguistic change / W. Labov // The Sociolinguistics Reader. – Vol.2. (Gender and Discourse) / Cheshire I, Trudgill P. (eds.). – London, 1998. – P.7–52.

197. Lakoff R. Language and Women's Place (Язык и положение женщины) / R. Lakoff. – New York : Harper and Row, 1975. – 83 p.

198. Larsen-Freeman D. Techniques and Principles in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 1995. – 214 p.

199. Lauria P. Classifying and Correcting Errors / P. Lauria // English Teaching Professional. – 2006.– № 44.– P. 46–48.

200. Lehiste I. Suprasegmentals / I. Lehiste – Cambridge (Mass.) : MIT press, 1970. – 194 p.

201. Lieberman Ph. Intonation, perception and language / Ph. Lieberman. – Cambridge (Mass.) : MIT press, 1967. – XIII+210 p.

202. Maccoby E. Gender and relationships / E. Maccoby // American Psychologist. – 1990. – P. 45, 513–520.

203. Maltz D., Borker R. A Cultural Approach to Male-Female Miscommunication / D. Maltz, R. Borker // Language and Identity / Gumperz J.(ed.). – Cambridge : Cambridge University Press, 1982. – P. 195–216.

204. Mick Randall. Advising and Supporting Teachers / Mick Randall, Barbara Thornton. – Cambridge : Cambridge University Press, 2008. – 226 p.

205. Nikolaeva. T. The typology of sentence intonation systems / T. Nikolaeva // Proc. XI-th ICPHS. – Tallin, 1987 – Vol.6. – P.106–109.
206. Nunan D. Second Language Teaching and Learning / D. Nunan. – Boston, Massachusetts : Heinle & Heinle Publishers, 1999. – 330 p.
207. O'Connor J. D., Fletcher C. Sounds English (intermediate to upper intermediate practice course) / J.D. O' Connor, C. Fletcher – Cambridge: Cambridge University press, 1989. – 175 p.
208. O'Connor J. D. Phonetics / J.D. O'Connor. – New York: Penguin Books, 1977. – 182 p.
209. O'Connor J. D., Arnold G.F. Intonation of colloquial English. London: Western Printing Services. – 4th ed. – L.: Longmans, 1976. – 289 p.
210. Penny Ur. A course in Language Teaching / Ur Penny. – Cambridge: Cambridge University press, 1991. – 375 p.
211. Preisler B. Linguistic Sex Roles in Conversation / B. Preisler. – Paris : Mouton, 1986. – 287 p.
212. Roach P. English phonetics and phonology. A practical course / P. Roach. – Cambridge: Cambridge – University Press, 2005. – 283 p.
213. Roach P. Transcription of prosodic and paralinguistic features of emotional speech / P. Roach, R. Stibbard, J. Osborne, S. Arnfield, J. Setter // Journal of the International Phonetic Association 28, 1998. – Pp. 83–94.
214. Scrivener J. Learning Teaching : Macmillan, 1999. – 240 p.
215. Second Language Listening / Theory and Practice / Jhon Flowerdrew with Lindsey Miller. – Cambridge, Cambridge University Press, 2008. – 226 p.
216. Sinclair J. Describing English Language. – Macmillan, 1995. – 264 p.
217. Spender D. Extracts from Man Made Language // The Feminist Critique of Language: A Reader [2nd edition] / D. Spender / Cameron D. (ed.). – Routledge : London and NewZork, 1998. – P. 93–99.
218. The Advanced Learner's Dictionary of Current English. Толковый словарь английского языка в 3-х томах под редакцией А. Хорнби [том 2]. – СПИИП «Сенгилей», г. Ставрополь, 1992 – 511 с.
219. Thornbury S. An A – Z of ELT / S. Thornbury A dictionary of terms and concepts used in English Language Teaching, 2008. – 256 p.
220. Thornbury S. Conversation : From description to Pedagogy. New School University, New York – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – 376 p.
221. Thornbury S. How to teach speaking. Pearson Education limited / ser. ed.

Jeremy Harmer. – Macmillan, 2009. – 156 p.

222. Thorne B. Difference and dominance : An overview of language, gender and society (Различия и преимущество : обзор языка, пола и общества) / B.Thorne, N. Henley // Language and sex : Difference and dominance. – Newbury House, 1975. – P. 89–125.

223. Ur P. Teaching listening comprehension. – Cambridge: Cambridge University Press, 1992. – 173 p.

224. Trömmel-Plötz S. Die Konstruktion konversationeller Unterschiede in der Sprache von Frauen und Männern // Trömmel-Plötz S. (Hrsg.) : Gewalt durch Sprache. Die Vergewaltigung von Frauen in Gesprächen. - Frankfurt-a. Main, 1982. – S. 288–319.

225. Trudgill P. Sex, covert prestige, and linguistic change in the urban British English of Norwich / P. Trudgill // Language in Society. – 1972. – P. 179–194.

226. Wallace M. J. Training Foreign Language Teachers. A Reflective Approach. – Cambridge : CUP, 1991. – 180 p.

227. Wessels Ch. Drama. Recourse book for teachers. – Oxford : Oxford University Press, 2008. – 137 p.

228. West C. Against our will: male interruptions of females in cross-sex conversation // Annals of the New York Academy of Science, 1979. - Vol. 327 – P. 81–97

229. Wilson J. How to teach listening / Pearson Education limited / [ser. ed. Jeremy Harmer] – Macmillan, 2008. – 192 p.

230. Yorburg B. Sexual Identity. Sex Roles and Social Change / Betty Yorburg. – New York, London, Sydney, Toronto : John Wiley & Sons, 1974. – 227 p.

231. Yourova L. Intonational universalities and perception of emotional intonations // Proc. XI-th. ICPHS. – Tallin, 1987 – Vol.3. – P.214–217.

232. Zlatoustova L. V. Perceptive and acoustic characteristics of emotions : A typological research based on the material of languages with different structures / L. V. Zlatoustova, G. Y. Kedrova // Proc. XI-th ICPHS. – Tallin, 1987. – Vol.3. – P. 218–221.

СПИСОК НАВЧАЛЬНИХ ПОСІБНИКІВ І ПІДРУЧНИКІВ

233. Англійська мова для перекладачів і філологів. II курс : [підручник для студентів вищих навчальних закладів] / М. О. Возна, А. Б. Гапонів,

- О. Ю. Васильченко, Н. С. Хоменко. – Вінниця : Нова Книга, 2006. – 344 с.).
234. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : [підручник] / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
235. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень : [підручник] / М. Т. Білуха. – К. : АБУ, 2002. – 480 с.
236. Бровченко Т. А. Фонетика англійської мови (контрастивний аналіз англійської та української вимови) : [підручник] / Т. А. Бровченко, Т. М. Корольова. – [2-ге вид., переробл. та доп.] – Миколаїв : МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – 300 с.
237. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика: [учебное пособие] / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез – [4-е издание] – М. : Издательство : АКАДЕМИЯ, 2008. – 336 с.
238. Дворжецька М. П. Фонетика англійської мови : фоностилістика і риторика мовленнєвої комунікації : [посібник для студентів вищих навчальних закладів] / М. П. Дворжецька, Т. В. Макухіна, та ін. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 208 с.
239. Зимняя И. А. Педагогическая психология : [учебник для вузов] / И. А. Зимняя. – [изд. второе, доп., испр. и перераб.]. – М. : Логос, 2000. – 384 с.
240. Зиндер Л. Р. Общая фонетика / Л. Р. Зиндер. – М. : Высшая школа, 1979. – 312 с.
241. Ильяш М. И. Основы культуры речи : [учеб. пособие] / М. И. Ильяш. – К. : Вища школа, 1984. – 187 с.
242. Климов Е. А. Общая психология. Общеобразовательный курс : [учеб. пособие для вузов] / Е. А. Климов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – 511 с.
243. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства : [підручник] / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 512 с.
244. Кузмінський А. І. Педагогіка вищої школи : [навчальний посібник] / А. І. Кузмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
245. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики : [учебник] / А. А. Леонтьев. – [3-е изд.]. – М. : Смысл; СПб. : Лань, 2003. – 287 с.
246. Лінгвістичний аналіз : [навч. посібник-практикум / М. І. Калько, Г. І. Мартинова, Г. Р. Передрій, І. І. Савченко та ін.] ; за ред. Г. Р. Передрій. – К. : Видавничий центр «Академія», 2005. – 256 с.

247. Ляховицкий М. В. Методика преподавания иностранных языков : [учеб. пособие для филол. фак. и вузов] / М. В. Ляховицкий. – М. : Высшая школа, 1981. – 159 с.
248. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : [підручник для студентів вищих закладів освіти] / [С. Ю. Ніколаєва, О. Б. Бігич, Н. О. Бражник та ін.]. - [вид. 2-е, випр. і переробл.]. – Київ : Ленвіт, 2002. – 328с.
249. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах у структурно-логічних схемах і таблицях : [навч. посібник] / С. Ю. Ніколаєва, С. В. Гапонова, Е. Г. Арванітопуло та ін. – К. : Ленвіт, 2004. – 208 с.
250. Мирам Г. Э. Курс синхронного перевода (англо-русская языковая пара) / Г. Э. Мирам, С. В. Иванова, П. В. Амплеев. – К. : Ника-Центр, 2007. – 344 с.
251. Науменко Л. П. Business English Course: Бизнес-курс английского языка. – К. : Издательство А.С.К., 2004. – 448 с.
252. Общая психология : [учебник для студентов педаг. ин-тов / А. В. Петровський, А. В. Брушлинский, В. П. Зінченко и др.]; под. ред. А. В. Петровського – [3-е изд., перераб. и доп.] – М. : Просвещение, 1986. – 464 с.
253. Петренко Н. М. Interpret by Interpreting: Тренінг з усного перекладу : [навчальний посібник] / Н. М. Петренко. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 260 с.
254. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : [науково-методичний посібник] / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : Вид-во А.С.К., 2003. – 192 с.
255. Сдобников В. В. 20 уроков усного перевода : [учебное издание] / В. В. Сдобников. – М. : АСТ: Восток – Запад, 2006. – 142, [2] с.
256. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія: [навчальний посібник] / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огородницький та ін. – К. : Просвіта, 2001. – 416 с.
257. Соколова М. А. Практическая фонетика английского языка : [учебник для студентов высших учебных заведений] / М. А. Соколова, К. П. Гинтовт,

Л. А. Кантер. – М. : Гумант. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 384 с.

258. Соколова М. А. Теоретическая фонетика английского языка : [учебник для студентов институтов и факультетов иностранных языков] / М. А. Соколова, К. П. Гинтовт, И. С Тихонова, Р. М Тихонова. - М : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1996. – 286 с.

259. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти : [навчальний посібник] / О. Б. Тарнопольський. – К. : Фірма «ІНКОС», 2006. – 248 с.

260. Тарнопольський О. Б. Методика обучения английскому языку для делового общения : [учебное пособие] / О. Б. Тарнопольський, С. М. Кожушко. – К. : Ленвит, 2004.– 192 с.

261. Baker A. Tree or Three? (*an elementary pronunciation course*) / Ann Baker. - Cambridge University Press, 1993. – 170 p.

262. Baker A. Ship or Sheep? / Ann Baker. – Cambridge University Press, 2002. – 169 p.

263. Nesterenko N. A course in Interpreting and Translation : [посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів] / Н. Нестеренко, К. Лисенко. – Вінниця: НОВА КНИГА, 1994. – 248 с.

264. Professional English for Students and Practicing teachers : [навчальний посібник з професійного курсу англійської мови для студентів і практикуючих учителів] / Т. М. Корольова, О. В. Попова. – [1-е вид. стереотип.]. – Одеса : Видво «ВМВ» м. Одеса, 2008. – 84 с.

265. Rhona B. Genzel, Martha Graves Cummings. Culturally Speaking. – Heinle & Heinle Publishers: A Division of Wadsworth, Inc., Boston, Massachusetts, 1993. – 195 p.

266. Soars J. New Headway : [Student's book/ Advanced] //John and Liz Soars. - Oxford University Press / Fourteenth impression, 2007. – 160 p.

267. Yudina G. G. Improve interpreting skills (Совершенствуйте устный перевод) / Г. Г. Юдина. – М. : «Международные отношения», 1976. – 176 с.

Додаток А
Зразки анкет
Додаток А.1

Анкета
для викладачів кафедри іноземних мов

Шановний респонденте! Просимо Вас ознайомитися з запропонованою анкетною та відповісти на поставлені у ній запитання. Ваші відверті відповіді значно допоможуть нам удосконалити методику навчання майбутніх перекладачів (навчити майбутніх перекладачі декодувати семантику інтонації гендерно-маркованого іншомовного мовлення).

Результати цього анкетування в узагальненому вигляді будуть використані для подальшого дослідження.

Під час заповнення анкети Ви можете вибрати декілька варіантів відповідей. Обведіть обраний Вами варіант відповіді.

Щиро дякуємо за співробітництво!

П І Б (за бажанням) _____

Посада _____

Кафедра _____

Навчальний заклад _____

1. Вкажіть Ваш стаж викладання іноземної мови

_____ мова.

(вкажіть іноземну мову, яку Ви викладаєте)

- а) менше трьох років;
- б) більше трьох років;
- в) п'ять років;
- г) десять років.

2. Які різновиди іншомовної мовленнєвої діяльності, на Вашу думку, викликають у студентів найбільші утруднення?

- а) аудіювання;
- б) говоріння:
 - діалогічне мовлення;
 - монологічне мовлення;
- в) читання;

д) письмо.

3. В якій фаховій сфері студентам - майбутнім перекладачам необхідно володіти навичками аудіювання. Поставте знак + біля вибраних Вами варіантів:

Послідовний переклад	
Тлумачення гіда	
Тлумачення з аркуша	
Тлумачення-нашіптування	
Синхронне тлумачення	
Переклад художньої літератури	
Переклад науково-технічної літератури	
Переклад офіційно-ділових паперів	
Переклад/тлумачення лінійного перекладача/тлумача	

4. Чому, на Ваш погляд, слід приділяти більшу увагу під час тлумачення в будь-якій сфері?

- а) лексичному оформленню висловлювань;
- б) граматичному оформленню висловлювань;
- в) лексико-граматичному оформленню висловлювань;
- г) фонетичному оформленню висловлювань;
- д) сукупності лексичного, граматичного та фонетичного оформлення висловлювань.

5. Чи важливо враховувати стать комунікантів під час перекладу іншомовного мовлення на рідну мову та навпаки?

- а) так (обґрунтуйте свій вибір);
- б) ні (обґрунтуйте свій вибір);
- в) важко відповісти.

6. Яке Ваше ставлення до вивчення гендерних особливостей спілкування в сфері фахової підготовки майбутніх перекладачів на Вашому факультеті?

- а) є необхідним;
- б) є дуже важливим;
- в) є важливим;
- д) можна вивчати як спецкурс за вибором студента;
- е) не слід вивчати.

Додаток А.2**Анкета****для студентів, які навчаються на факультеті іноземних мов**

Шановний респонденте! Просимо Вас ознайомитися з запропонованою анкетною та відповісти на поставлені у ній запитання. Ваші відверті відповіді значно допоможуть нам удосконалити методику навчання майбутніх перекладачів (навчити майбутніх перекладачів декодувати семантику інтонації гендерно-маркованого іншомовного мовлення).

Результати цього анкетування в узагальненому вигляді будуть використані для подальшого дослідження.

При заповненні анкети Ви можете вибирати декілька варіантів відповідей. Обведіть обраний Вами варіант відповіді. Щиро дякуємо за співробітництво!

Прізвище (за бажанням): _____
Навчальний заклад _____
Факультет _____
Курс _____
Група _____

1. Протягом якого часу Ви вивчали/вивчаєте англійську мову?

- а) менше трьох років;
- б) більше трьох років;
- в) п'ять років;
- г) більше п'яти років;
- д) більше десяти років.

2. Чи вважаєте Ви свій рівень знань англійської мови достатнім для подальшого використання у майбутній професійній діяльності?

- а) так;
- б) ні;
- в) важко відповісти.

3. Які різновиди іншомовної мовленнєвої діяльності, на Вашу думку, потребують подальшого тренування та удосконалення?

- а) аудіювання;
- б) говоріння:
 - діалогічне мовлення;
 - монологічне мовлення;
- в) читання;

д) письмо.

4. В якій фаховій сфері перекладачеві необхідно володіти навичками аудіювання.

Поставте знак + біля вибраних Вами варіантів:

Послідовний переклад	
Тлумачення гіда	
Тлумачення з аркуша	
Тлумачення-нашіптування	
Синхронне тлумачення	
Переклад художньої літератури	
Переклад науково-технічної літератури	
Переклад офіційно-ділових паперів	
Переклад/тлумачення лінійного перекладача/тлумача	

5. Чому, на Ваш погляд, слід приділяти більшу увагу під час тлумачення в будь-якій сфері?

- а) лексичному оформленню висловлювань;
- б) граматичному оформленню висловлювань;
- в) лексико-граматичному оформленню висловлювань;
- г) фонетичному оформленню висловлювань;
- д) сукупності лексичного, граматичного та фонетичного оформлення висловлювань.

6. Чи важливо враховувати стать комунікантів під час перекладу іншомовного мовлення на рідну мову та навпаки?

- а) так (обґрунтуйте свій вибір);
- б) ні (обґрунтуйте свій вибір);
- в) важко відповісти.

7. Чи відомо Вам дещо в галузі гендерних досліджень?

- а) так (що конкретно?);
- б) ні.

8. Яке Ваше ставлення до вивчення гендерних особливостей спілкування в сфері фахової підготовки майбутніх перекладачів на Вашому факультеті?

- а) є необхідним;
- б) є дуже важливим;
- в) є важливим;
- д) можна вивчати як спецкурс за вибором студента;
- е) не слід вивчати.

Додаток Б

Зразки завдань письмового та усного тестування

Додаток Б.1

Зразки завдань письмового тестування

Тест перевірки знань навчаються на факультеті іноземних мов

1. Мовленнєву компетенцію в аудіюванні складають:

- а) навички та вміння слухання, які забезпечують розуміння почутого через зустрічну внутрішню активність слухача;
- б) слухомоторні навички та вміння;
- в) навички та вміння передбачення того, що буде сказано.

2. Інтенаційне оформлення іншомовного мовлення ... :

- а) є допоміжним у розумінні аудіотексту;
- б) не впливає на зміст аудіо повідомлення;
- в) допомагає «скласти» завершений образ аудіоповідомлення.

3. Під час навчання аудіювання ... :

- а) слід приділяти увагу соціальному статусові та емоційному стану співрозмовників;
- б) слід приділяти увагу гендерним маркерам інтонаційного оформлення аудіотекстів, соціальному статусові та емоційному стану співрозмовників;
- в) слід концентрувати увагу тільки на лексико-граматичному оформленні аудіоповідомлення.

4. Ознайомлення з гендерно-маркованим інтонаційним явищем в іноземній мові має відбуватися:

- а) на прикладі подібного явища в рідній мові;
- б) на прикладі ізольованої фрази;
- в) на прикладі іншомовних діалогів.

5. З точки зору психолінгвістики під час навчання інтонації гендерно-маркованого мовлення використовуються такі основні фази мовленнєвої діяльності:

- а) виконавча;
 - б) інтенційна та орієнтувально-дослідна;
 - в) орієнтувально-дослідна та виконавча;
6. Визначте вид вправи на засвоєння інтонаційної моделі, що має інструкцію: «Прослухайте діалог. Практикуйте вимовляння фраз другої жінки-комуніканта за диктором».
- а) вправа на імітацію; б) вправа на трансформацію; в) вправа на підстановку.
7. Екстралінгвістичними ускладненнями адекватного декодування семантики інтонаційного оформлення гендерно-маркованого англійського мовлення є:
- а) емоційна нейтральність висловлювань жінок і чоловіків;
 - б) порушення норм комунікативної поведінки жінок і чоловіків;
 - в) незнайомі слова та вирази;
 - г) сукупність попередніх трьох чинників А, Б і В.
8. Мовленнєва іншомовна компетенція студента припускає:
- а) таке автономне володіння іноземною мовою, що дозволяє ефективно функціонувати в академічному та професійному середовищі;
 - б) володіння іноземною мовою у певній сфері;
 - в) розуміння носіїв іноземної мови.
9. Комунікативна іншомовна компетенція студента припускає:
- а) розвиток навичок аудіювання і говоріння, які сприяють здійсненню спілкування;
 - б) усю систему навичок і вмінь (аудіювання, говоріння, читання, письма), які сприяють здійсненню спілкування;
 - в) врахування в спілкуванні національно-культурних особливостей і специфіки мовленнєвої поведінки носіїв мови.
10. Поняття «декодування інтонації» визначають як:
- а) «інтерпретація», «дешифровка», «розпізнання на слух» семантики як окремих компонентів інтонації так і семантики компонентів інтонаційного оформлення висловлювань у сукупності;

- б) «інтерпретація», «дешифровка», «розпізнання на слух» семантики окремих компонентів інтонації;
- в) «інтерпретація», «дешифровка», «розпізнання на слух» семантики компонентів інтонаційного оформлення висловлювань у сукупності.

11. Інтонацію визначають як:

- а) зміну мелодичних характеристик зв'язного мовлення;
- б) фонетичні єдності, що надають мовленню емоційної забарвленості;
- в) єдність мелодики, фразового наголосу, темпу й тембру.

12. Основними функціями інтонації є:

- а) комунікативна, логічно-семантична, емоційно-оцінювальна;
- б) синтагматична та модальна;
- в) граматична та семантична.

13. Чи залежить інтонаційне оформлення мовлення від статі комунікантів?

- а) Ні, оскільки інтонаційне оформлення мовлення жінок і чоловіків практично не відрізняється і підпорядкується загальним правилам;
- б) Так, оскільки інтонаційне оформлення мовлення жінок і чоловіків сприяє глибшому і повнішому імпліцитному розумінню «жіночого» і «чоловічого» повідомлення.

14. Для передавання семантики висловлювань лексико-граматичні й інтонаційні засоби ... :

- а) «діють» залежно один від одного у «жіночому» мовленні;
- б) не залежать один від одного у «жіночому» мовленні, достатньо тільки лексичних засобів;
- в) реалізуються спільно у «жіночому» і «чоловічому» мовленні.

15. Виявіть, хто частіше використовує форми *ввічливості* і *пом'якшення* (на рівні лексики й інтонаційного оформлення висловлювань), більш тендує до виявлення емоцій, більш здатний до непрямих мовленнєвих актів та ствердження у формі запитання; у чий мовленнєвій поведінці відсутнє домінування:

- а) жінки.
- б) чоловіки.

16. Виявіть, хто більш доміантний у веденні розмови, частіше використовує категоричні тони та ступінчаті шкали, частіше перебиває співрозмовника, частіше здійснює контроль за тематикою розмови, більш стриманий у вияві емоцій:

а) жінки.

б) чоловіки.

17. В якому виді діалогу чоловіки стараються вислухати співрозмовника до кінця із зацікавленістю та розумінням (часто це є «напускним»), виразити співчуття та підтримку?

а) в одностатевому.

б) у двостатевому.

18. «...» критичне ставлення реалізується частіше складним висхідно-спадним тоном у ядрі, уповільненням темпу.

а) чоловіче.

б) жіноче.

19. ... -домінанти частіше, ніж представники протилежної статі, перетворюють спеціальні питання в риторичні завдяки зміні низхідних тонів висхідними.

а) жінки.

б) чоловіки.

20. Для кого характернішим є розширення діапазону мовлення?

а) чоловіки.

б) жінки.

21. Хто частіше прискорює темп мовлення та використовує більше вигуків у емоційно-збудженому стані?

а) жінки.

б) чоловіки.

22. Темп чоловіка-домінанта в ДСД під час вимовляння фрази "*It's a good place to work ...*" (з прикладу "*As for the firm's culture, I'd have to say we're pretty traditional. People dress quite formally, in suits, and we don't call partners by their first names. It's a good place to work ...*") характеризується як повільний, мова – уривчаста, мелодійний рівень – низький, шкала – рівна, голос – хриплий. Це свідчить про:

а) позитивне ставлення того, хто говорить, до висловлюваного;

б) нейтральне ставлення того, хто говорить, до висловлюваного;

в) незадоволено ставлення того, хто говорить, до висловлюваного.

23. Використання емпатичного наголосу залежить від:

- а) емоційного ставлення того, хто говорить, до висловлювання;
- б) емоційного ставлення слухача до висловлювання;
- в) вербальної структури висловлювання.

24. Такі аспекти як «*взаємовідносини між статями (гендер/біологічна стать, інтимність)*» відносять до:

- а) паралінгвістики;
- б) загальних компетенцій: підрозділ «Міжкультурна свідомість»;
- в) загальних компетенцій: підрозділ «Соціокультурні знання/міжособистісні відносини».

25. Навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення реалізується на базі формування навичок:

- а) говоріння;
- б) аудіювання та говоріння;
- в) аудіювання.

Додаток Б.2

Зразки завдань усного тестування

Task 1

Listen to the following micro - dialogues. Identify social statuses of the communicants. Mark the dominant (D), the subordinator (S) and equality (E) in the boxes below.

Dialogue 1

Amanda: I know! Why don't you use cartoon characters?

Colin: I'm not sure that's such a good idea. I think we need some real people.

Amanda: Yes, maybe you are right.

Colin: One thing we could do is show someone drinking the product.

Amanda: Yes, that makes sense...

Amanda ; **Colin**

Dialogue 2

Lucy: Yes?

Julian: Lucy, can I have a word?

Lucy: I'm really rather busy at the moment, Julian, but what's the problem?

Julian: Er, I don't suppose I could use your office any time today. It's just that I get so many interruptions out there I can't get any work done.

Lucy ; **Julian**

Dialogue 3

Nigel: Would you like me to help you move tomorrow?

Bonnie: Are you sure you wouldn't mind?

Nigel: No, of course not.

Bonnie: Thanks. That'd be a great help.

Nigel **Bonnie**

Task 2

Lily is trying to dominate while speaking to Hazel and James. Listen to Hazel's responses. Pronounce Lily's declarative utterances. Mind you are to demonstrate female acoustic characteristics. Pronounce James's responses. James is demonstrating subordination. Mind you are to render male acoustic characteristics.

- Lily:** I think children under eight should go to bed at seven. (dominator)
- Hazel:** Do you think so? Why not let them go to bed when they're tired?
- James:** I don't know about that. Kids never admit they're tired. (subordinator)
- Hazel:** That's a good point.
- Lily:** Yes, I think seven o'clock is a good bedtime for all your kids. (dominator)
- James:** You might be right there. (subordinator)
- Hazel:** Well, I can't really see the point of forcing kids to go to bed.
- James:** But if you don't, parents never have any time on their own. (subordinator)
- Lily:** I see what you mean. (dominator)
- Hazel:** Well, I'm still not convinced. If my kids were all in bed at seven, I'd never see them.
- Lily:** But if they're up late, they get bad-tempered. (dominator)
- James:** Yes, you can't argue with that. (subordinator)

Task 3

Listen to the dialogue between two girls. Reproduce the dialogue transforming the marked responses as it is stated in the brackets. Mind the semantic correlation of the linguistic means.

- Diane:** Hello?
- Emma:** Hi, Diane. It's me.
- Diane:** Oh, hello, Emma. **How are you doing?** (intonational means duplicate lexical and grammatical ones)
- Emma:** **I'm fine, thanks.** (intonational means neutralize lexical and grammatical ones)
- Diane:** **And how are Katy and Paul?** (intonational means intensify lexical and grammatical ones)
- Emma:** Oh, they're fine. Katy's doing her GCSEs at the moment.
- Diane:** How are they going?

Emma: Very well, I think. She's been working really hard and I think she's going to pass them all.

Diane: **Oh, that's good.** (intonational means intensify lexical and grammatical ones)

Task 4

Listen to the dialogue between a lawyer and a woman. Translate the marked responses in pauses into your native tongue. Mind semantic correlation of the linguistic means and acoustic characteristics of the female speech.

Lawyer: Good afternoon, Ms. Mead. Come in and take a seat. Firstly I'd like to say how sorry I am that this has happened.

Bonnie: **Well, thank you for seeing me so quickly.** I've been trying to get some legal advice for ages, but I was getting nowhere.

Lawyer: Glad I can be of help.

Bonnie: **No one seems to understand what's happening, except my sister.** My friends can't understand why I'm so anxious and why I can't just get on with my life.

Lawyer: Well, if people haven't experienced identity theft, they can't imagine what it's like, or how much time it takes to deal with everything.

Bonnie: Yes, I know. I've had to take unpaid leave from work. **It, um, it takes hours to make phone calls, write letters and, and see people.** No one realises that bit.

Lawyer: No, they don't. So you, um, you're not working at the moment?

Bonnie: **No, but I'm due back in a couple of weeks.**

Task 5

Listen to the dialogue between a man and a woman. Identify what kind of emotions each communicant demonstrates. Whose speech sounds more emotional? Give annotated translation of the dialogue into Ukrainian. Mind that the linguistic corpus of the text may be changed.

Steve: Guess what? I've been promoted!

Ellen: Wow, that's fantastic news!

- Steve:** Yes, I'm over the moon about it.
- Ellen:** I can imagine. No wonder you look so happy. I'm really pleased for you.
- Steve:** Thanks. And I get a forty per cent pay rise.
- Ellen:** You're kidding! Anyway, weren't they going to give the job to Stuart?
- Steve:** Yes, they were. But I'm not surprised they didn't, to be honest. He was really angry when he found out, though.
- Ellen:** I bet he was.
- Steve:** And we're going to Florida this weekend to celebrate.
- Ellen:** You must be joking! That'll cost a fortune!

Task 6

You are invited to a firm as an interpreter. Listen to the telephone call of two English colleagues. There are several disconnections while they are speaking. Render the main content of the dialogue in English. Give an answer. Mind you are to take into account the semantics of the linguistic means used by the male-speakers.

- Tony:** Hello.
- Greg:** Hi, is that Tony?
- Tony:** Yes...
- Greg:** Hi, it's Greg. Greg Robertson.
- Tony:** Greg! Hey, I haven't heard from you for months! How are you?
- Greg:** I'm good, thanks. Listen, I'm calling from Sidney on my mobile, so I can't be long – it's probably costing me a fortune!
- Tony:** So what's going on in ...
- Greg:** Anyway the reason I'm ... Sorry. There's a bit of a delay on the line.
- Tony:** Shall I call you back on your landline?
- Greg:** No, don't worry. This is just a quick call to ... I'm flying ... Tuesday ... I ... you'd like to meet ... evening.
- Tony:** Sorry, you're breaking up a bit. I didn't catch all of that ...

Додаток В

Зразки текстів навчальних завдань

Додаток В.1

Ознайомлювальні вправи

Вправа 1.1. Тип вправи: вмотивована, некомунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа з повним керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, індивідуальна.

a) Listen to a dialogue between two women-colleagues – Mrs. Tuner and Mrs. Wadman.

Dialogue A.

Mrs. Tuner: Are you familiar with *Ness versus Greater Arizona Reality, Inc.* and revisions to the UCC affecting that decision?

Mrs. Wadman: No, I'm not. **Could you explain?**

Mrs. Tuner: **Well, er, basically, Ness versus Greater Arizona involved a situation which was very similar to this case.** A promissory note was signed by only one principal who was acting as an agent on behalf of a group of principals who wanted to buy real estate. They were unable to pay the note and were sued by the drawee. However, the court ruled that no one's liable on an instrument unless he's signed it.

Mrs. Wadman: **I see.**

Mrs. Tuner: However, after the revisions to the UCC, a principal signing as an agent on behalf of other principals can bind them, even if their signatures aren't on the note.

Mrs. Wadman: **Well, there isn't a problem, then, is there?**

Mrs. Tuner: **Well, yes, there could be.** Our courts haven't really addressed this issue since the revisions to the UCC. I don't want to put our client in the position of being a test case for this issue. **It could get tricky if the other principals deny that the signing principal was acting on their behalf.** The safest course is for

our client to be able to sue on the note against all principals as makers.

Mrs. Wadman: Right, I understand. So what do you think I should do?

b) Identify:

- *women-interlocutors' social status (domination, subordination, equality);*
- *communication style (formal, informal, integrity of the two styles).*

Give reasonable ground to stand your point of view.

c) Transcribe and intone the marked phrases and sentences uttered by Mrs. Tuner. Do they sound confident, explanative and friendly towards the other woman-interlocutor? Which intonation means prove it?

d) Train pronouncing of Mrs. Tuner's phrases and sentences after the announcer imitating all the intonation models used by the native speaker.

e) Transcribe and intone the marked phrases and sentences uttered by Mrs. Wadman. Do they sound "understanding", interested, agreeable in relation to the heard information and trustful towards the other woman-interlocutor? Which intonation means prove it?

f) Train pronouncing of Mrs. Wadman's phrases and sentences after the announcer imitating all the intonation models used by the native speaker.

Вправа 1.2. Тун вправи: вмотивована, некомунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа з повним керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, парна.

a) Listen to Dialogue A once again. Reproduce the whole dialogue in pairs.

b) Record the dialogue reproduced in pairs.

c) Compare the recorded dialogue with the original dialogue performed by the native speakers. Analyse reasons of your mistakes.

d) Reproduce the dialogue once again.

e) Listen to the original dialogue once again. Swap your roles. Reproduce the whole dialogue in pairs. Fulfill the tasks b) and c).

Вправа 1.3. *Тип вправи:* вмотивована, некомунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа з повним керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, індивідуальна.

a) Listen to a dialogue between two men-colleagues – Mr. Langston and Mr. Greene.

Dialogue B.

Mr. Langston I see.

Mr. Greene ... and some people are getting worried. **Not just us. Our competitor, especially.** You're familiar with our competitor, Belmont Cabs?

Mr. Langston Yes, of course.

Mr. Greene Well, here's what's going on. Don Belmont called me the other day and said he wanted to meet and have a beer. **I thought it was a good idea to get together and talk things over, you know, how business is going and things like that.** And then Don started talking about prices, and if there wasn't something we could do to make it harder for these Orange boys to get a foothold in our territory.

Mr. Langston Ah, I see, Mr. Green. That's why you're here – you're wondering about the legality of such a step.

Mr. Greene That's right. Belmont suggested we cool off our competition a little and agree on some things like territory and prices. He said he should agree to lower our prices below those of the Orange Team, but also fix a certain lower limit that we both adhere to, so that our losses wouldn't be too great.

b) Identify:

- *men-interlocutors' social status (domination, subordination, equality);*
- *communication style (formal, informal, integrity of the two styles).*

Give reasonable ground to stand your point of view.

c) Transcribe and intone the marked phrases and sentences uttered by Mr. Langston.

Do they sound confident, explanative and friendly towards the

other man-interlocutor? Which intonation means prove it?

d) Train pronouncing of Mr. Langston's phrases and sentences after the announcer imitating all the intonation models used by the native speaker.

e) Transcribe and intone the marked phrases and sentences uttered by Mr. Greene. Do they sound "understanding", interested, agreeable in relation to the heard information and trustful towards the other man-interlocutor? Which intonation means prove it?

f) Train pronouncing of Mr. Greene's phrases and sentences after the announcer imitating all the intonation models used by the native speaker.

Вправа 1.4. *Тип вправи:* вмотивована, умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа з повним керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, парна.

a) Listen to Dialogue B once again. Reproduce the whole dialogue in pairs.

b) Record the dialogue reproduced in pairs.

c) Compare the recorded dialogue with the original dialogue performed by the native speakers. Analyse reasons of your mistakes.

d) Reproduce the dialogue once again.

e) Listen to the original dialogue once again. Swap your roles. Reproduce the whole dialogue in pairs. Fulfill the tasks b) and c).

Вправа 1.5. *Тип вправи:* вмотивована, некомунікативна, вправа з частковим керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, групова.

Organise groups of four students and discuss:

a) Are there any coincidences / differences in the use of intonation means by the woman-dominator and the man-dominator in the original dialogues?

b) Are there any coincidences / differences in the use of intonation means by the woman-subordinator and the man-subordinator in the original dialogues?

Give reasonable ground to stand your point of view.

Вправа 1.6. Тип вправи: вмотивована, умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа без керування, з природною опорою, з рольовим ігровим компонентом, індивідуальна/парна/групова.

You are invited to negotiation between representatives of two foreign firms - Mr. Mansfield and Mr. Thrope - as an interpreter from English into Ukrainian. The men are discussing the capitalization provisions. Listen to the dialogue.

Mr. Mansfield: Have you got any other questions, Mr. Thrope? Is there anything else about capitalization you'd like me to explain. Anything in the provisions, perhaps?

Mr. Thrope: Yes. Look at this: here it says 'consideration for shares'. What does that mean, 'consideration'? 'To consider' means to think about something, as far as I am concerned.

Mr. Mansfield: In this case, 'consideration' simply means 'payment'. It can also mean something that you promise to give or do when you make a contract, for example.

Mr. Thrope: You, lawyers, have a language of your own!

Mr. Mansfield: Yes, it can be confusing. Any other questions?

Mr. Thrope: Well, yes, there is. Um, there's something I've always wanted to know – could you explain why these provisions are so incredibly difficult to understand? I mean, the subject matter itself isn't too difficult. It's fairly logical, after all. But the way it's written ... That's another story.

Mr. Mansfield: Well, that's what's known as 'legalese', the special style of language used in legal documents. It can be pretty hard to penetrate, I'm afraid.

Mr. Thrope: But I'm reasonably well educated and I'm an experienced businessman. You'd think I'd be able to understand something written for the purpose of conducting business without difficulty, wouldn't you? In my opinion, there's something wrong when texts are too difficult for the majority of people

who have to deal with them to understand.

Mr. Mansfield: Then you'd agree with the Plain Language Movement.

a) Give your variant of translation using the pauses. Remember, you are to render the semantics of the “male” intonation characteristics (the dominator’s and those of the subordinator’s) in your translation with the help of adequate linguistic means.

Organise groups of four students and fulfill the tasks:

b) Let two boys reproduce the dialogue as representatives of foreign firms in the mode “dominator – subordinator”. Two other students are to translate the dialogue taking into account the semantics of the “male” intonation characteristics.

c) Swap your roles and fulfill the task b).

Додаток В.2**Операційні вправи**

Вправа 2.1. *Тип вправи:* вмотивована, умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа з повним керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, індивідуальна/парна.

Listen to a dialogue between an American lawyer - Ms. Norris – and her client - Mr. O’Hara. Each interlocutor chooses a definite type of communicative behaviour with the help of lexical, grammatical and intonational means.

Dialogue A.

Ms. Norris: So, based on all the background information you provided me with, my strongest recommendation is for you to incorporate for the reasons we discussed.

Mr. O’Hara: All right. Of course, I trust your judgment. But I’m completely new to this. How does it work exactly? I mean, I assume that the paperwork has to be drafted by you and filed with the State ...

Ms. Norris: Well, um, let me begin by telling you about how the process works in our state, in Delaware. You know, quite a few large corporations choose to incorporate here due to our highly developed corporate legal system.

Mr. O’Hara: Right. So what do we have to do first?

Ms. Norris: The first thing you have to do is select a name – but the incorporator has to check whether that name is available in the State.

Mr. O’Hara: The incorporator?

Ms. Norris: That’s the person who prepares files and signs the articles of incorporation and everything necessary for incorporation. Of course, that’s something I could do for you.

Mr. O’Hara: Got it. Go on.

a) Identify social status of the interlocutors and linguistic means (lexical, grammatical, intonational) which enable the communicants to realize their social roles in the dialogue:

- What kind of vocabulary prevails in the communicants' speech? Fix your data in the table:

communicants vocabulary	<i>female</i>		<i>male</i>	
	dominator	subordinator	dominator	subordinator
neutral				
colloquial				
specialized terminology				

- What communicative type of sentences prevails in the interlocutors' speech? Fix your data in the table:

sex	type	Declarative		Questions					Imperative	
		affirmative	exclamatory	general	special	rhetorical	disjunctive	alternative		echo-questions
F	D *									
	S									
M	D									
	S									

* *D* – dominator, *S* – subordinator, *F* – a female, *M* – a male

b) Listen to Dialogue A once again. Identify semantic character of the linguistic means (correlation, contradiction, independence) the communicants use while performing their social roles.

c) Define the character of the linguistic means correlation: Do the intonational means duplicate, strengthen or neutralize the lexical and grammatical ones?

d) Analyze the transformation character of the intonation contour in relation to the semantic correlation type of intonational, lexical and grammatical means at the levels of:

- *melodic component;*
- *dynamic component;*
- *temporal component;*
- *voice timber.*

e) Reproduce the dialogue in pairs imitating gender marks of the communicants' speech with the help of intonational means only while the lexical and grammatical ones being of neutral character.

f) Record your dialogues uttered in pairs.

g) Compare your recording with the original audio texts performed by native speakers.

h) Analyze reasons of your mistakes.

i) Reproduce your dialogue in pairs once more.

Вправа 2.2. *Тун вправи:* вмотивована, умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа з повним керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, індивідуальна/парна.

Listen to a dialogue between a woman – a member of a share holding association Mrs. Whiteman - and a man – a financial expert Mr. Young. Each interlocutor chooses a definite type of communicative behaviour with the help of lexical, grammatical and intonational means.

Dialogue B.

Mr. Young: ... so if there are any questions, I'd be happy to answer them now.

Mrs. Whiteman: Mr. Young, I've got a question, if you don't mind. In *your* talk, you mentioned a rights issue. Could you explain to *me* in detail what a rights issue is?

Mr. Young: Well, a rights issue is an issue of new shares for cash to existing shareholders. The shares are issued proportionally, that is, in proportion to the number of shares the shareholders already hold. It is a good way of raising new cash from shareholders.

For publicly quoted companies, it's a source of new equity finding.

Mrs. Whiteman: I see. But why issue shares to existing shareholders?

Mr. Young: From a legal standpoint, a rights issue must be made *before* making a new issue to the public, and the existing shareholders have what is referred to as the 'right of first refusal' on the newly issued shares. The right is also known as a 'pre-emption right'. Why is this important for the shareholders? Well...

a) Identify social status of the interlocutors and linguistic means (lexical, grammatical, intonational) which enable the communicants to realize their social roles in the dialogue:

- *What kind of vocabulary prevails in the communicants' speech? Fix your data in the table of ex. 2.1 a).*

- *What communicative type of sentences prevails in the interlocutors' speech? Fix your data in the table of ex. 2.1 a).*

b) Listen to Dialogue B once again. Identify semantic character of the linguistic means (correlation, contradiction, independence) the communicants use while performing their social roles.

c) Define the character of the linguistic means correlation: Do the intonational means duplicate, strengthen or neutralize the lexical and grammatical ones?

d) Analyze the transformation character of the intonation contour in relation to the semantic correlation type of intonational, lexical and grammatical means at the levels of:

- *melodic component;*

- *dynamic component;*

- *temporal component;*

- *voice timber.*

e) Reproduce the dialogue in pairs imitating gender marks of the communicants' speech with the help of intonational means only while the lexical and grammatical ones being of neutral character.

f) Record your dialogues uttered in pairs.

g) Compare your recording with the original audio texts performed by native speakers.

h) Analyze reasons of your mistakes.

i) Reproduce your dialogue in pairs once more.

Вправа 2.3. *Тип вправи:* вмотивована, некомунікативна, вправа з частковим керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, групова.

Organise groups of four students and discuss:

a) Are there any coincidences / differences in the use of linguistic means (lexical, grammatical and intonational) by the woman-dominator and the man-dominator in the represented dialogues?

b) Are there any coincidences / differences in the use of linguistic means (lexical, grammatical and intonational) by the woman-subordinator and the man-subordinator in the represented dialogues?

c) Are there any coincidences / differences in the character of semantic correlation of the linguistic means used by the woman-dominator and the man-dominator in the represented dialogues?

d) Are there any coincidences / differences in the character of semantic correlation of the linguistic means used by the woman-subordinator and the man-subordinator in the represented dialogues?

Give reasonable ground to stand your point of view.

Вправа 2.4. *Тип вправи:* вмотивована, некомунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа без керування, з природною опорою, без рольового ігрового компонента, індивідуальна/парна.

Listen to a dialogue between a woman – Daisy – and a man – Mike – concerning the idea of buying a coffee shop.

Daisy: Right. So, what do you think?

- Mike:** Well, it looks an excellent investment. But of course I told him I couldn't say yes or no until I talked to you.
- Daisy:** **Sounds like you want to go ahead with it.**
- Mike:** **Well, to be honest, I think we'd be crazy not to.** Oh, I said I'd be talking to the bank on Tuesday. You know, about the loan.
- Daisy:** That shouldn't be a problem, though, should it?
- Mike:** **No, er, I don't think so.** I asked Rob when he needed a decision by, and he said by, um, by next weekend.
- Daisy:** **Really? That soon?**
- Mike:** Yes, apparently he's not the only person trying to buy the place. I asked him if he was talking to any other investors, and he said no. So it's up to us, really.
- Daisy:** **Well, if you're sure, then let's just do it.** It's only money, after all.
- Mike:** **I don't think we'll regret it.** I did make one condition, though.
- Daisy:** What was that?
- Mike:** I told him that he had to name the coffee shop after you!

- a) Define if the interlocutors change their social roles while communicating. Give sufficient ground to stand your point of view.*
- b) Define the communicative types of the communicants' utterances (questions, narratives, imperatives) represented by the dominator and subordinator. Do the male and female communicative tendencies coincide?*
- c) Specify the linguistic means which contribute to the melodic contour of the marked phrases.*
- d) Reproduce the dialogue in pairs imitating the communicants' speech gender marks only by means of semantic correlation of linguistic means (the intonational means tend to strengthen the lexical and grammatical ones).*
- e) Record your dialogue reproduced in pairs.*
- f) Analyze reasons of your mistakes.*
- g) Reproduce your dialogue in pairs once again.*

Вправа 2.5. *Тип вправи:* вмотивована, комунікативна, рецептивно-продуктивна вправа без керування, з природною опорою, з рольовим ігровим компонентом, індивідуальна/парна.

Listen to a dialogue between a woman-employer – Ms. Hall – and a man-employee – Mr. Berger – concerning the idea of giving / getting a job.

Ms. Hall: I see. Mr. Berger, how would you feel about relocating from Germany to London? Would that be a problem for you?

Mr. Berger: Not at all. Actually, that's another reason why I was interested in the position. I know London very well – you'll see on my CV that when I was a student, I spent a summer working as a clerk at a law firm in the City. I also studied law in London for a semester. So moving here would be absolutely no problem for me.

Ms. Hall: Yes, I see. It also accounts for your excellent command of English, I suppose.

Mr. Berger: Well, thank you. I'm still trying to improve my accent, though.

Ms. Hall: So, let's move to your present position, to the work you've been doing. What can you tell me about your work experience?

Mr. Berger: Well, for the past two-and-a-half years, I've been working for a German commercial law firm in Munich. We have a few international corporations as clients, but mostly small and medium-sized German enterprises. My work's included a good deal of corporate restructuring. I've worked on a few cross-border insolvency cases, too, and that was very interesting, a real challenge...

a) Render the main content of the conversation and define the interlocutors' attitude to the communicative situation.

- b) Define if lexical and grammatical means influence the intonation of the communicants' speech. How is it realized?*
- c) Characterise the main acoustic parameters of the male and female speech.*
- d) Represent the annotated translation of the dialogue in mother-tongue taking into account peculiarities of lexical and grammatical structures as well as the intonation of the native speakers' speech.*
- e) Finish the dialogue with your partner. Mind, you are to exercise different character of semantic correlation of linguistic means while communicating.*

Додаток В.3

Діяльнісні вправи

Вправа 3.1. Тип вправи: вмотивована, умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа з частковим керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, індивідуальна/парна.

Listen to a dialogue between two women-colleagues – Bonnie and Helen:

Dialogue A.

Bonnie: Hello?

Helen: Hi, Bonnie. I got your message. I called back, but you were out. You sounded in a terrible state. Would you like me to come round?

Bonnie: No, it's OK, but thanks for offering. I feel much better now I've spoken to a lawyer.

Helen: Oh, yes. How did it go?

Bonnie: Well. I was there for about an hour and he was very helpful. However there was another threatening letter waiting for me when I got home.

Helen: Oh no! Who from this time?

Bonnie: It's another one from, er, Hillard's department store, would you believe, saying I still owe them £1,000 for that sofa I never ordered. I mean, I wouldn't mind, but I spent two hours on the phone to them about it last week.

Helen: Let me give them a ring for you.

Bonnie: No, thanks. I'd better phone them myself. If you called them, it might get even more confusing.

a) Define if the women's speech sounds emotional. What influences the emotionality of the female speech:

- *speech tempo;*

- *the women's inner state;*

- *the subjective and modal character of the communicative situation;*

- *the objective and modal character of the communicative situation?*

b) Define what kind of emotions (positive, negative) the women-communicants express.

c) Specify what lexical and grammatical means the women use in order to render positive / negative emotions. Fix your data in the table:

sex	LGM	ECV*	MV / MW	Hyperbolic words	Communicative type of sentences				Inversion	Other
					affirmative	questions	imperative	exclamatory		
F	P									
	N									
M	P									
	N									

* *LGM* – lexical and grammatical means; *ECV* – emotionally coloured vocabulary; *MV* – modal verbs; *MW* – modal words; *F* – a female; *M* – a male; *P* – positive emotions; *N* – negative emotions.

d) Listen to Dialogue A once again. Define how the women's emotions are realized at the level of intonation. Fix your data in the table:

№	component	component's constituents	Characteristics of component's constituents	Female	Male
1	temporal	- pauses	pauses of hesitation (vocalized, non-vocalized)		
			emphatic (vocalized, non-vocalized)		
			дуже короткі, короткі, середні, довгі, дуже довгі		
	- speech tempo	very fast			
		faster than usual			
		slower than usual			
very slow normal / medium					
2	rhythmic	syntagmatic stress			
		logical stress			
		emphatic stress			
3	melod	nuclear tones	falling, rising, level, falling-rising, rising-falling		

	<i>ic</i>	heads	Stepping, scandent, sliding, monotonous		
		pitch	wide, medium (normal), narrow		
4	<i>loud-ness</i>		high, higher, normal, lowered, low		

e) Role-play the dialogue imitating the models of the women's emotional speech.

f) Swap your roles and reproduce your dialogue once again. Analyze reasons of your mistakes.

Вправа 3.2. *Тун вправи:* вмотивована, умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа з частковим керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, індивідуальна/парна.

Listen to a dialogue between two men-colleagues – Tony and Greg:

Dialogue B.

Greg: I said I'm flying to London next Tuesday.

Tony: Really? Wow, that's brilliant news!

Greg: Yeah, and I was wondering if you'd, you know, like to meet up in the evening.

Tony: Yes, course, that'd be great. Actually, why don't I, um, come and pick you up from the airport?

Greg: Well, it'd be great if you could, thanks a lot. I get into Heathrow at, er, let me see ... 3.20 in the afternoon, your time.

Tony: What's your flight number?

Greg: Let me see. Er, I'm just about to run out of credit. I'll, um, I'll email you the flight details.

Tony: Great. See you on Tuesday, then. Bye.

Greg: See you later.

a) Define if the men's speech sounds emotional. What influences the emotionality of the male speech:

- *speech tempo;*
- *the women's inner state;*
- *the subjective and modal character of the communicative situation;*
- *the objective and modal character of the communicative situation?*

b) Define what kind of emotions (positive, negative) the men-communicants express.

c) Specify what lexical and grammatical means the men use in order to render positive / negative emotions. Fix your data in the table of ex. 3.1. c).

d) Listen to Dialogue B once again. Define how the men's emotions are realized at the level of intonation. Fix your data in the table of ex. 3.1. d).

e) Role-play the dialogue imitating the models of the men's emotional speech.

f) Swap your roles and reproduce your dialogue once again. Analyze reasons of your mistakes.

Вправа 3.3. *Тун вправи:* вмотивована, умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа з частковим керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, індивідуальна/парна.

Listen to a dialogue between two women – Mrs. Tuner and Mrs. Wadman:

Dialogue A.

Mrs. Tuner: So, how are things coming along with the *Bifler* real-estate deal?

Mrs. Wadman: Good, quite good, except for one thing. That's why I came over here to talk to you today. We have a bit of a problem at the moment.

Mrs. Tuner: Oh?! What is it?!

Mrs. Wadman: Well, the agent of the buyers group insists on signing the promissory note for the down payment on behalf of the entire group.

Mrs. Tuner: Why's *that*?!

Mrs. Wadman: Well, according to him, the other three principals in the deal aren't available for signing right now. And, as you know, our client's in a hurry to sell the property, so he'd also like to get the note and close the deal as soon as possible. The buyers seem to be in a hurry, too – they really want this property. They're planning to build a big shopping mall on it.

a) Render the general content of the dialogue to your partner.

b) Transcribe and intone the marked women's phrases and sentences.

c) Pronounce the marked phrases and sentences after the announcer.

d) Define the kind of emotions rendered with the help of these phrases. What linguistic means contribute to this?

e) Mark emotional utterances on the graphic and show their peak of emotionality.

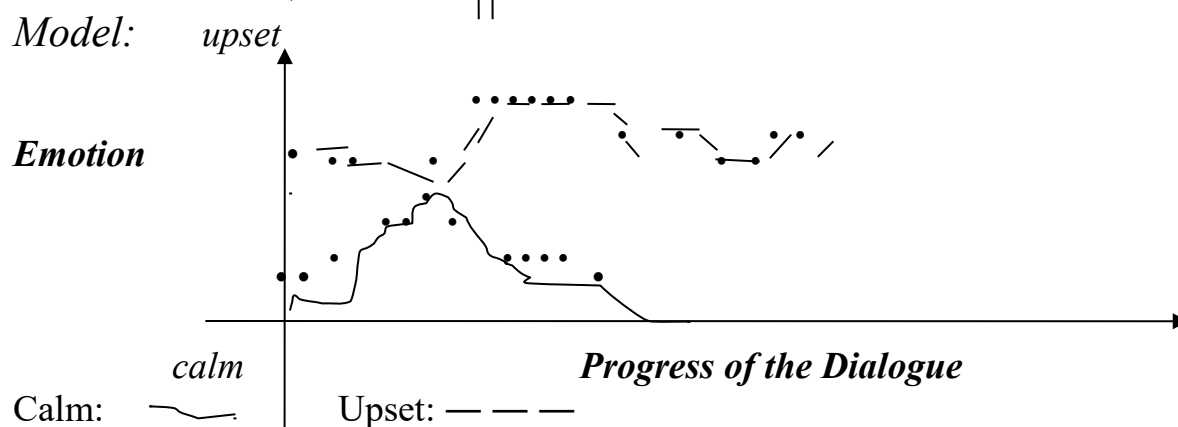
For example:

1) Upset:

Mrs. Wadman: \Good, | → quite \good, | except for \one |thing. | | → That's 'why I 'came 'over 'here to 'talk to \you |today. || We have a →bit of a \problem at the |moment. ||

2) Calm:

Mrs. Wadman: The → buyers 'seem to be in a \hurry, too | they → really 'want \this |property. || They're →planning to 'build a 'big 'shopping \mall on it. ||

Peak of emotionality: “except for one thing” and “they really want this property”

f) Reproduce the women's conversation and record your speaking.

g) Analyze reasons of your mistakes.

Вправа 3.4. Тун вправи: вмотивована, умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна вправа з частковим керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, індивідуальна/парна.

Listen to a dialogue between two men – Sam and Ron.

Dialogue B.

Sam: So, how do things look on the Keats case, Ron?

Ron: Well, Sam, let me fill you in on it.

Sam: OK. What's it all about?

Ron: Well, as you know, our client, Mr. Keats, is a restaurant owner. He leased commercial space from the Jones Corporation. Last year, Keats decided to sell his restaurant business, so he wanted to assign his interest in the lease to a third party.

Sam: Does the lease permit this?

Ron: Yes, the lease expressly allows assignment.

Sam: So Keats is allowed to assign the lease to someone else ... but surely only with the prior written consent of Jones?

Ron: Yes, that's right. But the contract also stipulates that Jones can't unreasonably withhold its consent to such an assignment.

Sam: OK, go on.

a) Render the general content of the dialogue to your partner.

b) Transcribe and intone the marked men's phrases and sentences.

c) Pronounce the marked phrases and sentences after the announcer.

d) Define the kind of emotions rendered with the help of these phrases. What linguistic means contribute to this?

e) Mark emotional utterances on the graphic and show their peak of emotionality (see ex. 3.3. e).

f) Reproduce the men's conversation and record your speaking.

g) Analyze reasons of your mistakes.

Вправа 3.5. *Тун вправи:* вмотивована, некомунікативна, вправа з частковим керуванням, природною опорою, без рольового ігрового компонента, групова.

Organise groups of four students and discuss:

Are there any coincidences / differences in the way females and males render their emotions:

- at the lexical and grammatical level;

- at the level of intonation?

Give reasonable ground to stand your point of view.

Вправа 3.6. *Тун вправи:* вмотивована, комунікативна, рецептивно-продуктивна вправа з мінімальним керуванням, з природною опорою, з рольовим ігровим компонентом, групова.

Organise groups of four students.

a) Listen to a dialogue between a man – Steve – and a woman – Ellen.

Steve: Hi, I'm home. Have you had a good day?

Ellen: No, not really. Actually, it's been a bit of a nightmare.

Steve: Oh, dear. What's happened?

Ellen: Well, um, first I waited in all morning for the new TV to be delivered, but they never turned up.

Steve: Oh, I don't believe it! Hadn't they promised to be here today?

Ellen: Yeah, but I'm not surprised, to be honest. They didn't turn up last week either. I was pretty angry, though.

Steve: I bet you were.

Ellen: Anyway, I called them and they said that they'd definitely be here next Wednesday.

Steve: Next Wednesday? You must be joking!

Ellen: That's, er, that's the earliest they could do, they said. I told them if they didn't turn up next time, I'd cancel the order.

Steve: Quite right too. That TV cost a fortune!

Ellen: And then, er, well, my laptop crashed while I was on the Internet. I think it's got a virus...

b) You and your partner are to continue the conversation. Two other students act as interpreters rendering the content of the conversation by means of their mother-tongue and corresponding linguistic means.

c) Swap your roles and fulfill the task b).

Вправа 3.7. Тун вправи: вмотивована, комунікативна, рецептивно-продуктивна вправа без керуванням, з природною опорою, з рольовим ігровим компонентом, індивідуальна/парна/групова.

You are invited to an office as an interpreter. Listen to the first part of a telephone conversation between a man – Tony - and a woman - Jenny. Mind disconnections while listening.

Part I

Jenny: Hello?

Tony: Hello, Jenny?

Jenny: Oh hi, Tony. How's your day going?

Tony: Fine, what about you?

Jenny: Oh not too bad, thanks. Busy, as usual.

Tony: I can't hear you very well. Where are you?

Jenny: I'm on the train.

Tony: Oh, OK, that's why.

Jenny: Yeah, the reception isn't very good here. Do you want me to give you a ring later?

Tony: No, it's OK. I just wanted to ask you if you're, um, free on Tuesday afternoon. Greg's flying in from Aus...

Jenny: Sorry, I didn't get any of that. We just went through a tunnel.

Tony: I said Greg's flying in from Australia on Tuesday.

Jenny: Greg Robertson? Wow, great!

a) Translate the conversation for your partner. Use adequate linguistic means.

b) Analyse reasons of your mistakes while translating.

c) Give a telephone answer in English.

Listen to the second part of the telephone conversation. Swap your roles with your partner.

Part II

Tony: Yeah. The thing is, I have to, um, I've got to go to a meeting that afternoon. Can you pick Greg up from Heathrow?

Jenny: Yes, sure, no problem. I'm not working that day.

Tony: Great. Maybe that evening we ... people round ... you want.

Jenny: Oh, I keep losing you. Say that again?

Tony: I said that maybe that evening we could, er ...

Jenny: Sorry, we got cut off.

Tony: Yeah, another tunnel, sorry. What were you saying?

Jenny: I was saying that maybe we could have some people round that evening, you know, for dinner or something.

Tony: Fine, good idea. Let's talk about it later. I think my battery's about to run out.

Jenny: OK, have a good journey. Speak soon. See you tonight.

d) Let your partner fulfill the task of ex. 3.7. a).

e) Analyse reasons of your partner's mistakes while translating.

f) Let your partner give a telephone answer in English.

g) Discuss the content and intonation of your telephone answers with your partner.

Додаток Г

Додаток Г.1

Загальні критерії оцінювання навичок студентів декодування семантики інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення та характеристика рівнів засвоєння досліджуваних навичок

Високий (творчий) рівень засвоєння

Характеристика рівня аспекти, що оцінюються	Характеристика високого (творчого) рівня засвоєння
розуміння змісту діалогів	зміст діалогів передано повністю і правильно
визначення стилю спілкування	правильне визначення стилю спілкування
визначення соціального статусу комунікантів	правильне визначення соціального статусу
декодування <u>інтонаційного оформлення</u>	<p>адекватне декодування <u>інтонаційного оформлення</u> гендерно-маркованого мовлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виявлення загального настрою та відношення комуніканта (жінки або чоловіка) до інформації, що передається, за інтонаційним оформленням висловлювань; - виявлення емоційного стану співрозмовників <p>адекватна інтерпретація <u>гучності</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) правильне виявлення рівня гучності в залежності від комунікативного типу висловлювань; б) виявлення схожостей і відмінностей «чоловічих» і «жіночих» характеристик гучності; в) правильна інтерпретація дистинктивних особливостей гучності мовлення

<p>гендерно-маркованого мовлення</p>	<p>адекватна інтерпретація <u>акцентуації</u> «чоловічого» і «жіночого» мовлення:</p> <p>а) правильна інтерпретація використання жінками / чоловіками синтагматичного (фразового) та логічного / емоційного наголосу в мовленні;</p> <p>б) виявлення типу наголосу, що превалює в жіночому / чоловічому мовленні;</p> <p>в) правильна інтерпретація дистинктивних особливостей акцентуації чоловічого і жіночого мовлення</p> <hr/> <p>адекватна інтерпретація <u>темпу</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <p>а) правильне визначення довжини (дуже короткі, короткі, середні, довгі, дуже довгі), типу та характеру (гезитаційні, емоційні / вокалізовані, невокалізовані) пауз у «чоловічому» і «жіночому» мовленні;</p> <p>б) правильна інтерпретація дистинктивних особливостей темпу чоловічого і жіночого мовлення</p> <hr/> <p>адекватна інтерпретація <u>діапазону</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <p>а) правильне визначення діапазону чоловічого і жіночого мовлення (широкий, нормальний та вузький);</p> <p>б) адекватне розуміння семантики широкого, нормального та вузького діапазону чоловічого і жіночого мовлення в залежності від стану співрозмовників;</p> <p>в) правильна інтерпретація дистинктивних особливостей діапазону чоловічого і жіночого мовлення</p> <hr/> <p>адекватна інтерпретація <u>термінальних тонів</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <p>а) правильне визначення термінальних тонів, які використовують чоловіки та жінки в залежності від типу дискурсу, соціального статусу співрозмовників, емоційного стану та настрою комунікантів;</p> <p>б) адекватне розуміння семантики ядерних тонів та шкал «чоловічих» і «жіночих» висловлювань;</p> <p>в) правильна інтерпретація дистинктивних особливостей семантики мелодійного контуру чоловічого і жіночого мовлення</p>
<p>вибір лексико-граматичних та фонетичних засобів при перекладі англомовних діалогів різнома-</p>	<p>вибір адекватних лексико-граматичних та фонетичних засобів при перекладі іншомовних діалогів різноманітного дискурсного напрямку</p>

нітного дискурсного напрямку	
вибір лексико-граматичних та фонетичних засобів у самотійних іншомовних висловлюваннях	вибір адекватних лексико-граматичних та фонетичних засобів у самотійних відповідях на телефонний дзвінок
Декларативні знання	Студенти розуміють усі поняття щодо досліджуваних аспектів, вміють ними оперувати під час надання відповідей на питання викладача, обговорювання матеріалу з одногрупниками на заняттях, у ході виконання домашніх завдань; обирають правильний варіант відповіді в письмовому тесті.

Достатній рівень засвоєння

Характеристика рівня аспекти, що оцінюються	Характеристика достатнього рівня засвоєння
розуміння змісту діалогів	зміст діалогів передано повністю
визначення стилю спілкування	приблизне визначення стилю спілкування
визначення соціального статусу комунікантів	приблизне визначення соціального статусу
	<p>адекватне декодування <u>інтонаційного оформлення</u> гендерно-маркованого мовлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виявлення загальної настрою комуніканта (жінки або чоловіка) до інформації, що передається, за інтонаційним оформленням висловлювань; - приблизне виявлення емоційного стану співрозмовників <p>адекватна інтерпретація <u>гучності</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) приблизне виявлення рівня гучності в залежності від комунікативного типу висловлювань; б) виявлення схожостей «чоловічих» і «жіночих» характеристик гучності; в) приблизна інтерпретація дистинктивних особливостей гучності мовлення

<p>декодування <u>інтонаційного оформлення</u> гендерно-маркованого мовлення</p>	<p>адекватна інтерпретація <u>акцентуації</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <p>а) приблизна інтерпретація використання жінками / чоловіками синтагматичного (фразового) та логічного / емоційного наголосу в мовленні;</p> <p>б) приблизна виявлення типу наголосу, що превалює в жіночому / чоловічому мовленні;</p> <p>в) правильна інтерпретація дистинктивних особливостей акцентуації чоловічого і жіночого мовлення</p> <hr/> <p>адекватна інтерпретація <u>темпу</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <p>а) приблизне визначення довжини (дуже короткі, короткі, середні, довгі, дуже довгі), типу та характеру (хезитаційні, емоційні / вокалізовані, невокалізовані) пауз у чоловічому і жіночому мовленні;</p> <p>б) приблизна інтерпретація дистинктивних особливостей темпу чоловічого і жіночого мовлення</p> <hr/> <p>адекватна інтерпретація <u>діапазону</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <p>а) приблизне визначення діапазону чоловічого і жіночого мовлення (широкий, нормальний та вузький);</p> <p>б) адекватне розуміння семантики широкого, нормального та вузького діапазону чоловічого і жіночого мовлення в залежності від стану співрозмовників;</p> <p>в) приблизна інтерпретація дистинктивних особливостей діапазону чоловічого та жіночого мовлення</p> <hr/> <p>адекватна інтерпретація <u>термінальних тонів</u> чоловічого та жіночого мовлення:</p> <p>а) приблизне визначення термінальних тонів, які використовують чоловіки та жінки в залежності від типу дискурсу, соціального статусу співрозмовників, емоційного стану та настрою комунікантів;</p> <p>б) адекватне розуміння семантики ядерних тонів та шкал «чоловічих» і «жіночих» висловлювань;</p> <p>в) приблизна інтерпретація дистинктивних особливостей семантики мелодійного контуру чоловічого та жіночого мовлення</p>
<p>вибір лексико-граматичних та фонетичних засобів при перекладі англомовних діалогів різноманітного дискурсного напрямку</p>	<p>вибір адекватних лексико-граматичних засобів при перекладі іншомовних діалогів різноманітного дискурсного напрямку, фонетичному оформленню приділяється менше уваги</p>

вибір лексико-граматичних та фонетичних засобів у самотійних іншомовних висловлюваннях	вибір адекватних лексико-граматичних засобів у самотійних відповідях на телефонний дзвінок, фонетичному оформленню приділяється менше уваги
Декларативні знання	Студенти розуміють більшість понять щодо досліджуваних аспектів, вміють ними оперувати під час надання відповідей на запитання викладача, обговорювання матеріалу з одногрупниками на заняттях, у ході виконання домашніх завдань; обирають правильний варіант відповіді в письмовому тесті в 75 – 89% випадках.

Задовільний (середній) рівень засвоєння

Характеристика рівня аспекти, що оцінюються	Характеристика задовільного рівня засвоєння
розуміння змісту діалогів	розуміння загального змісту тексту
визначення стилю спілкування	визначення стилю спілкування невірно
визначення соціального статусу комунікантів	визначення соціального статусу комунікантів невірно
декодування <u>інтонаційного оформлення</u> гендерно-маркованого мовлення	<p>приблизне декодування <u>інтонаційного оформлення</u> гендерно-маркованого мовлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виявлення загальною настрою комуніканта (жінки або чоловіка) до інформації, що передається, більше за лексико-граматичним, ніж за інтонаційним оформленням висловлювань; - емоційного стану співрозмовників не виявлено <p>приблизна інтерпретація <u>гучності</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) приблизне виявлення рівня гучності, але незалежно від комунікативного типу висловлювань; б) виявлення деяких схожостей або відмінностей «чоловічих» і «жіночих» характеристик гучності; в) приблизна інтерпретація дистинктивних особливостей гучності мовлення

	<p>приблизна інтерпретація <u>акцентуації</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <p>а) приблизна інтерпретація використання жінками / чоловіками синтагматичного (фразового) наголосу, відсутність інтерпретації логічного / емоційного наголосу в мовленні чоловіків та жінок;</p> <p>б) приблизне виявлення типу наголосу, що превалює в жіночому / чоловічому мовленні;</p> <p>в) часткова інтерпретація дистинктивних особливостей акцентуації чоловічого і жіночого мовлення</p> <p>приблизна інтерпретація <u>темпу</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <p>а) часткове визначення довжини (дуже короткі, короткі, середні, довгі, дуже довгі), типу та характеру (гезитаційні, емоційні / вокалізовані, невокалізовані) пауз у чоловічому і жіночому мовленні;</p> <p>б) неповна інтерпретація дистинктивних особливостей темпу чоловічого і жіночого мовлення</p> <p>приблизна інтерпретація <u>діапазону</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <p>а) часткове визначення діапазону чоловічого і жіночого мовлення (широкий, нормальний та вузький);</p> <p>б) неповне розуміння семантики широкого, нормального та вузького діапазону чоловічого і жіночого мовлення в залежності від стану співрозмовників;</p> <p>в) неповна інтерпретація дистинктивних особливостей діапазону чоловічого і жіночого мовлення</p> <p>приблизна інтерпретація <u>термінальних тонів</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <p>а) часткове визначення термінальних тонів, які використовують чоловіки та жінки в залежності від типу дискурсу, соціального статусу співрозмовників, емоційного стану та настрою комунікаторів;</p> <p>б) неповне розуміння семантики ядерних тонів та шкал «чоловічих» і «жіночих» висловлювань;</p> <p>в) неповна інтерпретація дистинктивних особливостей семантики мелодійного контуру чоловічого і жіночого мовлення</p>
<p>вибір лексико-граматичних та фонетичних засобів при перекладі англомовних діалогів різноманітного дискурсу</p>	<p>присутні помилки в обранні лексико-граматичних засобів при перекладі іншомовних діалогів різноманітного дискурсного напрямку, фонетичному оформленню не приділяється уваги</p>

ного напрямку	
вибір лексико-граматичних та фонетичних засобів у самостійних іншомовних висловлюваннях	присутні помилки в лексико-граматичному оформленні самостійних відповідей на телефонний дзвінок, фонетичному оформленню не приділяється уваги
Декларативні знання	Студенти розуміють 60% понять щодо досліджуваних аспектів, роблять помилки під час надання відповідей на запитання викладача, обговорювання матеріалу з одногрупниками на заняттях, у ході виконання домашніх завдань; обирають правильний варіант відповіді в письмовому тесті у 60 - 74% випадках.

Незадовільний (низький) рівень засвоєння

Характеристика рівня аспекти, що оцінюються	Характеристика незадовільного рівня засвоєння
розуміння змісту діалогів	розуміння деяких частин діалогу
визначення стилю спілкування	стиль спілкування не визначено
визначення соціального статусу комунікантів	соціальний статус комунікантів не визначено
	<p>декодування <i>інтонаційного оформлення</i> гендерно-маркованого мовлення на низькому рівні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - загальний настрій та ставлення комуніканта (жінки або чоловіка) до інформації, що передається, за інтонаційним оформленням висловлювань не виявлено; - емоційного стану співрозмовників не виявлено <p>часткова інтерпретація <i>гучності</i> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) неправильне виявлення рівня гучності в залежності від комунікативного типу висловлювань; б) часткове виявлення схожостей і відмінностей «чоловічих» і «жіночих» характеристик гучності; в) неправильна інтерпретація дистинктивних особливостей гучності мовлення

<p>декодування <u>інтонаційного</u> <u>оформлення</u> гендерно- маркованого мовлення</p>	<p>часткова інтерпретація <u>акцентуації</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <p>а) неправильна інтерпретація використання жінками / чоловіками синтагматичного (фразового) та логічного / емфатичного наголосу в мовленні;</p> <p>б) виявлення деяких типів наголосу, що превалює в жіночому / чоловічому мовленні;</p> <p>в) неправильна інтерпретація дистинктивних особливостей акцентуації чоловічого і жіночого мовлення</p> <hr/> <p>часткова інтерпретація <u>темпу</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <p>а) часткове визначення довжини (дуже короткі, короткі, середні, довгі, дуже довгі), типу та характеру (хезитаційні, емфатичні / вокалізовані, невокалізовані) пауз у деяких відрізках чоловічого і жіночого мовлення;</p> <p>б) неповна інтерпретація дистинктивних особливостей темпу чоловічого і жіночого мовлення</p> <hr/> <p>часткова інтерпретація <u>діапазону</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <p>а) неправильне визначення діапазону чоловічого і жіночого мовлення (широкий, нормальний та вузький);</p> <p>б) неадекватне розуміння семантики широкого, нормального та вузького діапазону чоловічого і жіночого мовлення в залежності від стану співрозмовників;</p> <p>в) часткова інтерпретація деяких дистинктивних особливостей діапазону чоловічого і жіночого мовлення</p> <hr/> <p>часткова інтерпретація <u>термінальних тонів</u> чоловічого і жіночого мовлення:</p> <p>а) неправильне визначення термінальних тонів, які використовують чоловіки та жінки в залежності від типу дискурсу, соціального статусу співрозмовників, емоційного стану та настрою комуні кантів;</p> <p>б) часткове розуміння семантики ядерних тонів та шкал «чоловічих» і «жіночих» висловлювань;</p> <p>в) часткова інтерпретація деяких дистинктивних особливостей семантики мелодійного контуру чоловічого і жіночого мовлення</p>
<p>вибір лексико- граматичних та фонетичних засо- бів при перекладі англомовних діалогів різнома- нітного дискурс-</p>	<p>Наявні численні помилки в обраних лексико-граматичних засобах при перекладі іншомовних діалогів різноманітного дискурсного напрямку, неадекватне фонетичне оформлення мовлення</p>

ного напрямку	
вибір лексико-граматичних та фонетичних засобів у самостійних іншомовних висловлюваннях	наявні чисельні помилки в лексико-граматичному оформленні самостійних відповідей на телефонний дзвінок, неадекватне фонетичне оформлення мовлення
Декларативні знання	Студенти не розуміють більшість понять щодо досліджуваних аспектів, роблять багато помилок під час відповідей на питання викладача (або не відповідають на питання взагалі), обговорювання матеріалу з одногрупниками на заняттях, у ході виконання домашніх завдань; більшість відповідей у письмовому тесті неправильні.

Додаток Г.2

Таблиця Г 2.1

Шкала оцінювання навичок майбутніх перекладачів адекватно декодувати інтонацію
гендерно-маркованого англійського мовлення

№ п/п	Показники рівнів		Рівні			
			Високий	Достат- ний	Задовіль- ний (серед- ний)	Низький
	Параметри усного опитування		Бали	Бали	Бали	Бали
	<i>1</i>		<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1	адекватність декодування <u>інтонацій- ного</u> <u>оформлення</u> гендерно- маркованого англійського мовлення	в залежності від соціального статусу комунікантів	14 - 15	11 - 13	8 - 10	0 - 7
		в залежності від лексико- граматичних засобів	14 - 15	11 - 13	8 - 10	0 - 7
		в залежності від емоційного ста- ну комунікантів	14 - 15	11 - 13	8 - 10	0 - 7
2	професійно спрямовані усні вправи	вибір лексико- граматичних та фонетичних засобів при перекладі іншомовних діалогів	14 - 15	11 - 13	8 - 10	0 - 7
		вибір лексико- граматичних та фонетичних засобів у само- стійних іншо- мовних вислов- люваннях	13 - 15	10 - 13	7 - 10	0 - 7
	Усього балів:		69 - 75	54 - 65	39 - 50	0 - 35

Шкала оцінювання декларативних знань студентів - майбутніх перекладачів щодо досліджуваних навичок (письмовий тест)

Оцінка	Рейтинг у відсотках	Кількість правильних відповідей / балів
відмінно	90 – 100%	23 - 25 правильних відповідей
добре	70 – 89 %	18 – 22 правильних відповідей
задовільно	50 – 69%	13 – 17 правильних відповідей
незадовільно	менш ніж 49%	менш ніж 12 правильних відповідей

Таблиці обчислення результатів експерименту

Таблиця Д.1

Зіставлення показників передекспериментального (П) та післяекспериментального (К) зрізів рівнів сформованості досліджуваних навичок студентів контрольної групи КГ-1 (кількість балів)

П.І.Б	Письмовий тест			Усні вправи												Інтегральний показник		
	Декларативні знання			професійно спрямовані усні вправи			ІО ГМАМ + СС комунікантів			ІО ГМАМ + ЛГЗ			ІО ГМАМ + СС комунікантів + ЛГЗ + ЕС					
	П	К	Під*	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під
1	17	19	2	14	16	2	4	7	3	5	5	0	4	4	0	44	51	7
2	18	20	2	13	15	2	5	5	0	5	6	1	3	5	2	44	51	7
3	17	19	2	12	16	4	4	6	2	4	7	3	4	6	2	41	54	13
4	19	20	1	15	18	3	5	6	1	3	5	2	4	6	2	46	55	9
5	16	17	1	13	14	1	6	8	2	6	8	2	5	7	2	46	54	8
6	18	21	3	14	15	1	4	7	3	4	6	2	5	6	1	45	55	10
7	15	19	4	16	20	4	3	6	3	3	5	2	4	5	1	41	55	14
8	14	17	3	17	19	2	5	6	1	6	9	3	3	7	4	45	58	16
9	18	21	3	11	14	3	6	9	3	5	6	1	6	7	1	46	57	11
10	17	19	2	12	15	3	5	6	1	4	6	2	5	8	3	43	54	11
11	18	21	3	10	13	3	4	5	1	6	7	1	4	5	1	42	51	9
12	19	20	1	16	20	4	4	6	2	5	7	2	5	7	2	49	60	11
13	18	21	3	14	16	2	4	7	3	4	6	2	6	8	2	46	58	12
Середнє	17,2	19,5	2,3	13,6	16,2	2,6	4,5	6,5	2,0	4,6	6,4	1,8	4,5	6,2	1,7	44,4	54,8	10,4

*) *ІО* – інтонаційне оформлення; *ГМАМ* – гендерно-марковане англійське мовлення; *ЛГЗ* – лексико-граматичні засоби; *СС* – соціальний статус; *ЕС* – емоційний стан комунікантів; *Під.* – підвищення якості навчання

Зіставлення показників передекспериментального (П) та післяекспериментального (К) зрізів рівнів сформованості досліджуваних навичок студентів контрольної групи КГ-2 (кількість балів)

П.І.Б	Письмовий тест			Усні вправи												Інтегральний показник		
	Декларативні знання			професійно спрямовані усні вправи			ІО ГМAM + СС комунікантів			ІО ГМAM + ЛГЗ			ІО ГМAM + СС комунікантів + ЛГЗ + ЕС					
	П	К	Під*	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під
1	13	15	2	18	20	2	3	4	1	3	5	2	1	3	2	38	47	9
2	19	20	1	13	14	1	3	5	2	4	5	1	2	4	2	41	48	7
3	14	17	3	14	15	1	5	7	2	2	4	2	3	4	1	38	47	9
4	16	20	4	14	16	2	4	6	2	4	5	1	3	4	1	41	51	10
5	16	20	4	16	18	2	4	6	2	4	6	2	2	3	1	42	53	11
6	17	23	6	15	19	4	4	5	1	3	6	3	3	4	1	42	57	15
7	16	17	1	13	15	2	3	5	2	4	4	0	4	6	2	40	47	7
8	15	18	3	13	16	3	4	4	0	5	6	1	5	6	1	42	50	8
9	16	22	6	12	16	4	4	5	1	3	5	2	5	7	2	40	55	15
10	15	20	5	16	18	2	3	6	3	2	5	3	3	3	0	39	52	13
Середнє	15,7	19,2	3,5	14,4	16,7	2,3	3,7	5,3	1,6	3,4	5,1	1,7	3,1	4,4	1,3	40,3	50,7	10,4

*) *ІО* – інтонаційне оформлення; *ГМAM* – гендерно-марковане англійське мовлення; *ЛГЗ* – лексико-граматичні засоби; *СС* – соціальний статус; *ЕС* – емоційний стан комунікантів; *Під.* – підвищення якості навчання

Зіставлення показників передекспериментального (П) та післяекспериментального (К) зрізів рівнів сформованості досліджуваних навичок студентів контрольної групи КГ-3 (кількість балів)

П.І.Б	Письмовий тест			Усні вправи												Інтегральний показник		
	Декларативні знання			професійно спрямовані усні вправи			ІО ГМAM + СС комунікантів			ІО ГМAM + ЛГЗ			ІО ГМAM + СС комунікантів + ЛГЗ + ЕС					
	П	К	Під*	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під
1	18	21	3	14	16	2	7	8	1	4	6	2	5	5	0	48	56	8
2	18	20	2	16	17	1	6	7	1	4	5	1	5	6	1	49	55	6
3	16	19	3	16	20	4	4	8	4	4	6	2	4	7	3	44	60	16
4	17	22	5	15	20	5	5	6	1	5	5	0	4	6	2	46	59	13
5	17	21	4	14	17	3	4	8	4	4	6	2	6	7	1	45	59	14
6	18	23	5	16	18	2	3	7	4	3	6	3	4	6	2	44	60	16
7	15	18	3	15	18	3	4	5	1	4	7	3	5	9	4	43	57	14
8	17	18	1	15	17	2	5	5	0	4	7	3	5	8	3	46	55	9
9	14	14	0	14	18	4	4	5	1	5	7	2	4	7	3	41	51	10
10	17	22	5	16	17	1	5	7	2	3	5	2	4	8	4	45	59	14
11	19	22	3	14	16	2	5	8	3	4	7	3	3	6	3	45	59	14
12	16	18	2	16	18	2	6	8	2	5	8	3	3	5	2	46	57	11
13	15	17	2	14	15	1	6	9	3	6	8	2	5	9	4	46	58	12
Середнє	16,7	19,6	2,9	15	17,5	2,5	4,9	7	2,1	4,2	6,4	2,2	4,4	6,8	2,4	45,2	57,3	12,1

*) *ІО* – інтонаційне оформлення; *ГМAM* – гендерно-марковане англійське мовлення; *ЛГЗ* – лексико-граматичні засоби; *СС* – соціальний статус; *ЕС* – емоційний стан комунікантів; *Під.* – підвищення якості навчання

Зіставлення показників передекспериментального (П) та післяекспериментального (К) зрізів рівнів сформованості досліджуваних навичок студентів контрольної групи КГ-4 (кількість балів)

П.І.Б	Письмовий тест			Усні вправи												Інтегральний показник		
	Декларативні знання			професійно спрямовані усні вправи			ІО ГМAM + СС комунікантів			ІО ГМAM + ЛГЗ			ІО ГМAM + СС комунікантів + ЛГЗ + ЕС					
	П	К	Під*	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під
1	15	20	5	11	14	3	4	8	4	3	7	4	2	5	3	35	54	19
2	17	18	1	16	18	2	4	5	1	2	3	1	3	6	3	42	50	8
3	13	15	2	15	18	3	2	5	3	4	4	0	3	4	1	37	46	9
4	17	20	3	13	15	2	4	5	1	3	4	1	5	5	0	42	49	7
5	15	17	2	17	18	1	5	7	2	5	6	1	7	8	1	49	56	7
6	17	19	2	15	17	2	4	5	1	6	7	1	7	7	0	49	55	6
7	18	22	4	16	19	3	6	8	2	3	6	3	6	10	4	49	65	16
8	17	19	2	15	19	4	4	7	3	4	4	0	3	6	3	43	55	12
9	16	17	1	14	16	2	3	6	3	5	6	1	3	6	3	41	51	10
10	17	21	4	17	19	2	4	5	1	3	7	4	5	8	3	46	60	14
11	16	18	2	14	19	5	5	7	2	6	7	1	5	7	2	46	58	12
12	14	16	2	13	17	4	5	7	2	4	7	3	5	9	4	41	56	15
13	13	15	2	14	14	0	4	7	3	7	8	1	7	8	1	45	52	7
Середнє	15,8	18,2	2,4	14,6	17,2	2,6	4,2	6,3	21,1	4,2	5,8	1,6	4,7	6,8	2,1	43,5	54,3	10,8

*) *ІО* – інтонаційне оформлення; *ГМAM* – гендерно-марковане англійське мовлення; *ЛГЗ* – лексико-граматичні засоби; *СС* – соціальний статус; *ЕС* – емоційний стан комунікантів; *Під.* – підвищення якості навчання

Зіставлення показників передекспериментального(П) та післяекспериментального (К) зрізів рівнів сформованості досліджуваних навичок студентів контрольної групи КГ-5 (кількість балів)

П.І.Б	Письмовий тест			Усні вправи												Інтегральний показник		
	Декларативні знання			професійно спрямовані усні вправи			ІО ГМАМ + СС комунікантів			ІО ГМАМ + ЛГЗ			ІО ГМАМ + СС комунікантів + ЛГЗ + ЕС					
	П	К	Під*	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під
1	16	18	2	15	17	2	4	6	2	3	5	2	5	7	2	43	53	10
2	16	20	4	16	18	2	4	5	1	3	4	1	4	6	2	43	53	10
3	18	20	2	18	19	1	3	4	1	5	5	0	4	5	1	48	53	5
4	20	24	4	12	13	1	5	7	2	3	4	1	5	7	2	45	55	10
5	15	18	3	13	13	0	4	6	2	4	6	2	7	8	1	43	51	8
6	17	21	4	16	20	4	3	4	1	3	5	2	6	8	2	45	58	13
7	18	22	4	15	18	3	5	6	1	4	6	2	5	5	0	47	57	10
8	16	19	3	11	13	2	5	6	1	5	7	2	5	8	3	42	53	11
9	15	19	4	14	17	3	4	7	3	6	8	2	4	6	2	43	57	14
10	16	18	2	13	18	5	3	7	4	5	6	1	5	7	2	42	56	14
11	11	12	1	14	17	3	6	8	2	5	7	2	4	5	1	40	49	9
12	16	20	4	15	16	1	5	7	2	3	4	1	5	8	3	44	55	11
Середнє	16,2	19,3	3,1	14,3	16,6	2,3	4,3	6,1	1,8	4,1	5,6	1,5	4,9	6,7	1,8	43,8	54,2	10,4

*) *ІО* – інтонаційне оформлення; *ГМАМ* – гендерно-марковане англійське мовлення; *ЛГЗ* – лексико-граматичні засоби; *СС* – соціальний статус; *ЕС* – емоційний стан комунікантів; *Під.* – підвищення якості навчання

Зіставлення показників передекспериментального(П) та післяекспериментального(К) зрізів рівнів сформованості досліджуваних навичок студентів експериментальної групи ЕГ-1 (кількість балів)

П.І.Б	Письмовий тест			Усні вправи												Інтегральний показник		
	Декларативні знання			професійно спрямовані усні вправи			ІО ГМAM + СС комунікантів			ІО ГМAM + ЛГЗ			ІО ГМAM + СС комунікантів + ЛГЗ + ЕС					
	П	К	Під*	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під
1	16	24	8	13	19	6	5	11	6	4	10	6	6	13	7	44	77	33
2	17	22	5	16	20	4	5	8	3	5	8	3	6	10	4	49	68	19
3	15	24	9	13	21	8	4	12	8	4	11	7	7	13	6	43	81	38
4	17	25	8	14	23	9	6	12	6	6	11	5	5	10	5	48	81	33
5	14	20	6	10	18	8	4	8	4	4	10	6	7	11	4	39	67	28
6	18	18	0	14	22	8	5	12	7	6	10	4	5	11	6	48	73	25
7	16	22	6	8	20	12	5	10	5	4	10	6	7	14	7	40	76	36
8	13	29	16	15	25	10	5	14	9	5	14	9	5	12	7	43	94	51
9	16	26	10	13	21	8	6	11	5	6	9	3	5	12	7	46	79	33
10	14	25	11	14	21	7	7	13	6	5	14	9	7	13	6	47	86	39
11	11	23	12	12	21	9	5	12	7	7	12	5	4	10	6	39	78	39
12	14	22	8	14	23	9	4	10	6	7	11	4	7	11	4	46	77	31
13	17	29	12	14	23	9	6	13	7	6	14	8	6	13	7	49	92	43
14	18	23	5	12	23	11	5	12	7	6	11	5	5	11	6	46	80	34
15	16	24	8	15	24	9	5	11	6	5	12	7	4	11	7	45	82	37
Середнє	15,5	23,7	8,2	13,1	21,6	8,5	5,1	11,3	6,2	5,3	11,8	6,5	5,7	11,7	6,0	44,7	80,1	35,4

*) *IO* – інтонаційне оформлення; *ГМАМ* – гендерно-марковане англійське мовлення; *ЛГЗ* – лексико-граматичні засоби; *СС* – соціальний статус; *ЕС* – емоційний стан комунікантів; *Під.* – підвищення якості навчання

Зіставлення показників передекспериментального(П) та післяекспериментального(К) зрізів рівнів сформованості досліджуваних навичок студентів експериментальної групи ЕГ-2 (кількість балів)

П.І.Б	Письмовий тест			Усні вправи												Інтегральний показник		
	Декларативні знання			професійно спрямовані усні вправи			ІО ГМAM + СС комунікантів			ІО ГМAM + ЛГЗ			ІО ГМAM + СС комунікантів + ЛГЗ + ЕС					
	П	К	Під*	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під
1	17	23	6	15	22	7	7	12	5	6	11	5	3	12	9	49	80	32
2	18	24	6	16	24	8	6	11	5	5	12	7	4	10	6	49	81	32
3	15	25	10	14	20	6	4	9	5	5	12	7	9	13	4	47	79	32
4	17	26	9	13	21	8	5	12	7	4	10	6	6	9	3	45	78	33
5	14	20	6	11	20	9	6	10	4	3	12	9	7	11	4	41	73	32
6	15	19	4	9	18	9	4	9	5	5	11	6	6	10	4	39	67	28
7	17	26	9	10	19	9	5	8	3	6	10	4	5	12	7	43	76	33
8	13	20	7	12	22	10	6	14	8	4	11	7	5	14	9	40	81	41
9	14	25	11	14	19	5	4	12	8	5	12	7	6	12	6	43	80	37
10	14	26	12	13	24	11	3	11	8	6	10	4	7	11	4	43	82	39
11	9	22	13	12	19	7	6	11	5	7	12	5	4	10	6	38	74	36
12	14	23	9	14	23	9	4	9	5	7	11	4	5	10	5	44	76	32
Середнє	14,8	23,2	8,4	12,8	19,3	6,5	5,0	10,7	5,7	5,3	11,1	5,8	5,6	11,2	5,6	43,5	75,5	32,0

*) *ІО* – інтонаційне оформлення; *ГМAM* – гендерно-марковане англійське мовлення; *ЛГЗ* – лексико-граматичні засоби; *СС* – соціальний статус; *ЕС* – емоційний стан комунікантів; *Під.* – підвищення якості навчання

Зіставлення показників передекспериментального (П) та післяекспериментального (К) зрізів рівнів сформованості досліджуваних навичок студентів експериментальної групи ЕГ-3 (кількість балів)

П.І.Б	Письмовий тест			Усні вправи												Інтегральний показник		
	Декларативні знання			професійно спрямовані усні вправи			ІО ГМAM + СС комунікантів			ІО ГМAM + ЛГЗ			ІО ГМAM + СС комунікантів + ЛГЗ + ЕС					
	П	К	Під*	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під
1	19	28	9	13	22	9	7	12	5	6	11	5	4	13	9	49	86	37
2	18	27	9	15	21	6	6	10	4	6	12	6	3	12	9	48	82	34
3	14	20	6	15	20	5	4	11	7	4	10	6	7	12	5	44	73	29
4	13	22	9	14	24	10	6	13	7	5	13	8	6	11	5	44	83	39
5	18	29	11	12	23	11	8	12	4	4	12	8	6	13	7	48	89	41
6	19	27	8	11	19	8	6	12	6	6	12	6	6	14	8	48	86	38
7	18	24	6	14	18	4	7	10	3	5	14	9	5	10	5	49	76	27
8	15	22	7	10	20	10	5	11	6	5	10	5	5	10	5	40	73	33
9	18	25	7	11	21	10	7	13	6	6	14	8	5	13	8	47	86	39
10	14	19	5	14	18	4	6	13	7	5	13	8	6	11	5	45	74	29
11	12	20	8	17	20	3	6	11	5	4	8	4	6	13	7	45	72	27
12	13	28	15	16	25	9	5	12	7	5	9	4	7	13	6	46	87	41
13	17	25	8	10	18	8	4	13	9	5	10	5	8	11	3	44	77	33
14	18	29	11	11	22	11	9	15	6	7	13	6	3	12	9	48	91	43
Середнє	16,1	24,6	8,5	13,1	20,8	7,7	6,1	12,0	5,9	5,2	11,5	6,3	5,5	12,0	6,3	46,0	80,9	34,9

**) І О* – інтонаційне оформлення; *ГМAM* – гендерно-марковане англійське мовлення; *ЛГЗ* – лексико-граматичні засоби; *СС* – соціальний статус; *ЕС* – емоційний стан комунікантів; *Під.* – підвищення якості навчання

Зіставлення показників передекспериментального (П) та післяекспериментального (К) зрізів рівнів сформованості досліджуваних навичок студентів експериментальної групи ЕГ-4 (кількість балів)

П.І.Б	Письмовий тест			Усні вправи												Інтегральний показник		
	Декларативні знання			професійно спрямовані усні вправи			ІО ГМAM + СС комунікантів			ІО ГМAM + ЛГЗ			ІО ГМAM + СС комунікантів + ЛГЗ + ЕС					
	П	К	Під*	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під
1	19	27	8	15	19	4	5	9	4	4	12	8	6	11	5	49	78	29
2	17	26	9	13	22	9	6	13	7	6	11	5	6	12	6	48	84	36
3	18	28	10	14	21	7	3	10	7	6	10	4	7	14	7	48	83	35
4	14	25	11	15	23	8	4	9	5	7	13	6	4	9	5	44	79	35
5	15	21	6	14	24	10	6	12	6	5	10	5	9	10	1	49	77	28
6	16	20	4	16	26	10	5	12	7	7	14	7	4	11	7	48	83	35
7	14	21	7	14	26	12	4	11	7	6	12	6	7	12	5	45	82	37
8	11	20	9	13	23	10	5	12	7	6	10	4	7	15	8	42	80	38
9	13	19	6	12	22	10	4	14	10	5	11	6	6	13	7	40	79	39
10	12	19	7	10	22	12	6	10	4	6	11	5	7	14	7	41	76	35
11	14	23	9	11	21	10	5	11	6	4	9	5	5	13	8	39	77	38
12	17	21	4	13	23	10	4	13	9	5	14	9	6	10	4	45	81	36
Середнє	15,0	22,5	7,5	13,3	22,7	9,4	4,8	11,3	6,5	5,6	11,4	5,8	6,2	12,0	5,8	44,9	79,9	35,0

*) *ІО* – інтонаційне оформлення; *ГМAM* – гендерно-марковане англійське мовлення; *ЛГЗ* – лексико-граматичні засоби; *СС* – соціальний статус; *ЕС* – емоційний стан комунікантів; *Під.* – підвищення якості навчання

Зіставлення показників передекспериментального (П) та післяекспериментального (К) зрізів рівнів сформованості досліджуваних навичок студентів експериментальної групи ЕГ-5 (кількість балів)

П.Л.Б	Письмовий тест			Усні вправи												Інтегральний показник		
	Декларативні знання			професійно спрямовані усні вправи			ІО ГМАМ + СС комунікантів			ІО ГМАМ + ЛГЗ			ІО ГМАМ + СС комунікантів + ЛГЗ + ЕС					
	П	К	Під*	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під	П	К	Під
1	16	23	7	12	24	12	5	12	7	5	11	6	5	12	7	43	82	39
2	16	21	5	11	20	9	4	10	6	6	12	6	5	13	8	42	76	34
3	15	24	9	15	23	8	3	11	8	5	13	8	6	10	4	44	81	37
4	14	26	12	14	20	6	4	12	8	3	10	7	5	11	6	40	79	39
5	18	29	11	13	23	10	5	15	10	4	11	7	4	12	8	44	90	46
6	16	25	9	14	20	6	4	12	8	5	12	7	3	10	7	42	79	37
7	19	27	8	10	25	15	6	11	5	4	13	9	4	10	6	43	86	43
8	18	26	8	17	26	9	5	16	11	3	10	7	6	12	6	49	90	41
9	17	25	8	14	22	8	4	11	7	3	9	6	5	11	6	43	78	35
10	16	24	8	13	20	7	6	13	7	5	12	7	4	13	9	44	82	38
11	18	24	6	14	19	5	4	13	9	4	12	8	5	13	8	45	81	36
12	16	26	10	14	24	10	5	15	10	4	13	9	6	12	6	45	90	45
13	17	22	5	10	20	10	5	14	9	4	12	8	7	13	6	43	81	38
Середнє	16,6	24,0	7,4	13,2	22,0	8,8	4,6	12,7	8,1	4,2	11,5	7,3	5,0	11,7	6,7	43,6	81,9	38,3

*) *ІО* – інтонаційне оформлення; *ГМАМ* – гендерно-марковане англійське мовлення; *ЛГЗ* – лексико-граматичні засоби; *СС* – соціальний статус; *ЕС* – емоційний стан комунікантів; *Під.* – підвищення якості навчання

**Результати тестування студентів щодо досліджуваного аспекту на
підготовчій фазі експериментального дослідження (кількість балів)**

П/ П	ПІБ	Пись- мовий тест	Усні вправи				Інтегральний показник
		Деклара- тивні знання	професійно спрямовані усні вправи	ГМАМ + соціальний статус комунікан- тів	ГМАМ + ЛГЗ	Комплекс ГМАМ + соціальний статус комунікан- тів + ЛГЗ + ЕС	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Б.А.	18	18	9	7	7	59
2	Бе.А.	24	17	6	8	6	61
3	В.І.	16	10	6	8	4	44
4	В.Є.	16	16	5	7	7	51
5	В.Д.	16	16	5	4	4	45
6	В.С.	19	19	8	7	7	60
7	Г.І.	17	14	6	4	6	47
8	Г.А.	16	17	6	8	4	51
9	Г.В.	17	15	7	9	5	53
10	Д.В.	20	18	9	10	8	65
11	Д.І.	15	13	6	8	7	49
12	Д.Д.	21	10	6	4	6	47
13	Д.Т.	21	16	8	4	6	55
14	До.А.	19	14	10	9	8	60
15	Д.А.	24	17	11	9	7	68
16	Є.А.	18	12	4	4	5	43
17	З.А.	18	15	8	3	7	51
18	І.А.	19	18	7	8	9	61
19	К.Є.	15	16	9	8	8	56
20	К.А.	16	14	8	7	7	52
21	Ко.Ю.	13	13	4	6	3	39
22	К.Ю.	21	18	7	3	6	55
23	Л.А.	20	20	9	9	7	65
24	Л.Н.	23	17	10	6	9	65

Продовження Таблиці Д.11

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
25	Л.О.	20	16	4	6	6	52
26	М.М.	17	15	7	6	6	51
27	М.І.	19	19	8	9	7	62
28	М.Т.	21	10	6	4	4	45
29	Н.К.	14	9	4	5	3	35
30	О.С.	17	17	6	5	6	51
31	О.О.	23	21	6	7	5	62
32	П.С.	17	19	10	9	8	63
33	Пел.О.	12	12	7	7	5	43
34	П.Л.	19	16	5	6	6	52
35	П-а.А.	11	12	7	6	5	41
36	П-о.А.	14	15	6	5	0	40
37	П-а.М	21	18	9	3	6	57
38	П-о.О.	19	18	10	5	7	59
39	П-к.М.	12	13	7	6	5	43
40	П-а.О.	23	22	7	8	9	69
41	П.К.	22	17	9	8	8	64
42	П-р.А.	14	15	13	10	8	60
43	Р.Г.	19	17	6	6	4	52
44	Р.Я.	23	11	5	8	8	55
45	Р.Т.	18	14	15	10	9	66
46	Р.О.	20	18	6	5	6	55
47	С.М.	14	12	9	5	7	47
48	Т.С.	22	19	8	7	7	63
49	Ф.О.	13	15	8	7	5	48
50	Ф.А.	19	18	6	3	6	52
51	Шв.А.	21	16	6	9	5	57
52	Ш.А.	22	16	6	7	8	59
53	Ш.Г.	21	17	4	5	6	53
54	Ш.І.	23	15	9	5	6	58
55	Ш.О.	21	15	5	7	6	54
56	Ш.Ю.	21	17	4	5	8	55
57	Я.Ю.	21	16	4	5	7	53
<i>Середнє</i>		<i>18,6</i>	<i>15,6</i>	<i>7,1</i>	<i>6,4</i>	<i>6,2</i>	<i>53,9</i>

ГМАМ – гендерно-марковане англійське мовлення; *ЛГЗ* – лексико-граматичні засоби; *ЕС* – емоційний стан комунікантів

Порівняння спостереженого значення критерію (t -статистика) і критичної точки (t кр.) в експериментальних та контрольних групах

Гіпотеза H_0 : Середні вибірок, що зіставляються *рівні*

Гіпотеза H_1 : Середні вибірок, що зіставляються *не рівні*.

Рівень значущості: 0,05

№ гіпотези	Вибірки, що зіставляються	Зріз	Кількість спостережень	Середнє	Дисперсія	t -статистика	t кр.	Гіпотеза	
								H_0	H_1
1	Загальний бал КГ	Вихідний	57	43,4	17,1	0,52	1,97	+	
	Загальний бал ЕГ	Вихідний	57	44,5	22,1				
2	Загальний бал КГ	Прикінцевий	57	54,2	19,0	19,7	1,97		+
	Загальний бал ЕГ	Прикінцевий	57	79,7	76,5				
3	Загальний бал КГ	Вихідний	57	43,4	17,1	14,3	1,97		+
	Загальний бал КГ	Прикінцевий	57	54,2	19,0				
4	Загальний бал ЕГ	Вихідний	57	44,5	22,1	26,2	1,97		+
	Загальний бал ЕГ	Прикінцевий	57	79,7	76,5				

ДОДАТОК Е

Таблиця Е 1

Класифікація компонентів функціонально-семантичних полів суб'єктивної модальності та їхніх просодичних характеристик

III рівень	IV рівень	V рівень
Власне оцінні значення		
<i>Усвідомленість</i>	Ступінь визначеності	Визначено, точно, приблизно, неточно (невизначено)
	Ступінь розуміння	Не розуміючи, дивуючись, прагнучи усвідомити, пригадуючи, догадуючись, розуміючи
	Ступінь впевненості	Непохитно, переконано, твердо, категорично, впевнено, оцінно, приблизно, із сумнівом, з ваганням
<i>Прийняття</i>	Ступінь згоди	Рішуче погоджуючись, приймаючи, неохоче погоджуючись, припускаючи, частково погоджуючись, не погоджуючись, заперечуючи, відмовляючись, протестуючи
	Ступінь схвалення	Схвально, прихильно, байдуже, критично, осудливо, засуджуючи, звинувачуючи

III рівень	IV рівень	V рівень
Власно оцінні значення (продовження)		
<i>Серйозність</i>	Ступінь відповідальності	Легковажно, бездумно, безвідповідально, зосереджено, діловито, розважливо, обдуманно, авторитетно, вагомо
	Ступінь жвавості	Грайливо, весело, легко, жваво, безпристрасно, манірно, нудно, похмуро, тужно
	Ступінь іронічності	Без іронії, іронічно, жартуючи, із глузуванням, із сарказмом
<i>Відкритість</i>	Ступінь відвертості	Щиро, відверто, обережно, приховуючи думку, нещиро
	Ступінь довіри	Довірливо, з перевіркою, недовірливо, не вірячи
	Ступінь секретності	Очевидно, відкрито, по секрету, таємничо
<i>Підтримка</i>	Ступінь виправдання	Захищаючи, підтримуючи, виправдовуючи, вибачаючи, прощаючи, примирливо, дорікаючи, докоряючи, звинувачуючи
	Ступінь образи	Скаржачись, ображено, шукаючи підтримки, не потребуючи підтримки, відкидаючи підтримку
	Ступінь вдячності	Із вдячністю, приймаючи як належне, невдячно

III рівень	IV рівень	V рівень
Емоційно-оцінювальні значення		
<i>Позитивність</i>	Ступінь задоволеності	Захоплено, в захваті, щасливо, радісно, задоволено, безпристрасно, розчаровано, смутно, тужливо, стражденно
	Ступінь стриманості	Утихомирено, благодушно, незворушно, стримано, володіючи собою, розсерджено, роздратовано, обурливо, обурено, гнівно, несамовито, люто, у сказі
<i>Міжособистісні відносини</i>	Ступінь співчуття	Душевно, тепло, заспокійливо, підбадьорюючи, співчуваючи, м'яко, байдуже, без співчуття, холодно, жорстко, жорстоко
	Ступінь дружельюбності	Обожнюючи, з любов'ю, ніжно, сердечно, по-дружньому, із симпатією, неупереджено, недружелюбно, відчужено, неприязно, злобливо, вороже
	Ступінь поваги	Боготворячи, із глибокою повагою, з повагою, ввічливо, формально ввічливо, рівноправно, запанібрата, поблажливо, повчаючи, заступницькі, зарозуміло, зі зневагою, грубо, презирливо, з відразою
<i>Активність</i>	Ступінь зацікавленості	Незацікавлено, байдуже, зацікавлено, захоплено
	Ступінь натхнення	Із зневірою, з нудьгою, з сумом неохоче, байдуже, охоче, з ентузіазмом, натхненно, з азартом

III рівень	IV рівень	V рівень
Емоційно-оцінювальні значення (продовження)		
<i>Активність</i>	Ступінь бадьорості	Пригнічено, втомлено, пасивно, бадьоро, активно, енергійно
<i>Завязтість</i>	Ступінь терплячості	Терпляче, очікувально, з нетерпінням
	Ступінь наполегливості	Ненастирливо, спокійно, наполегливо, тиснучи, невідступно
<i>Домінування</i>	Ступінь агресивності	Беззахисно, боязко, несміливо, миролюбно, задирливо, зухвало, погрожуючи, агресивно
	Ставлення до небезпеки	У жаху, у розпачі, злякано, з побоюванням, стривожено, насторожено, безбоязно, сміливо, безстрашно
	Ступінь зніяковілості	Зніяковіло, соромливо, не бентежачись, безсоромно, нагло
<i>Передбачуваність</i>	Ступінь подиву	Без подиву, спантеличено, здивовано, вражено, поражаючи
	Ступінь несподіваності	Будучи підготовленим, передбачаючи, зненацька, ошелешено

III рівень	IV рівень	V рівень
Емоційно-оцінювальні значення (продовження)		
<i>Передбачуваність</i>	Ступінь схвильованості	Ігноруючи, флегматично, незворушно, спокійно, схвильовано, у збентеженні, будучи у потрясінні
Контактно-спонукальні значення		
<i>Директивність</i>	Зона наказу	Веління, команда, наказ
	Зона вимоги	Наказування, вимога, розпорядження
	Зона доручення	Наказування, наказ, інструкція, доручення
<i>Рекомендальність</i>	Зона поради	Рекомендація, порада, пропозиція
	Зона наставляння	Перестереження, попередження, наставляння, повчання
	Зона переконання	Поклик, переконання, запрошення, спокуса
<i>Апелятивність</i>	Зона прохання	Прохання, клопотання
	Зона умовляння	Умовляння, упрошування
	Зона мольби	Мольба, благання, заклинання

Таблиця Е.2

Акустичні кореляти модальних значень ступеня схвалення* у репрезентації жінок-домінантів в ОСД

Модальні значення	ЧОТ						
	Пред'ядерна частина			Ядерна частина			Синтагма
	Рівні	Напрямок	Тип шкали	Рівні	Напрямок	Інтервал	Діапазон
З похвалою	Вис	В-Н	Сл	Вис	Н	Широкий	Широкий
Погоджуючись	Вис	Н	Сх	Сер	Н	Широкий	Широкий
Байдуже	Вис	Н; Р	—	Низ	Н	Вузький	Вузький
Несхвально	Вис	Н	Сх	Вис	Н-В	Вузький	Середній
Критично	Вис	В-Н	Ск	Вис	В-Н	Вузький	Середній
Некатегор. осуджен	Вис	Н	Р; Ск	Сер	Н-В	Середній	Середній
Категор. осудження	Вис	Н	Ск	Сер	Н; Р	Середній	Середній

* Сл – слайдингова шкала; Сх – східчаста шкала; Ск – скандентна шкала; Н – низхідний тон; В – висхідний тон;

Р – рівний тон; В-Н – висхідно-низхідний тон; Н-В – низхідно-висхідний тон;

Низ. – низький рівень ЧОТ, Вис. – високий рівень ЧОТ, Сер. – середній рівень ЧОТ.

Таблиця Е.3

Акустичні кореляти модальних значень ступеня схвалення* у репрезентації чоловіків-домінантів в ОСД

Модальні значення	ЧОТ						
	Пред'ядерна частина			Ядерна частина			Синтагма
	Рівні	Напрямок	Тип шкали	Рівні	Напрямок	Інтервал	Діапазон
З похвалою	Вис	В-Н	Сл	Вис	Н	Широкий	Широкий
Погоджуючись	Вис	Н	Сх	Сер	Н	Широкий	Широкий
Байдуже	Вис	Н; Р	—	Низ	Н	Вузький	Вузький
Несхвально	Вис	Н	Сх	Вис	Н-В	Вузький	Середній
Критично	Вис	В-Н	Ск	Вис	В-Н	Вузький	Середній
Некатегор. осуд	Вис	Н	Ск	Сер	Н	Середній	Середній
Категор. осуд	Вис	Н	Ск	Сер	Н; Р	Середній	Середній

* Сл – слайдингова шкала; Сх – східчаста шкала; Ск – скандентна шкала; Н – низхідний тон; В – висхідний тон;

Р – рівний тон; В-Н – висхідно-низхідний тон; Н-В – низхідно-висхідний тон;

Низ. – низький рівень ЧОТ, Вис. – високий рівень ЧОТ, Сер. – середній рівень ЧОТ.

ДОДАТОК Ж

Акти про впровадження матеріалів дисертаційного дослідження

Додаток Ж.1

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад

"ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО"

65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26. Тел.: (048) 723-40-98, факс: (048) 732-51-03
E-mail: pdpu@pdpu.edu.ua

від 29.06.10 № 1089
на № _____ від _____

Акт

про впровадження матеріалів дисертаційного дослідження

Попової Олександрі Володимирівни з теми

«Методика навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації
гендерно-маркованого англійського мовлення»

(спеціальність – 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови))

З метою апробації результатів дослідження О.В. Попової протягом 2007–2010 років у Південноукраїнському національному педагогічному університеті ім. К. Д. Ушинського у навчально-виховний процес було впроваджено методику навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.

Матеріали дослідження знайшли своє відображення у навчальному процесі під час реалізації на практиці знань, умінь і навичок з проблем декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення, а також методичних рекомендаціях з навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонації «чоловічого» та «жіночого» англійського діалогічного мовлення. Розроблені науково-методичні матеріали дозволили розширити світогляд студентів стосовно адекватного декодування семантики інтонації

чоловіків- та жінок-комунікантів, які спілкуються в діловій, навчальній та побутовій сферах життєдіяльності, сприяли збагаченню та систематизації знань майбутніх перекладачів під час роботи з синхронним та послідовним перекладом, а також навичок ти вмінь самостійної роботи. Отже, дослідження О.В. Попової є практично значущим внеском, що підвищує ефективність навчально-виховного процесу.

Використання результатів наукового дослідження О.В. Попової забезпечило підвищення рівнів підготовки майбутніх перекладачів до декодування семантики інтонаційного оформлення англійських одностатевих та двостатевих діалогів в інституті мов світу, що підтвердило ефективність розробленої методики навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського діалогічного мовлення та доцільність її впровадження у навчально-виховний процес.

Вважаємо, що запропоновані автором дисертаційні розробки мають наукову та практичну значущість і сприяють підвищенню фахової підготовки студентів.

Проректор з наукової роботи
к.фіз.-мат.н., професор

[Signature]
І. Г. Захарченко

Директор інституту
мов світу

[Signature]

М. І. Паньков

Зав. кафедрою перекладу
і теоретичної та прикладної лінгвістики
д.філол.н., професор

[Signature]

Т. М. Корольова

Додаток Ж.2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський державний університет імені Петра Могили

вул. 68 Десантників, буд. 10, м. Миколаїв, 54003, Україна
Тел/факс: +38 (0512) 500-333, 500-069 E-mail: rector@kma.mk.ua <http://www.kma.mk.ua>

19.06.09 № 2/6/587
на № _____

Акт про впровадження матеріалів дисертаційного дослідження

«Методика навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації
гендерно-маркованого англійського мовлення»

Попової Олександри Володимирівни

(спеціальність – 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови))

Ми, що нижче підписалися, підтверджуємо, що протягом 2007-2009 рр. в системі підготовки майбутніх перекладачів при Чорноморському державному університеті імені Петра Могили здійснювалась апробація та впроваджено матеріалів дисертаційного дослідження щодо методики навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.

Розроблена О.В. Поповою методика навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонації «чоловічого» та «жіночого» англійського мовлення забезпечена спецпрактикумом «Навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення», методичними рекомендаціями з формування вмінь у майбутніх перекладачів декодувати семантику інтонації англійських одностатевих та двостатевих діалогів, а також методичними рекомендаціями щодо розробленої методики.

Результати впровадження методики підготовки майбутніх перекладачів до сприйняття на слух просодичних засобів гендерних відмінностей дозволили зробити висновки про актуальність наукового дослідження та доцільність упровадження його результатів у практику навчального процесу вищого навчального закладу.

Ректор

Л.П. Клименко

Проректор з наукової роботи

О.П. Мещанінов

Декан факультету іноземної філології

О.В. Пронкевич

Додаток Ж.3

Міністерство освіти і науки України

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

імені Михайла Коцюбинського

вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21100, Україна тел. (0432) 26-52-20, факс (0432) 26-33-02, 27-68-82

10.04.2010 № 10/53
на № _____

Акт

про впровадження матеріалів дисертаційного дослідження
Попової Олександрі Володимирівни з теми
«Методика навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації
гендерно-маркованого англійського мовлення»

З метою апробації результатів дослідження О.В. Попової протягом 2009–2010 років у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського у навчально-виховний процес було впроваджено методика навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення.

Матеріали дослідження знайшли своє відображення у спецпрактикумі «Інтонація гендерно-маркованого англійського мовлення», а також методичних рекомендаціях з навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонації «чоловічого» та «жіночого» англійського діалогічного мовлення. Розроблені науково-методичні матеріали дозволили розширити світогляд студентів стосовно адекватного декодування семантики інтонації чоловіків- та жінок-комунікантів, які спілкуються в діловій, навчальній та побутовій сферах життєдіяльності, сприяли збагаченню та систематизації знань майбутніх перекладачів під час роботи з синхронним та послідовним перекладом, а також навичок ти вмінь самостійної роботи. Отже, дослідження О.В. Попової є практично значущим внеском, що підвищує ефективність навчально-виховного процесу.

Використання результатів наукового дослідження О.В. Попової забезпечило підвищення рівнів підготовки майбутніх перекладачів до декодування інтонації гендерних відмінностей при аудіюванні на факультеті іноземних мов, що підтвердило ефективність розробленої методики підготовки майбутніх перекладачів до декодування інтонації гендерних відмінностей при аудіюванні та доцільність її впровадження у навчально-виховний процес.

Вважаємо, що запропоновані автором дисертаційні розробки мають наукову а практичну значущість і сприяють підвищенню фахової підготовки студентів.

Ректор

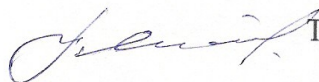
А.Д. Ткаченко

Проректор з наукової роботи

С.В. Подолянчук

Декан факультету іноземних мов

Т.І. Ямчинська

Додаток Ж.4

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 І М Е Н І Т . Г . Ш Е В Ч Е Н К А

вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Тел. 3-36-10
 E-mail chgru @ chgru.cn.ua Код ЄДРПОУ 02125674

16.02.2010 № 04-11/166

На № _____ від _____

АКТ

про впровадження матеріалів дисертаційного дослідження
 Попової Олександрі Володимирівни з теми
 „Методика навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації
 гендерно-маркованого англійського мовлення”
 (спеціальність – 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови))

Ми, що нижче підписалися, цим актом підтверджуємо, що протягом 2009-2010 років у Чернігівському національному педагогічному університеті імені Т.Г.Шевченка здійснювалась апробація та впровадження результатів дисертаційного дослідження Попової О.В.

Розроблену методику формування навичок майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення, систему вправ для формування навичок студентів декодувати інтонацію „чоловічого” та „жіночого” англійського мовлення, методичні рекомендації щодо навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерно-маркованого англійського мовлення, які розроблені автором дисертаційного дослідження, використані на філологічному факультеті під час занять з практичної фонетики англійської мови та методики викладання іноземних мов.

Студенти, що навчалися за розробленою автором дисертаційного дослідження методикою, продемонстрували покращення розпізнання на слух гендерної семантики висловлювань чоловіків та жінок в іншомовному

діалогічному мовленні, збагатили знання про засоби актуалізації гендерного аспекту в мовленні. У студентів сформовано чіткі уявлення про взаємодію статі та соціального статусу тих, хто висловлюється, та просодичних засобів під час реалізації змісту висловлювань, а також навички самостійного використання отриманих знань у професійній діяльності. Система вправ, що використовувались Поповою О.В., сприяла закріпленню навичок декодування семантики інтонації „чоловічого” та „жіночого” англійського мовлення в ході використання творчих завдань та в активній мовленнєвій практиці.

Ефективність використання розробленої методики у процесі теоретичної та практичної підготовки студентів підтверджується результатами заліків і іспитів студентів, що дозволяє стверджувати, що розроблена методика навчання майбутніх перекладачів декодування семантики інтонації „чоловічого” та „жіночого” англійського мовлення може бути застосована в процесі навчання студентів філологічних факультетів у вищих навчальних закладах.

Ректор, професор,
доктор педагогічних наук

М.О.Носко

Декан філологічного факультету,
кандидат педагогічних наук, доцент

Т.О.Стеченко